

ion drăgușanul

povestea așezărilor moldovene

Z

Cluj-Napoca, 2024

Coperțile:

*Ziguratul-Ceahlău din Densuș, dintr-o acuarelă, din
1805,*

a lui

Franz JASCHKE

Precuvântare:

Zi de zi

Zi de zi, minimum câte zece ore pe zi, în ultimul an eu am trăit intens în Moldova, deși locuiesc în inima Transilvaniei, la Cluj-Napoca. A fost ca și cum aș fi străbătut o pădure seculară, în care cunoșteam potecile și puteam desluși urmele strămoșilor până spre treptele ziguratului de la Pomârla sau de la Volovăț, ambele aidoma, în descrieri, celui descoperit de Cezar Bolliac, la poalele sudice ale Carpaților, toate reproducând peștera, iar în exterior, vârful Toaca din Ceahlău. Poate că de aceea mi-am scris precuvântările cu dese și ample evadări spre spiritualitate, spre cărunțenia vremurilor metafizice și nicidecum mistice, urmând să închei acest ultim volum, al XVIII-lea (peste 16.000 de pagini) al poveștii așezărilor moldovene cu o tentativă de retrăire a urcușului pe munte, întru retrăirea, întotdeauna primăvărată, a nun-tirii cosmice.

Premeditându-mi îndelung această lucrare, pe care am trăit-o cu sufletul ca o tăcere, am să reiau, drept postfață, acele șoapte ale tăcerii depline (fără șoapte, nu s-ar auzi tăcerea), precuvântările, adică mărturiile mele, pe la răscrucile potecilor sau pe malurile smălțuite cu frunze și cer ale izvoarelor aflate în cale.

După o imensă documentare și o trudă proporțională cu scrierea și tehnoredactarea rudimentară a celor 16.000 de pagini, ar trebui să mă simt ostenit. Nici vorbă! Mă regăsesc atât de proaspăt la suflet și la trup, încât abia aștept să mă îndrept spre alte cărți, care mă așteaptă nescrise. Prospețime, asta înseamnă Moldova, zare a zărilor și a cerului neprihănit, căreia mă închin cu netrucată evlavie **(I. D.)**.

ZABOLOTENI

(sat pe Prut, comuna Hermeziul, Iași).

1623, noiembrie 6: Întărit de Radul voievod Mitropoliei din Suceava, care primește uric pentru „un sat numit Zaboloteni și locul de moară pe râul Suceava, ținutul Suceava, care este propriu al domniei noastre și care stă sub ascultarea ocolului Suceava”¹.

1624, aprilie 5: Zapis de mărturie a Măgdălinei, preoteasa din **Pereni** (Perieni, Iași), a feciorilor ei Constantin și Vasile, și a lui Arvasie Hoșmândioie, cu feciorii lui Nastasie și cu Acsinie”, prin care mărturisesc „cum a căzut un cal a dumisale, al lui Dumitrașcu diacul, feciorul șetrarului, întru grupa noastră și n-am avut cu ce-l plăti, că l-au biciuluit oameni buni drept 25 de lei. / Deci noi, de a noastră bunăvoie, de nimeni nevoiți, nici asu-priți, am dat a noastră dreaptă ocină și moșie din sat den Pereni, ce este în ținutul Ieșilor, pe Turie, din a cincea parte din tot satul, a treia parte, cu tot venitul, în tot locul și ne-a mai dat Dumitrașcu și 7 lei bani gata. Deci noi i-am dat ca să-i fie lui și feciorilor lui și a cui se va alege din sămânța lui, în veci; și nimeni dintru sămânța noastră să n-aibă a se amesteca, în veci. / Și la această tocmeală a noastră au fost popa Toader de **Stâlpeni** (lângă Găureni, azi Vâlcele, Iași), și Pavăl ce-a fost pârcălab, și Barna de **Zaboloteni** (pe Prut, Iași), Calapod aprod de **Rusi** (pe Siret, Suceava), și

¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 119, pp. 165-167

Tiron diacul de Stâlpeni, și Necufor Machidun pitar de Zaboloteni, și Gavril Ciurlic de **Trifești** (pe Prut, Iași) și mulți oameni buni megieși”².

1902: „**Zabolotenii Fotei**, sat în partea de nord a comunei Hermeziul, plasa Turia, județul Iași, situat în șes, pe malul Prutului, mai în sus de satul Zabolotenii Sturzoaei. Are o populație de 182 suflete. / **Zabolotenii Sturzoaei**, sat în partea de nord a comunei Hermeziul, situat în șes, pe malul Prutului. Are, dimpreună cu târgșorul Danachi, 438 locuitori; o biserică”³.

ZĂBRĂUȚI

(Spăriiații, azi Zăbrăuți, înglobat în Movilița,
comuna Movilița, Vrancea).

1495, martie 13: Întărit de Ștefan (cel Mare) voievod fraților Cârstea, Dobrul, Neaga și Nastea, care cumpără, cu 25 zloți, de la frații Șteful, Ion și Stana, fiii fostului stolnic Ioanăș, „ocina lor dreaptă, jumătate din satul pe Zăbrăuți, anume jumătate din Spăreați, unde a fost Spăreatul, partea de jos”⁴. Hotarul, din veac.

1626, ianuarie 20: Întărit de Radul voievod diacului Pătrașco, în baza unui zăpis de mărturie semnat de

² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 191, p. 264, 265

³ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 781

⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. III, București 1980, doc. 183, pp. 331-333

Ion Bogdan, Toma, Țapul, Prodan, Glogorie și Vasile Hulpaș din **Bătinești** (ținutul Putna, Vrancea), și de Procopie, Tofan și Toma din **Șoldești** (azi Fitionești, Vrancea), „scriind și mărturisind acele zapise că... Pătru din Bătinești i-a vândut un ogor în țarină, pentru 5 taleri numărați. Și de asemenea i-a vândut un ogor în Țeline, pentru 5 taleri... la **Zăbrăuți** (comuna Movilița, Vrancea)”⁵.

1633, ianuarie 12: Zapisul pârcălabului Dimula, în care mărturisește că a venit înaintea sa Partenie, egumenul de Tazlău și, dinaintea lui Gligorie, egumenul de Berzunț, „a venit Zaharia Futichi și a vândut un pământ în frunte, din bătrânul Molneștilor, Neculei lui Crucian și soției lui Maria, din apa Siretului până în Drumul Furilor, în hotarul **Zăbrăuțului** (comuna Movi-lița, Vrancea), cu tot venitul și cu 9 săpături în dumbravă și cu pomeți, drept 17 ughi și un bou și o vacă cu vițel... / Așijderea, au venit Vasile Logoș și femeia lui Gaftona, nepoții lui Girduman, Vasile, feciorul lui Lazăr, nepot lui Girdoman, și au vândut o jumătate de răzor, drept 18 ughi și o vacă cu vițel și o pereche de cizme. / Și a mai venit Costul și a vândut un răzor jumătate, în sat în **Periiți** (azi Speriați, azi Zăbrăuți, contopit cu Movilița, comuna Movilița, Vrancea), drept 8 ughi jumătate, iar din partea Girdomăneștilor. / Așijderea, Oprea, fecior lui Lazor, a vândut un pământ în frunte Neculei lui Crucian și femeii lui Maria, iar în sat în Periiți, din apa Siretului, până în hotarul Zăbrăuțului... / Și s-au prilejit și alți oameni buni, anume Tauca, Nenea Buhudaiul, Stan Coțofană și Iosip Precup ot **Drăghicești**

⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 7, pp. 11, 12

(azi Drăgugești, comuna Helegiu, Bacău) și Nechita Freanț și Cozma Freanții”⁶.

1636, aprilie 2: Întărit de Vasile Lupu voievod cămărașului Pătrașco, fraților și tuturor rudelor lui, care primesc uric pentru „jumătate din satul **Șoldești** (comuna Fitionești, Vrancea), pe apa Zăbrăuți. Și hotarul acestui sat începe mai în jos de hotarul **Spăriiaților** (azi Zăbră-uți, înglobat în Movilița, comuna Movilița, Vrancea), pe valea Zăbrăuți, drept în sus până la obârșie și dealul de la **Căpotești** (comuna Bolotești, Vrancea), pe unde arată și uricul pe care îl au de la Ștefan voievod cel Bătrân. Iar poienile și curăturile să aibă a le stăpâni pe unde le-a hotărnicit Dumitrașco Gheuca vornic, cu oameni buni, megieși, anume: Calcea din **Muncel** (Muncelu, comuna Străoane, Vrancea), Zăbrăuți din **Brudurești** (pe Putna, Vrancea), Ursu Dudăilă din **Săcătură** (în Vișoara, comuna Vidra, Vrancea), Gliga din **Budea** (Buda, înglobat în Anghelești, comuna Ruginești, Vrancea) Oprea fost pârcălab, popa Ioachim de la mitropolitul Varlaam, popa Sava de la **Cruce** (înglobat în Panciu, Vrancea), Focșa uricar și Frâncul din **Nădălbiți** (în Putna, Vrancea), Pricopie diac din **Bălotești** (comuna Bolotești, Vrancea) și mulți oameni buni”⁷.

1643, august 31: Loghin și femeia lui Cârștina cumpără „de la Andriu din **Butești** (comuna Ungureni, Bacău) două pogoane din dealul dinspre **Spăreți** (Spe-riaiți, apoi Zăbrăuți, înglobat în Movilița, Vrancea), drept 40 lei bani buni. Și au fost oameni buni din **Bălotești**

⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 268, pp. 339, 340

⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 385, pp. 432, 433

(comuna Bolotești, Vrancea), anume Abruzachie, Ion Muși, Apostol, Onufrie și Neca. / Și eu am dăruit lui Ion Cătena din vale, din via **Braniște** (la confluența Jijiei cu Prutul, Iași), la vânzare, ca să știe și Andrei. Cine va găsi în acea Braniște să taie vreun lemn, să fie de gloabă mare. Din gard, dat-am până la vale, Cine se va ispiți în acea Braniște, fără de Loghi, să fie triclet și proklet 118 Oțeți de la Niceea”⁸.

1741, august 12: Carte de împuternicire, dată de Grigore Ghica voievod „rugătorului nostru, preotului Macovei și altor frați de-ai săi, să fie volnici a ține și a stăpâni și a dijmui niște părți de moșie ce sunt la **Zebraucu** și la **Ruginești** ot ținutul Putnei, și să-și din a zecea”⁹.

1774, iunie 26: Satul **Spărieții**, ținutul Putnii, ocolul Zăbrăuțului, după recensământul lui Rumeanțev¹⁰, avea **toată suma caselor 49**. Scădere rufeturi 11: 2 mazili și ruptași, 4 popi și diaconi, 2 nevolnici, 1 slujitor, 2 slugi. Rămân birnici 38. / **Birnici**: Ion Bahul, vornic / Iftenie, vătăman / Grigoraș a prescurniții / Neculai Gârlian / Toader Apostol / Năstasă a Despii / Costantin Aga / Costantin Păragină / Dumitru Pârțan / Vasile Poșorcan / Toader Verdeș / Vasile Hăbiac / Andrei Ciolac / Alicsandru Mișină / Neculai Bahul / Ion Voicu / Ion Zgârce / Toader, rotar / Toader Gotul / Marcu, muntean / Mihăilă, muntean / Dumitrașco, muntean / Ștefan, argat / Grigoraș Cantimir / Ion Paizan / Tănase, muntean / Ștefan, chelar / Avram, muntean / Voico, chelar / Vasile, cărnar / Toader

⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVII, București 2005, doc. 156, p. 150

⁹ Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. X, Iassi 1888, pp. 59, 60

¹⁰ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, pp. 295, 296

Berbece / Ion Bădălău / Mănăilă / Petre / Ion Hăbăciac / Gheorghe Hăbăciac / Postolache Fofică / Pavel Odobescul. // **Rufeturi:** Pătrășcan, slugă dumnealui banului Neculai Ruset, staroste / Panhile, chelar, la fel dumisale / Apostol Mezân, mazil / Vasile Corodian, ruptaș / Manolache, nevolnic / Ioniță Săvoiu, nevolnic / Popa Ion Nica / Popa Vasile / Popa Costantin / Diaconul Panaite / Ioniță Turturică, slujitor.

1774, iunie 26: Satul **Movilița**, ținutul Putnii, ocolul Zăbrăuțului, după recensământul lui Rumeanțev¹¹, avea **toată suma caselor 98**. Scădere rufeturi 53: 6 popi și diaconi, 6 nevolnici, 1 slujitor, 40 poștași. Rămân bir-nici 45. / **Birnicii și poștașii:** Lupul Bădărău, vornic / Racoviță Nanu, vătăman / Ion Pricopie / Ion Mihălache / Ion Bengescu / Ion Vrătan / Neculai Strățulă / Sandul Condre / Ioniță Turture / Ilie Păragină / Stoica Berbece / Ioniță Condache / Costantin a Cărmănesii / Pintelei Drile / Ștefan Ariton / Simion al Alboaei / Petre Condrat / Antohie Condrat / Tudor cumnat Grecu / Sandul Ropoțal / Neculai Radul / Costantin Colțun / Vasile Brânză / Miron Vicol / Lupul, pas / Vasile Dămian / Irimie Dămian / Alicesandru al lui Paizan / Zotie fiul țișanului / Ion Onilă / Ifrim Dămian / Ilie Dămian / Ion Dudul / Ștefan Andronic / Irimie Ciuntul / Vasile, rotar / Vasile Bangul / Ion Bahluian / Iftenie Blajă / Dumitru, vornic / Gheoca Condrat / Vasile Racoviță / Savin Păragină / Dumitrașco Vicol / Ștefan Stan / Costantin Buliman / Dumitrașco Buliman / Dabija Drăguțul / Ștefan Drăguțul / Toader Drăguțul / Ștefan Pavăl / Sandul Pavăl / Dinul, cofetar / Vasile Blaja fiul vornicului / Ștefan Păsul / Neculai Păsul / Mihălache fiul

¹¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, pp. 296, 297

lui Zănoiu / Ion Blaja / In (alt) Vasile Blaja / Ion Paizan / Neculai Arvinte / Ion Racoviță / Miron Coțman / Mihai Arhire / Simion Turiatcă / Ștefan Duțul / Ion Dămian / Sandul Dămian / Sandul Turturică / Dumitrașco fiul lui Iordache / Dumitrașco Pătrășcan / Toader Alicesandru / Ion, prisăcar / Antohie a Postolăchioaei / Ștefan fiul lui Antohie / Iamandi / Andrei, chelar / Vasile Codiță / Sandul Dănilă / Ion Dămian / Luca Grăjdian / Dumitru Volintir. // **Rufeturi:** Dumitru Grecu, slujitor / Popa Ilie / Popa Radul / Popa Dumitru / Diaconul Ion / Diaconul Vasile / Marchie, monah / Gheorghe Ciutic, nevolnic / Simion Andronache, nevolnic / Iordache Buliman, nevolnic / Iliana Paizăneasă / Iona, spracă / Paraschiva, săracă.

ZĂBRICENI

(sat pe Terebne, numit inițial Zubricăuți,
raionul Edineț, Moldova).

1429, aprilie 17: Întărit de Alexandru cel Bun lui „pan Radul, gramaticul nostru”, care primește uric pentru „două sate la Terebne, anume, acele două sate, Zubricăuți și Ivancăuți... Iar hotarul acestor două sate să-l aibă și la apă, la Ciuhr, ca să-și facă în el mori; iar hotarul dinspre alte părți, dinspre toate, să fie după hotarul vechi, pe unde au folosit din veac”¹².

¹² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 86, pp. 128-130

1479, mai 24: Întărit de Ștefan voievod lui Hanco, care cumpărase, cu 200 de zloți tătarești, de la Jivert și Roman din Cozărești și Vasco, fiul lui Hobiiian, și Iura, cumnatul lui Vasco, și Tulea „satele anume: Zubriceanii și, în alt hotar, Vancăuții și cu moară pe Ciuhru”¹³. Hotarul, din veac.

1621, mai 10: Olena, femeia lui Drăgan Mălai din **Blitceanăuți** (sau Bliscenăuți, Bleșcenouți, raionul Edineț¹⁴, Moldova) din ținutul Hotinului, feciorii ei Dumitrașco și Ionașco, și Vasile Anghelina, fecior lui Dragan sin (fiu) Hiastri, după ce au „luat 70 galbeni de la egumenul mănăstirii Sfântul Sava și cu acești bani am plătit o moarte de om, care a făcut-o feciorul meu Samson, hiastrul lui Drăgan Mălai... am pus zălog a patra parte de sat **Zlobicean** (sau Zubriceni, azi Zăbriceni, raionul Edineț¹⁵, Moldova), cu vecin și cu tot venitul, și cu casă, iar egumenul să aibă a ține sau a le vinde, cum îi va fi voia”¹⁶.

1626, ianuarie 14: Întărit de Radul voievod Gheorghită Jorea, care cumpără, cu 100 ughi galbeni, „de la sfânta mănăstire Sfântul Sava din Iași... jumătate din tot satul **Bleșcenăuți** (Blijcinăuți, ținutul Hotin, Moldova) și a patra parte din satul **Zubriceni** (ținutul Hotin, Moldova), care sunt în ținutul Hotinului, cu tot venitul... care jumătate de sat Bleșcenăuți și a patra parte din satul

¹³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. II, București 1976, doc. 218, pp. 331, 332

¹⁴ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 35

¹⁵ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, pp. 286, 287

¹⁶ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, pp. 236, 237

Zubriceni le pusese zălog călugării de la Sfântul Sava jupânesei Olena, soția lui Drăgan Mălai, și cu fiii ei Dumitrașcu, Ionașcu și Vasile”¹⁷.

1628, iunie 23: Întărit de Miron Barnovschi voievod lui Gheorghe Jora, pârcălab de Hotin, care a „făcut schimb cu Solomca, sora lui Pilipovschi... Și a dat boierul nostru a patra parte din satul **Zubriceni** (ținutul Hotin, Moldova), și Solomca i-a dat în schimb pentru schimb a patra parte din satul **Blijcinăuți** (Bleșcinăuți, ținutul Hotin, Moldova)”¹⁸.

1632, martie 1: Zapisul fiilor lui Simion Jorea, Ionașco, Gheorghe și Grăpina, și al nepoatei lor Safta, care își împart moșiile moștenite după „părinții noștri Simion Jorea și maica noastră Anna Joroae”. „Deci s-au venit în partea lui Ionașco Jorea jumătate de **Ruptură** (azi Izvoare, comuna Bahna, Neamț) în ținutul Neam-țului, a patra parte de **Seliștea** (azi Slobozia-Silișcani, comuna Mihălășeni, Botoșani), în ținutul Hotinului, jumătate din a patra parte de **Măndăcăuți** (Mendicăuți, comună în raionul Hotin, Ucraina) de acolo și a patra parte de Onut (scris „Unotu”) în ținutul Cernăuților”; / „Iar lui Gheorghe Jora s-au venit jumătate de **Costești** (comuna Duruitoarea, raionul Râșcani, Moldova) în ținutul Hotinului și jumătate din a patra parte de Măndă-căuți de acolo și a patra parte din Onut, în ținutul Cernăuților, și a patra parte din **Crecești** (azi Chircești, comuna Miclești, Vaslui) și jumătate e **Ruseni** (sat, Vaslui), în ținutul Vasluiului”; / „Iar surorii noastre, Grăpinei, s-au venit jumătate de sat **Zubriceni**

¹⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 6, pp. 10, 11

¹⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 370, pp. 515, 516

(azi Zăbriceni, comună în raionul Edinița, Moldova), în ținutul Hotinului, și jumătate de **Părceleni**, de acolo, și a patra parte de **Zăvădeni** (sat, raionul Hotin, Ucraina) și o falce și un fârtai de vie în **Cotnar**; / Iar nepoatei noastre, Saftei, fetei Nastasiei, surorii noastre, s-au venit jumătate de sat **Porceleni** (Onești, fost Porciuleanca, comuna Zăbriceni, raionul Edinița, Moldova), în ținutul Hotinului, jumătate de Zăvodenii de acolo și a patra parte de Zăvedeni, iarăși de acolo, și două fălci de vie la Cotnar. Însă cea moară din jos de **Pojogeni** (raionul Edinița, Moldova) să fie în două Grăpina cu Safta. Și dintr-acele heleșteie să le fie după părți”¹⁹.

1632, august 5: Întărit de Alexandru Iliăș voievod fostului pârcălab Simion Pilipovschi și surorilor lui Greaca, Nastasica, Olena, Solomiia și Marușca, copiii lui Mănăilă Pilipovschi, nepoții lui Ivancu Pilipovschi, care primesc urice pentru „jumătate de sat **Mihalcăuții** (Mihăileanca, comuna Belousovca, regiunea Cernăuți, Ucraina), cu moară în pârâul Vilii, și jumătate sat **Volcăuții** (Văscăuți, comuna Văscăuți, regiunea Cernăuți, Ucraina), și cu eleșteu și cu moară despre izvorul Vilii, și jumătate sat **Zubriceni** (comuna Zăbriceni, raionul Edinița, Moldova), sub Terebna, cu locul de moară în Ciuhur, și satul **Blișcinăuți** (comuna Bleșteni, raionul Edinița, Moldova), tij sub Terebna, și satul **Înșânețul** (Înșineț, comuna Iujineț, Bucovina), pe Nistru, și satul **Diiacăuții**, ce se numește **Briceni** (oraș, Moldova), cu locul de eleșteu și moară în Vilnia, și satul **Vișineva** (Vișneva, regiunea Cernăuți, Ucraina), pe Nistru, și a patra parte de satul **Siliștea** (comuna Seliștea, regiunea Cernăuți,

¹⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 10, pp. 9, 10

Ucraina), cu loc de moară pe același pârau, și a treia parte de satul **Pilipăuții** (comuna Pilipăuți, Dorohoi, Botoșani) și a șasea parte din satul **Orășani** (Bucovina), ce sunt pe Prut, și a șasea parte din satul **Nipolcăuții** (Nepolocăuți, Bucovina) și a șasea parte din satul **Bâr-nova** (raionul Dondușani, Moldova), și a șasea parte din satul **Șăndreni** (Șendriceni, comuna Mămăliga, regiunea Cernăuți, Ucraina), și a șasea parte din satul **Negreștii** (Negreni, comuna Mămăliga, regiunea Cernăuți, Ucraina)²⁰.

1632, septembrie 20: Zapisul călugărilor de la mănăstirea Sfântul Sava, în care mărturisesc că „Olena, femeia lui Drăgan Mălai, și cu feciorii să, Ionașco, Dumitrașco, Vasile și Anghelina, în zilele lui Gașpar Vodă, au pus zălog, în două săptămâni, jumătate de sat **Blișcenăuț** și a patra parte de **Zubriceni**, în ținutul Hotinului, de le-am dat 100 de galbeni bani buni, de și-au răscumpărat de la pierzare pe un fecior al ei, anume Samson. Deci le-am pus zi, de vreo zece ori, și am așteptat 7 ani, până în zilele Radului vodă, în domnia a doua. Deci, dacă am văzut că stau banii pieitori ai sfintei mănăstiri și au fost banii cu camătă, de s-a pus camătă întocmai cu capetele, noi i-am strâns. Deci au mai dat, dintr-acea sută de galbeni, au dat 30 ughi, iar pentru 70 de galbeni și pentru acea camătă, ei și-au lăsat satele pieitoare. / Deci noi le-am vândut lui Gheorghe Jorăi, drept acei 70 ughi bani buni. Deci le-a ținut 7 ani, până în zilele lui Alexandru vodă Iliaș. / Deci acum au venit de au pârat pe Gheorghe Jora, iar el și-a pus sodăș, cum că a cumpărat de la mănăstire. Deci legea a zis că de vor vrea, de bunăvoie, ei să întoarcă acei 70 de galbeni călugărilor, iar călugării să

²⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 166, pp. 209, 210

întoarce Jorăi ce vor fi luat de la dânsul. După aceea, ei s-au tocmit, de bunăvoia lor, întru sine. Deci au dat ei 15 ughi (ducați ungurești) bani buni călugărilor și le-au dat jumătate de sat Blișcenăuți, și au dat Jora 55 ughi bani buni și i-au dat a patra parte de sat de Zubriceni, de s-au împlut cei 70 ughi, ce scrie mai sus”²¹.

1633, ianuarie 29: Întărit de Alexandru Iliăș voievod pârcălabului Gheorghe Jora, după o judecată la divan cu pârașul Drăgan Mălai și femeia lui Olena, „pentru jumătate din satul **Blișcenăuți** și pentru a patra parte de sat din **Zubriceni**, ce sunt în ținutul Hotin, care ocini au fost puse zălog, pentru două săptămâni, la sfânta mănăstire numită Sfântul Sava cel sfințit, din mijlocul târgului Iași, pentru 70 ughi”. Având greutăți financiare, călugării „au voit să vândă acele ocini și s-a aflat Gheorghe Jora pârcălab, vărul lui Drăgan Mălai, și a cumpărat acele ocini... pentru 100 ughi buni, ca să nu cumpere alți oameni străini, și tot el și-a făcut case și iazuri și a adus vecini, iar acum ei s-au pârat pentru acele ocini... și am pus zi lui Drăgan și femeii lui Olena, să întoarce acei bani și tot n-au întors”²².

1635, septembrie 14: „Mărturisit-au Gheorghe Corobca din **Căpoteni** (azi Kalininsk, raionul Edineț, Moldova) de o vizunie ce a săpat într-o movilă, în hotarul **Cupciciului** (Cupcina, azi Kalininsk, raionul Edineț, Moldova); și a săpat cu Ștefan, ginerele lui Brațcic din **Parcova** (comuna Parcova, raionul Edineț, Moldova), și cu Golăe de acolo. Și a mărturisit Gheorghe Corobca c-au

²¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 216, pp. 272, 273

²² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 280, pp. 357-359

găsit o piatră mică într-acea vizunie și o au scos el singur dintr-acea vizunie și au găsit numai acea piatră, iar mai multe pietre n-au fost la cea vizunie. Și a mers Gheorghe Corobca la cea movilă, unde a săpat acea vizunie, să vadă acea piatră ce a găsit, când a săpat vizunie. Și a găsit piatra și s-au aflat și o piatră mare și douăzeci și șase mai mici, care pietre n-au fost când a săpat Gheorghe Corobca acea vizunie. Și din cele pietre mai mici nu s-au aflat, mai mult de cea piatră ce au scos singur din vizunie. / Iar de niște cuvinte ce au grăit Vasilic din Parcovă și Erema de acolo, că au fost și ei când a săpat Gheorghe Corobca acea vizunie, ei n-au fost la cea săpătură. Și Vasile au zis și Erema că au săpat vizunie cu un negeag, iar Gheorghe a zis că a săpat vizunie cu un hârleț. Și a mas Gheorghe Corobca la vizunie, până au venit Ștefan, ginerele lui Bratic, și Golăi din Parcovă, și au săpat ei vizunie, toți trei, iar Vasile și Erema n-au fost la cea săpătură. / Și la ceastă mărturie, când a mărturisit Gheorghe Corobca, cum a fost numai o piatră, când au săpat acea vizunie, au fost Gheorghe Corosteanul, Gligorie Tăban, și Condrea hotnogul de călărași de **Vertep** (comuna Vertep, raionul Edineț, Moldova), Eremiia chihae, Haraga, Ursul Pae, Vasile Pilipovschii, Gligorie Muha din **Bârova** (comuna Bârnova, raionul Ocnîța, Moldova), Toader vătăman ot tam, și Vasco ureadnic ot **Vasileuți** (comuna Vasileuți, raionul Râșcani, Moldova), și Pătrașco ureadnic ot **Vozdouți** (azi Gvizdivși, raionul Secureni, Ucraina), și Tabără ureadnic ot **Clocucina** (azi Clocușna, comuna Clocușna, raionul Ocnîța, Moldova), Ostahie din **Vertep**, și Bazga den **Căpotini**, și Căzacul Comișescul din **Zubriceni** (azi Zăbriceni, comuna Zăbriceni, raionul

Edineț, Moldova) și alți mulți oameni buni”²³.

1638, mai 17: Zapisul lui Neaniul, vornicul de poartă, în care mărturisește cum a împărțit „părți de ocină” ce-au rămas după Gheorghe Jora, ce-a fost sulger. „Deci, am strâns oameni buni, megieși, anume Andronic Isăcescul, Gheorghe Cucoranul, Dondea, Lupul Tăbuci, Vasile ce-a fost șoltuz, Andreica și Pancul din **Ștefănești** (comuna Ștefănești, Botoșani)... și s-au tocmit jupâneasa Ileana, cu cucoanele sale, Grăpina și Mărica, fetele Jorei, pentru jumătate de sat **Selicicani** (Silișcani, comuna Gorbănești, Botoșani), cu vecini, partea de jos, cu heleș-teul din jos, jumătate de sat **Volodeni** (comuna Bleșteni, raionul Edineț, Moldova) și jumătate de sat **Brândzeni** (Brânzeni, comuna Brânzeni, raionul Edineț, Moldova). Aceste părți s-au cenit acestor cucoane. / Iar jumătate de sat **Brândzeni** și a treia parte de sat **Mitești** (comuna Mirosălăvești, Iași), și două mori în Prut, s-au venit jupânesei Ileana. / Așijderea, s-au venit lui Gligorașco jumătate de sat de **Volcineți** (comuna Maiovka, raionul Ocnîța, Moldova) și jumătate de cat **Căzcecani** (comuna Ocnîța, raionul Ocnîța, Moldova), și jumătate de a treia parte de sat de **Bâzdâgeni** (înglobat în Ialoveni, raionul Ialoveni, Moldova), și a șasea parte de sat de **Coșciugeni** (Costiugeni, comuna Albești, Boroșani). / Așijderea, s-au venit ca să aibă a ține Toader și Todosie, cuconii Jorăi, două părți de sat de **Costești** (orașul Costești, raionul Râșcani, Moldova), și două părți din **Hancăuți** (comuna Hancăuți, raionul Edineț, Moldova), și jumătate de sat Onut (Bucovina), și din a patra parte de sat **Zubriceni** (Zăbriceni, raionul Edineț, Moldova) jumătate, și o moară

²³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 233, pp. 276, 277

la Costești, ce este în Prut, să aibă a ține Gligorașco cu Toader și Todosie. / Așa s-au tocmit ei și s-au împărțit, să aibă a alege Enachie pitarul cel mare, cu jupâneasa Ileana și cu Macri căpitanul și Gligorașcu Jora părțile, cum s-au tocmit, pe cuconi”²⁴.

1644, noiembrie 27: Eonașcu, soră-sa Florea și Todosie, feciorii Irinei, fetei Solonchei, surorii lui Simion Pilipovschi, vând lui Macri căpitanul și jupânesei Grăpina, drept 180 lei, „a patra parte de sat **Zubriceni** (Zăbriceni, județul Edineț, Moldova), cu loc de heleșteie și cu vad de moară... Și în tocmeală au fost Popăscul pârcălab și Ursul Pârcălab de **Dorohoi**, Condrea hotnog, Vasile Ropceanul, Lupul de la Ghica, Gligorcea de la hatmanul, Tofan, Pătrașco Brăteanul, Vasile Mândrele, Nicoară călăraș și alți oameni buni din Dorohoi”²⁵.

1646, februarie 5: Întărit de Vasile Lupu voievod lui Macri căitan și cneaghinei lui Gripina, care cumpără, cu 180 taleri bătuți, de la frații Ionașco, Floarea și Todosia, fiii Irinei, fata Soloncăi, sora lui Simion Pili-povschi, „a patra parte din satul **Zbriceni**, ce este în ținutul Hotin, cu loc de iaz și de moară”²⁶.

1646, februarie 9: Vasile Macri căpitan dăruiește vărului său Pătrașco Ciogolea logofăt și jupânesei lui Grăina, în fața boierilor divaniți, „jumătate de sat **Holovcintî** (Holoșnița, comuna Șeptelici, raionul Soroca, Moldova), ce sunt în ținutul Sorocii, pe Nistru, care sat i-a fost

²⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 354, pp. 348, 349

²⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVII, București 2005, doc. 456, pp. 433, 434

²⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 285, p. 225, 226

lui moșie, deosebit de alți frați ai lui... și o falce de vie în dealul ce se cheamă Ciocârlie, care i-a fost cumpăratură de la Bogdan... / Și a patra parte din tot satul **Zubriceni** (Zăbriceni, comuna Zăbriceni, raionul Edineț, Moldova), ce este în ținutul Hotinului, cumpă-ratură de la feciorii lui Bejan Ureche, ce lor le-a fost moșie de pe maica lor Irina, fata Solonchei, nepoata lui Simion Pilipovschi”²⁷.

1646, iulie: Macri, fost căpitan, și femeia lui Gră-pina dăruiesc nepoților lor Constantin, fecioril lui Nicoară de-a fost logofăt, și Todoscăi, fetei lui Ionașco Jorea, moșiile lor, adică „satul **Giumătățenii** (Jumătățeni, comuna Albești, Botoșani), cu curți gata și cu heleșteu în Jijia, și cu alt heleșteu în țarină, și cu toți vecinii; / jumătate din satul **Iuriești** (Iurești, comuna Todireni, Botoșani), ce sunt în ținutul Hârlăului; / jumătate din satul **Holovcinți** (Holoșnița, comuna Șeptelici, raionul Soroca, Moldova), cu vecini și cu vad de moară în Nistru și cu heleșteu în țarină, ce este în ținutul Sorociei; / jumătate de sat **Purciuliani** (azi Onești, comuna Zăbri-ceni, raionul Edineț, Moldova), cu 12 vecini din **Zu-briceni** (comuna Zăbriceni, raionul Edineț, Moldova), care au fost de loc, unii vecini, de moșia Purciuleni, cu vad de moară în Ciuhur și cu heleșteu în sat, ce este în ținutul Hotinului... / și două fălci de vie în **Fetești** (comuna Scobinți, Iași), în Dealul Ciocârliei”²⁸.

1770-1772: Satul **Zăbricenii**, ținutul Hotinului, ocolul Mijlocului, avea, după recensământul lui Ru-

²⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 287, pp. 227, 228

²⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 433, pp. 372, 373

meanțev²⁹, **toată suma caselor: 31**. Scădere rufeturi 5: 2 popi, 3 cu cartea grafului. Rămân birnici 26. / **Birnicii:** Lupul Țurcanul / Ioniță fiul lui / Postolache fiul lui Lupul / Simion Bordeian / Nichita fiul lui Safta / Ștefan al lui Anghel / Nistor / Ion Moșniagul / Constandin Păgânul / Toader Țurcanul / Cozma / Vasile Gamă / Grigoraș, cibotariul / Toader fiul Sandei / Gheorghe Bordeianul / Chiriac Bordeianul / Vasile Tintiuc / Toader, rotariul / Apostol, rotariul / Istrate fiul lui Apostol / Istrate, vieriul / Constandin / Ștefan, rotariul / Simion / Acsănti, vătăman. // **Rufeturi:** Popa Vasile / Popa Iftimie / Petre, sârbul, are cartea grafului / Simion, porcarul Tăunii, porucic de la Afki polc / Ghervasă al poradiului.

1904: „Zabriceni: sat în județul Bălți, centrul volostei Zabriceni. Are 172 case, cu o populație de 1.190 suflete de țărani români; biserică; o școală cu o clasă, unde se învață numai rusește. Țăranii posedă pământ de înproprietărire 1.077 deseatini. Proprietarul Mihail Ciugureanu are aici, la Onești și Porciuleanca, 968 deseatini; doamna Safonov are, la Porciuleanca și Tiurt, peste 1.808 deseatini”³⁰.

ZABULICHENI

(pe Bujor, lângă Goești, Vaslui).

²⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, pp. 160, 161

³⁰ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 231

1584: Carte de împuternicire, dată de Petru (Șchiopul) voievod fraților Constandin Leul vătav de aprozi și Vasiliuță clucer din Goești pe Prut, cărora li „se dă cu mare tărie acest zapis să-și țină drepte ale sale moșii și ocini **Goești** și **Zabulich** (Zabulicheni), ce sunt la ținutul Fălciului, pe valea Bujorului, la care este și vad de moară cu amândouă malurile, după hotarul vechi”³¹.

1706, iulie 10: Cartea paharnicului Radul, a lui Arhirie Pivniceriu și a aprodului Mihalachi Penișoară, trimișii domnești să hotărască „niște moșii ale vistiernicului Ștefan Luca, anume **Găeștii** și **Zabulicenii** pe Bujor, în ținutul Fălciului, fiind multă vreme necăutată, împresurată de unii și de alții... Am mers cu oameni buni, anume Trohin Poroschi, Lupul Polei, Constantin Șotropa din **Deleni**, Andrei Bpdros din **Chițivoești**, și Savin cel bătrân din **Oțeleni**... deci luând seama și vrând să hotărâm, am zis să-și scoată scrisori dovezi cine va avea acea seliște, dar nimeni nu a avut scrisori sau altă dovadă, fără cât au mărturisit oamenii că, fiind acel loc slobod, au arat cine unde i-a fost voia, iar dreptii moșeni de pe acea seliște nu i-au știut, fără cât pe vistierul Ștefan, care a scos și două ispisoace ale strămoșului Constantin Leu vătav de aprozi, scriind anume cele două seliști, Goeștii și Zabulicenii, și alte două, **Similiștii** și **Milicenii** pe valea Chigeciului, tot ale dumisale. Deci ne-având nici o dovadă pe acele moșii, am hotărât începând hotarul din apa Bujorului, spre apus, alături cu Chițivoeștii, unde s-a aflat hotar vechi, care, mergând tot spre apus, până unde se întâlnește cu hotarul Bărboșilor, iar pe din jos merge alături cu hotarul Bălăneștilor, tot din semne în semne și

³¹ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VII, Iași 1912, p. 94

precum am adeverit din scrisorile strămoșilor dumisale și din martorii ce au fost de față, și am făcut mărturie, ca să-și facă dumnealui și întăritură”³².

1741, mai 30: Cartea lui Grigore Ghica voievod, prin care îi înștiințează pe episcopul de Huși și pe Toader medelnicer că „jelui Adam Luca sulgerul, precum că, având moșie în Țara de Jos, la Fălciu, și acum, de multă vreme, întâmplându-i-se traiul în Țara de Sus, se acoli-sesc unii și alții cu împresurări din moșiile sale, și mai ales se jelui pe preotul Mihăilă din **Bărboși**, cum i-au poprit și dijma pe două seliști, anume **Goeții** și **Zabuli-ceni**, pentru care zise că are și ispisoace de la strămoși; / deci, veninduvă cartea domniei mele, să chemați pe acel preot față și, precum veți afla drept, să alegeți și să faceți și mărturia la mâna cui s-ar cădea... / Și cu alții, care ar mai avea pricini de moșie, cu toții să luați seama și pentru satul **Liești**, ce sunt la ținutul Vasluiului, zicând sulgerul că, de câțiva ani, șed pe locul dumisale, la Liești, și ce ar fi dijma moșiei nu dau. Deci, precum îi afla drept pe scrisori ce or avea părțile de moșie ale sulgerului, să le alegeți cu mărturie în semne, și de la cine i-ar fi poprit dijma, să căutați să pliniți”³³.

1777, iunie 11: Carte de împuternicire, dată de Grigore Ghica voievod mazililor de Fălciu Constantin și Mihalachi Agapie, strănepoți lui Constantin Leul, ce-a fost vătav de aprozi, și clucerului Vasiliuță Ciornei, „să fie volnici a ține și a stăpâni ale lor drepte ocine, ce ziseră că le au, anume **Zabulichii** și **Goeștii**, ce sunt alături, pe apa

³² Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VIII, Iași 1913, pp. 35, 36

³³ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VII, Iași 1912, pp. 94, 95

Bujorului, și **Săuleștii**, pe apa Prutului, din jos de Vetrișoae, ce se hotărăsc pe din jos cu altă moșie, **Po-peștii** lui Iordache Bădros, și **Mălaeștii** de peste Prut, pe Tigheaci”³⁴.

ZADOBRIUCA

(Bucovina, Ucraina).

În **4 martie 1652**, se împart moșiile răposatului Gavrilaš Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost... satul Zadobruca cu două heleșteie”.

1730: În 1730, Iordachi Cantacuzino dăruia fetei sale, Balașa, jupâneasa lui Aristarh Hrisoscoleu vel comis, „satul Zadubreuca”.

1766: În 5 mai 1766, când se stabilește hotarul dinspre Șirăuți, Zadobriuca era „moșia du-sale Iordache Hrisosculeu” (Petrino) fost mare ban.

1772: Recensământul lui Rumeanțev³⁵, din 1772-1773, înregistrează la Zadobriuca, moșie răzășească, „31 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ștefan, 1 das-căl, Ion, 1 jidov, Leizer, 3 văduve, Maria, Nastasa și Maria, 4 case pustii și 21 birnici, și anume: Toader vornic, Ion croitor, Simion croitor, Grigoraș, Andrei MORĂRAȘ, Ivan CĂZACU, Vasile IRIMIȚĂ, Anton, Toader sin

³⁴ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VII, Iași 1912, p. 98

³⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 401

ANTON, Ion, Tănasă sin Ion, Gavril DRUMNIAC, Iacob ANDRUSCIAC, Ivan ANDRES-CIAK, Vasile cojocar, Tănasă morar, Toader POHORI-LĂ, Alecsa TIHOMI, Hrihor sin CRAINIC și Tănasă sin ANDREI.

1782: În 8 aprilie 1782, vechilul Ion Mitescul căpitan, declară, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, că vornicul Nicolae Roset stăpânește satul Zadobreuca.

1800: În 23 aprilie 1800, fiul lui Nicolae Roset, Iordachi, arendează Zadobriuca, pe 10 ani, baronului Cavallar, dar Nicolae Roset face un schimb de moșii, în 4 iunie 1805, și Zadobriuca ajunge în proprietatea lui Theodor von Mustață.

1864: Din 1864, la Zadobriuca funcționa o școală cu 2 clase³⁶.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernaucă, Dobronăuți, Gogolina sau Stroești de Sus, Cotul Ostrița, Lehucenii Teutului, Lențești Camerale, Lențești Privat, Mahala Bială, Novoselița sau Stroești de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Șerăuți de Sus, Șerăuți de Jos sau Slobudka, Șubraneț, Toporăuț, Vaslăuț, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”³⁷.

³⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 17, 1876 p. 28, 1907 p. 60

³⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1906: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Zadobriuca a fost construită în 1906, pe locul unei bisericuțe vechi, care avea, în 1843, 602 enoriași, păstoriți de parohul Grigorie ANDRIICIUC, patron bisericesc fiind Ioan de MUSTATZA. În 1876, biserica avea 872 enoriași, patron era Cajetan von LUKASIE-WICZ, paroh fiind Alexandru ALEXIEVICI. În 1907, patron al bisericii era evreul Kisiel SOKAL, paroh fiind Dimitrie DROBOT, născut în 1862, preot din 1886, paroh din 1903, iar cantor, din 1899, Alexie IEREMICIUC, născut în 1862.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Zadobriuca** (Zadobrówka), comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe partea stângă a pâraului Cuciur, care de aici, încolo, se numește Zadobriuca, la nord de Sadagura. Suprafața: 9,10 kmp; populația: 889 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este situat lângă drumul principal Sadagura-Cernăuți, care se unește, nu departe de comună, cu cel de la Riskupie. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, zidită la 1765. Această comună aparținea, la 1776, marelui vistiernic Nicolae Ruset. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 707 hectare pământ arabil, 186 hectare fânașuri, 5 hectare gră-dini, 87 hectare imașuri, 10 hectare păduri și 15 hectare heleșteie. Se găsesc 38 cai, 203 vite cornute, 150 oi, 64 porci. **Zadobriuca, moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 3,36 kmp; populația: 44 locuitori, în majoritate poloni, restul ruteni și izraeliți. **Zadobriuca, pârau**, afluent, pe stânga, al Prutului, care ia naștere din împreunarea cu pâraiașul Cuciur, mai jos de satul Cuciur

Mic, districtul Cernăuți, și se varsă în Prut, la târgulețul Sadagura, unindu-și gura cu cea a pârâului Șubraneț”³⁸.

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiți în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărșmărit” pe anul în curs, cei mai renumiți cârciumari, unul dintre aceștia fiind „**Nicolai Andriciuc** din Zado-briuca”³⁹.

ZAGARANCEA

(fost Laslăoani, comuna Berești,
raionul Ungheni, Moldova).

1490, octombrie 14: Întărit de Ștefan voievod acestor „adevărate slugi ale noastre, Iurșa și nepotul lui, Iliăș Saula, nepoții lui Stoian Procelnic cel bătrân, ne-au slujit drept și credincios. De aceea, noi, văzând dreapta și credincioasa lor slujbă către noi, i-am miluit cu deosebita

³⁸ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 245

³⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

noastră milă, le-am dat și le-am întărit în țara noastră, în Moldova, ocinile lor drepte, pe care le-a avut bunicul lor, Stoian Procelnic cel bătrân, de la bunicul nostru, Alexandru voievod, satele la Cârligătură, anume: Procelnicii, unde a fost curtea bunicului lor Stoian Procelnic, și Bogdăneștii, și Hovceștii, și Medelenii, și Nedeianii și Bogheasa, și, pe Bahlui, unde a fost Dragoș, și moara pe Bahlui, și, pe Jijia, Lazoreni, unde a fost Rosneag, și Procelnicii, și moara pe Jijia, și Cozmeștii, și Oișanii, și, peste Prut: Laslăoanii, la gura Hlabnicului, amândouă cuturile, și Negoeștii, și Stancăuții, și Scutureceanii, și Cernăteștii, și Găurenii, și Deleștii, la gura Delei, amândouă cuturile... Iar privilegiul pe care l-a avut bunicul lor, Stoian Procelnic, de la bunicul nostru, Alexandru voievod, pentru aceste sate, acel privilegiu a pierit de turci, cum ne este cunoscut nouă și boierilor noștri. De aceea, nimeni, niciodată, să nu pârască, nici să dobân-dească peste acest privilegiu al nostru, niciodată, în veci”⁴⁰. Hotarul, din veac.

1640, august 28: Ispisoc de judecată de la Vasile Lupu voievod, după ce „călugării de la mănăstirea Sfânta Vineri s-au pârât, înaintea domniei mele, cu Petrea, nepotul Zăgărancei, și cu alți răzeși pentru un vad de pod ce este pe Prut, zicând Petrea și cu răzeșii lui cum acel vad este pe locul lor, pe hotarul satului **Grindești** (azi Zagarancea, comuna Berești, județul Ungheni, Moldova), Iar rugătorii noștri, călugării, au dat seamă cum acel vad este pe hotarul **Șocanilor** (Zagarancea, comuna Berești, județul Ungheni, Moldova) și au arătat și drese de la Irimia vodă, de la Radul vodă, de la Barnovschi vodă și de la domnia mea pe satul Șocani și pe acel vad de pod. / Deci

⁴⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. III, București 1980, doc. 80, pp. 155-157

am trimis acolo pe Ionașco vătavul și a strând oameni buni, de au socotit și au aflat cum acel vad de pod este pe locul Șocanilor, numai ce se află, cât trag podul cu priponul, câțiva pași mai sus de stâlp, pe locul lor, când vine apa mare... / Deci Petrea cu răzeșii lui au rămas din toată legea țării”⁴¹.

ZAGORENI

(sau Zahoreni, sat lângă Gociman,
comuna Români, Neamț).

Întărit, în **3 iunie 1429**, de Alexandru cel Bun, fiilor lui Oană, vornicul de Suceava și, ulterior, de Tulo-va, Lazăr, Stanciul și Costea, care primeau uric pentru, pe lângă alte sate din viitoarea Bucovina, și pentru satele „Gândinți, la Cobâla... și pe Orbic, Seliște, unde este curtea lor, și **Zagoreni, mai sus de Cociman** și unde a fost Bașea, și Costinți, la obârșia Orbicului, și Moșiinți, la Iucaș, unde a fost vie, și Plopești, la Slatină, și Dumitresți,

⁴¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / *A. Moldova*, vol. XXV, București 2003, doc. 427, p. 432

mai în jos de Iaz, și Cărbunești, la Văratice, și amândouă seliștile lui Drăghici, pe Bistrița, și moara... iar la Dumbrava Înaltă satele: unde este vătămă Minco, și, pe Iubăneasa, la Iaz, și unde este Stan; iar hotarul lor să fie cât vor putea să folosească destul trei sate; și peste Prut, la Derenice, zece locuri: unde a așezat sat Stanco, la Cornul Lăcinului, și Fântâna Rece, și unde este Andiaș, și Bahmatăuți, și, pe Ciuhru, sub Horodiște, și Suhoverhul, unde este Ion al lui Filea; în tot acest hotar să-și întemeieze zece sate; și satul Spărietului, la obârșia Dobromirei, cu vechile și dreptele hotare; și, pe Prut, zece locuri, să-și întemeieze zece sate de această parte a Prutului; iar hotarul acestor sate care sunt pe Prut să fie anume de la Unghiul Strâmt, care este mai sus de satul lui Ivan Șurinschi, apoi în jos pe Prut, până la balta care se cheamă Ochiul, apoi drept la Pârâul Sărat, apoi în sus pe Pârâul Sărat, până la pârâul care se cheamă Dobromira, apoi pe Dobromira în sus, până la Unghiul Strâmt, pe Prut; acesta le este tot hotarul”⁴².

ZAGORNA

(sau Zahorna, comuna Răucești,
raionul Florești, Moldova).

⁴² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. I, București 1975, doc. 90, pp. 134-136

1429, august 31: Întărit de Alexandru cel Bun mănăstirii Neamț, care primește uric pentru „iezerul la Nistru, anume Zagorna, și prisaca la Zagorna”⁴³.

1447, august 22: Întărit de Ștefan voievod mănăstirii Neamț, care primește uric pentru, „Temișești, și Dvoreniști, și Cârstienești, și Băloșești, și Geminești, și Pașco, și Petrică, și, la Gura Cracăului, Saucești, și Bațoteni, și Fântânele, și Dumbrăvița, și Telebecinți cu mori, și Clococina, și Cobăcini, și Bilosăuți, și Dragomirești, și Hlapești și iezerele lor, Luciu și Zahorna”⁴⁴. Hotarul, din veac.

1456, martie 1: Întărit de Petru voievod, mănăstirii Neamț, care primesc uric, pentru iezerul Zagorna, „iar hotarul ei să fie în jos pe Nistru, de la Chișinău în jos, până la gura Zagornei, și cu toate gârlele câte cad în Zagorna și în Gârla Voievodului și cu prisaca lui Ivanco și prisaca Zagornei și trei vaduri la Nistru; Havoronea și Corabca și la gura Zagornei, și toate gardurile de nuiiele câte se fac în acest hotar. Și în dumbrăvile lor să nu umble nimeni fără voia lor, nici în bălți, și nimeni într-un nimic să nu cuteze să se amestece. Și, de asemenea, în acest hotar, desetina din albine, ori ale cui vor fi, să ia desetina dregătorii mănăstirii, și de asemenea, și vama care va fi luata pe pește în hotarul Zagornei”⁴⁵.

1500, martie 17: Întărit de Ștefan voievod „sfintei noastre mănăstiri de la Neamț, care primește uric pentru

⁴³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 92, pp. 138-139

⁴⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 273, pp. 386-388

⁴⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 57, pp. 83, 84

iezerul „Zahorna și cu gârla ce cade în Nistru și cu prisaca ce este a lor”, dar și pentru „balta Strâmbei și iezerul, anume sub Subrovca și cu gârla anume a lui Chișcă, care este din obârșie, de sub capul Piscului, pe unde iese gârla din Nistru și curge la vale până la iezerul Dubrovca, și din Dubrovca, până unde cade în iezer, în Zahorna”⁴⁶. Hotarul, din veac.

1614, noiembrie 1: Zapis de la marele pitar Grigore, Ionașco al treilea logofăt, Băseanul fost uricar, Necula cămăraș de Ocnă, Dumitru fost pitar, Isac diac de **Dișcova**, Vlasie pitărel de **Morozeni**, Bocșe de **Tărcetei**, Lupul păhărnicele de **Verca**, Hanțul pitar de **Sverjea**, Andronic păhărnicele de **Horodiște**, Duma ușerel de **Zahorna** din ținutul Sorociei, în care mărturisesc cum Antemia, soția lui Pătrașco visternicele, și sora ei Nastasia, fetele lui Văscan, nepoatele Dudoșei, strănepoatele lui Duma Ciochină, au vândut marelui logofăt Beldiman, pentru 80 taleri de argint, „moșia din jumătatea de jos a satului **Sămășcani**, din jumătate din jumătate, a patra parte, care este sub pădurea Horodiștei, până la fântână, și cu loc de iaz și de moară pe râul satului, care este în ținutul Orhei”⁴⁷.

1637, septembrie 1: Întărit de Vasile Lupu voievod diacului Enachi, care cumpără, cu 45 taleri bătuți, de la Melinti și jupâneasa lui Todosia, fata Mexanii, nepot Sorcăi din Cohorești și de la Vasile, fecior Mexanii, fratele Todosiei, „partea lor ce se va alege din sat de **Cohorești** (Cuconeștii Vechi, comuna Cuconeștii Vechi, raionul

⁴⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. III, București 1980, doc. 254, pp. 454-456

⁴⁷ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București 1944, doc. 38, pp. 51-53

Edineț, Moldova), din **Cotiușani** (Cotiu-jăni, comuna Cotiușani, raionul Florești, Moldova) și din **Zahorna** (comuna Răucești, raionul Florești, Moldova), ce sunt în ținutul Sorocii”, iar de la Miron, fecior Maricăi preotesei din Cohorești, cu 20 taleri de argint, părțile lui din aceleași trei sate, „din vatra satului, din câmp, din pădure și din tot venitul”⁴⁸.

1904: „**Zagorna**, sat în județul Soroca, volosti Cotiușeni, așezat la sud de satul răzeșesc Răcești. Are 47 case, cu o populație de 389 suflete; 190 vite mari”⁴⁹.

ZAGORNAȚ

(satul Gorna, în Orhei, Moldova).

1628, mai 22: Întărit de Miron Barnovschi voievod lui Ionașco Hrincovici, după o pâra la Divan cu frații Veaveriță de **Gorna** (satul Zagornaț, în Orhei, Moldova), vornicel de **Trifăuți** (sat în Orhei, Moldova), pentru „un loc de este în gura văii Otmanovca, la **Țărmurile Roșii** (toponim în satul Voruncăuți, ținutul Soroca, Moldova),

⁴⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 181, pp. 164, 165

⁴⁹ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 231

zicând Ionașco, cu frații săi, c-a trimis Necoriță hatman pe acel vornicel pe Veaveriță, ca să strângă oameni cu cărțile domniei mele de slobozenie la seliște, la **Zaluceni** (în ținutul Soroca, Moldova) și la **Nemirov** (în ținutul Soroca, Moldova). Deci acel vornicel a pus un stâlp de slobozenie în seliștea Zalucevilor, iar alt stâlp nu l-a pus în seliștea Nemirovului, ci l-a pus pe acel loc, la Țăr-murile Roșii, ce este hotarul satului lor, a **Voruncăuților** (Voruncăuți, ținutul Soroca, Moldova). Cercetează pârcă-labii de Soroca”⁵⁰.

ZĂHĂCANI

(sau Zăhăicani, sat în raionul Orhei, Moldova).

1627, septembrie 1: Zapisul lui Grăjdan și al femeii lui Mărica din târgul **Orhei**, prin care zălogesc „ocina și via ce ni se alege din sat de **Teleniști** (Țelenești, Orhei, Moldova), din văile cu fânul și țarini și din pădure și de unde-i hrana... la Istrățel de **Verejeni** (sat în raionul Orhei, Moldova), de-am luat o bute de vin de 90 de vedre, drept

⁵⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / *A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 359, pp. 503, 504

27 taleri bani gata, și 5 berbeci de mesărniți, drept 5 galbeni... dinaintea lui Iani cel bătrân de târgul Orhei, Zaharia de Verejeni, Miron de **Zăhăcani** (sat în raionul Orhei, Moldova), Romașco mesergeul, Orhăiu, Onașco Bulmedzea, Precom șelar din târgul Orhei și dinaintea a mulți oameni buni”⁵¹.

1904: „**Zăhăcani**, sat în județul Orhei, așezat pe țărmul drept al râului Răut, în fața satului Sărăteni. Face partea din volostea Ciocolteni. Are 67 case, cu o populație de 810 suflete; 398 vite mari”⁵².

ZĂHĂICANI

(sat pe Ciuhur, raionul Edineț⁵³, lângă Coropcenii,
Orhei, Moldova).

1559: Întărit de Alexandru (Lăpușneanu) voievod
lui Ionașco, drept danie a tatălui său, Neagoe, pârcălab de

⁵¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 235, pp. 320, 321

⁵² Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 232

⁵³ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 284

Hotin, „satul **Zăhăicani** pe Ciuhur și cu moară în Ciuhur, ce i-a fost cumpăratură”⁵⁴.

1596, septembrie 22: Ispisoc de judecată de la Ieremia Moghilă voievod, după ce „jupâneasa Negoiasa și nepoții săi Gligorie și Toader, feciorii lui Pătrașco, nepoții lui Neagoe pârcălab de Hotin s-au pârtt de față cu Toader și Zamfira, feciorii lui Ionașco Neagoe, pentru satul **Zăhăicani**, în ținutul Eșii... iar Negoiasa și nepoții săi Gligorie și Toader au fost dați rămași din toată legea țării”⁵⁵.

1596: Întărit de Eremia Moghilă voievod lui Toader diac și Zamfirei, feciorii lui Ionașco sin (fiu) Neagoe, care primesc ispisoc pentru „satul **Zăhăicani** pe Ciuhur, după ispisocul lui Alexandru vodă din 7067 (1559), august 7”⁵⁶.

1598: Întărit de Eremia Moghilă voievod fraților Toader, Dimitrie și Zamfira, feciorii lui Ionașco Neagoe, care primesc ispisov pentru „satul **Zăhăicani** pe Ciugur, în ținutul Iașii, cu iaz și cu moară în Ciuhur”⁵⁷.

1774, iunie 5: Satul **Zăhăicanii**, ținutul Orhei-Lăpușna, ocolul Culii, după recensământul lui Rumeanțev⁵⁸, avea **toată suma caselor 8**. Scădere rufeturi 5: 2 voluntiri, 3 femei sărace. Rămân birnici 3. / **Birnici**: Ștefan,

⁵⁴ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XIX, Iași 1927, p. 44

⁵⁵ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XX, Iași 1928, pp. 45, 46

⁵⁶ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XX, Iași 1928, pp. 44, 45

⁵⁷ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XX, Iași 1928, pp. 65, 66

⁵⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, p. 412

cojocar / Pavel, cheptănar / Dumitru, sârbul. // **Rufeturi:** Vasile Tătaru, volintir / Cole, sârbul, volintir / Marie, femeie săracă / Ioana Huzunița, săracă / Ioana, săracă.

1904: „**Zăhăicani**, sat în județul Bălți, așezat pe valea Ciuhurului, între satele Cucuețu și Pociumbăuți. Aparține volostei Glodeni. Are 240 case, cu o populație de 1.617 suflete; o biserică, cu hramul Buna-Vestire; o școală cu o clasă, unde se învață numai rusește; 349 vite mari. Țăranii posedă pământ de împroprietărire 2.109 de-seatini. Boierii Stroescu au atât aici, cât și pe moșiile lor din Stolniceni, Pociumbăuț și jumătate din moșia Tiurt, 2.504 deseatini. Împrejurul satului sunt vii și grădini cu pomi”⁵⁹.

ZAHAREȘTI

(lângă Stroești Sucevei, Bucovina).

Povestea începe în **3 iunie 1429**, când feciorii lui Oană, vornic de Tulova, Lazăr, Stanciul și Costea, primesc întăritură de la Alexandru cel Bun pentru „satele tatălui lor Stroinții și Zaharinții la obârșia Șomuzului”. Oană sau Ivan vornic, ctitor de biserici și al Mănăstirii Humorului, fusese unul dintre cei mai mari dregători domnești, deținând și vornicia Sucevei, înainte de a fi

⁵⁹ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 232

avansat vornic de Tulova (Tolva, adică Vornicenii de azi, localitate importantă pe atunci), în locul lui Drăgoi Vi-teazul, întemeietorul Drăgoieștilor și a multor sate mun-tenești, care tocmai răposase.

1577: Peste vreun secol și jumătate de tăcere, în cancelaria domnească se rostește doar numele Zahareș-tilor, care, în 6 aprilie 1577, sunt întăriți vornicului Ion Hâra (ctitorul bisericii), care moare în mai puțin de un an, satul fiind moștenit, în părți egale fetelor lui, Marica și Anița.

1646: „Din anul 1646, Iulie 10, ne-a rămasu unu actu de împăcare, scris de însăși mâna Mitropolitului Varlaam, care act, fiind important din mai multe puncte de vedere, îl reproducem aci, precum urmează⁶⁰: „Varla-am, Arhiepiscop și mitropolitu Suceaskii, scriem și dăm știre, cu această scrisoare a noastră, cum s-au pârât, de față înaintea Măririi sale, lui vodă, Safta, femeia lui Du-mitrașco Șeptelici, cu Ștefan Murguleț, ginerele lui Du-mitrașco Șeptelici, pentru o parte de ocină, din sat din Zaharești, care parte a zis Safta, înaintea Măririi sale, că a dat-o Dumitrașco Șeptelici, la boala lui, unei cucoane mai mici, ce-a făcut, mai apoi, cu dânsa, iară Zlata fata lui cea cu femeia cea dintâi, care este după Ștefan Murguleț, să n-aibă treabă într-acea parte de ocină, și a zis că are și martori, pe un preot, care a fost duhovnicul lui Dumitrașco, și pe alți săteni, care au fost acolo, de s-au prilegit, Măria sa Vodă i-a trimis la noi, să-și aducă Safta acei martori, și duhovnicul acela, cum vor mărturisi ei cu sufletele sale, și a adus Safta duhovnicul și acei oameni, ce s-au prilegit acolo, înaintea noastră, de au mărturisit cum a fost dat Dumitrașco Șeptelici, la boala lui, acea parte de

⁶⁰ *Arhivele Istorice*, Tomul III, p. 226

ocină acelei cucoane mai mici, ce a făcut-o cu femeia aceasta d-apoi cu Safta, și au fost făcut și zapis, iară dacă a poruncit de a venit și Zlata, fata cea mai mare, femeia lui Ștefan Murguleț, iară Dumitrașco a luat zapisul acela și l-a rupt, și a socotit să fie acea parte din Zaharești și pe aiurea pe unde vor fi ocine amândurora, să le țină frățeste, într-aceasta, zicu, chip au mărturisit martorii, că a lăsat Dumitrașco cu limbă de moarte, văzând și Safta mărturisind acei matori așa, s-a tocmit cu surorile ce pe unde va fi și acea parte din Zaharești, să țină frățeste Zlata și cu soră-sa, și și-au făcut zapis una alteia, zicu, ca să nu mai pâască, pentru aceea le-am făcut și noi, de la noi, această scrisoare a noastră, ca să nu mai scornească pâra sau să se mai pâască, ci să le fie lor această scrisoare de credință, de aceasta screm și dăm știre, pis u metropolie (scrisu în mitropolie) miasul i (luna Iulie 10) vtt. 7154 / Az (eu) Varlaam metropolit”⁶¹.

1667: Marica era căsătorită cu Gheorghe Cărcu, cu care avea trei băieți, Gheorghe, Vasăle și Costin Cărcu, moștenitori ai jumătății de sat, cuvenită părinților lor. În 12 aprilie 1667, Măricuța, jupâneasa lui Cărcu cel Bătrân, fata lui Toader Murguleț, și cu copiii ei, Neculai Cărcu și Nastasia, jupâneasa postelnicului Eni Țica, se judecau cu Tudosie Dubău pentru părți de moșie în Părhăuți și în Zaharești.

1687: Anița era jupâneasa lui Grigoraș Șeptilici, boier mare și cu moșii întinse, inclusiv în Horodniceni, Litenii Bucovinei și în coasta Sucevei, iar copiii lor, Ion, Ilie și Sandul Șeptilici, vor vinde o jumătate din partea de sat moștenită, în 1687, lui Tudosie Dubău.

⁶¹ *Biserica și Școala*, Nr. 8, Anul X, Arad, 23 februarie / 7 martie 1886, p. 59

1765: La Zaharești, proprietate, din 5 august 1765, a fraților Sandul și Gavril Miclescul, urmași, prin părintele lor, Gavril Miclescul, ai lui Tudosie Dubău, dar în veșnică dispută cu Petrea Cheșcu, care „le furase satul”, apoi, din 6 aprilie 1779, proprietate a boierului Lupu Kostaki (Conachi, în alte documente), vin mulți emigranți transilvăneni, urmașii unora dintre acești pur-tând, astăzi, numele satului de origine și nu cel al stră-bunului deja uitat: Simeon BURCIU (Rodna, 1768), Ilie TURCĂ (Bungard, 1738), Andrei BORȘAN (Ilva Mare, 1763), preotul Ilie POP (Bârgău, 1776), Pintilei TÂR-NOVAN (Logig, 1777), Ioan NICĂ (Chintelec, 1776), Petru PUFRA (Rondola, 1774), Ștefan MOLDOVAN (Șieuf, 1746), Vasile MOROȘAN (Borș, 1774), Gheor-ghe CHISTEA (Rodna, 1777), Dănilă COCA (Maier, 1767), Vașcu RUSU (Băița, 1776), Ioan BLAGA (Băița, 1776), Ioan PINTIC (Pintic, 1777), Iacob BALAȘ (Toplița, 1762), preotul Ion POPA (Zagra, 1777), Dumi-tru BÂRSA (Bârsău, 1776), diaconul Ioan DASCĂL (Ticuș, 1777), Simion BORDEAN (Rușii de Sus, 1778), Petru CORDICAN (Rușii de Sus, 1777), Lupu GHIR-LEȘAN (Șărioara, 1778), Mariauță SABU (Ghinda, 1778), Ursu MOLDOVAN (Chintelec, 1777), Vasile MOROȘAN (St. Martin, 1770), Toma CERGHIZAN (Cerghid, 1771), Ioan SUZ (Leschia, 1770), Octav MOLDOVAN (Cosma, 1777), Procopie MOLDOVAN (Secula, 1776), Ioan FILIP (Serghid, 1774), Ion DIAC (Mocin-Cluj, 1778), Lupu ARDELEAN (Ghiriș-Cluj, 1778).

1863: După cum povestește I.G. Sbiera, fratele său, Niculai, a fost numit preot, la Zaharești, în 1863 și, cum biserica satului însemna prima lui parohie, Niculai Sbiera, ulterior preot la Solca, apoi la Cernăuți, s-a stră-duit, cu zel

și însuflețire, „să lumineze pre poporeni la toate prilejurile binevenite, precum asupra datorințelor religioase și morale, așa și asupra condițiunilor unui trai bun și cu tihnă aice, pe pământ. Pe timpurile acelea, referințele (raporturile) cam triste, de odinioară, dintre foștii clăcași și stăpânul moșiei nu erau încă pe deplin schimbate, șterse și uitate; tot mai reînviau, din când în când, deși acum sub alte forme... / Fratele meu căuta să împace și să armonizeze interesele micului agricultor cu ale marelui proprietar, trăind în cea mai bună înțelegere cu ambele părți”, Niculai Sbiera fiind cel care, prin exemplul personal, avea să-i învețe pe zahareșteni cum să folosească gunoiul de grajd pentru fertilizarea arăturilor. Și a izbutit abia după ce a cedat pământurile bune parohiale, la schimb cu niște terenuri sterpe, dar care, îngrășate cu gunoi, au dat, în acei ani, recolte mai bune și decât cele de pe cele mai roditoare pământuri”.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriațca și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securicieni,

Șcheia, Soloneț, Stroiești pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, **Zaharești**”⁶².

1883: Școala din Zaharești „se deschise, în anul 1883, cu o clasă. După ce s-a produs un număr oarecare de cărturari agricultori, s-a înființat în sat, în anul 1896, și un cabinet de lectură, sub numele de „Cloșca”, cooperând la aceasta cu îndemnuri și fiul parohului (Niculai Sbiera), Ioniță”⁶³.

1895: Zahareștii aveau, în 1895, când Daniel Werenka publică „Topographie der Bukowina”, 950 locuitori, păstoriți de preotul Constantin Berariu, învățător al satului fiind Vasile Slușanschi, iar cantor, Leon Malcinschi. Primar al satului era Constantin Fărtăeș.

1904: „Sara spre Zaharești, pe cărăruși pline de lepădături, pe drumuri largi, pe cărări rupte, cleioase, prin hârtopuri în care pocnesc roatele. Dealuri se suie și se coboară timp de peste un ceas în fiorul de frig al nopții ce se apropie. De pe o culme se văd trei sate: Stupca, Stroieștii și Zahareștii. La acesta din urmă se ajunge prin coclaurile unui drum săpat. În mijlocul unui sat româ-nesc, o biserică, făcută de urmașii lui Hâra, credinciosul boier din restriștea lui Petru Rareș. Unul dintre dâșii e chiar îngropat în bisericuța pătrată, care poartă pe ușa săpată nedibaci două scuturi cu stemă boierească, un X și ceva ca niște foarfeci. O femeie cu picioarele goale, înfășurată într-un mare cojoc, câțiva copii foarte sfioși stau cu noi în biserica luminată slab de o făclie. / Oamenii mi se par mai îngroziți decât la noi, muți, înfricoșați de această cârmuire care nu-i iubește și nu-i înțelege, de cârmuirea cea brutală,

⁶² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁶³ I. G. SBIERA, *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899, p. 323

disprețuitoare, a „neamurilor”, a „Nemților”. Satul e mai bun decât cele de mijloc de la noi, curțile nu sunt pietruite, nici îngrijite, casele nu stau în rând, ci între ele șerpuiesc drumuri noroioase. Școala e o baracă joasă, scundă, umedă, unde va fi dascăl cine știe ce străin: polon, german, evreu, cine știe ce Român smuls din neamul său”⁶⁴.

1905: În 1905, „au plecat în America o ceată de gospodari din satul Zaharești... Cei mai mulți și-au găsit de lucru la tren, în târgul Montreal din Canada. Lucrează câte zece ceasuri pe zi... / Zahareștenii nu erau deprinși cu lucrul așa de greu și mulți s-au îmbolnăvit din pricina asta. Mai slab decât toți era George a lui Toader Gra-madă, care, poate din pricina lucrului celui greu, a gogit o bună bucată de vreme, până ce și-a dat sufletul... / Un flăcău tot din Zaharești, cu numele Alexandru Bandol, a picat, într-o Duminecă din toamna aceasta, de pe mașina trenului și a fost sfâșiat în Bucăți”⁶⁵.

1905: „Pe la sfârșitul lui August 1905 și începutul lui Septembrie, Grigore Filimon a venit cu bicicleta sa la părintele Ioan Doroftei, de la Stroești, județul Suceava, plângându-se de dureri de cap și de piept. De aici a plecat la părintele Eugen Sârbu, la Tișăuți, unde i s-a făcut tot mai mare rău, încât, în cele din urmă, a trebuit să plece (să fie transportat) la spitalul de boli nervoase din Cer-năuți” (Dionisie Udișteanu), unde a și murit.

⁶⁴ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 32

⁶⁵ Ion Grămadă, în *Deșteptarea*, nr. 1/1907, pp. 9, 10

1907: În Biroul comitetului districtual al Sucevei activa, ca secretar II, Eugen Turturean din Zaharești⁶⁶. Postul de învățător, însă, nu era ocupat⁶⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁶⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la zahareștenii Raveca TOMOIAGA (21 ani în 1908), Maria PUȘCAȘ (19 ani în 1908), Eugen AVRAM (învățător superior, 40 ani în 1907) și Natalia AVRAM (soția învățătorului, 36 ani în 1907).

1908: Gospodărie turcească în Zaharești. „Comitetul comunal este sufletul unui sat, căci de la comitet atârnă bunăstarea comunei. Membrii din comitet ar trebui să fie părinți ai comunei, nu jupitori și de nouă piei. Să începem, mai întâi, cu comitetul comunal. La noi, domnilor, de 12 ani, în care vreme s-au perindat patru vornici, nu s-a făcut răfuiala nici unui vornic, așa că satul nu știe cum stă cu banii grămezii. De câte ori a încercat vreunul dintre cei din comitet ca să-i îndemne și pe ceilalți să facă odată răfuiala, n-a izbutit deloc, pentru că atât **Dumitru Băițan, Constantin Frîncu și Nicolai Vartepniuc**, cât și alți deputați s-au înfruptat din banii comunei și amână răfuiala pe mai târziu. Noi nu știm ce să facem, vornicul de acum și care, peste trei luni, iese și el din vornicie, și azi e tot nerăfuit. Am voit să facem o poftire la comitetul țării și

⁶⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 3

⁶⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 42 și 43, Anul II, duminică 9 iunie stil nou 1907, p. 3

⁶⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

n-are cine să ne-o facă, pentru că noi nu știm carte, iar **dascălul Malcinski** este sluga vornicului, ca și a **secrearului comunal Ștefaniuc**, cine-i, știe el, care poartă întreaga comună de nas. La ședințele comitetului, Ștefaniuc vorbește nemțește cu vornicul, poate au chiar și secrete, iar noi nu-i înțelegem ce vorbesc. Cu dreptate este oare aceasta? L-am rugat pe **superiorul Avram** să ne scrie poftirea, dar el nu vrea să se strice nici cu unul, nici cu altul, așa că averea comunei noastre se isprăvește și, la urmă, datoriile făcute de comitetul comunal pe nedrept ni le pun la leul birului. / Tot astfel stă treaba și la bancă. Lucrurile merg calea racului. Gospodari cinstiți, ca **Costan Fărtăiș a Răbuianului, Vasile Tomoiagă** și alții, membri în comisia de control, au fost dați afară, pentru că erau primejdioși, deoarece începură acuma să priceapă bine cum merg șuruburile băncii. Cum am zis, directorul băncii ține cu **vornicul Băițan** și nu-l silește să plătească nici carnetele la bancă, măcar că n-a plătit de doi ani nimic nici din capital, nici din dobândă. Afară de asta, Băițan n-are nici o avere pe dânsul, măcar o codiță de purcel, și totuși i-au dat bani ca împrumut. Asta se cheamă gospodărie? / I-ați dat pe Costan Fărtăiș și Vasile Tomoiagă afară din bancă și ați pus în loc pe niște gos-podari tineri, pe care îi purtați dumneavoastră cum vreți. Ba, ce-i mai mult, **Dumitru Vartepniuc**, deși îi om cins-tit, nu-i membru în bancă, numai tatăl său, și totuși l-ați băgat pe Dumitru în comisia de control. Pe **Marcu Făr-tăiș**, hargat la preotul, nu-l silesc să plătească carnetele, iar lui **Ilie Grămadă** nu vreau să-i deie părțășia înapoi, măcar că a plătit toate datoriile și a cerut-o de vreo 8 luni. / Deocamdată numai atâta, mai târziu însă vom povesti din fir în păr toate

trebușoarele sătești, ca să știe și cei de sus cum își împlinesc cei chemați datorințele. / **Vasile a Saftai**”⁶⁹.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Zaharești**, comună rurală, districtul Suceava, așezată la confluența celor două pâraie, afluate ale Hraniței, Treparu și Pripasna. Suprafața: 10,30 kmp; populația: 901 locuitori români, de religie gr. or. Prin drumuri de câmp este legată cu comunele învecinătoare, Stroești și Liteni, precum și cu drumul districtual Suceava-Gurahumora. Are o școală populară, cu o clasă (deci, doar vreo 30 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, ce ține de biserica filială din Liteni și satul Bunești. La 1542, boerul Nicoară Crovici, pârcălabul Hotinului, a zidit aci o biserică de piatră. La 1776, era proprietatea vornicului Costache Lupu. Populația, forma-tă din locuitori originari, peste care a venit, mai târziu, o colonie de români transilvăneni, se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 912 hectare pă-mânt arabil, 118 hectare fânațuri, 5 hectare 50 ari grădini, 35 hectare imașuri, 1 hectar 50 ari heleșteie. Se găsesc 30 cai, 362 vite cornute, 678 oi, 185 porci și 16 stupi. **Zaharești, moșie**, cu administrație specială, districtul Su-ceava. Suprafața: 3,62 kmp.; populația: 17 locuitori, din-tre cari 9 izraeliți și 8 români greco-orientali. Depindea, odată, de comuna Zaharești, cu care, la 1756, era în stăpânirea vornicului Costache Lupu”⁷⁰.

1910: În 1910, despre deja uitatul binefăcător al Bucovinei, a scris, cu durere și revoltă, Ion Grămadă,

⁶⁹ *Apărarea Neamului*, Nr. 5, Anul I, Cernăuți, Sâmbătă 30 mai 1908, pp. 59, 60

⁷⁰ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 245, 246

zahareșteanul care avea să sfârșească drept Erou al Bucovinei și să fie, ulterior, uitat, ca și celălalt „martir uitat de neamul nostru, Grigore Filimon, înființatorul băncilor rurale de la noi, din țară. / Am mers la deal (prin cimitirul din Cernăuți, în noaptea de Înviere, în căutarea mormântului lui Filimon), ne-am întors iarăși la vale, cetind la zarea lumânărilor toate inscripțiile de pe cruci, șterse de ploi și de soare, că doară vom da de numele Filimon, dar numai cu greu am aflat mormântul lui. / Doamne, ce mormânt! Aproape una cu pământul și, deasupra, iarbă și buruene dese, iar la cap o cruciță de lemn, pe care cu greu puteai descifra inscripția ruginită. Pumnul măcar are un monument, Filimon, însă, nimic! Și doară s-au strâns bani în numele lui, s-au făcut colecte pentru o cruce... / Îndurerați, am început cu toții să plivim iarba, să smulgem buruienile una câte una și, apoi, i-am înfipt și lui lumânări în țărâna mormântului, căci vezi, sărmane Filimon, tu n-ai neamuri pe aici, care să-și aducă aminte de tine; tu ai fost un biet fecior de țăran din ținutul Sucevei și, de aceea, „Domnii” au uitat astăzi de tine; tu de mic te-ai luptat cu nevoia și cu sărăcia ca să ajungi, vreodată, la liman mai liniștit, dar nu ți-a fost scris să-ți vezi visul cu ochii, căci, din pricina durerilor și sărăciei neamului nostru, ai uitat de sărăcia ta proprie și ai alergat, zi și noapte, flămând și însetat, în trăsură și cu bicicleta, din sat în sat, pe ploaie și pe vânt, pe arșița dogoritoare a soarelui și pe geruri cumplite, ca să faci bănci rurale, să scapi țăranimea noastră din robia economică, până ce ai căzut înfrânt și istovit de puteri. Prea a fost grea sarcina asta pentru tine! / Acum te-ai liniștit și tu, cel vecinic neobosit, tu care n-ai știut ce-i odihna și somnul, nici traiul cel bun și ticnit; care ai tremurat, totdeauna, cu gândul la ziua de mâine și n-ai avut

parte de bucuriile din familie, căci familia ți-a fost tot neamul nostru oropsit, pe care ai voit să-l ridici din nevoi. / Dormi liniștit, sărmane visător, măcar tinerimea de nu te-ar uita, cel puțin o dată pe an, ci să-ți aprindă, din când în când, o candelă care să-ți lumineze întunericul din cimitir”. / Parcă ar fi vorbit despre posteritatea sa Eroul Bucovinei, o posteritate la fel de vrăjmașă și de nerecunoscătoare, care avea să-l ignore, vreme de aproape un secol, pe Doctorul în Istorie și pe marele scriitor bucovinean Ion Grămadă, cel născut la Zaharești, în 3 ianuarie 1886, mort pentru Întregirea Neamului Românesc, la Cireșoaia, în 27 August 1917.

5/18 septembrie **1917**: „Vrednic de însemnat este numele tânărului profesor și publicist bucovinean Dimitrie Marmeliuc, sublocotenent în Armata Română. Abia ieșit din școala de ofițeri de la Botoșani, pe care a terminat-o acum câteva luni, acest brav fiu al Bucovinei, care se află rănit într-un spital de lângă front, a fost decorat de M. S. Regele, cu mâna sa, cu ordinul Mihai Viteazul, pentru eroismul cu care a luptat în cumplita și glorioasa zi de 6/19 august. Dimitrie Marmeliuc este fiu de țăran român, din comuna Zaharești, județul Suceava (din Liteni-Moara – n.n.). Păcat numai că poartă, la sfârșitul numelui, o coadă ruteană, după cum o fac, de altfel, o mulțime de români intelectuali din frumoasa noastră Bucovină, fără să-și dea seama cât de supărător este acest lucru pentru oricare român adevărat, mai ales acum, în România Mare!”⁷¹.

12/25 septembrie **1917**: „Ion Grămadă, fiu de țăran din satul bucovinean Zaharești, ofițer voluntar în Armata Română, scriitor de frunte și bun cunoscător al trecutului

⁷¹ Bianu, I, pp. 213, 214

neamului nostru, a murit moarte de erou pe Valea Trotuşului, luptând pentru realizarea idealului naţi-onal. El a fost un bun profesor al liceului din Cernăuţi; vorbea frumos şi cu căldură; iubit şi mult apreciat de elevii săi; ca chip, avea o înfăţişare voinică şi frumoasă; stăpânit de o minte ageră şi aleasă. Se pregătea şi era aproape să ia doctoratul în litere la Viena (doctorat în litere şi filozofie, pe care îl luase în 16 iulie 1913 – n.n.), pentru care îşi avea preparată teza, tratând despre „Românii la asediul Vienii din anul 1683”. / În urma lui Ion Grămadă a rămas şi o lucrare de actualitate foarte importantă, pe care o scrisese ca un document istoric, cu gândul ca s-o publice în mai multe limbi europene, şi în care înfăţişează, cu o extraordinară putere de evocare, toate nelegiuirile, toate sălbătăciile fără nume săvârşite de austrieci în Bucovina, cu date exacte şi controlate în mod foarte riguros. Ar fi bine ca această lucrare să nu rămână în părăsire şi să se publice, pe lângă româneşte, şi în limba franceză, fiind de mare folos pentru cauza noastră naţională (în realitate, lucrarea, premeditată drept „Cartea sângelui”, era doar începută, capitolul „Vremuri de beje-nie” însemnând una dintre primele proze româneşti cu adevărat moderne; „Cartea sângelui”, cuprinzând toate prozele Eroului Bucovinei, Ion Grămadă, inclusiv „Vre-muri de bejenie”, a văzut lumina tiparului în vara anului 2002, în 27 august, ziua în care a fost răpus, depunând-o pe mormântul lui din Suceava)”⁷².

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Rezervistul **Axinte Rusu**, Zahareşti, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Vasile Salamach**, Zahareşti, Regimentul 22, rănit”⁷³; „Fruntaşul **Dumitru Fartaiş**,

⁷² Bianu, I, p. 223

⁷³ *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

Zaharești, Regimentul 22, prizonier”⁷⁴; „Corporalul **Ion Fărtăieș**, Zaharești, Regimentul 22, prizonier; Rezervistul **Gavril Pinciuc**, Zaharești, Regimentul 22, prizonier”⁷⁵.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învățători supe-riori: **Ștefan Totoiescul** la Zaharești”⁷⁶.

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educației Extrașcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniștri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942... / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurniști la formațiunile tineretului extrașcolar, următorul personal, plătitibil cu îndemnizația de ședință respectivă: **Flontaș Vasile**, seria 1938, media 7,50, numit în comuna Zaharești, postul IV, jud. Suceava; **Purja M. Ioan**, seria 1938, media 7,50, numit în comuna Zaharești, postul V, jud. Suceava”⁷⁷.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁷⁸, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Larion Lazăr**, de la

⁷⁴ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

⁷⁵ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

⁷⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

⁷⁷ *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565

⁷⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

Bosanci Nr. 1, la Zaharești; **Belța Silvia**, de la Dărmănești, la Zaharești; **Corduban Ecaterina**, de la Dărmănești, la Zaharești; **Cojocaru Adrian**, de la Zaharești, la Sf. Ilie; **Bartoș Ilie**, de la Zaharești, la Stupca”. „**Bocăneț Elisabeta**, de la Zaharești, la Suceava, Șc. nr. 3, post II, soț învățător”⁷⁹.

ZĂHARNA

(Saharna sau Zăharna, comuna Saharna Nouă, raionul Rezina, Moldova).

1495, ianuarie 24: Întărit de Ștefan voievod, cu ocazia unei împărțiri de moșii între Magda, fata Mihului, feciorul lui Cananov, și fratele ei Negrilă, și frații Costea și Toader, nepoții lui Drăgșan, și rudele lor Ioan, feciorul Pânteii, și Iacușa, Fedcu, Marica, Ghinda, toți nepoții lui Sima Rugină, și Done, fiica Nastasiei, nepoata Marine, care primesc uric pentru sate și părți de sat în „Todireni pe Bârlad, unde a fost Iacuș Mihu, și satul Liudeștii pe Bârlad, și Brezăștii pe Bârlad, și, pe Nistru, în gura Zăharnei, satul anume Zăharna, și satul unde a fost Zlatariu vătămanul, și satul Horodiștea, (și) unde a fost Jaza vătămanul”⁸⁰. Hotarul, din veac.

1602, februarie 24 : Ispisoc de întăritură de la Ieremia Movilă voievod, după împărțirea moșiilor lui

⁷⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

⁸⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. III, București 1980, doc. 175, pp. 318, 319

Bucium vornic, între văduva lui Antemia și feciorul lor lor Grigore Bucium... / Și s-au venit în partea lui Bucium vornicul „jumătate de sat **Crainici** pe Polocin, satul **Faurii**, cu vad de moară, satul ce se cheamă **Lunca Mare**, cu vad de moară, jumătate de sat **Oteștii**, cu vad de moară în Răcătău, jumătate de sat **Buciulești**, cu vad de moară în Bistrița, jumătate de sat **Găureni** pe Prut, a treia parte de sat **Echimăuți**, în ținutul Orheiului, a treia parte de sat **Săharna**, satul **Boșotenii** pe Bistrița, cu vad de moară, a patra parte de sat **Poenile**, la Vaslui, 2 fălci de vie în dealul **Horodiștii**, lângă **Cotnari**, și o falce de vie la **Zlodiica**... / Și jupânesei Antemia i s-a venit satul **Năneștii** și cu hotarul **Ungurenii**, jumătate de sat **Horgeștii** pe Răcătău și cu vad de moară, a patra parte din sat **Gălești**, pe pâraul Răcătăul, a patra parte din **Bizighești**, cu moară, a patra parte a satului **Poenile**, la Tecuci, jumătate de sat **Voinești**, a patra parte de sat **Corneștii** de la Cârligătură, a patra parte de sat **Porosălnici**, trei fălci de vie la **Cotnari**, 2 fălci la dealul **Horodiștii**, 1 fălci la **Zlodiica**... / Deci s-au așezat de bunăvoie”⁸¹.

ZAHORENI

(sat pe Volovăț, comuna Manoleasa, Botoșani).

1428, aprilie 15: Întărit de Alexandru cel Bun lui Vâlcea, fiul popii Zaharia, care primește uric pentru „un

⁸¹ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București 1944, doc. 17, pp. 28, 29

sat, anume Călugării, pe Vulhova, unde este casa lui... Iar hotarul acestui sat să fie cu toate hotarele sale vechi, pe unde au folosit din veac”⁸². / **1428**, aprilie 15: Întărit de Alexandru voievod lui Vâlcu, fiul popii Zaharia, care primește uric pentru „un sat anume **Călugăra** (Călugării pe Vulhova⁸³, probabil Zahoreni pe Prut⁸⁴, Botoșani), pe Vulhovea, unde-i este casa... Iar hotarul acestui sat, pe unde din veci au îmblat”⁸⁵.

1546, mai 25: Întărite de Petru (Rareș) voievod fiicelor postelnicului Alecsa⁸⁶, care primesc ispisoc pentru „moșiile **Zahoreni**, **Dumușenii** (Dumșani, Dum-șeni, Domoșeni, inclus în Manoleasa⁸⁷, Botoșani) și **Teșcurenii** de la ținutul Dorohoiului”⁸⁸.

1902: „**Zahoreni** (Arăpoaia), sat pe moșia cu acelaș nume, comuna Avrămeni, plasa Bașeul, județul Dorohoi, cu 172 suflete. Hotarele moșiei sunt cu Manoleasa și Domoșeni”⁸⁹.

⁸² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 74, pp. 107, 108

⁸³ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 52

⁸⁴ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 284

⁸⁵ Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XVIII, Iași 1892, pp. 1-4

⁸⁶ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 284

⁸⁷ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 93

⁸⁸ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XVIII, Iași 1927, p. 224

⁸⁹ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 781

ZAHORENI

(raionul Orhei, Moldova)

1579, iunie 13: Întărit de Petru (Șchiopul) voievod lui Gavril Hârovici, logofăt al treilea, care cumpără, cu 120 zloți tătarești, de la Morozeanul, feciorul Maricăi, nepotul Fedorii, „din a opta parte din tot satul **Holoho-reni**, din a treia parte, ce se va alege partea lui Morăzanul și a fratelui său Oniul, a surorilor Tesca și Armanca, fiindcă el a făcut cu dânșii tocmeală și le-a dat partea sa din **Zahoreani** ot ținutul Orheiului, unde sunt casele lor”⁹⁰.

1904: „**Zahoreni**, sat în județul Orhei, volosti Chiperceni, așezat la 5 km de satul Chiștelnița, la gura văii Zahoreni. Are 208 case, cu o populație de 1.020 suflete de țărani români; 280 capete vite mari”⁹¹.

ZAHORNA

(Sârbi, sat mai sus de Iași, contopit cu Horlești, comuna Reditu, Iași).

Întărit, în **25 ianuarie 1472**, de Ștefan voievod, lui Șandro Tătăreanul, care primește uric pentru „ocina

⁹⁰ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XIX, Iași 1927, p. 220, 221

⁹¹ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 231

dreaptă a soției lui, Magda, satele anume: Moimești și Sârbi și Geamiri, mai sus de târgul Iași... Cernu și Romănel și Drăgoi și tot neamul lor să nu mai părăscă... pentru că au pierdut cu privilegiile lor, deoarece au fost false și le-am stricat”⁹².

1902: „**Zahorna**, sat și reședința comunei Tăutești, plasa Copoul, județul Iași, situat în valea Zahornei, prin mijlocul căreia trece pârâul cu același nume. Are o populație de 192 locuitori răzeși. Are o biserică, și o școală, înființată în anul 1877”⁹³.

ZALUCEA

(sub Luncușoară, unde șade Dragomir,
comuna Drepcăuți, raionul Briceni, Moldova).

1437, decembrie 20: Întărit de Ilie și Ștefan voievozi marelui boier Mihail de la Dorohoi, care primește uric pentru „satele lui și privilegiul pe care i l-a dat sfânt răposatul părintele nostru, anume: satul Chindinți (Cân-dești pe Siret, comuna Mihăileni, Botoșani), și satul lui Herțea (Herța, raionul Hliboca, Ucraina), pe Prut, satul Pecialăuți (raionul Noua Suliță, Ucraina), la Pecialova, și

⁹² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 182, pp. 268, 269

⁹³ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 781

satul Ugrinăuți (Grineacica, comuna Rohatin, raionul Hotin, Ucraina), și satul la Iaz (Stăuceni, în Vorniceni, Botoșani), și satul pe Rochitna (Rochitna, raionul Noua Suliță, Ucraina), încă satul unde a fost Dragomir al lui Mândrea (Cerlena, raionul Noua Suliță, Ucraina), încă satul Coteleu (Cotelău, raionul Noua Suliță, Ucraina), și satul Milianăuți (Mălinești, raionul Noua Suliță, Ucraina), încă satul unde a fost Șizco (Șișcăuți, comuna Ringaci, raionul Noua Suliță, Ucraina), încă satul Dzinăuți (Dinăuți, raionul Noua Suliță, Ucraina), încă satul unde a fost Malici, lângă Giurgică (Malinți, raionul Hotin, Ucraina), încă satul de lângă Simca (Sincăuți, comuna Malinți, raionul Hotin, Ucraina), încă satul Salicee (Șilăuți, comuna Bocicăuți, raionul Hotin, Ucraina), încă satul Cristinți (Cristinești, comuna Mălinești, raionul Noua Suliță, Ucraina), încă satul unde a șezut Petrișor, la capătul Doljocului (Doljoc, comuna Malinești, raion Noua Suliță, Ucraina), și încă **satul, sub Luncușoară, unde șade Dragomir** (Zalucea, comuna Drepcăuți, raionul Briceni, Moldova), și încă satul, în jos de Prut, Itovo-euți (sat pe Prut, lângă Rădăuți-Prut, Botoșani), și satul Rădăuți (Rădăuți-Prut, Botoșani), și satul Vișneuți (Ișno-văț, azi Reditu, comuna Rădăuți-Prut, Botoșani), și satul Lipnic, la Nistru (Lipnic la Nistru, raionul Dondușani, Moldova), încă satul unde a fost Cuseară (Bârnova, raionul Dondușani, Moldova, fost Vusareu), și încă satul unde sunt Caragunicii (Tumaniuca, înglobat în Mereșeu-ca, comuna Lencăuți, raionul Dondușani, Moldova), încă satul la moara Naslavcei (Naslavcea, raionul Dondușani, Moldova), încă satul lui Pavust (Paustova, comuna Lipnic, Moldova), încă satul de lângă Macsim (Maxim, în Mereșeuca, comuna Lencăuți, raionul Dondușani, Mol-

dova), încă satul lui Mirișce (Mereșceuca, comuna Lencăuți, raionul Dondușani, Moldova), încă satul unde este Noguicoi (lângă Lencăuți, raionul Dondușani, Moldova), și satul unde a fost Clețină (lângă Lencăuți, raionul Dondușani, Moldova), și satul Tereșeuți (Teleușca, raionul Dondușani, Moldova), încă satul unde este Rospop, în jos la Bineva (Făgădău, comuna Văscăuți, raionul Florești, Moldova), și satul Cuhareuți (Cuhureștii de Sus și de Jos, raionul Florești, Moldova) și alt sat, Cunicea, sub Bineva (Florești, raionul Florești, Moldova), și satul unde este Țârvice (Țâra, comuna Ghindești, raionul Florești, Moldova), încă satul, sub Caragine, unde este Simeon cneaz, la obârșia Dobrușei, încă satul, sub Caragine, Dobrușa, și satul, sub Caragine, Mordvina, încă satul, mai jos de Mordovina, sub Caragine, pe Dobrușa, unde sunt Fântânile (toate părți ale comunei Recești, raionul Rezina, Moldova), încă satul lui Oleșco, sub Caragine (Olișcani, raionul Rezina, Moldova), încă satul, la obârșia Rezinei, unde șade Țigan (Sămășcani, raionul Rezina, Moldova)), încă satul, pe Răut, unde este Vadul Pietrei (Lazo, numit și Piatra, raionul Orhei, Moldova), și, mai sus de Vadul Pietrei, tot pe Răut, la capătul Stâncii (Stânca, comuna Slobotca, raionul Orhei, Moldova), încă satele, pe Răut, unde este moara, încă satul, la Moiatinul de Jos (toponim), unde este Nichita (Ghermănești, comuna Suhuluceni, raionul Orhei, Moldova), și satul unde șed Grabăuții (Văsieni, comuna Suhuluceni, raionul Orhei, Moldova), la capătul de sus al Culișăului, unde a șezut Radul (Văsieni, comuna Suhuluceni, raionul Orhei, Moldova), și încă seliștea unde este iazul, la Cornul Bagului, unde au șezut fiii lui Cosco (Bahu, comuna Seseni, raionul Călărași, Moldova), încă seliștea de sub Măiatini, unde șade Rujici,

și, la Moiatinul de Sus, satele ce au fost ale cneaghinei, și, la Carpeni, satul unde șade Stan, și, la capătul de sus al Carpenilor, la Bașeu, unde șade Matei (Mateieni, comuna Corlățini, Botoșani), și, sub Dumbrava înaltă, unde șade Miclouș (Miclăușeni, comuna Corlățeni, Botoșani)... Iar hotarul tuturor acestor sate mai sus scrise să fie cu toate hotarele lor vechi, pe unde au folosit din veac”⁹⁴.

1770-1772: Satul Zalucia, care păzește podul de peste Prut, ținutul Hotinului, ocolul Mijlocului, avea, după recensământul lui Rumeanțev⁹⁵, **toată suma case-lor: 95**. Scădere rufeturi 95: 2 popi, 93 podari. / **Podari:** Grigore Coșman / Toader Carabul / Pavel al ungurianului / Dămian fiul lui Ștefan / Dumitrașcul / Gavril, hotin-cianul / Nicolae / Lupul fratele lui / Costan / Tănase, harabagiu / Ștefan, harabagiu / Vasile Ciobotaș / Sandul, pas / Ion, rusul / Ion fiul lui Ion / Vasile, rus / Gheorghe Bădărău / Sava Cărădan / Gora fiul lui Vasile / Gheorghe, sârbul / Vasile Țurcan / Ioniță al Mariei / Lupașcu fiul lui Stahie / Costia al Oțăloaei / Iure fiul lui Stahie / Grigoraș Bolat / Andronic, croitor / Ignat fiul lui Savin / Isac Dațul / Ion Dațul / Ursul fiul lui Barbălată / Simion Grosul / Ostahe al Maței / Prodan Carunbă / Iacob fiul lui Matei / Ion fiul haidăului / Iordache Cirinpei / Chirilă Cirinpei / Apostol al lui Sâmpetru / Istrate fiul lui Istrate / Irimia fiul lui Istrate / Macsim, rusul / Toader Focșa / Toader fiul lui Tiron / Hilip al haidăului / Ștefan / Nicolae al lui / Lupul Mohoraș / Hilip Hertan / Vasile Mohoroi / Chiriac Polică / Timofte Cardan / Vasile Guțul / Ion Doron / Costandin Crangă / Ursul

⁹⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 175, pp. 245-248

⁹⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, pp. 170, 171

Pădure / Gavril fiul rotarului / Vasile fiul ungurianului / Ion Cerepeu / Ilie Focșa / Ion fiul morarului / Sandul, morar / Gheorghe Lătan / Lupaș, morariul / Petre Șepteboi / Andrei Șepteboi / Ștefan fratele lui Hilip / Ion Bulagă / Vasile Băligă / Ioniță, vă-tăman / Vasile, vătăman / Dumitraș cumnat lui Vasile / Ursul fiul lui Toader / Gheorghe Neculcia / Sava Șepteboi / Andronachi Șepteboi / Lupașcu Moșniaga / Andrei fratele lui Prodan / Ion fiul lui Gheorghică / Irimia lui Antohe / Pavel fratele lui / Luca cumnat lui / Nichifor / Marcu / Crăciun al lui Antohe / Vasile al lui Ropotă / Grigore Pagubă / Ivan, rusul / Tănase, vătăman / Ioniță Șepteboi / Andrei / Lupașcu, vornic. // **Preoții:** Popa Ștefan / Popa Ion.

1904: „**Zaluci**, sat în județul Hotin, volosti Lipcani, așezat pe șoseaua dintre Lipcani și Noua Suliță. La 5 km de târgul Lipcani, lângă căile ferate Ocnița-Noua Suliță. Are 85 case, cu o populație de 725 suflete”⁹⁶.

ZALUCENI

(comuna Zaluceni, raionul Camenca, Moldova).

1624, martie 24: Întărit de Radul Mihnea voievod hatmanului și părcălabului de Suceava Miron Barnovschi, care primește uric pentru „patru sate, anume Verbova, și Verejaniei, și Zalucenii și Nemirova, ce sunt în ținutul

⁹⁶ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 232

Soroca”⁹⁷, danie de la Ștefan Tomșa, din satele confiscate pentru hiclenie hatmanului Balica.

1628, mai 22: Întărit de Miron Barnovschi voievod lui Ionașco Hrincovici, după o pâra la Divan cu frații Veaveriță de **Gorna** (satul Zagornaț, în Orhei, Moldova), vornicel de **Trifăuți** (sat în Orhei, Moldova), pentru „un loc de este în gura văii Otmanovca, la **Țărmurile Roșii** (toponim în satul Voruncăuți, ținutul Soroca, Moldova), zicând Ionașco, cu frații săi, c-a trimis Necoriță hatman pe acel vornicel pe Veaveriță, ca să strângă oameni cu cărțile domniei mele de slobozenie la seliște, la **Zaluceni** (în ținutul Soroca, Moldova) și la **Nemirov** (în ținutul Soroca, Moldova). Deci acel vornicel a pus un stâlp de slobozenie în seliștea Zaluzevilor, iar alt stâlp nu l-a pus în seliștea Nemirovului, ci l-a pus pe acel loc, la Țărmurile Roșii, ce este hotarul satului lor, a **Vorun-căuților** (Voruncăuți, ținutul Soroca, Moldova). Cerce-tează pârcălabii de Soroca”⁹⁸.

1638, iunie 4: Carte de împuternicire, dată de Vasile Lupu voievod lui Strătuț Dobrenski și Gheorghe Volcinski, feciorilor lui Miron și al lui Mătieș, și lui Pătrașco Horbinescu și nepoților lui Toader și Micul „să fie tari și puternici a opri și a ține ale lor părți de ocină din sat din **Beserecani** (Bisericieni, comuna Cuhnești, raionul Glodeni, Moldova), și din **Zaluceni** (comuna Zaluceni, raionul Camenca, Moldova), și din **Socrujeni** (comuna Gorbănești, Botoșani), și din **Culiceni** (comuna Culiceni,

⁹⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 181, pp. 240-242

⁹⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 359, pp. 503, 504

raionul Herța, Ucraina), ce se vor alege părțile lor de ocini, ale moșilor lor Toader și Micul”⁹⁹.

1638, iulie 17: Carte de împuternicire, dată de Vasile Lupu voievod lui David, „ca să fie tare și puternic a ține și a opri dreapta sa ocină și moșie satul **Zălucenii** (comuna Zăluceni, raionul Camenca, Moldova), să n-aibă a ara, nici a cosi pe hotarul său, nici a goni pește în niște bălți ce sunt acolo... și să ia zecia și fânul, iar cine va fi făcut peste voia lui să aibă a-l lua tot”¹⁰⁰.

1645, decembrie 24: Carte de împuternicire, dată de Vasile Lupu voievod lui David din **Zăluceni** (Zalu-ceni, comuna Târgul Vertiujeni, raionul Camenca, Mol-dova) „ca să fie tare și puternic a opri și a ține a sa dreaptă ocină și moșie din satul **Cuzlău** (comuna Păltiniș, Botoșani); pentru aceea să fie tare și puternic a lua a ze-cea din pâine și din fân, și din tot venitul”¹⁰¹.

1662, ianuarie 25: David de **Zăluceni**, Savin de **Hudești**, Petre Dronea și Toader Hermeziu, toți nepoții Ciogoleștilor, mărturisesc „cum am luat 60 de lei bani proști de la Dumitrașco fost vistier, de 22 galbeni ce i-a fost dator cu bani de argint unchiul nostru Ciogolea lui Dumitrașco vistiernicul, deci acei bani i-am luat pentru o parte de ocină de **Pomârla**, ce se va alege”¹⁰².

1672, ianuarie 25: Dumitrașco Nacul vistiernic cumpără, cu 62 lei bani proști și cu 22 galbeni, „un zălog,

⁹⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 365, p. 356

¹⁰⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 417, p. 398

¹⁰¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 265, p. 210

¹⁰² Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IV, Iași 1908, p. 92

părțile nepoților Ciogoleștilor din **Pomârla**, anume David din **Zăluceanu**, Savin de **Hudești**, Petre Docnea și Toader Hermeziu”¹⁰³.

1904: „**Zaluceni**, sat în județul Soroca, așezat pe malul drept al Nistrului, între satele Cerlina și Vertijeni ale răzeșilor. Are 117 case, cu o populație de 985 suflete; biserică; 343 vite mari”¹⁰⁴.

ZALUCENI

(Zaloceni, în Drepcăuți, comuna Drepcăuți,
raionul Briceni, Moldova).

1635, aprilie 30: Întărit de Vasile Lupu voievod diacului Ponici din **Rogășaști** (Rogojești, comuna Mihăileni, Botoșani) „și altor oameni din sămânța lor”, care primesc uric pentru „un sat, **Socruzenii** (Socrujeni, comuna Gorbănești, Botoșani), și alt sa, **Bisăricanii** (Bisericieni, comuna Cuhnești, raionul Glodeni, Moldova), și

¹⁰³ Buletinul „*Ioan Neculce*”, Iași, An VIII, Fasc. VIII, 1930, p. 8

¹⁰⁴ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 232

altă jumătate de sat, **Zalocenii** (Zaluceni, în Drepcăuți, comuna Drepcăuți, raionul Briceni, Moldova), și **Sfetcotii** (Sfetcăuți, înglobat în Trinca, comuna Trinca, raionul Edineț, Moldova), și jumătate de sat de **Hrițeni** (raionul Edineț, Moldova), și un sat **Vlădeni** (înglobat în Mihăileni, comuna Mihăileni, Botoșani)... Așijderi, jupânesei Milintienii, fetei lui Tuduram, nepoată lui Ponici, un sat **Hilisău** (Șilișeu, comuna Pomârla, Botoșani), la ținutul Dorohoiului”¹⁰⁵.

1646, iunie 17: Porunca dată de Vasile Lupu voievod lui Dumitrașco și Andronic Badiul, să meargă, să aleagă „hotarul **Zalucenilor** (comuna Drepcăuți, raionul Briceni, Moldova, și Zăluceni, comuna Târgul Vertiujeni, raionul Camenca, Moldova, ca în Index) dinspre **Derecăuți** (Drepcăuți sau Drepcăuți, comuna Drepcăuți, raionul Briceni, Moldova), pe unde vor ști oamenii buni, și veți face și scrisoare cum veți găsi cu dreptul”¹⁰⁶.

1669, iunie 29: Porunca dată de Duca voievod lui Bejan, iuzbașea de **Burnărești**, și iuzbașei de **Zaluceani**, după ce i „s-a jeluit rugătorul nostru, egumenul de Golăea, zicând că tu, iuzbașe de Zaluceani, ai avut oamenii tăi la hotarul Burnăreștilor și la alte hotare împrejur și de a zecea nu vreți să dați... Deci îți scriem să dați de-a zecea ce vă va veni, că apoi voi trimite un aprod de va lua și ciubote de pe voi și veți da și de a zecea. Și tu, Bejane iuzbașe, un om care este acolo, nu știm călăraș este au țăran, a sărit pe feciorul egumenului de n-a dat a zecea. Deci să mergi numai pe câtă pâine va fi avut, să iei de-a

¹⁰⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 105, p. 143

¹⁰⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 407, p. 349

zecea, să dea pe seamă mănăstirii, iar cui va părea cu strâmbul să vină aicea, să stea de față cu egumenul, să-și întrebe”¹⁰⁷.

1776, februarie 18: Scrisoarea hotarnicilor trimiși de Grigore Alexandru Ghica voievod „la **Zalucenii**, ce este la ținutul Isșii, de ceea parte de Prut, drept Tabără, să alegem a patra parte din moșia Zalucenii, ce este a logofătului Ioniță Codreanu, zestre de la socru-său Ioniță Codresco madelnicer, și după poruncă am mers și, acolo, adunându-ne cu toții, am făcut știre lui Dumitru Osmaki, de a venit de față, dar n-a scos scrisorile, zicând că sunt zălogite la Iași; și întrebând pe Ioniță Codreanu cu ce dovadă cere acea a patra parte, întâi ne-a arătat izvodul de zestre, al doilea ne-a arătat un zăpis din 1743 (7251), noiembrie 1, de vânzare a acestei părți de la Sandul și Ion sin (fii) Cărlig, că au vândut-o Ursului, căpitam de Tabără. A treia dovadă, ne-a arătat alt zăpis, tot din acest velleat, martie 12, de la Ioan a Irinii, ce scrie că au răs-cumpărat această a patra parte de Zaluceni de la Ursul căpitanul și au vândut-o Codrescului, fiindu-i rudenie, și ne-a mai arătat Ioniță Codreanu și o copie de pe **hotar-nica Zalucenilor** din leat 1759 (7267), când au hotărât Enachi Buzilă de la vistierie, cu Gheorghită sin (fiu) Ioan a Irinii, vânzător Codrescului, care parte au stâlpit-o și cu pietre hotare; iar jumătate de Zaluceni, partea de sus, a rămas a lui Gheorghită din Ioan a Irinii, cu partea Codrescului, ce o are cumpărătură de la tatăl lui Gheorghită”¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București 1937, doc. 91, pp. 117, 118

¹⁰⁸ Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. II, Iassi 1889, pp. 189-192

ZAMCIOCII

(Orhei, Moldova).

1675, mai 3: Costanda, femeia lui Vasile Gotcă, fata Mihalicii, vinde lui Gheorghe, drept 15 lei bătuți, partea ei „din sat din **Rădeni**, din partea lui Păcurar a mea aleasă parte... ce este pe Ichil, de ținutul Orheiului... dinaintea lui Chiriac din **Rădeni**, Andrei Jule și Apostol sin (fiu) Danul din **Zamciocii**, Bălan frate lui Chiriac și Pavăl Sorăci ot **Chișinău**... și eu, Andonie diac ot Chișinău am scris și Ștefan”¹⁰⁹.

1677, martie **20**: Donosie, feciorul lui Dumitrașcu Portărescul din **Trebujeni**, nepotul Irimiei medelnicer, strănepot lui Golăi logofătul, dăruiește o moșie nașului său Andrei Mihuleț, pârcălab de Orhei, „mie părinte, de-au cununat părinții dumnealui pe părinții mei și dum-nealui m-a botezat și m-a cununat... Și fiind eu rămas de frații mei, care au fost și dumnealui ca niște frați, și având eu o parte de ocină în Trebujeni, cumpărată de la fratele meu Crăciun, care parte a fost a lui zestre de la neanea al nostru Dumitrașcu, și o parte de ocină ce a fost cumpărată de Crăciun, cu mine împreună, și cu surorile mele Arsenia și Gherghina de la Antemia, fata lui Constantin, unchiul, am socotit cu toți frații și cumnații, cu surorile ce sunt, și l-am luat pe dumnealui frate în locul lui Crăciun, frățane-meu, și i-am dat dumnealui partea lui Crăciun... Și când am făcut acest zapis fost-au toți cumnații mei, și veri primari,

¹⁰⁹ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București 1937, doc. 103, p. 129

și nepoți, anume Guruță cumnatu-meu și soru-mea Arsenia, Gherghina, nepoții mei Gheorghe, Gligore, Caidac și Nechifor, feciorii Mircei... și mărturii anume Neculai Donici clucerul cel mare, Constantin ce-a fost clucer mare, Gavril Donici pârcălab de **Orhei**, Loghin ce-a fost pârcălab, Ștefan spătarul, Neculai pos-telnicul, feciorii lui Constantin clucerul, Doroftei preotul de **Peștera**, Tănase șoltuzul de târgul **Orhei**, Ursul, vornicul de **Peștera**, Sema ce-a fost vornic, Gligoraș feciorul lui Artenie de Fălciu, Albul Maremance, Gligo-raș Sauca și Luchian de **Peștera**, Maței Pârță de **Zam-cioci**, Vasile Hodoroge ce-a fost vătav de hânsari, Lupul Ciupag ce-a fost vătav, Iordachi, Savin și Arsenie de **Pocrișăni**, Bobeică și Vlasie de **Cotelneci**, Ștefan Ciur-lenco de **Peștera** și mulți oameni buni s-au prilejit”¹¹⁰.

ZĂMEȘTI

(Vaslui).

1720, decembrie 26: Împărțirea moșiilor rămase de pe urma lui Ștefan Darie stolnicul, între noștenitorii lui Ștefan Darie... / și au venit în partea lui ginerilor Toader Mălai și neculai Brăescul sate întregi **Spărieții**, **Băbiceni**, **Petroasa** și **Tufestii**, și jumătate de sat de **Perișori**, iar în partea ginerilor lui Gavril Donici și ai Mariei s-au venit sate întregi **Cățelenii**, **Mireștii**, **Stolnicenii** și **Zămeștii** la

¹¹⁰ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București 1944, doc. 139, pp. 138, 139

Vaslui și jumătate de sat **Perișori**”¹¹¹.

ZĂMIȘĂȘTI

(sau Zemeș, satul Dzemeștii, moșia Zemișu,
comuna Bârsănești, Bacău).

1392, 6 octombrie: Întărit de Ștefan voievod lui Petru Negrea, care primește uric pentru „ocina lui dreaptă, satele anume: Dzemeștii la gura Tazlăului, pe care el l-a cumpărat de la Trișor, pentru 100 de zloți, și a patra parte din Filipești pe Oituz, și Săcălișești, chiar la gura Tazlăului”¹¹². Hotarele, din veac. / **1392**, octombrie 6: Întărit de Ștefan voievod lui Petre Ciorănul (adică Negu), care primește uric „pentru satele, anume **Zămeștii**, la gura Tazlăului, care el a cumpărat de la Tâmpișul, drept 100 galbeni, și **Sacalișăștii**, chiar la gura Tazlăului”¹¹³.

1449, martie 23: Întărit de Petru voievod lui Petre Tâmpa, care primește „din uricul de miluire ce a avut bunul lui de la Ștefan voievod, din anul 6901 (1392), pe una sat la gura Tazlăului mare, la ținutul Trotușului, anume **Zămeșăștii** și **Săcăloșăștii**, care i-au zis **Edumi-rești**, alături de satul **Măneștii**, iar hotarul acestora să fie precum au hotărât și s-au socotit în semne, ce s-au început din apa

¹¹¹ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București 1937, doc. 131, pp. 155, 156

¹¹² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 111, pp. 159, 160

¹¹³ Buletinul „*Ioan Neculce*”, Iași, An III, Fasc. III, 1923, pp. 197, 198

Caraculului Zămeșăști și alături cu satul Mănești, peste apa Tazlăului și peste pârâul Belice, la deal, la Râpa Roșie și, de acolo, drept pe râpă, la vale, la Reotuș, ceva mai jos din gura Tazlăului, și tot Trotușul în sus, la Caracul, unde este tot hotarul satului Edumireștii, alături cu Măneștii, de unde s-a început”¹¹⁴.

1587, octombrie 3: Zapisul șoltuzului și al celor 12 pârgari din **Trotuș**, anume Coșea Giurgiu, Simion, Grozav, Mișpeatri, Tămaș, Gligorie, Petria, Măteiaș, Dimitri, Putneanul, Luțea Tămaș și Savul, în care scriu cum au venit „Marta Comisoaia și Coste vătah din **Zeamești** și au vândut a sa parte de ocină din **Mănești** lui Coste vătah și femeii lui Anghelina, pentru 180 zloți tătărești”¹¹⁵.

1632, mai 26: Zapisul lui Arhip, fost călăraș, prin care mărturisește că a vândut cumpărătura lui din „sat în **Mănești**, pe Tazlău, mai sus de **Zeameș**, a patra parte de sat de Mănești, ce mi-a fost cumpărătură de la Gligorie Șandru și sora lui Marga, fiii lui Șandru starago, ce mi-au vândut mie drept 60 de zloți bătuți... lui Marco de **Brătila**... / Așijderea i-am vândut altă parte, ce am avut cumpărătură de la Greaca, fata Savului de Mănești, nepoata Conșăi... a patra parte din patru bătrâni, drept 10 galbeni”¹¹⁶.

1636, septembrie 17: Zapisul șoltuzului de **Trotuș** Soci Mihai, al celor 12 pârgari, Nechita staroste de Trotuș, Iane vameșul, Dumitru Puia de **Negoști** (comuna suburbană Ștefan cel Mare, inclusă în Onești, Bacău),

¹¹⁴ Buletinul „*Ioan Neculce*”, Iași, An III, Fasc. III, 1923, p. 198

¹¹⁵ Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XVIII, Iași 1892, pp. 211-213

¹¹⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 92, p. 105

Bosiioc de **Bordzești** (Borzești, sat înglobat în Onești, Bacău), Ionașco vornicul de **Bogdana** (comuna suburbană Ștefan cel Mare, inclusă în Onești, Bacău), în care mărturisesc cum au venit înaintea lor Ion Tăzlăonul, feciorul lui Toader diaconul, și Măteiu de **Provăzăști** (Prohozești, comuna Poduri Bacău) și „au vândut fratele nostru Ion (Tăzlăonul) a noastră dreaptă moșie, un bătrând din sat de **Dănăești** (lângă Onești, Bacău)... lui Arhip fost cămăraș și femeii sale Evghenia, drept 15 galbeni. Noi, dacă am auzit că a vândut, am făcut carte Măriei sale să-i întoarcem. El n-a vrut, deci ne-am pârât înaintea Măriei Sale pentru că ne-a zălogit moșia. Deci ne-a rămas Arhip ca să țină toate părțile lui Ion din Dănăești și din **Mănește** (Mănești, lângă Brătila, comuna Helegiu, Bacău) și din **Dzeameș** (Zemeș, lângă Brătila, comuna Helegiu, Bacău), iar cu părțile noastre să n-aibă treabă... după aceea, ne-am tocmnit cu Arhip să țină toată partea noastră din Dănăești... și ne-a dat bani 10 ughi”¹¹⁷.

1636, decembrie 18: Porunca dată de Vasile Lupu voievod lui Dumitrașco, după ce i s-au jeluît frații Mihalcea și Cozmiță „pe Arhip de **Dănăești** (lângă Onești, înglobat în Onești, Bacău), zicând că le ține ocina și moșia lor dreaptă, ce au la **Sacalișești** (sat înglobat în Onești, Bacău) și la **Dzemeșești** (Zemeș, lângă Brătila, comuna Helegiu, Bacău), în cura Tazlăului... iar tu să ai a opri pe Arhip din acele moșii ale lor, și să-i dai zi, să vină să stea de față înaintea Domniei mele; și să aibă a-și aduce și dresel”¹¹⁸.

¹¹⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 512, p. 566, 567

¹¹⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 570, p. 618

1651, septembrie 27: Arpentie, ginerele lui Ștefan Poinici, vinde marelui căminar Enache, pentru 7 gal-beni, „toată partea sa din **Zeameș** și **Săcălășești**, din gura Tazlăului”¹¹⁹.

1690, iunie 23: Gherghina, femeia Dediului gramatic, răzeșiță din Zemeș, cumpără „partea lui Dumitraș-co Vână din **Zemeș**, plătindu-i datoria lui către Bejan, 5 lei și 16 bani, pentru sare”¹²⁰.

ZAMOSTEA

(lângă Zvoriștea, Suceava).

Moștenind satele primite, în 6 iulie 1413, de soacra lui Alexandru cel Bun, doamna Anastasia, „Episcopia de Rădăuți, a Sfântului Neculai, unde sunt îngropați moșii” voievodului moldav. Pofta, în mod cât se poate de natural pământesc, înmulțirea păcătoaselor averi pă-mântești, dar de multe închinări și rugi a fost nevoie, până în primăvara anului 1490, când, sub pretextul ascultării, 50 de biserici, printre care și cea din Zamostea, îi sunt închinare de către

¹¹⁹ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. III, Iași 1907, p. 109

¹²⁰ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. V, Iași 1908, pp. 79, 80

evlaviosul voievod Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei, iar odată cu închinarea bisericilor încap pe mâini călugărești și satele și moșiile cărora acele biserici le deschideau calea spre cer, chestia asta numin-du-se, la începuturile civilizației umane, în toate limbile pământului *Daina, Daena* sau *Doina*, cu înțelesul de *perspectivă, deschidere spre*, deci ca primă tentativă religioasă a omenirii, născocită de un șaman care și-a zis *Cali Calușar*, adică *Nașterea Luminii – Nașterea Limbii Credenței*. Numai că întâmplările acestea mitice nu-și au locul aici și nu știu ce-mi veni să le amintesc, deși gândul îmi zbură la celelalte sate din zonă ale lui Ianis Viteazul, care, neavând biserică, nu au fost închinat și au mai aparținut, cale de vremelnice veacuri, unor oameni vred-nici și, desigur, Istoriei. Zamostea, în schimb, dacă tot învățase să se pună pe genunchi, a fost pentru mult amar de vreme îngenunchiată și mai deloc mărturisită. Abia du-pă cumpărarea unei bucăți din Moldova turcilor, aflată sub stăpânirea efectivă a rușilor, de către austrieci, s-a mai populat și Zamostea, iar ca sat de graniță, s-a și istoricizat, pentru că rutenii bucovineni de peste graniță și rutenii moldoveni liuzi puneau adesea de negustorie prin contrabandă, inclusiv prin metoda furtului din pădurea Zamoșceanca, care avea să devină proprietate la fel de nemțească precum Bucovina, dar „de Coroană”. Furau din lemnul „domeniului României” sătenii din Negostina și Șerbăuți și își vedeau numele tipărite în *Monitorul Oficial*, în cazul în care îi și interesa – chestie de care mă îndoiesc, pentru că românește nu știau iotă, româna fiind, după predicile preoțești, „limbă satanică”: „Învăță, Mărie, rusește, ca să-i poți explica lui Iisus toate păcatele tale, căci Iisus nu știe românește, ci numai slavonește!”. Chestiile

astea nu-și mai au rostul în istorie, deoarece, tot în slavonă și tot în tinda bisericii valahilor, s-a zămislit și cultura română.

1490, martie 15: Printre cele „50 de biserici cu popii; din ținutul Suceava 44”, întărite Episcopiei de Rădăuți, se numără și „a 23-a biserică, la Zamostia, cu popă”¹²¹.

1723: Viitorul proprietar al moșiei și satului Zamostea de pe malul Siretului, schitul Zamostea, se înființează în părțile Vijiței. „**Zamostia, schit**, fondat, după cum ne spune un hrisov din decembrie 1723, al domnului Moldovei, Mihai Racoviță, de către starostele Cernăuțului, Dumitru Pîru, și dăruit de către mazilii zamosteni Gheorghiță Onciul, Dumitraș Gafencu, Toader al lui Grigoraș Costea, Ioniță – ginerele lui Neculae al lui Miron Cuparencu, Ilie Țintă, Tănase Țintă și Enache Herăscu. La aceste danii, s-a mai adăugat, la 1726, și un teren lângă satul Vilaueca, dăruit de Maria Cernașca. Cu prilejul secularizării mănăstirilor, de către austriecci, a fost desființat și acest schit (1784) și averile sale încorporate fondului religiosar bucovinean”¹²².

1766: „Emigrarea muncitorilor ruteni în Moldova a început pe la 1766, urmând să fie chiar încurajați de agenții boierilor moldoveni, care duceau nevoie de brațe de muncă pe numeroasele și întinsele lor moșii. Este deci lesne de înțeles că colonii ruteni nu se așezară numai pe pământurile Bucovinei de mai târziu, ci deopotrivă ei pătrunseră și mai adânc în Moldova. Așa s-a putut în-

¹²¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica*, volumul III, București 1980, doc. 73, pp. 137, 138

¹²² Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 246

tâmpla că, la tragerea cordonului între Bucovina și Moldova, mulți fugari ruteni să rămână dincolo de cordon, în Moldova. Mai știm încă din istoria ocupării că stabilirea definitivă a fruntariilor Bucovinei spre Moldova se făcu numai la 1776. Între anii 1774 și 1776, pajurile împărătești urmară să fie de mai multe ori mutate, când încolo, când încoace, până ce se înfipseră definitiv de-a lungul hotarului de azi. La așezarea definitivă a hotarului, pe temeiul convențiunii de la Balamutca, rămaseră dincolo de cordon 64 sate și 10 cătune, cu o populație de vreo 12.000 de suflete. Sunt satele de la frontiera Bucovinei, ca Hreățca, Molnița, Godinești, Mogoșești, Tu-riatca, **Balileștii Rusești și ai lui Ciomortan**, Adâncată, Burdujeni, Plopeni, Salcea, Horodniceni, Mihăești, Roto-pănești, Dolhești, Oncești, **Zamostea**, Dumbrăveni, Fântânele, Șerbănești, Honcești, Baloșeni, ș. a. În satele acestea se adăpostiră mulți fugari ruteni, care, după așezarea hotarului, n-aveau nici un motiv să se mute în Bucovina, ci, din contra, pribegii adăpostiți în Bucovina năzuiau mereu spre hotarul Moldovei și anume mai ales din momentul în care ei urmară să fie reclamați de stăpânii lor din Galiția și de când administrația Bucovinei se învoi să-i extrădeze. Aceasta o știau fugarii ruteni prea bine și, de aceea, cei cari mai reușeau să se furișeze peste hotar în Bucovina, grijeau să se adăpostească în satele de la hotar, pentru ca, în momentul când ar fi amenințați cu extrădarea, la Galiția și darea din nou pe mâinile vechilor lor stăpâni, ei să poată fugi imediat, peste cordon, în Moldova. La 1779, Enzenberg raportează consiliului aulic de război din Viena că, cu prilejul călătoriei sale de-a lungul fruntariilor, de la Nistru, până la hotarul Tran-silvaniei, nimerise foarte mulți fugari din Galiția, care, înainte cu câțiva ani, se

așezaseră drept la hotar și-și clădeau acolo case. Se putea observa foarte bine că ei numai de teamă de a nu fi prinși și trimiși înapoi la Galiția se sălășluiau la hotar, pentru a-l putea trece la caz de nevoie”¹²³.

1772-1774: În Ocolul Siretului de Sus, conform recensământului rusesc dispus de Rumeanțev, la **Zamos-tea** existau doar 19 case și doar 10 birnici, 9 fiind rufeturi, adică 2 mazili, 3 volintiri, 3 păstori ai **me-delnicerului Silion** și 1 țigan¹²⁴.

1775: În recensământul ordonat de generalul Spleny, primul guvernator militar al Bucovinei, înainte de convenirea granițelor definitive, în Ocolul Siretului, Zamostea are 1 popă și 23 țărani¹²⁵.

1803: În 1803, când încă aparținea mănăstirii Râșca, Zamostea avea un plus de 148 liuzi (străini veniți din Galiția), în vreme ce „Rușii lui Ciomărtan, ai lui Ianacachi Ciomărtan” aveau 91 de liuzi, iar „Bălileștii dumisale logofetesei Ilincăi Palade”¹²⁶, doar 48 dintre nefericiții iobagi ai Poloniei, care și-au luat lumea în cap de atâta suferință, devenind rădăcini genealogice pentru mândrul neam moldovenesc de astăzi.

1810: „**Parohia Zamostea**, 450 familii, cu cătunele Răuțeni, Tăutești și Nicani, are biserica parohială „Sfântul Ioan Botezătorul”, fondată, din piatră și cărămidă, de căpitanul Grigore Costrăș, proprietar, la 1803, călugărit, în urmă, la mănăstirea Râșca, și numit Ghena-

¹²³ Nistor, I., *Românii și rutenii în Bucovina*, București 1915, pp. 56, 57

¹²⁴ AȘRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, Chișinău 1975, p. 344

¹²⁵ Spleny von Mihaldy, Gabriel, *Descrierea districtului Bucovina*, p. 55

¹²⁶ Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iași 1886, p. 243

die, iar soția sa, monahia Teodora. Pe o icoană mică, cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul, se citește: „Acest sfânt și Dumnezeiesc locaș este făcut, din temelie, de căpitanul Grigore Costrăș, cu toată cheltuiala, spre a sa pomenire și a neamului său, făcând și 2 clopote, unul de 1.600 ocă și altul de 100 ocă, și două rânduri vestminte preoțești, 2 diaconești și alte tacâmuri bisericești, și au ferecat și o Sfântă Evanghelie cu argint și se prăznuiește hramul Sfântului Ioan Botezătorul, ghenarie 7 zile, și s-au sfințit la anul de la Christos 1810, făcând și zid de piatră în jurul acestui locaș. Asemene, cu a sa cheltuială, și la acest sfânt locaș au dat și satul ajutor cu căratul materiei, care cum au voit, spre a lor pomenire, și catapiteasma săpată, zugrăvită, a făcut tretrapoade, cu strane cu tot”. Altă inscripție, deasupra ușii. Actuala biserică se ridică în locul unei alte bisericiuți de lemn, ce fusese puțin mai la vale, în acest cimitir. Un clopot mic, cu litere slavone, se zice a fi de la fosta bisericuță. Sunt icoane de la fosta bisericuță, din care pe cea a hramului este data 7299 (1721 – n. n.) April 8. În pridvor se vede portretul Bisericii, a Mântuitorului, a Sfântului Ioan Botez, și a ctitorilor. Catapiteasma, în 4 rânduri icoane mici, cu pictură și sculptură aleasă. Evanghelia de argint poartă data 1815, cu numele satului Zamostea și a fondatorului. Pe Sfântul Potir de argint se citește: „Pomenește, Doam-ne, pe robii tăi Iordache, Elena, Zoi și tot neamul lor 1830“. Clopotnița, cu un turn, are 4 clopote, podeala, jos, scânduri, în sfântul altar, cu cărămidă, ca și în antret, la centru, și pridvor piatră. Sunt 25,5 fălci pământ bisericesc în tabela delimitării. Proprietatea moșiei e a statului, fostă a mănăstirii Râșca, iar din vechime, a mănăstirii Zamos-tea din Bucovina, până la 1785, când s-a vândut. Pâraiele Humăria, Putreda

și Caranca se varsă în Siret, ce curge pe margine. Este și pădurea Baranca, pe șes. Clerul, în 1894: paroh – I. Măcărescu, seminar 4 clase, atestat No. 682 din 1872, Huși. Cântăreți – T. Băncescu, decret No. 3110 din 1864, și Al. Popescu, decret No. 368 din 1888, urmând Al. Ionescu și Al. Andriescu. I. Măcărescu, în locul lui Ionescu. **Parohia Bălinești**, 150 familii, anexată de cotuna Ciomârtan, și Corpaci, Badragi, 100 familii, toate comuna Zamostea, are biserica parohială „Sfântul Nicolai”, fondată, de cărămidă și piatră, de logofătul Ioan Tăutu. Inscripția de afară, în zidul bisericii, partea de miazăzi, sus, cu litere sârbești, zice: „Cu voința Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, pan Tăutul logofăt a început și a zidit această biserică, în numele celui întru sfinți, părintele nostru arhieru și făcător de minuni Nicolai, în zilele blagoslovitului și de Christos iubitor Domn Io Ștefan Voievod, fiul lui Bogdan Voievod, și s-a săvârșit în anul 7007 (1499 – n. n.), luna Decembrie 6”. Deasupra inscripției abia se mai zăresc urmele portretului Logofătului Tăutu, șezând pe scaun, la o masă. În lăuntru bisericii, pe peretele ce desparte pridvorul de centru, se vede portretul bisericii, a logofătului Tăutu, a Doamnei Margareta, a fiicei Nastasia, Ioan și Petrușcă fii, în superbul costum elvețian: cingătoare cu paftale, deasupra mantia cu mâneci, guler de samur, toc pe cap. În peretele cu portret se văd sondaje (săpături), căutându-se bani. Se spune că s-ar fi găsit o pungă de mătăasă albă, putredă, pusă de Tăutu la zidire, punga ar fi fost din cele prezentate de Sultan logofătului Tăutu, dar că banii ar fi fost luați de zidari. Încă 2 săpături se văd și în altar. Biserica, înlăuntru și afară, este zugrăvită cu figurile sfinților și tablouri biblice, pictură bizantină, cu litere la

inscripții slavone. Grosimea pereților la ferestre e ca la 6 palme. În afară, sus, la streșina acoperământului, sunt deferite olane (tăblițe) rotunde (medalioane), arătând marca Moldovei, figurile vietăților și a planetelor: zimbriul, steaua, doi delfini și o femeie. Dinainte la ușa bisericii, un coridor de piatră, lipit de biserică, susținut de 2 stâlpi de piatră, are, sus, clopotniță cu 2 clopote, cu inscripție slavonă. Jos, podeala bisericii e de piatră în deteriorare. Tradiția populară spune că, sub biserică, ar exista o tainică mare boltită, conținând odoare. Nouă pietre mormântale se află în pridvorul bisericii și una în coridor, la intrare, toate cu inscripții în litere slavone. Mormintele descifrate, prevăzute în notele arheologice ale P. S. Melchisedec, sunt: I). 7002, septembrie 20 (1494) al lui Petru Tăutu, fiul; II). 7002, septembrie 22 (1494) al lui Teodor Tăutu, fiul; III). 7003 septembrie 18 (1495), al Vasălcăi (Vasilica), fiica lui Tăutu Logofăt; IV). 7007, martie 13 (1499), al Kneaghinei Maria Tăutu, mama lui Dragotă Tautulovici; V). 7008, septembrie 29 (1500) al Mariei Tăutul, soția logofătului I. Tăutu; VI). 7019 (1511), al lui Ioan Tăutu, logofătul; VII). 7125, mai 20 (1617), al Anghelinei, soția lui Dragan Tăutu. Inscripțiile epitafile, copiate de pictorul Bucevski, la 1882, sunt depuse la Academie. / În invaziuni, biserica fu arsă în acoperământ și catapeteasmă, s-au ținut în ea vite și produse. Mult timp, biserica arsă stătu descoperită. Acoperământul de șindrilă s-a stricat, în 1894, ploua pe pereți și în podul bisericii. În 1899, statul a acoperit-o cu șindrilă. Monument istoric, urmează a fi restaurată, pictura de pe perete și sculptura au mai multe variațiuni ca biserica „Sfântul Nicolai din Dorohoi”, fondată de Ștefan Cel Mare. Sub icoanele împărătești, din catapeteasmă, se citește inscripția: „Această sfântă catapeteasmă s-a făcut

cu cheltuiala Dlui Ieremia Jigniceriu, spre iertarea păcatelor dumisale și ale soției lui“. Catapeteasma, în 3 rânduri, pe lângă cele împărătești, are pictură și sculptură aleasă. Pe o piatră mormântală, lângă biserică, afară, se scrie: „Viliah 1815 Noem. 21 Is. chr. Nica. Aici odihnește trupul robului lui Dumnezeu, Dumnealui Arhon Jigni-ceriu Ieremia Bahrinescu ot sat Bălinești”. El fu pro-prietarul moșiei pe la 1793. / Ioan Tăutu, logofăt mare al lui Ștefan Vodă, fu unul din solii trimiși, în 2 rânduri, înaintea lui Albert al Poloniei, care, la 7005 (1497 – n. n.), venea, cu o armată de 80 mii, asupra Moldovei. Albert, după ce a trecut Nistrul, pe la Mihălceni, la Coț-mani, luă pe logofătul Tăutu și pe Isac, vistiernicul, îi puse în obezi și i-a trimis de i-au închis la Liov. Când s-a făcut pace între Ștefan cel Bun, cu leșii, a trimis pe Ioan Tăutu, logofăt, sol la leși și i-a dăruit Craiul Leșesc Tăutului aceste sate de la marginea țării: Câmpulung ru-sesc, Putila, Răstoacele, Vișnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Corapciu, Zamostie, Văscăuți și Voloca (rusești) și a pus hotar apa Ceremușului (eroare: satele au fost dăruite Tăutenilor în timpul tratatului încheiat de Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun – n. n.), într-o duminică, dimineața (*Letopiseț*, II p. 181). Bogdan, fiul lui Ștefan, trimis-a la turci pe Tăutu, logofătul cel mare, cu slujitori și pedes-trimi darabani, de au dus birul (tribut) turcilor; au început moldovenii a plăti din timpul lui Petru Vodă, zis Aron Harnazan, birul 10 pungi de bani și s-au închinat, cu toată țara, la Soleiman Amurat (alți Baiazet). Împăratul Turciei cu dragoste i-a primit și i-a dăruit toți banii Tăutului, logofătului celui mare, și s-au adus în țară și s-au apucat, cu acei bani, de a zidit (poate a terminat) cu acei bani o iscusită biserică (începută la 1494), în sat la Bălinești pe Siret. (*Letopisețul*, I, p. 179). Tot atunci făcu,

în Cons-tantinopol, Palatul Bogdan Serai, cu Capela Sfântul Nicolai. Vorbesc oamenii că l-a pus Vizirul pe Tăutul, de a șezut înaintea Vizirului, pe macat, și n-a fost având mestii la nădragi, că, trăgându-i ciubotele, cu colțuni a fost încălțat și, dându-i cafea, nu știa cum o va bea și a început a închina, să trăiască Împăratul și Vizirul, și, închinând, a sorbit felegeanul ca altă băutură (*Letopisețul*, II, p. 182). / Proprietatea moșiei Bălinești este a statului, iar înaintea secularizării, era a mănăstirii Varaticul și, din vechime, a marelui logofăt Ioan Tăutu. Biserica posedă 8,12 fâlcii, prin delimitare. Sătenii împroprietăriți au 438,2 hectare, iar statul 443,95 hectare câmp și 455,23 hectare pădure fag și stejar. **Filiala „Sfinții Voievozi”** din cătunele **Ruși-Ciomărtan**, Corpaci și Badragi, e construită din lemn bârne, adusă, de la Hilișău, de proprietarul Emanoil Ciomărtan, în 1801. Reparată de Iancu Volcinschi, care o podi, făcând și clopotnița de scânduri, lipită de biserică. Altă reparațiune avu în anul 1910, de familia Holban. Proprietatea moșiei e a dlor Gh. Herescu, Maria N. Holban și a erezilor defunctului Enache Lepădatu. Catapeteasma veche, de mușama, stil grec, refăcută de lemn, în ultima reparație, făcută de Nicu Holban, cu locuitorii. Biserica posedă 6 fâlcii. Sătenii împroprietăriți au 338,10 hectare pământ, iar proprietatea 753 hectare câmp și 716,19 hectare pădure. Clerul de la 1894: paroh – N. Teodoriu, seminar 4 clase, atestat No. 156 din 1871, Iași. Cântăreți – V. Diaconescu, decretat din 1859, și Al. Dărăbăneanu, din 1883. Urmează C. Ciomărtan și C. Vomicu”¹²⁷.

¹²⁷ Ciociu, C., *Iconomul, Note la Monografia bisericilor parohiale și filiale*, Dorohoi 1894, pp. 57-61

1847, Veniturile **moșiilor mănăstirii Râșca**, în 1847: **Zamostia**, ținutul Dorohoi, împosesuite dlui Alecu fon Bontaș în 1.350 # pe aceeași vreme¹²⁸.

1878: „**Tribunalul de Dorohoi: Ioan Lipcaliuc**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea; la neurmare, se va precede conform legii. No. 10.935. / **Vasile Hrisovschi**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Dumitru Hrisov-schi**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Grohlea Casimir**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Neculai Prochiu-piuc**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Gheorghe Scripciuc**, din Bucovina, este, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Ion Ștranciuc**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului

¹²⁸ *Analele Parlamentare ale României*, Tomul 15, partea a 2-a Anexe, Iași 1848, pp. 947-949

Zamostea”¹²⁹. Prima citare a aceluiași acuzați bucovineni se făcuse în 27 aprilie / 9 mai 1878¹³⁰.

1891: „Zamoștia: comună rurală, în plasa Berhometele, formată din satele: Bălinești, Ruși-Ciomârtan și Zamoștia, cu reședința primăriei în satul Zamoștia Are: 669 familii și 2.805 suflete; 3 biserici, cu 3 preoți, 5 cântăreți și 3 pălimari; 1 școală cu 1 învățător și 90 elevi; 2.337 hectare 34 ari pământ sătesc; 2.643 hectare 83 ari câmp și 2.212 hectare 74 ari pădure, proprietăresc. Bugetul comunei a fost, în anul 1889-1890, de lei 5.901, bani 99, venituri, și lei 5.900, cheltuieli; iar în 1890-1891, lei 8.548, bani 08, venituri, și lei 6.332, bani 39, cheltuieli. Vite mari alba cornute 1.140, oi 1.066, capre 34, cai 166, porci 866, și stupi 200. / **Zamoștia, sat**, pe moșia cu asemenea numire, comuna Zamoștia, plasa Berhome-tele, format din cotunele Răuțeni, Tăutești și Nicani, cu: 461 familii și 1.956 suflete și bună situație. Așezările să-tenilor, în parte, sunt bune, cu livezi și grădini; iar stăpânul moșiei are casă de vălătuci, cu heiuri și grădini. Proprietatea e a Statului; fostă a mănăstirii Râșca, iar din vechime a mănăstirii Zamostie din Bucovina, până la 1785, când s-a vândut. Biserica, cu patronul „Sfântul Ioan Botezătorul”, cu 2 preoți, 2 cântăreți și 1 pălimar, este bine zidită, făcută în 1803, de frații Alecu și Grigore Cristescu. Școala primară, cu 1 învățător și 90 elevi, are bun local, făcut de comună. Calitatea pământului e cam puțin fertilă. Sătenii împroprietăriți au 1.561 hectare 9 ari pământ, iar proprietatea: 1446 hectare 52 ari câmp și 1.031 hectare 18 ari pădure, atât în partea dealului, cât și pe șesul Siretului.

¹²⁹ *Monitorul Oficial*, No. 238, 25 octombrie / 6 noiembrie 1878, pp. 5933, 5934

¹³⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 93, 27 aprilie / 9 mai 1878, p. 2592

Pâraiele ce trec pe moșie sunt Putrida, Humăria și Baranca, începătoare din pădurea moșiei, și se varsă în râul Siret, ce curge pe marginii. Drumuri sunt acel ce duce la Mihăileni și acel ducător la satele vecine. Moșia se hotărăște cu Balniții, Ruși-Ciomârtan și Zvo-riștea. / **Zamoșteanca** (Pădurea), pe moșia Zamoștia, co-muna cu asemenea numire, plasa Berhometele”¹³¹. / În varianta ulterioară a lui Lahovari: / „**Zamoștia, comună rurală**, în județul Dorohoi, plasa Berhometele, formată din satele: Bălinești, Ruși-Ciomârtanul și Zamoștia. Are o populație de 2.805 suflete; 3 biserici și o școală. Lo-cuitorii posedă: 1.140 vite mari cornute, 1.066 oi, 34 capre, 166 cai, 866 porci și 200 stupi. **Zamoștia, sat**, pe moșia cu același nume, județul Dorohoi, plasa Berho-metele, comuna Zamoștia, format din cătunele Răuțeni, Tăutești și Nicani, cu o populație de 1.956 suflete. Pro-prietatea moșiei e a statului, fostă a mănăstirii Râșca, iar din vechime a mănăstirii Zamoștia din Bucovina, până la 1785, când s-a vândut. Are o biserică (1803) și o școală. E udat de: Putrida, Humăria și Caranca, începătoare din pădurea moșiei și care se varsă în râul Siretul, ce curge pe margine. Drumuri: acel ce duce la Mihăileni și acel ce duce la satele vecine. Moșia se hotărăște cu: Balniți, Ruși Ciomârtanul și Zvorîștea”¹³². „Biserica, cu patronatul „Sfântul Ioan Botezătorul”, cu 2 preoți, 2 cântăreți și 1 palamar; este bine zidită, făcută la 1803, de frații Alecu și Gheorghe Cristescu. Școala primară, cu 1 învățător și 90 elevi, are bun local, făcut de comună. Calitatea pământ-ului e cam puțin fertilă. Sătenii

¹³¹ Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicționar geografic al județului Dorohoi*, Iași 1891, pp. 369, 371

¹³² Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Volumul V, București 1902, p. 782

împroprietăriți au 1.561 hectare 9 ari pământ; iar proprietatea: 1.446 hectare 52 ari câmp și 1.031 hectare 18 ari pădure, atât în partea de-a-lui, cât și pe șesul Siretului... Drumuri sunt acele ce duc la Mihăileni și acele ducător la satele vecine. Moșia se hotărăște cu Balniții, Rușii-Ciomărtan și Zvorăștea”¹³³.

1892: „Ministerul, auzind pe consiliul permanent al instrucțiunii, publică concurs pentru ziua de 15 Septembrie 1892, pentru ocuparea, cu titlu provizoriu a școlilor rurale din circumscripțiunile mai jos notate: Județul Dorohoi, plasa Berhometele: Școala județeană din comuna Zamostea, cătunul Bălinești; Școala comunală din comuna Zvoriștea, cătunul Șerbănești”¹³⁴.

1893: „Comisiunea de indigenate, întrunindu-se în ziua de 19 Martie 1893, în majoritate de 5 membri, sub președinta Dlui colonel P. Tufelcik, fiind prezenți Dnii: Gr. Capșa, Dr. Florea Theodorescu, Anton Cincu și D. C. Popescu, a luat în cercetare proiectul de lege, votat și adoptat de Adunarea deputaților în ședința de la 24 Februarie 1893 și adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 811 de la 6 Martie 1893, prin care, în virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituțiune, se cere a se acorda împământenirea cu dispensă de stagiul Dlui Vladislav Laczynski, de religie romano-catolică, de profesiune proprietar, domiciliat în comuna Hudeștii Mari, județul Dorohoiu. / Examinând actele aflate în dosarul acestei cereri, a constatat: / Că este **născut în comuna Zamostea**, județul Dorohoiu, la 8 Maiu 1860, din părinții Scarlat Laczynski și Euphrosina; / Că la 15 Septembrie 1885 s-a

¹³³ Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicționar geografic al județului Dorohoi*, Iași 1891, p. 370

¹³⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 114, 23 august 1892, p. 3498

căsătorit la primăria comunei Doro-hoi cu Dșoara Catinca Grecu, de religie ortodoxă; / Că a absolvit școala de agricultură și silvicultură din Viena; / Că se bucură de bună conduită în societate; / Că nu s-a bucurat niciodată de vreo protecție străină; / Că se ocupă cu agricultura, fiind proprietar de imobile; / Că la 21 Iulie 1879 a obținut diploma cu No. 1.180 de bacalaureat de la Universitatea din Iași; / Că Scarlat Laczynski, tatăl suplicantelui, a obținut de la Corpurile legiuitoare natura-lizarea cu dispensă de stagiu în anul 1886. / În fața acestor constatări, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea Dlui Vladislav Laczynski, ca unul ce întrunește condițiunile prescrise de art. 7, § II, lit. a din Constituțiune și, prin subsemnatul numit raportor, vă roagă să binevoiți a-i acorda împământenirea cu dispensă de stagiu, votând proiectul de lege următor, așa cum s-a votat și de onorata Adunare a deputaților. / Raportor, D. C. Popescu. / LEGE / Art. unic. În virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituțiune, se acordă Dlui Vladislav Laczynski, din comuna Hudeștii Mari, județul Dorohoi, împământenirea cu dispensă de stagiu. / Această lege s-a votat de Adunarea deputaților în ședința de la 24 Februarie 1893, și s-a adoptat cu majoritate de șezececi și șese voturi, contra a cinci. / Președinte, G. Manu. / (L. S. A. D.) Secretar, Docan”¹³⁵.

1895: „Soldații mai jos notați dezertând, sunt rugate toate autoritățile civile și militare a-i urmări și prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi: Regimentul 12 artilerie: **Urătu Gheorghe**, contingentul 1889, din comuna Zamostea, județul Dorohoi. / Batalionul 4 vânători: **Ifrim Theodor**, contingentul 1886, din comuna Zamostea, județul Dorohoi. / Regimentul 4 ro-

¹³⁵ *Dezbaterile Senatului*, No. 75, 11 iunie 1893, p. 1087

șiori: **Istrate Petre**, contingentul 1890, din comuna Zamostea, județul Dorohoi. / Regimentul 4 artilerie: **Hrumei Ioan**, contingentul 1880, din comuna Zamostea, județul Dorohoi. / Regimentul 8 Dragoș No. 29: **Briabăn Gheorghe**, contingentul 1881, din comuna Zamostea, județul Dorohoi; **Luchian Gheorghe**, contingentul 1893, din comuna Zamostia, județul Dorohoi”¹³⁶.

1899: „Se publică spre cunoștința generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ține, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitațiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fânețe și a golurilor de munte pentru pășune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moșiilor respective: **Zamostea:** „158. **Locurile de arătură și de fânețe**, anume: poienile numite a lui Iordache, a Irinei, a lui Gheorghe Gavriloei, a Preotului Dumitru, a lui Ioan Pătroaia, a lui Constantin Cliru, a lui Manole Otărașu, a lui Gheorghe Beldianu și capul Bahnei, în întindere ca de 6 hectare, 3.907 mp, situate în perimetrul pădurii Statului **Zamostea**; garanția provizorie lei 120. / 100. **Locurile de fânețe**, și anume Putrida, ca de 6.800 mp; Marginea la Budăi, ca de 1 hectar, 8.000 mp; la Humărie, ca de 5.000 mp; poiana lui Mihaiu, ca de 3.000 mp; la Velnițe, ca 1 hectar, 8.000 mp; sub garanție, ca 15 hectare; Grigore Andrei, ca 7.000 mp; Huciul Burlacului, ca 1.800 mp; Livada lui Ilie, ca 1 hectar; în prisos, la Răuțeni, ca 2 hectare, 2.000 mp; Prisacu I. Andrei Răuțu, ca 5.800 mp; linia Cristodor, 6.000 mp; Andreești, ca 7.000 mp; la Fântâna Litru, ca 2 hectare, 3.000 mp; Nicolae Gherman, ca 8.000 mp; Cojocarului, ca 1 hectar, 7.000 mp; la Peri,

¹³⁶ *Monitorul Oficial*, No. 118, 26 august 1895, pp. 4007-4013

ca 3.000 mp; poiana Ion a Lupului, ea de 1 hectar, 7.000 mp; Marginea Petrea Haraga, ca 7.000 mp; Marginea N. Cojocărașu, ca 7.000 mp; Marginea Harițag, ca 7.000 mp; Marginea Ioan Ivăneată, ca 7.200 mp; Marginea Ioan Olăreasca, ca 1 hectar, 2.000 mp; Marginea Martiuc, ca 6.000 mp; Marginea Dângeni, ca 1 hectar, 8.000 mp; Marginea Carnicești, ca 13 hectar, 6.000 mp; Marginea podul Bursei, ca 2 hectare, 5.000 mp; Marginea Prisosului, ca 1 hectar, 2.000 mp; Poiana Carniciuc, ca 1 hectar, 2.000 mp; Ion Lupașcu, ca 6.000 mp; Baranca Nioanei, ca 5 hectare, 5.000 mp; Peste Baranca, ca 2 hectare, 5.000 mp; la Marișca, ca 1 hectar, 7.000 mp; Gherasim, ca 2.000 mp; Dascălu Gheorghe, ca 3.400 mp; Toader Cararie, ca 1.700 mp; Hatageni, ca 1 hectar, 2.000 mp; Ion Alexandru, ca 3.500 mp; Hârțac, ca 2.000 mp; Zăvoiul Popii Simion, ca 7 hectare; poiana de la Popa, ca 2 hectare; podul lui Mihai, ca 1 hectar, 5.000 mp; poiana Ion Moscaliuc, ca 7.000 mp; Ohaci, ca 5.000 mp; câmpul Boerescu, ca 30 hectare, poiana Zăvoiul Pralei, ca 5 hectare, 6.000 mp; poiana zăvoiul Breabăn, ca 12 hectare, 5.000 mp; poienile Zăvoiul de la Țintirim, ca 11 hectare, 5.000 mp; poiana Zăvoiul popii Vasile, ca 5 hectare, 5.000 mp; poiana la Zăvoiul Nichiforeni, ca 7 hectare, 2.000 mp; poiana Baciului, ca 1 hectar, 9.000 mp; la Strejet, ca 23 hectare, dimpreună cu **locurile de arătură**, și anume: la gărla Calistului, ca 2.500 mp; livada lui Ilie, ca 3 hectare, 8.000 mp; la Sandola Răuțeni, ca 4 hectare, 5.000 mp; la Merii Cojocarului, ca 10 hectare; fântâna Litruului, ca 3 hectare, 7.000 mp; linia Hristodor, ca 32 hectare; linia Gherasinilor, ca 6 hectare, 5.000 mp; la Rohatca, ca 1 hectar, 5.000 mp; Marginea Lanului Budăi, 3 hectare, 8.000 mp; Gavril Șandru, ca 5.000 mp; Butnărești, ca 9 hectare, 5.000 mp; la Murișca,

ca 2 hectare, 6.000 mp; Olăranu, ca 6.000 mp; Chiri-Beșu, ca 6.500 mp; Vărzari, ca 1 hectar, 2.000 mp; Dimitrie Amorli, ca 1 hectar; Carg ca 5.000 mp; Bucnelinilor, ca 1 hectar; Costache a Jităriței, ca 2 hectare, 5.000 mp; Ion Popa, ca 3 hectare; pe malul Siretului, ca 2 hectare, 2.000 mp; Curătura popii Simion, ca 17 hectare; În pârlodge, ca 27 hectare; Curătura Țintirim, ca 24 hectare; poiana Zăvoiul Pralei, ca 3.000 mp; poiana Zăvoiul Breabănu, ca 2 hectare, și **locurile loturilor schimbate**, ca 13 hectare; în total întindere ca 343 hectare, 2.000 mp, răspândite prin pădurea și zăvoaiele Statului de pe moșia **Zamostea**; precum și cu dreptul de a introduce vite la pășune în următoarele zăvoaie bătrâne, până când vor fi puse în exploatare fără dreptul pentru arendaș a ridica vreo pretențiune, în cazul când, în cursul periodului de arendare, s-ar **da în tăiere**, și anume: în zăvoiul bătrân Nichiforeni, ca 11 hectare, 300 mp, fără 1 hectar, 1.430 mp lăstar tânăr de nuiete; limitat la Nord și Vest cu râul Siret, la Sud cu frontiera Austriei, la Est cu loturile locuitorilor. În zăvoiul bătrân Breabănu, ca 30 hectare, 5.000 mp, fără 7 hectare, 1.600 mp lăstar tânăr de nuiete; limitat la Nord, Vest și Sud cu Siretul și la Est cu locurile locuitorilor. În zăvoiul bătrân Talpei, ca 5.400 mp, fără 4 hectare, 1.200 mp lăstar, limitat la Nord și Est cu râul Siret, la apus cu Bucovina și la Sud cu locurile locuitorilor. În zăvoiul bătrân Popa Vasile, ca 5 hectare, 100 mp, fără 2 hectare, 1.500 mp lăstar, și în zăvoiul bătrân Țintirim, ca 15 hectare, 3.900 mp, fără 4 hectare, 2.900 mp lăstar; amândouă zăvoaiele limitate la Nord, Vest și Est cu moșia Hăpâi și la Sud cu pădurea Statului Zamostea. În zăvoiul Vadu Mihai, ca 1 hectar, 4.300 mp, fără 2 hectare, 2.860 mp lăstar, și cu zăvoiul Popa Simion, ca 13 hectare, 6.000 mp, fără 3 hectare, 5.800

mp lăstar; ambele limitate la Nord, Vest și Est cu râul Siretul și la Sud cu pădurea Zamostea. În zăvoiul bătrân Pralea, ca 6 hectare, 9.100 mp, fără 5 hectare, 7.300 mp lăstar; limitat la Nord, Est și Vest cu râul Siret și la Sud cu pădurea Zamostea. Arendașul fiind obligat pe această întindere de 84 hectare, 1.410 mp, zăvoaie bătrâne, să nu introducă decât numărul de 17 vite mari. Orice vite introduse în plus sau în alte părți, prin zăvoaiele tinere, va plăti amendă după codul silvic; garanția provizorie 3.000 lei”¹³⁷.

1906: Se înființează „Banca populară „Prevederea” din comuna Hânțești și filialele ei: Adâncata, Vârful Câmpului, Zamostea și Grămești din plasa Berhometele, județul Dorohoi”¹³⁸.

1913: „S-a aprobat, pe 1 noiembrie 1913, pe următoarele persoane ca suplinitoare la școlile rurale din județul Dorohoi: dl **Dumitru Capră**, absolvent de gimnaziu, la școala rurală Zamostea, postul al 3-lea”¹³⁹.

1919: „**EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I județeană Dorohoi, relativ la exproprierea moșiei Bălinești-Ruși din **comuna Zamostea, proprietatea doamnei Hortansa Gh. Constantinescu**. Din această moșie s-au expropriat 77 ha 84 ari, care se găsește lângă satul Badragi și se întinde înspre moșia Ciomârtea-Holban și se megieșește la răsărit cu restul proprietății, la apus cu pădurea proprietății Bălinești, la nord cu moșia Ciomârtan-Holban, iar la sud cu țarina locuitorilor din Badragi. Terenul expropriat se compune din 30 ha calitatea

¹³⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, pp. 5915, 5916

¹³⁸ Biblioteca Academiei Române, *Creșterile din anul 1906*, No. II, aprilie 107, București 1907, p. 52

¹³⁹ *Opinia*, No. 2026, Anul X, duminică 3 noiembrie 1913, p. 3

I, 32 ha calitatea II, iar restul de 15 ha 84 arii calitatea III. Comisiunea opinează a se plăti cu 1.100 lei ha calitatea I, cu 1.000 lei ha calitatea II și cu 600 lei calitatea III. / Pentru exactitate, Președintele comisiunii, / judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer”¹⁴⁰.

1922. „Se vinde din pădurea Statului Zamostea, seria II Zăvoaiele, de pe proprietatea Statului Zamostea, situată în județul Dorohoi, plasa Siret, un număr de patru parchete, formând seria II Zăvoaiele, la suprafață totală ca de 108 ha, care se limitează: la nord cu râul Siret și poieni din perimetru, în sud cu poieni din perimetru, râul Siret și locurile locuitorilor, la est cu râul Siret și poieni perimetrare, și la vest cu poieni din perimetrul râului Siret și locurile locuitorilor”¹⁴¹.

1925: Informația despre **misterele paranormale**, care și-au revărsat enigmele asupra nordului Moldovei, începând cu data de 7 aprilie 1925, captând interesul savanților Europei și Americii, precum F. Grünwald sau Harry Price, am găsit-o, mai întâi, în presa franceză și cum povestea fetei de 13 anișori, din Talpa, este incredibilă (bolboroseau apele Siretului și se abătea grindina asupra casei ei, când ieșea în uliță; obiecte mari și grele căpătau imponderabilitate; un preot din Zamostea, care, ca și cei de la Sfântul Ioan cel Nou, a vrut să o exorcizeze a fost lovit de un fulger, ivit din senin și intrat în biserică pe ușă, apoi dispărând prin vitraliul ferestrei bisericii, pe care a spart-o, etc.) și, după ce am verificat-o și prin presa română a vremii, am zis că e bine să o fac știută, cu câte o relatare de presă pe zi, doar ca să ne convingem cât de uitucă este mintea nemărturisitoare a românilor. Precizez, încă din

¹⁴⁰ *Monitorul Oficial*, No. 90, 9 august 1919, pp. 4957, 4958

¹⁴¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 210, 26 decembrie 1922, p. 9963

start, că în toată această reală poveste a para-normalului nu „diavolul” o sâcăia, poznaș de copilărește, pe Eleonora (de pildă, în prezența a numeroși martori, după ce șoferul trimisului doctorului Pădeanu, din Bucu-rești, întorcea mașina trudnic, în câte o jumătate de oră, spiritul o repunea, imediat, în poziția inițială, în care fusese parcată în fața bisericii mănăstirii Gorovei). Întâm-plarea paranormală din 1925 și din anii următori (în-ternată în ospiciul din Cernăuți și izolată în celula unui pavilion mărginaș, Eleonora dispare inexplicabil) merită cunoscută, pentru că, vorba unui uitat gazetar bucovi-nean, Gavril Todică, probează că suntem total neștiutor în ceea ce privește „știința despre suflet” și că, „deocam-dată, putem primi lecții aspre prin Eleonora Zugun, care ne arată că navigăm în plin necunoscut și trebuie să fim foarte rezervați în negații”. Dar iată, mai întâi, relatarea din „La Liberté”, care mi-a deschis calea spre un subiect fantastic și adevărat, pe care vă vi-l voi prezenta în întregime: / „De aproape două luni, o întâmplare cât se poate de stranie ține toată Bucovina românească în precipitată respirație. Este vorba despre un caz enigmatic, unul dintre cele mai incredibile și mai neliniștitoare dintre câte s-au văzut pe aici. Iată faptele. Nu poate fi nici o dispută în privința lor. Rapoartele poliției, ale experților medicali, ale unei misiuni științifice au stabilit aceleași concluzii, pe care noi le vom prezenta. / În 7 aprilie trecut (1925 – n. n.), o tânără țărancă din Talpa, un sat mare, situat la frontiera română ungară, se întorcea din satul vecin, Buhai. Eleonora Zugun fusese în vizită la bunica, o vrăjitoare de aproape o sută de ani, foarte cunoscută în regiune. Ce s-a întâmplat în cursul acestei vizite? Este imposibil de știut. / Dar, la întoarcerea Eleonorei, fenomene inexplicabile au început să se

producă în casa ei părintească: apariții stranii, lamentații sfâșietoare, a căror origine era necunoscută. Când copila intra într-o cameră, toate obiectele metalice se puneau în mișcare. Oalele grele începeau să plutească. Când ieșea pe ulițele satului, apa Siretului, care traversează localitatea, începea să clocotească, o ploaie cu pietre se abătea atunci peste casa micii vrăjitoare. / Panica domnea peste tot în sat. Posedata fu dusă la moaștele Sfântului Ioan cel Nou din Suceava, pentru a fi exorcizată. Toți preoții au trudit zadarnic. Manifestările diabolice s-au dublat. În cadrul unei exorcizări, oficiată de preotul Ioan Macarescu, din Zamostea¹⁴², un fulger, ivit din senin, l-a lovit în față și a spart vitraliul ferestrei bisericii. A fost nevoie să fie transportat, muribund, la spitalul din Cernăuți. / Exorcismele trebuiau întrerupte. Într-adevăr, un fel de contagiune satanică părea că ar fi prins călugărițele mănăstirii¹⁴³. Posedarea părea să fie cât mai curând posibilă. / Internată la azilul de alienați din Cernăuți, aceleași simptome de blestem urmară. Ceea ce au constatat și medicii ospiciului, doi profesori universitari cunoscuți, doctorii Flohr și Rammler. / A fost nevoie ca tânăra fată să fie închisă în celula unui pavilion izolat, din care bolnavii fuseseră evacuați. Or – și aceasta este cea mai nebunească întâmplare – în 2 mai 1925, pe când medicii veniră să-și

¹⁴² În biserica mănăstirii Gorovei, după cum aveam să aflui ulterior – n. I. D.

¹⁴³ Călugărițele mănăstirii Gorovei, martore, în Miercurea Patimilor anului 1925, la 21 de fenomene, din cele peste 400, câte au fost notate, câtă vreme Eleonora a stat aici, înainte de a fi dusă de baronesa Wassilko pe la somitățile medicale ale Europei – n. I. D.

facă vizita cotidiană, ei au constatat că fata a dispărut. Nu știm ce a devenit Eleonora Zugun”¹⁴⁴.

1925: „Posedata, la Londra. Manifestări satanice apar în jurul Eleonorei Zugun. Am relatat, acum câteva zile, tulburătoarele mistere care o apasă pe Eleonora Zugun, o româncuță în vârstă de 13 ani, care a spus că este posedată de diavol. Contesa Zoe Wassilko Serecki, care a găsit-o pe această copilă într-un azil de nebuni și a scos-o de acolo și a dus-o la Londra, pentru a o prezenta unei examinări din partea Laboratorului Național Britanic pentru Cercetări Psihice. / Contesa Se-recki afirmă că a avut de constatat următoarele fenomene: pe corpul Eleonorei Zugun, au apărut brusc amprente de dinți, precum în cazul unor mușcături adânci; acele apar de nu se știe de unde și se înfig în fața ei; pensule invizibile trasează semne misterioase; un pumnal, care se găsea pe o mobilă, în camera posedatei, a zburat, pentru a se înfige în lemnul ușii. / Un scepticism universal a întâmpinat aceste stranii declarații. Acum se pare că toți așteaptă primele concluzii ale Laboratorului Psihic, în stabilirea adevărului. Sâmbăta trecută, într-adevăr, mani-festări „satanice” s-au produs în jurul Eleonorei Zugun. În cursul după-amiezii, pe când tânăra fată se afla în compania a doi observatori, șase pete de arsură i-au apărut pe piept. Aceste pete au prins contur și s-a putut constata că ele desenau foarte clar o mușcătură adâncă. Fenomenul a durat un sfert de oră, timp în care Eleonora nu a încetat să plângă și să se vaitete, ca și cum s-ar fi aflat în mâinile unui torționar invizibil. / Domnul Harry Price, directorul Laboratorului și un nume binecunoscut în lumea psihiatrilor, a declarat că el a

¹⁴⁴ *Un envoutement mystérieux: La possédée de Talpa*, in *La Liberté*, 60 année, No. 22.303, Dimanche 24 mai 1925, p. 1

constatat alte fenomene, nu mai puțin tulburătoare. Scrisorile, închise și încuiate cu cheia într-un cufăr din metal, s-au găsit, nu se știe cum, căzute într-un colț al camerei. Adineauri, inelul tinerei fete, pe când un observator o ținea de fiecare încheietură, căzu de pe degetul inelar, ca și cum o mână invizibilă l-ar fi rupt. Acest inel a fost găsit, apoi, pe coridorul imobilului. / „Nu sunt omul care să exagereze lesne, a declarat domnul Price reporterilor care au venit și l-au asediat cu întrebări, dar susțin am constat în jurul Eleonorei Zugun manifestări ale unor forțe oculte”¹⁴⁵.

1925: „Femeia care are în ea pe diavolul. Am arătat și noi, în gazeta noastră, ce i s-a întâmplat, anul trecut, unei fete de 14 ani, cu numele Eleonora Zugun, dintr-un sat din Bucovina. Cum, fiind ea de față oriunde, mobilele din jur încep să joace, toate obiectele din casă încep să zboare, zbârnăind prin aer, farfuriile se izbesc de ziduri și se sparg, fără ca cineva să le atingă; pe față îi apar, deodată, urme de gheară, acele din ghemul de ață sar și i se împlântă în obraz, ca într-o periniță, și altele multe. Nemaivând odihnă și pace nicăieri, părinții ei au dus-o într-o mănăstire, dar nici acolo n-a avut pace. Citind despre aceasta, o baroneasă din Anglia¹⁴⁶, a venit la noi, în țară, și a dus-o cu sine în Anglia, ca s-o arate doctorilor celor vestiți. La Londra, copila a fost cercetată de doctorii cei mai vestiți, ba au chemat și doctori din Viena, care toți au rămas foarte mirați de toate cele vă-zute, dar au mărturisit că nu știu să spună care este cauza. / Baroneasa a hotărât,

¹⁴⁵ *La possédée de Londres / Des Manifestation satanique se produisent autor d'Eleonora Zugun*, in *La Liberté*, 61 année, No. 22804, 5 octobre 1926, p. 1

¹⁴⁶ Wassilko – n. n.

acum, s-o ducă la Berlin și să o arete și doctorilor de acolo, în nădejdea că aceia vor fi mai fericiți în a constata boala copilei. Copila însăși spune că ea este sigură că diavolul a intrat într-însa. Și anume ea a aflat, anul trecut, un ban de argint pe drum. L-a arătat bună-sa, care i-a spus, să nu-l cheltuiască, că altfel se va băga dracul în ea. Copila a cheltuit banul și, din clipita aceea, a simțit că o putere nevăzută, dar foarte rea o stăpânește. Întru atâta este ea de sigură că o stă-pânește dracul, încât, când ea știe că dracul a fost bun cu ea, îi păstrează, peste noapte, din mâncarea care știe că-i place. Iar când e rău, ea îi păstrează mâncarea pe care e sigură că n-o poate suferi. De altfel, dracul a și batjocorit-o, mai de multe ori, ghierându-i pe față literele: „Dracul”. Noi am arătat și atunci, când încă fetița nu știa să spună ce-o stăpânește, că numai diavolul o poate stăpâni, și aceasta am arătat-o pe baza cărții „Hipnotism și spiri-tism”, a Înalt Preasfințitului mitropolit Vasile al Blajului. Doctorii stau neputincioși în fața acestei copile, n-o pot ajuta, noi însă suntem siguri că un preot bun și cu frica lui Dumnezeu ar putea-o scăpa”¹⁴⁷.

1926: „În plin necunoscut. O senzație a zilelor noastre este, fără îndoială, *Eleonora Zugun* și *demonul* ei. O fetiță de 13 ani, din Dorohoi, infestată și maltratată de „dracul” – cum se exprimă ea. O doamnă binevoitoare din Bucovina a plimbat-o și o mai plimbă pe la somități medicale în Viena și Londra, ca să o poată vindeca. Rezultatul e nul cât privește vindecarea, dar toată presa de specialitate din Austria, Germania, Anglia, America, Franța, tratează pe larg fenomenele extraordinare, ce se petrec cu această fată, cu acest „medium”, cum se zice în terminologia ocultistă. Patru memorii științifice au apărut,

¹⁴⁷ *Unirea Poporului*, Anul IX, Nr. 5, Blaj, 30 ianuarie 1927 p. 5

până acuma, în cheștiunea Eleonorei. / Un memoriu al psihistului F. Grünewald, în revista germană *Psychische Studien* din Lipsca. / O broșură a doamnei Wassilko, *Der Spuk von Talpa*, în editura Barth din München. / Un articol antemergător al psihistului din Londra, Harry Price, publicat în *Journal of the American Society for psychicaJ Research* (August,1926). / E în curs de publicare un memoriu al profesorului Thiring din Viena și o a doua broșură a doamnei Wassilko. Fenomenele sunt nenumărate: cu zecile, într-o singură zi. / Rezumăm câteva, după scrisoarea preotului *Ionichie Irimciuc*, supe-riorul mănăstirii Gorovei, către dl doctor *Pădeanu* din București (publicată în revista *Inițierea*):

„Eu, personal, și alți părinți ai mănăstirii am văzut mai bine de 400 de fenomene, în majoritate ridicări de obiecte în aer, ce veneau asupra fetei.

1). În Miercurea Patimilor, când un preot îi cetea, în biserică, seara, pe la ora 8, a venit, prin ușa deschisă a bisericii, o *lingură de lemn din bucătăria servitorilor*, depărtată de 50 m., și a lovit-o în cap. Eu singur am ridicat lingura de jos.

2). A fost apoi lovită, de două ori, cu capul de dușumea, cum sta aplecată sub patrafirul preotului.

3). După ce i s-a cetit de preot, mergând să se închine la icoane, iată că o masă, ce se afla în biserică, fu trântită violent pe podeală.

4). În aceeași seară, când s-a culcat, a fost trântită jos din pat, de două ori.

5). Am dispus să se culce jos, pe dușumea, dar atunci a început să fie lovită de verigile (roatele) de la plită (cuptor), de cuiele din zid, de bucăți de zahăr cubic, de o

damigeană și un sfeșnic. Eu strângeam lucrurile și le treceam în dormitorul meu, de alături.

6). Încetând aceste lovituri, au început bombardări în ușa mea, cu o pereche de ghete, cu mare violență, o râșniță de cafea, o legătură de 20 kg făină de grâu, o cutie de chibrituri, haine din cuier etc.

7). A urmat, apoi, stingerea luminii ce-o aveam în mână, a rupt o pernă și a aruncat-o în capul nostru.

8). Pe fată a început a o lovi cu pumnii în piept (mai bine de 10 lovituri, fata strigând mereu: Văleu! mă bate!).

9). Hainele bărbătești, ce le aveam cu mine, le-a aruncat în lumânarea noastră, stingând-o.

10). Am dat hainele în salon, am închis și încuiat ușa, dar ușa s-a descuiat și deschis imediat, singură. Lucrul s-a repetat de 3 ori.

11). Odată cu descuiatul ușii, un băiat, ce sta pe o ladă cu lingerie, a fost zguduit de 10 ori. Eu priveam toate cu resemnare, iar fata era acoperită și peste cap cu plapoma. La 12 fără un sfert, am intrat în liniște.

12). Dimineața, am găsit sub mine, în așternut, 3 cuie mari.

13). A doua zi, în bucătărie fiind 4 oameni și Eleonora, s-a ridicat o oală de pe cuptor, ca de 2 kg, cu ceai, s-a înălțat până la un metru în aer și apoi a fost trântită jos, fără să se verse o picătură de ceai din ea.

14). În aceeași zi i s-a pus, din rafturi, o oală în cap.

15). Pe mine m-a lovit cu un cartof degerat.

16). A adus un topor, de la tăietor, ce era la 10 m depărtare, trecându-l prin 2 uși deschise și lovind pe Eleonora cu muchea în picior.

17). Seara, la ora 7, a ridicat o oală de ciorbă dulce de pe cuptor, fiind de față 6 bărbați și 2 cucoane, și a trântit-

o în mijlocul bucătăriei, vărsând conținutul fier-binte peste picioarele tuturor, îndeosebi peste ale Eleo-norei.

18). În acea seară, în timpul mesei, s-a aruncat cu zahăr în lampă, s-a stricat un pahar de vin, a aruncat zahăr pe masă, a luat o ceașcă cu cafea, cu tot, și cu farfurioara ei și le-a sfărmat în bucăți, în mijlocul cerdacului.

19). A adus, prin ușa deschisă, o cutie de chi-brituri aprinse, trecând-o prin altă ușă, în odaia mosa-firilor: a dat foc în pivnița de zarzavat, arzându-mi tot – nefiind nici foc, nici vânt prin preajmă.

20). A vârât într-un vas cu var o haina călugă-rească a unui frate.

21). Eleonora, fiind la răsădit varză, cu alte fete, în grădină, i s-a adus, din bucătăria servitorilor, de la 100 m depărtare, o bucată de came, ce fierbea pe mașină și i-a vârât-o în sân, fără să vadă cineva, decât auzind ca ea începe să strige: Văleu, mă frige!

Inginerul ocultist Fritz Grünwald, din München, fu chemat de specialiștii din Cernăuți și a studiat pe Eleonora timp de 2 săptămâni, înregistrând 187 de fenomene. Dl Pădeanu, de la București, a trimis pe secretarul revistei dumisale la fața locului, unde a mai aflat următoarele fenomene:

22). Pe când dl secretar, sceptic, vizita mănăstirea (fiind de față preotul și Eleonora), sare dopul de la o sticlă cu vin, ce o ținea fata, și-l stropește cu vin pe față. Voind să plece, șoferul cade într-o amețelă, ce-l ținea 10 minute. Revenindu-și în fire și voind să întoarcă automobilul, se căznește, o jumătate de oră, căci, de câte ori reușea, să o întoarcă, mașina revenea singură la loc.

23). Altădată, Eleonora fu lovită de o monedă. Preotul o lua, o curăța, constatând că era o monedă veche

de 108 ani. O dădu Eleonorei, care o îngropă în pământ și puse o cărămidă pe locul respectiv. Abia făcu, însă, câțiva pași și moneda o lovi din nou în spate. Dându-se că-rămida la o parte și deschizându-se groapa, se constată că moneda dispăruse. Părintele stareț luă moneda și o puse în buzunarul său, spre a vedea dacă fenomenul se mai reproduce. După o jumătate de oră, băgând mâna în buzunar, constată că moneda nu mai era acolo.

24). O fată din Bucecea, care se pretindea vrăjitoare, a venit să învețe pe Eleonora cum să-și hrănească diavolul. A făcut o mămăligă fără sare, mestecată de la dreapta, spre stânga. O puse pe o farfurie cu lapte și o așeză în pod. Când, peste câțva timp, se duse în pod, găsi mămliga vârată în niște țoale. O puse la loc și, la a doua vizită, o găsi în cenușă, în loc de lapte, deși nu era deloc cenușă în pod, iar oblonul fusese închis și nimeni nu pătrunsese acolo.

25). Pe când vrăjitoarea se cobora pe scară, fu lovită cu un ciomag în cap, deși nu era nimeni în pod.

26). Punând un ou lângă farfuria cu lapte, oul a fost aruncat în capul fetei, murdărind-o. Farfuria a fost aruncată, prin fereastra podului, jos, pe iarbă, spărgându-se. O altă farfurie din pod a fost azvârlită la fel, pe niște lemne, dar nu s-a stricat.

27). Șeful postului de jandarmi, îndoindu-se de realitatea fenomenelor ce i se povestiseră, fu lovit cu o bucată de cărămidă, venită din pod, lucru de care s-a speriat foarte tare.

28). Pe când inginerul Grünwald sta, cu Eleonora, la masă, veni, prin aer, un toc de cauciuc, de la o pereche de ghete ale lui, ce se aflau în altă cameră, și apoi se așeză pe masă.

29). Tot pe aceea masă se mai aflau 2 monede de 2 lei, un ceasornic, o ruletă, niște mărgele ale fetei și câteva bucăți de zahăr. Zahărul a sărit în capul fetei, mărgelile au plecat și s-au întors după 10 minute la locul lor. Monedele s-au ridicat, s-au lovit de tavan și apoi au căzut la loc. Ruleta a sărit și l-a lovit pe Grünwald, apoi a căzut în iarbă, la distanță de 5 m.

30). Într-o zi, cumpărând din satul apropiat, Vârful Câmpului, niște zahăr și punându-l în mâneca unei polcuțe, atârnată în cui, zahărul dispăru și nu putu fi găsit, cu toate cercetările călugărițelor. Seara, pe când se aflau la masă, au început să lovească pe Eleonora câte 3 bucățele de zahăr, până când i s-a înapoiat toată cantitatea ce cumpărase.

31). Două ouă au fost luate de sub cloșcă, aduse în casă prin două uși și sparte pe dușumea.

32). Bucătăreasa a luat 7 ouă, pentru gătit, și, când a ajuns la bucătărie, a constatat că 3 lipsesc.

33). Într-o seară, a fost scoasă sticla de la o lampă aprinsă, trântită de tavan și apoi căzută pe pământ, fără a se sparge.

34). O haină lungă a Eleonorei începu a i se sfâșia, de jos, în sus, și cu toată lupta fetei de a opri fenomenul, haina a fost ruptă în întregime.

35). Pe când voia să pună niște cartofi, toți îi veneau în cap.

36). Odată, părintele stareț i-a dat Eleonorei 3 colaci. Unul i-a fost smuls din mână, ridicat până în tavan și trântit pe dușumea, iar ceilalți doi au fost aruncați în spatele starețului, deși fata căuta sa-i țină strâns.

37). Altădată, dându-i-se o Psaltire, să cetească, fata fu lovită cu ea pe frunte, de trei ori, și apoi Psaltirea fu ruptă în bucăți.

38). O călimară străină, necunoscută, a venit prin aer, lovind pe inginerul Grünewald în piept.

39). O strachină cu hrean a fost ridicată în tavan și spartă de dușumea, un capac de fier, de asemenea. Niște foarfeci din cui au fost azvârlite în tavan, cu forță, și s-au înfipt într-o bârnă.

40). Pe când Grünewald nota fenomenul precedent, o cană smălțuită, de o jumătate kg, a fost aruncată oblic în tavan și a căzut în cratița cu lapte, cu gura în sus, începând a se învârti în ea.

41). Muriseră niște găini în sat. Un ghem de pene a venit, din vale, și a lovit pe Eleonora în piept, împrăștiindu-se apoi în toate părțile.

42). Într-o zi, Eleonora sta pe un scaun, în fața bucătăriei, și fu aruncată jos, în troaca găinilor. Mai târziu, o lingură o lovi în cap, iar masa din cameră a început a merge și a se ridica.

43). Altădată, dintr-un butoi cu resturi pentru porci, ieși un băț, care servea de mestecător, și lovi atât pe Eleonora, cât și pe stareț.

44). O ceașcă a ieșit din casă și a lovit pe Eleonora. Unei bucătărese i-a fost smulsă din mână o cutie de chibrituri și apoi aprinsă spre gura Eleonorei.

45). Într-o zi, spre a nu mai lăsa obiectele să fie aruncate, starețul a strâns mai multe din ele în camera sa, între care și o râșniță. Voind, mai în urmă, să ia râșnița, ea dispăruse. Ulterior, râșnița fu aruncată, cu putere, de ușă și stricăță.

46). Lumânările aprinsese stingeau. Lucrurile pe care Eleonora le lua să le curețe îi zburau din mâini, spărgându-se, sau erau azvârlite la distanțe mari.

47). Un șervet din cui fu băgat în oala cu mâncare, iar săpunul de rufe azvârlit în asistenți.

48). Într-o zi, o găleată cu apă fu azvârlită spre un grup de oameni, udându-i până la piele.

49). Un făcăleț de mămăligă lovi pe Eleonora în cap, în umăr și apoi căzu jos, unde începu a se învârti pe loc.

50). De nenumărate ori, Eleonorii i se încheștau dinții, neputându-și deschide gura. Într-o zi, i s-a întâmpat aceasta chiar în fața arhimandritului Ciubotariul, superiorul mănăstirii Neamț.

Acestea sunt numai fenomenele produse la mănăstirea Gorovei, foarte puține în comparație cu celelalte, descrise în memoriile menționate și care se vor mai descrie. Ele sunt drastice și, vorbind spiriticește, ne fac impresia că atât Eleonora, ca medium, cât și demonul ei, ca spirit inferior, dar nu tocmai „drac”, au să-și expieze ceva păcate. Fenomenele nu vor înceta, până nu se va împlini expiațiunea. Atunci vor înceta de sine. Ele mai pot avea darul să zguduie, tocmai astăzi, în frământările noastre excesiv de materialiste, scepticismul savanților de multe categorii, care nu văd decât până la vârful nasului. Pot constitui dovezi drastice, ca tot natul să înțeleagă, că viața noastră e cârmuită și de alte puteri, nevăzute, nu numai de forțele naturale cunoscute. Că învățăturile religioase nu sunt vorbe goale, superstiții băbești, oricât le-ar zeflemisi doctorii iscușiți și oricât le-ar tălmăci și răstălmăci diferitele secte și biserici. *Faptele* sunt mai tari decât teoriile, care ar vrea să le nege, ori să le interpreteze

greșit, atribuindu-le pur și simplu diavolului. Dacă există diavol, trebuie să existe și spirite superioare. Dacă există negativ, există și pozitiv. Dacă există demoni, există și îngeri. / Psihologia savanta de astăzi vorbește de toate, numai de „suflet” nu prea vorbește. Ori, când vorbește, îi neagă existența. Aceasta știință mai degrabă este un amestec de somatologie, citologie, fiziologie, neurologie etc., decât „știință despre suflet”. Psihologii moderni se pot compara cu acei savanți teoreticieni ai muzicii, care ar „explica” virtuozația unui pianist, disecând și examinând sârmele instrumentului, descriind și analizând claviatura, măsurând jocul clapelor, angrenarea ciocănelurilor, ritmul și amplitudinea oscilațiilor, acordarea, cutia de rezonanță, efectul pedalei și, mai ales, discordările multiple ale întregului instrument. După atâta știință muzicală, experimentală, precisă, exactă, pianistul devine, firește, de prisos. Virtuozitatea acestuia e un „non-sens” un „deus ex machina”. „Pianul e totul și mai ales claviatura”, ar exclama, cu tot dreptul, teoreticienii noștri înțelepți, care își bazează afirmațiile numai pe experiență și calcul! / Dar iată că, la același instrument, se pune câteodată alt virtuos, nu proprietarul instrumentului. Și la același aparat, produce alte armonii, alte dizarmonii; alte melo-dii, cu alt timbru și alte oscilații... / Psihologii, cu măsurile și înregistrările lor, rămân perplecși, dezorientați. Caută explicații și ipoteze noi. Sperăm că vor tot căuta, până vor afla. Deocamdată, putem primi lecții aspre prin Eleonora Zugun, care ne arată că navigăm în plin necunoscut și trebuie să fim foarte rezervați în negații. / **Gavril Todică**”¹⁴⁸.

¹⁴⁸ Todică, Gavril, *În plin necunoscut*, în revista *Societatea de mâine*, Anul IV, Nr. 22, Cluj, Duminică 5 ianuarie 1927, pp. 291, 292

1927: „Îndrăcita din Bucovina, cauza unui mare proces. Am arătat în gazetă cum contesa engleză Vasilco a dus-o pe Elenora Zugun, îndrăcita din Bucovina, la Londra, unde au vizitat-o mai mulți medici vestiți. Unul dintre acești medici, doctorul Rosenbusch, a scris, într-un mare ziar german, că lucrurile care se în-tâmplă cu Eleonora Zugun nu se pot explica altfel decât că fata, dimpreună cu contesa, fac șarlatanie. Contesa Vasilco l-a pârât pe doctorul Rosenbusch, pentru acest articol, iară procesul se va dezbate la tribunalul din Mün-chen, Germania”¹⁴⁹. / „Contesa Wassilko, din Viena, ne explică un film, reprezentând fenomenele copilei Eleonora Zugun, pe care a studiat-o personal”¹⁵⁰. / „Raportul despre Eleonora Zugun, de Dr. W Kröner, secretar al comisiei care a examinat-o în perioada noiembrie 1926 – ianuarie 1927. Fenomenele ei sunt declarate a fi supra-naturale ca origine, și că ele apar numai pe astfel de părți ale corpului ei, sub formă de mușcăături sau zgârieturi”¹⁵¹.

1941: „Centrul de recrutare „Logofătul Tăutu”. La 26 Mai 1941, transport de la Dorohoi, la Zvoriștea; / la 30 Mai 1941, recrutează tinerii din comunele Zamostea și Hănțești; la 31 Mai 1941, recrutează tinerii din comuna Zvoriștea; / la 1 Iunie 1941, după-masă, recrutează tinerii din comunele Lozna, Grămești și încheierea plasei, în localul primăriei Zvoriștea. / La 2 Iunie 1941, transport, de la Zvoriștea, la Dorohoi”¹⁵².

¹⁴⁹ *Unirea Poporului*, Anul IX, Nr. 10, Blaj, 6 martie 1927, p. 5

¹⁵⁰ *Buletin de la Société d'Etudes Psychiques de Nancy*, 28 Année, No. 3, Novembre-Décembre 1927, p. 130

¹⁵¹ notă după *Zeitsch. F. Parapsychologie*, Aprilie 1927, în *Journal of the Society for Psychical Research*, Volume XXIV 1927-1928, p. 123

¹⁵² *Monitorul Oficial*, Nr. 91, 16 aprilie 1941, p. 2074

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), **morți pentru patrie**, în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Buhaiu Teodor**, fruntaș, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, jud. Dorohoi, mort la 2 iulie 1941; **Măciucă Dumitru**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, județul Dorohoi, mort la 3 iulie 1941; **Cutas Petru**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, jud. Dorohoi, mort la 7 iulie 1941; . **Ștefancu Cezar**, caporal, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, jud. Dorohoi, mort la 29 iulie 1941”¹⁵³.

1945: „Următorii învățători se transferă, pe data de 1 Septembrie 1945, la școlile primare din județul Dorohoi, arătate în dreptul fiecăruia: **Enescu Eleonora**, gr. I, de la Zamostea, Zamostea, la Dorohoi, Școala mixtă Nr. 3, post VIII, interese materiale; **Pruncu Nicolae**, grad definitiv, de la Pomârla-Hulubești, la Zamostea, post VII, interese materiale; **Barbacaru Maria**, gr. II, de la Rogo-jești, Rădăuți, la Zamostea, post VI, interese materiale și familiare; **Ionîțeanu Constantin**, grad definitiv, de la Lozna-Străjeni, la Zamostea-Nicani, post I, interese materiale și familiare; **Barbacaru Teodor**, gr. II, la Zamostea, post IX; **Prisecaru Haralambie**, grad definitiv, la Zamostea-Ciomârteni, post II”¹⁵⁴.

1948: „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale căroră raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Ungureanu Ion**,

¹⁵³ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549

¹⁵⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 241, 22 octombrie 1945, pp. 9229-9231

Școala Bălinești-Botoșenița, postul I; **Bobu Elisabeta**, Școala Bălinești-Botoșenița, postul II”¹⁵⁵.

La Zamostea s-a născut, în 22 august 1939, poetul, prozatorul și publicistul **Ion Beldeanu**.

ZAMOSTIE

(Bucovina, Ucraina).

În **15 martie 1490**, dintre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se afla și „a 23-a biserică, la Zamostie, cu popă”.

1680: În 1 aprilie 1680, când Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, deter-mină împărțirea moștenirii rămase după soțul ei, cumnații ei, Miron Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Țintă, Costașco căpitanul Turculețu și Trinca, le revene „a patra parte din sat din Zamostie”.

1764: În 1 aprilie 1764, Miron Cuparenco dă copiilor săi, Vasile și Maria, „a opta parte la Zamostie în ținutul Cernăuților”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁵⁶, din 1772-1773, înregistrează la Zamostie, moșie răzeșească, „30 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Gligore, 1 dascăl, Gligoraș, 6 șleahțici, Alecsandru COSTRĂȘ căpitan, Sârghie PREIROSUL, Pintelei ONCIUL ruptaș, Ion ON-

¹⁵⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023

¹⁵⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 449

CIUL ruptaș, Ștefan DRACINSCHI șliahte și Vasili nepot ONCIUL șliahte, 3 argați, Chirilă CHIFOC și Nicolai ȘANDRO, argați ai lui Sârghie PREIROSUL, și Andrei CHIFEI, argatul lui Alecsandru COSTRĂȘ, 3 jidovi, Nahta, Peisa și Herșko, și 16 birnici, adică: Mihail ungurian, Vasilie COȘMAN, Hrihor PRIMA, Mihail CHIFIC, Ivan ȘTEFAN, Hrihor brat ego, Iacob brat ego, Alecsa PALIDĂCIOI, Ștefan sin DĂNILĂ, Matei VARENCO, Simion rotar, Ivan BĂLAN, Macovei BOECIOI, Andrei strugar, Vasili ungurian și Vasili CO-ȘFRU.

1783: În 24 martie 1783, stăpâni declarați ai celor trei părți egale ale satului Zamostie erau schitul Zamostie, Gherman și Țintă, care vor lăsa partea lor lui Serghie, Vasile, Sandul, Gavril și Miron Grierosul, precum și lui Gligori Roschip și lui Vasilie Onciul, împreună cu Țintanii, a treia parte a satului Zamostie aparținând lui Gheorghită Onciul, care va fi moștenit de Pintilie, Ion, Mihalachi și Vasile Onciul, precum și de Alexandru Costriș.

1790: În 22 iunie 1790, Mihalache Onciul dăruiește nepotului său, Vasile Mihailuc, un odgon de moșia Zamostea, martori fiind Vasile Chirste mazil, Ioan Peletiu mazil, Sandu Racoce răzeș și Sandu Zavialeț răzeș.

1796: În 25 mai 1796, Ion Onciul dăruia fetei lui, Anița, jupâneasa lui Mihalachi Răut, partea ei din Zamostie și Vilauce, Mihalachi Răut arendând, în 14 iunie 1796, pe zece ani, și vadul de moară, cu vatră de eleșteu, al lui Ștefan Grierosul. Nicolai von Aivas va cumpăra, începând din 25 iulie 1796, părți de moșie din Zamostie de la Ioniță, fiul lui Constantin Humă, Safta, sora lui Ioniță Humă, Ioniță, fiul lui Negoită Cerne, Manole Mihovan și Vasile Zavialeț, și de la Vasilaș și Vasile Draghinda.

1797: Alte părți de sat aveau să fie vândute lui Andrei Gafenco, cel care arendează, în 9 martie 1797, moșia din Zamoste a lui Ion Onciul și care va cumpăra de la copiii lui Ștefan Draghinda, care moșteneau o parte din moșia Onciuleștilor, de pe bunica lor, Sanda.

1861: Din 1861, la Zamostie funcționa o școală cu 3 clase¹⁵⁷.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Vaşcăuți** (Târg) **pe Ceremuș**, Banila rusească pe Ceremuș, Slobozia Banilei, Berbești cu Ostra pe Prut, Bobești, Ciartoria, Dracineț, Hlinița, Căbești, Călinești pe Ceremuș, Carapciu pe Ceremuș, Costești, Stăneștii de Sus pe Ceremuș, **Stăneștii de Jos** (tribunal districtual), Vîlauceu, Voloca pe Ceremuș, **Zamostie**, Zeleneu cu Samsonowka, Pleșnița”¹⁵⁸.

1888: În toamna anului 1888, „biserica ortodox-orientală din Zamosti a ars cu totul. Focul s-a iscat în lăuntru bisericii”¹⁵⁹.

1904: Actuala biserică a fost construită, în locul celei căzute pradă focului, 1904. În 1843, vechea biserică era frecventată de 1.002 enoriași, paroh fiind Andrei CHIBICI, iar patron bisericesc, Ioan de GAFENCO. În 1876, patronatul bisericesc fusese moștenit de Andrei de GAFENCO, păstorul celor 1.202 enoriași fiind parohul

¹⁵⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 22, 1876 p. 96, 1907 p. 60

¹⁵⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁵⁹ REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 19, 15 octombrie 1888, p. 12

Dimitrie ILASIEVICI. În 1907, patron al bisericii devenise Roman FREITAG, paroh era Vasile VOLOȘENKO, născut în 1872, preot din 1897, paroh din 1903, iar can-tor, din 1904, Ilarion VLAD, născut în 1866.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Zamostia (Zamostie)**, comună rurală, districtul Vijnița, așezată pe pârâul Pisariiv, afluent al Hlibiciocului, între Vilaucea, la sud-vest, și Carapciu pe Ceremuș, la est. Suprafața: 21,61 kmp; populația: 1.447 locuitori ruteni gr. or. și puțini izraeliți. Este unită cu Vașcăuți și cu Carapciu pe Ceremuș prin bune drumuri comunale; iar prin drumuri de țară, cu Vilaucea, precum și, mai de-a dreptul, cu Carapciu pe Ceremuș. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, care a fost, odată, a schitului Zamostia. Această comună este menționată într-un hrisov din decembrie 1433, al lui Ștefan Vodă. La 1776, era împărțită în trei părți, dintre care două erau în stăpânirea lui Alexandru Costeș. Între Zamostia și comuna învecinată, Vilaucea, se întindea o parte din așa numitul „Codrul Bucovinean”, ce forma aci o zonă neutră, între teritoriul Moldovei Vechi și al Poloniei de pe atunci. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.066 hectare pământ arabil, 119 hectare fânașuri, 18 hectare 50 ari grădini, 57 hectare imașuri, 840 hectare păduri. Se găsesc 112 cai, 436 vite cornute, 57 oi, 350 porci, 13 stupi. **Zamostia, schit**, fondat, după cum ne spune un hrisov din decembrie 1723, al domnului Moldovei, Mihai Racoviță, de către starostele Cernăuțului, Dumitru Pîru, și dăruit de către mazilii zamosteni Gheor-ghiță Onciul, Dumitraș Gafencu, Toader al lui Grigoraș Costea, Ioniță – ginerele lui Neculae al lui Miron Cuparenco, Ilie Țintă, Tănase Țintă și Enache Herăscu. La aceste danii, s-

a mai adăugat, la 1726, și un teren lângă satul Vilaueca, dăruit de Maria Cernașca. Cu prilejul secularizării mănăstirilor, de către austrieci, a fost desființat și acest schit (1784) și averile sale încorporate fondului religiosar bucovinean”¹⁶⁰.

1941: „**Clem Nicolae**, din com. **Zamostea**, jud. Storojineț, „ca funcționar al regimului sovietic, a persecutat populațiunea română, luând cu forța pământul și casa unora și evacuând din casă pe preotul comunei, iar cu ocazia recensământului, ce s-a făcut de ruși, a refuzat să înscrie ca români pe acei ce se declarau ca atare și a făcut, în acest timp, propagandă comunistă și anti-reli-gioasă”¹⁶¹.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943”¹⁶², următorii învățători și învățătoare: **Scraba Ipolit**, comuna Zamostea, jud. Storojineț, media. 7.00”.

ZĂNEȘTI

(prin satul Fauri, înglobat în Zănești, Neamț).

1462, septembrie 15: Întărit de Ștefan voievod, „mănăstirii noastre de la Piatra lui Crăciun (Piatra Neamț), unde este hramul Adormirea preasfintei născă-toare de Dumnezeu și pururi fecioară Maria”, care primește uric pentru „anume satele și morile: moara cea mare care este pe Bistrița (Bistrița, comuna Viișoara, Neamț) și în

¹⁶⁰ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 246

¹⁶¹ *Monitorul Oficial*, nr. 170 din 24 iulie 1942, pp. 6188-6192

¹⁶² *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

Zdvijinții (Zvijinți, Arca sau Doamna, parte din Piatra Neamț), de la Doamna și Sobolești (sat lângă Săvinești, Neamț), și **Faurii** (înglobat în Zănești, Neamț), și Vascăuți (lângă Săvinești, Neamț), și Brașeuți (Bră-șăuți, comuna Dumbrava Roșie, Neamț), și Bulgari (par-tea a municipiului Piatra Neamț), și Mărăței (în Piatra Neamț), și Dărmăneștii pe Chivejdi (în Piatra Neamț), și Oprișani (Cuejdiu, comuna Gârcina, Neamț), de asemenea pe Chivejdi, și Răidăceștii (lângă Turturești, comuna Girov, Neamț), și Tortoreștii (numit și Tătărași, azi Turturești, comuna Girov (neamț), două părți – o parte pe care ei au cumpărat-o de la Cozma, fiul lui Băloș, pentru 75 de zloți tătărești –, și Căuceleștii pe Cracău și cu moară (Căciulești, comuna Girov, Neamț), și Măndreștii pe Orbic (lângă Goșmani, comuna Români, Neamț), și satul lui Șerbu Răspop (Beșicani, comuna Săucești, Bacău), și Stăuciani, amândouă cuturile și cu moară și cu iaz (Săucești, Bacău), și morile de la Bacău, pe care ei le-au întemeiat din pustiu, și prisaca de la Fundu, dincolo de Siret (Siretu, comuna Letea Veche, Bacău), unde a întemeiat Martie, și via de la sare, la Bacău, în Dealul Sării, și Vâlsăneștii, mai sus de Bacău, și cu dârsta (partea de sus a Bacăului), și Lucăceștii pe Tazlăul Sărat (parte a orașului Moinești, Bacău), și satul anume Heciani, și cu morile, pe Siret, pe care l-a dat lor pan Hodco Știbor din uricul său, pentru sufletul său, și mănăstirea unde este hramul Sfântul Bogoslov, și mănăstirea de la Bahlui, și cu moara, și mănăstirea de la Bohotin, și cu moara, și prisaca Cozia, de la Bohotin, și Botna, pe Nistru, și cu prisaca și cu Iezerul Alb și cu toate gârlele, care din veac ascultă de Botna, și moara de la gura Chivejdiului, sub Piatra lui Crăciun, și

prisaca de la Itchil, și poiana de sub Ceahlău, și poienile de la Chivejdi”¹⁶³. Hotarele, din veac.

1468, februarie 5: Întărit de Ștefan voievod lui Dragoș, care primește uric pentru „ocina lui, satele anume Faurii pe Bistrița și cu loc de iaz la Bistrița, iar de aici, drept în față, satul Băhneni, la gura Bahnei și cu loc de iaz și cu mori... Iar hotarul acestor ocine mai sus scrise, **părți din satele Fauri** cu Băhneni la gura Bahnei, și cu loc de iaz și cu mori, să fie cum se va alege pe părți, iar din celelalte părți, după vechiul hotar, pe unde au folosit din veac”¹⁶⁴.

1491, aprilie 20: Întărit de Ștefan voievod „sfintei noastre mănăstiri, pe care am făcut-o la Tazlăul Mare, trei sate din satele noastre drepte domnești, ce sunt pe Bis-trița, anume: Zăneștii și Stolnicii (comuna Zănești) și Faurii (contopit cu Zănești), mai jos de gura Cracăului, care acele sate au fost din ocolul curților noastre de la Piatra... Și iarăși am dat și am miluit domnia mea sfânta noastră mănăstire mai sus scrisă, Tazlău, cu un sat, anume Bureștii pe Siret, unde se numește Fundul (Bu-nești, numit și Fundul lui Bogdan, apoi Siretu, Bacău), care acel sat Bureștii a fost ascultător de curțile de la Bacău, și cu loc de prisacă peste Siret, în pustie, unde se cheamă Mănăstirea, și cu bălți la Siret, să fie sfintei noastre mănăstiri mai sus scrise, a Tazlăului, și cu tot venitul, de la noi uric, neclintit niciodată, în veci. Iar hotarul acelor sate mai sus scrise pe Bistrița să fie după vechile hotare, și al

¹⁶³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. II, București 1976, doc. 107, pp. 151-154

¹⁶⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. II, București 1976, doc. 151, pp. 219, 220

acelui sat de pe Siret să fie din toate părțile după vechile hotare, pe unde au folosit din veac”¹⁶⁵.

1623, martie 9: Porunca lui Ștefan Tomșa voievod, dată slujbașilor și dăbilarilor de a lăsa „foarte în pace satele Zăneștii și Dinganii (inclus în Zănești), care sunt ale sfintei mănăstiri Tazlău”¹⁶⁶.

1634, aprilie 25: Zapisul popii Ionașco și al fratelui său Gheorghe din **Rușciori** (lângă Jidești, contopit cu Dochia, comuna Girov, Neamț), prin care mărturisesc că au vândut a lor „dreaptă moșie din sat din **Aldești** (înglobat în Cârligi, comuna Filipești, Bacău), din jumătate de sat jumătate, adică din tot satul Aldești, a patra parte de sat... jupânesei Nastasia slugeroaci, jupâ-neasa lui Gheorghe Arapul ce-a fost sulger mare și cuconilor dumisale, drept 120 lei... Și în tocmeala noastră au fost preotul Trifan și Albul ot **Costiani** (Costeni, lângă Podoleni, Neamț), Ionașco vătămanul ot **Podoliani** (comuna Podoleni, Neamț), Păntelei și Dumitrașco sinovi Păntelei ot **Hărlicești** (înglobat în Orbic, contopit cu orașul Buhuși, Bacău), Constantin Bantăș, ot **Fauri** (contopit cu Zănești, comuna Zănești, Neamț) și mulți oameni buni s-au prilejit”¹⁶⁷.

1774, iunie: Satele **Roznovul, Brășăuții** și **Zăneștii**, ținutul Neamțului, ocolul Bistriței, după recensământul lui Rumeanțev¹⁶⁸, aveau **toată suma caselor**

¹⁶⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. III, București 1980, doc. 93, pp. 185, 186

¹⁶⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 31, pp. 45, 46

¹⁶⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXII, București 1974, doc. 104, p. 116

¹⁶⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, pp. 23, 24

349. Scădere rufeturi 115: 9 popi, 1 mazil, 5 văduve, 60 țigani, 40 case pustii. Rămân birnici 234. / **Birnici:** Onul Suciul / Dumitru Hilipe / Ion Mărginian / Toader, cojocar / Ion a Petricăi / Vasile, vezeteu / Ion Paisa / Ioniță a Tomulesii / Gavril Negru / Nistor a Tomulesii / Vasile Ignat / Ion Rostușan / Pintelei, ungurian / Istrate Roman / Andrieș Tofan / Neculai Horșu / Dumitru brat (frate) lui / Irimie Grigore / Sârghii Tofan / Ion, ungurian / Vasile Tofan / Andrei Buciulica / Toader Drăgușan / Ștefan Bâtlan / Ștefan, craiovan / Savin Bâtlan / Macovei, ungurian / Sandul lui Ilie / Ion Plăcintă / Zaharie Măroi / Ion Vereș / Toader Plăcintă / Ștefan Paisie / Apostol a Pascăi / Chirilă Paisie / Blaga Onu / Vasile, păcurar / Dumitru Drăgan / Vasile Cătană / Vasile, văcar / Costantin Tărsân / Ion fiul lui Ștefan Bâtlan / Ioniță Epure / Mitre, morar / Zaharie, rus / Macarie a Ghirvasii / Flore zet (ginere) Tomoșei / Vasile a Ilincăi / Toader Lite / Simeon, dascăl / Mihăilă, rotar / Vasile Martin / Sandul al Urătii / Simeon Ceucășel / Vasile, șindilar / Toader fiul chelarului / Pavăl, șindilar / Acsenti, grădinar / Costantin Botoșan / Gavril din Ceucășeni / Costantin, vătăman / Ioniță, muntean / Iftimi Tudosă / Ion, grădinar / Toader fiul vornicului Vasilache / Dumitrașco Bărhan / Ichim Vrila / Simeon Albu / Ștefan, baci / Ion Răzmeriță, vornic / Vasile, păscar / Toader, vătăman / Grigoraj Corchez / Toader Moșniaga / Sandu Corchez / Andrei Dănilă / Ioniță Botoșan / Ion, morar / Ioniță, muntean / Irimie, baci / Ion, bârsan / Nistor Moroșan / Andrieș Drăgușan / Toader fiul lui Drăgușan / Ion Țurcan / Ion Loghin / Iftimie, fratele lui / Ștefan Mereuță / Simeon Țurcan / Ștefan Țurcan / Toader Cresteț / Ion Brebine / Ion Mereuță / Ion, vrâncean / Vasile, muntean / In (alt) Vasile, muntean / Vasile, ciobotar /

Toader, muntean / Preda, muntean / Stan, muntean / Ion, muntean / Stan, muntean, tij (la fel) / Radu, muntean / Opre, muntean / Anița, babă cu holtei / Marin, muntean / Iftimii, muntean, cojocar / Vasile, muntean / Gheorghiiță, muntean / Luca, muntean / Lupul, muntean / Toader, muntean / Radu Moșniaga / Dumitrașco, muntean / Costantin, muntean / Dumitrașco / Toader, muntean / Ioniță, muntean / Costantin Prutian / Vasile, muntean / Sandul, păscar / Vasile, baci / Pavăl, baci / Costantin, bejenar / Sandu, ciobotar / Acsănti Dămian / Vasili Dămian / Maftei / Vasile Cumpătă / Stan al lui Gheucar / Vasile, pușcaș / Costantin, muntean / Ioniță, baci / In (alt) Ioniță, baci / Ion, păscar / Vasile al ciubotăriței / Miron fiul lui Șerban / Pălade / Dumitru Gânju / Nica / Sava cumnat lui Dămian / Iftimii cumnat Bulandrii / Vasile fratele lui Iftimi / Tudosă / Lupu Găucan / Ioniță nepot Mircii / Dumitru fiul lui Șerban / Iancul, jidov din Roznov / Toader, slugă / Ilii fiul lui Grigore / Toader, plugar / Gheorghe Tofan, slugă / Dănilă, vornic / Sandul Ștuverdian / Tănasă, vezeteu / Gheorghe Jipa / Vasile, crav / Acsenti Turculeț / Apostol, chelar / Ilie, blănar / Ioniță, bărbier / Petre / Calistru, pânzar / Ioniță, prisăcar / Iftimi Coloban / Dumitru, slugă / Ioniță, stoler / Neculai, trăistar / Ion, rotar / Lazor, plugar / Toader Buliandră / Stanciul, bucătar / Ștefan, vier / Zaroschii, herghelegiu / Manolache, pânzar / Ioniță, herghelegiu / Gheorghe Stupăcian, văcar / Costantin, panțar, plugar / Gheorghe Pârjoale / Vasile, crainic / Vasilache, crainic / Andrei, ungurian, morar / Mihai, ungurian, morar / Andrei, butnar / Mihălachi / Miron Cumpătă, plugar / Simeon fiu lui vrâncean / Ștefan, vrâncean, plugar / Ioniță, plugar / Dobre fiul lui Ivan / Niagu fiu lui Lupu / Gheorghe fiu lui Ion / Șerban fiu lui Lupu / Pavăl fiu lui Ion / Dragotă fiu

lui Grigore / Barbu fiu lui Toader / Stan fiu lui Stanciu /
 Ion fiu lui Stanciu / Andrei, cojocar / Dumitrașco Mănilă /
 Stanciul, râmnicean / Dragu Simion / Gheorghită fiu lui
 Ion / Mihăilă Custă / Matei fiu lui Ion / Pascu fiu lui
 Stanciul / Neculai Ghine / Andrei fiu lui Hanga / Iordache
 fiu lui Toader / Nedelcu frate lui Pascu / Ion al lui Dobre
 / Stanciul frate lui Nedelco / Lepădatu fiul lui Niagu /
 Voinia / Ifrim fiu lui Pavăl / Ion Ușeriul / Gheorghe fiu lui
 Voinia / Petre fiu lui Vasile / Costantin Golecan / Ion,
 unгурian / Stan Balchez / Nedelco fiu lui Vasile / Toma,
 butnar / Gheorghe Botoșan / Moisa, jidov / Eni, grec /
 Gheorghe, grec / Costantin, ciobotar. // **Rufeturi:** Popa
 Vasile / Popa Gavril / Diaconul Ioniță / Diaconul Vasile /
 Diaconul Costantin / Popa Ștefan / Popa Dumitru / Ion fiu
 lui Popa / Vasile, diacon / Costantin Negel, mazil /
 Magdalena, văduvă / Anița / In (altă) Anița / Gafița / Lupa
 / Andrei, țigan / In (alt) Andrei, țigan / Ion, vezeteu / Vasile
 Vășcuș / Pricopii, lăcătuș / Manolache, țigan / Vasile, țigan
 / Toader, herar / Sârghii, scripcar / Costantin, cobzar /
 Vasile Chița, țigan / Costantin, țigan / Ștefan, scripcar /
 Ioniță, țigan / Andrei, lingurar / Pascu, țigan / Proca,
 scripcar / Gheorghe, scripcar / Gheorghe, pitar / Costantin,
 dârvar / Vasile, căldărar / Iftimi, țigan / Antohi, crav, țigan
 / Neculai, dârvar, țigan / Grigoraș, grădinar, țigan / Ion,
 chetrar, țigan / Costantin, crav, țigan / Ștefan, țigan /
 Costantin, țigan / Grigoraș, țigan / Petre, bucătar / Andrei,
 zlătar, țigan / Maței, jude / Grigore, țigan / Costantin, țigan
 / Roman, lăieș / Toader, țigan / Strătule, țigan / Ion, țigan /
 Ursul, țigan / Neculai, țigan / Costantin, țigan / Pavăl, țigan
 / Vasile herar / Gheorghe, vezeteu / Costantin, țigan /
 Dumitru, țigan / Gheorghe, țigan / Nechita, țigan / Pangu,
 cobzar / Vasile Balungu / Sandu, vezeteu / Grigore, țigan /

Dumitru, pitar / Ion, herar / Sandu, țigan / Costantin Căldare, țigan. // **40 case pustii.**

1902: „**Zănești**, comună rurală în județul Neamț, plasa Bistrița, situată pe partea stângă a râului Bistrița, între comunele Roznovul, Mărgineni, Podoleni și Mastacănul. Este formată din satele Zănești, reședință, Faurii de Sus, Faurii de Jos și Traian (de la 1883), având o populație de 2.038 suflete, o biserică și o școală. Imașul are o întindere de 142 hectare, nutrind un număr de 2.031 capete de vite. Căi: șoseaua națională Piatra-Bacău; un drum, din satul Zănești, la satul Traian. / **Zănești**, sat în comuna Zănești; situat în stânga râului Bistrița, la 17 km de orașul Piatra. Are o biserică și o școală”¹⁶⁹.

ZĂPENI

(Lăpușna, Moldova).

1545: Hotarnica moșiilor mănăstirii **Căpriană**, întărită prin uric de la Petru (Rareș) voievod: „Se începe hotarul de la Ișnovăț, este piatră dinspre răsărit și alta împotrivă, ce este peste Ișnovăț, dinspre amiazăzi; se hotărăște cu **Mimorăanii** și se coboară dincoace, în Valea lui Coste, și se suie drept la deal, înspre răsărit, și este piatră în muchie și purcede **ZĂPENI** înspre miazănoapte, pin vărsătura apei, pin mijlocul poienilor și se hotărăște cu locul **Trușănilor** și este piatră. Până aice a mers tot

¹⁶⁹ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 784

împreună cu a Mimorănilor hotar, de acolo purcede prin codru, pe vărsături deasupra Trușănilor și pe deasupra **Cojușnii** și pe deasupra **Volosănilor**, tot pe vărsătura apei, și se scoboară drept înspre Bâc, pe o vale ce se numește Domnească. / În gura văii acesteia este moviliță și piatră. De acolo, merge drept peste Bâc, în ținutul Orheiului, la movila ce este în gura văii **Găleștilor** și este pus cu piatră. Și de acolo purcede înspre apus, pe zare dealului, cu hotarul Găleștilor, prin fundul văii Căldă-roasă și lovește mai sus de gura văii țarinii și în zarea dealului este piatră, și merge pe muchia dealului, până se împreună cu hotarul **Vărzăreștilor**, într-o vâlcică; se coboară drept la vale, în siliștea Vărzăreștilor, prin talpa casei lui Stan Vărzariu s-a pus piatră și mai la vale, fântâna cu budăi de stejar. / Și purcede alături spre hotarul **Pitușcii**, până la Voloate și se suie drept pin voloate, la deal, este moviliță și piatră. De acolo, purcede pin vărsătura apei drept muchia, alături cu hotarul Pitușcii, pe la țigla cea mare cu dumbravă, unde se hotărăște și se împreună cu hotarul **Păuleștilor**, este piatră, și se coboară drept înspre apus, în Vale Păulească, este moviliță și piatră, și taie curmeziș până în zarea dealului, la ruptură, spre Bâc, unde se împreună cu hotarul **Neșcanilor** și taie drept peste Bâc, în gura Verchii și pe mijlocul văii Verchiei se suie la deal și, în muchie, este piatră, și purcede tot zarea, mai la deal, deasupra **Tuzorii** și pe mijlocul codrului, pe deasupra **Uneăștilor** și pe deasupra **Horodiștii** dinspre Bâc, până în poienile Cunilii și acolo este țigla mare, goală, fără copaci, și piatră, și coboară drept la vale și trece peste Cunila și se suie la deal, la lacul cu rogozul lui și merge pin mijlocul codrului, și se coboară la Lacul Negru și trece peste valea **Ciorăștilor**, prin poieni, și se suie la deal, pe Valea Noarbei și iese

deasupra Ciorăștilor, până deasupra **Răcățăului** și merge
pin dumbravă spre Bâcovăț și se împreună cu **Corneștii**,
este piatră în drum, și trece peste Bâcovăț. în ținutul
Lăpușnii, drept la deal și se împreună cu hotarul
Cârsteștilor și al **Căzăneștilor** și al **Săcăre-nilor** și merge
pe mijlocul codrului, până în Poiana Cârlanilor, și merge
pe marginea poienii, dinspre amia-zăzi, înspre răsărit, mai
jos de fundul Vălcinețului, este piatră într-o costișă, și se
suie până în muchia dealului și merge în jos drept prin
codru și se apropie de unde se văd marginile **Târnovcii**,
din jos, dinspre mănăstire, este piatră în codru, unde am
stătit de am arătat marginile poienii, și de la piatră se
coboară drept la vale și taie pe valea Târnavcâi mai sus de
luncă, în marginile poienii dinspre mănăstire este piatră, și
de la piatră se suie drept la deal în mijlocul codrului, piatră
și buor domnesc într-un stejar, și ia culmea dealului, în jos,
înspre răsărit, între Botna și între Cătarha, deasupra
ulmilor, până în fundul Suricii, în poiană este piatră, și
purcede pe culme, între Surice și între Cătarha, deasupra
Pojorănilor, și se împreună cu hotarul Mimorănilor, mai
sus dintâi pomenit, într-o moviliță drept acel hotar întâi
pomenit și de la moviliță se coboară la vale, peste Cătarha,
și se împreună cu hotarul de unde am purces dintâi, în
siliște **Zăpenilor** și a **Mimorenilor**¹⁷⁰.

ZĂPODENI

¹⁷⁰ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul
Lăpușnei*, București 1937, doc. 7, pp. 11, 12

(seliștea Drăncălăieștii, comuna Zăpodeni, Vaslui).

1479, aprilie 29: Întărită de Ștefan voievod fraților Toader, Ion, Puiu, Zaharia și Todora, care cumpăraseră, cu 90 de zloți tătărești, de la Anușca, fiica lui Costea al lui Sărăcin, și de la aprodul Matei „o seliște pe pârau Telejna, anume Drăncălăieștii”¹⁷¹. Hotarul, din veac. / **1479**, aprilie 29: Întărit de Ștefan (cel mare) voievod fraților Toader, Ioan, Puiul, Zaharia, Tudora și Uțina, care cumpără, cu 200 galbeni tătărești, de la Anușca, fata lui Costin Sărăcean, și de la fiul ei Matei aprod, „o seliște pe pârau Telejinul, anume **Drăncălăieștii** (pe Teleajina, lângă Zăpodeni¹⁷², Vaslui). Iar hotarul să-i fie pe unde din veci au apucat”¹⁷³.

1774, iulie 5: Satul **Zăpodenii**, ocolul Mijlocului, după recensământul lui Rumeanțev¹⁷⁴, avea următorii: **Birnicii**: Cozma Ciopată / Gavril Băltian / Gavril fiul lui / Toader fiul căpitanului / Ion al lui Ion Ciopată / Ioniță fiul lui Ciopată / Mihalachi Chirascu / Neculai Bâle / Cristia al lui / Costandin, ciobotar / Vârlan Motăș / Costandin Solomon / Ștefan Caimac / Lupul Grigorii / Ion Zărnescul / Ioniță Stratul / Zaharia Postolachi / Ianachi Stratul / Ianachi Buhuș / Ioniță Bălăuță / Vasile Ifteni / Lupul brat (frate) lui Ifteni / Gavril Pătrunsul / Ianachi Potoracu / Antohi Robul / Andrei Pester / Grigori Buhuș / Mardari fiul lui Costandin / Ianachi Robul / Ioniță Chiroșcă, căpitan / Iamandi fiul lui Dumitrașcu / Vasile frate lui Grigori,

¹⁷¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 213, pp. 322-324

¹⁷² Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 89

¹⁷³ Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. II, Iassi 1889, pp. 250, 255

¹⁷⁴ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 228

cioban / Vasile Țucă / Toader Grămadă / Todosă Moșuleț / Toader a Trofinii / Vasile, pâslar / Maței fiul lui Ioniță, baciul. // **Babe:** Frăsina / Anița, săracă / Dobra. // **Rupțași:** Neculai Știucă. // **Copii în casă:** Pintelei. // **Preoți:** Popa Vasile / Popa Coman. // **Diaconi:** Sandul, diacon / Neculai, diacon.

1774, iulie 5: Satul **Onceștii** (Uncești), ocolul Mijlocului, după recensământul lui Rumeanțev¹⁷⁵, avea următorii: **Poștașii:** Andrei Tiron / Toader Tiron / Ion sin (fiu) lui Zaharia / Ursul Tiron / Vasile zet (ginere) lui Băltian / Ștefan al lui Băltian / Dumitru fiul lui Gavril / Iordachi brat (frate) lui / Trohin fiul Sandii / Ioniță Fărâmbă / Toader Danciul / Solomon fiul lui Iordachi / Pavăl fiul lui Ion / Luca Bejenăriții / Gheorghe Mertic / Toader Căldare / Sirghii fiul lui Gavril Danciul / Ion Toderescul / Vasile Căldare / Panaite Tăbușcă / Cozma Chirascu / Cozma Buhuș / Bucur, chihae / Gheorghe, baciul / Toader fiul lui Mihălache, baciul / Mihălache Căldare / Tănasă, ciobotar / Sava, baciul / Ștefan Drăghici / Costandin fiul lui Ion / Sandul Grosul / Neculai, sârbul / Sava, porcișanul / Vasile Bucă / Ioniță fiul lui / Sava Brânză / Costandin Romășcan / Ioniță Molan / Zaharia, baciul / Ioniță, baciul / Trifan fiul lui / Vasile fiul lui Mihalachi, baciul / Mihalachi, baciul / Neculai Broatic / Grigori, cioban, fiul lui Strati / Gheorghe al lui Broatic / Neculai Molan / Gheorghe Bârdan / Ion Tânjală / Ioniță Malcoci / Constandin văr lui / Andronachi Tiron / Constandin fiul lui / Mihalachi Șchiopul / Andronachi Tili / Gheorghe fiul lui Trohin / Gheorghe Merlă / Neculai Coruiu / Neculai, blănar / Ștefan, nepot lui Malcoci / Vasile fratele lui.

¹⁷⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, pp. 227, 228

1902: „**Zăpodeni**, comună rurală spre nord-vest și la 23 km de orașul Vaslui, în centrul plășii Mijlocul, județul Vaslui. E străbătută de un șir de deal, de la nord, spre sud, al cărui pisc principal se numește Chicerea. Această culme împarte comuna în două părți; pe coasta de vest se află satul Zăpodeni, iar pe cea de est, satele Portari de Mijloc și Portari de Jos. Întinderea comunei e cam de 1.300 hect. Prin marginea de sud a comunei trece râul Bârlad, iar pe partea de vest, pârâul Telejna. Are: 2 biserici, cu 3 preoți și 4 eclesiarhi; o școală; 2 mori; 1 iaz. Locuitorii posedă: 121 pluguri și 181 care cu boi, 3 pluguri și 8 căruțe cu cai, 224 stupi, 738 vite mari cornute, 1.770 oi, 2 capre, 70 cai și 268 râmători. / **Zăpodeni**, sat în partea de vest a comunei Zăpodeni, așezat pe coasta vest a dealului Chicerea, întretăiat, în direcția est-vest, de trei râpi, cu o adâncime de la 5-15 metri., Are o suprafață de 840 hectare și o populație de 49 suflete; o școală, înființată în anul 1865; o biserică, zidită la 1834; o moară”¹⁷⁶.

ZĂRNEȘTI

(Rentea, ținutul Grecenilor, raionul Cahul, Moldova).

¹⁷⁶ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 784

1459, ianuarie 3: Întărit de Ștefan voievod lui Lână Rugină, care primește uric pentru „ocinile și satele lui, anume: Ruginenii, unde a fost casa lui, și Tăuții, și jumătate din Telejina, și Ștoborenii, și Botășenii, și ieterul Leahului, de la gârla lui Soare, cu vama și cu moara, și cu iezerul Leahului, cu grindul de la Bogata, mai jos de Rentea, Bogata până la gura gârlei lui Andrieș, și încă cu șipotele, unde cad în Pruteț”¹⁷⁷. Hotarul, din veac.

1494, martie 2: Întărit de Ștefan voievod feciorilor Barbului Burcei, Andrica, Petre și Costin, care cumpărase, cu 30 de zloți tătărești, „moșia Zernești”¹⁷⁸.

1619, februarie 12: Carte de împuternicire, dată de Radul (Mihnea) voievod lui Apostol și Gheorghe din satul **Mascurea** (sau Măscurei, între Zărnești și Boiștea, raionul Cahul, Moldova), ca „să fie tari și puternici a stăpâni a lor ocină, satul Mascurea, în ținutul Fălciului, în ocolul Grecenilor, la Cahul, care moșie Mascurea scrie în drese să meargă din apa Halmaha, de la apus spre răsărit, unde este fântâna lui Vlad, și pe văiuga poienii, și merge tot văiuga și spre Cahul, partea din jos a coastei Boiștei, și se începe din moviala Testianei, din apus, spre răsărit, unde este piatră de hotar, și de acolo, tot înainte pe ploștină, la o moviliță, unde este piatră de hotar, ce este în fața Cahulului, spre apus; și de acolo, tot dept înainte, la o movilă mare, ce este în dreptul satului **Lucești** (sat pe Covurlui¹⁷⁹, Galați); și de acolo, hotarul dealului în sus, la

¹⁷⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 81, pp. 116, 117

¹⁷⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. III, București 1980, doc. 144, pp. 273, 274

¹⁷⁹ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 150

o piatră de hotar, care desparte Mascurea de **Brețcani** (sat pe Prut, la Gura Largă, raionul Cahul¹⁸⁰, Moldova); și de acolo, pe valea Cahulului, spre apus, la vârful dealului, la o piatră hotar, și, prin poiană, la o altă movilă, unde este piatră de hotar; și de acolo, tot spre apus, la plotină, la un loc mare, ce este hotar, și de acolo la Berbec, unde este piatră hotar și la apa Halmagăi, și de acolo, tot apa Halmaga în jos, la movila Tilica; și de acolo, tot în jos, la un arbore, în pârâu și la movila Testiana, ce este în vârful dealului ce desparte **Zărneștii** (raionul Cahul¹⁸¹, Moldova) și moșia **Boiște** (sat pe Prut, lângă Zărnești, raionul Cahul¹⁸², Moldova), de unde s-a început a măsura, și s-a încheiat”¹⁸³.

1624, august 22: „Un zapis de la Tiron Petrea, feciorul Condrei, care vinde lui Pană stolnic a patra parte de sat de Zărnești”¹⁸⁴.

1624, august 22: „Un zapis de la Miron Negrea, feciorul Condrei, care vinde lui Pană stolnic a patra parte de sat de Zărnești”¹⁸⁵.

¹⁸⁰ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 43

¹⁸¹ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 385

¹⁸² Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 37

¹⁸³ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, pp. 205-207

¹⁸⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 228, p. 298

¹⁸⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 229, p. 299

1774, iunie 12: Satul **Zărnești**, ținutul Grecenii, avea, după recensământul lui Rumeanțev¹⁸⁶, **toată suma caselor: 72**. Scădere rufeturi 5: 1 preut, 1 diacon, 3 rup-
tași. Rămân birnici 67. / **Birnici:** Lupul Diacon, vornic / Andrei, vătăman / Mihai Obrejii / Ion Grosul / Ariton Onica / Alecsandru, văcar / Toader Gândac / Gavril Gogeniață / Arhire, muntean / Ion, muntean / Sandul Băgul / Ion Băgul / Mihălache, dascăl / Apostul Dănăilă / Dănăilă Hamza / Toader Spițan / Pălade Năstasă / Pascal Bâtcă / Grigoriță Cioară / Ștefan Ilisăi / Grigori Nucă / Simion Nucă / Andrei, arman / Constantin Berbeci / Crâste Dragăvară / Mihai fratele lui / Neculai Găvan / Ion, cojocar / Ion Zanhir / Ioniță Găvan / Dumitru, morar / Ștefan Hileriu / Apostul, muntean / Ion Begiul / Constantin Cepu / Lupul Boiștian / Strătulat Crăstăfan / Apostul Giantăc / Vasile Miron / Sandul Balmuș / Toader Carabule / Vasile Budacul / Toader Budacul / Gavril Barbăalbă / Savin, bărbieriul / Necula Capsimon / Neculai Zvârlifus / Tănase Cărăiman / Constantin Grozăviță / Constantin Barbă / Vasile Grozăviță / Ștefan Grozăviță / Constantin Petre / Ifros Cheptine / Ion Coteță / Crăciun, dascăl / Costache, morar / Ifrim Cheptine / Ștefan Bodogai / Vasile, morar / Vasile Spănache / Constantin, diacon / Ion Nucă / Ștefan Curiman / Gheorghii Cepu / Iordachi Nucă / Ioniță Nucă. // **Rufeturi:** Popa Toader / Ioniță, diacon / Toader, mun-tean, ruptaș / Vasile Capră, ruptaș / Ion Bogeniață, ruptaș.

¹⁸⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, p. 219

1904: „**Zărnești**, sat în județul Izmail, așezat în valea Prutului. Are 67 case, cu o populație de 620 suflete; 210 vite mari”¹⁸⁷.

ZĂRNEȘTI

(Dzărnești, comuna Jorăști, Galați).

1633, septembrie 8: Zapisul lui Nuor și al femeii lui Piatra, prin care vând paharnicului Pană moșia lor „din sat în **Dzărnești** (Zărnești, comuna Jorăști, Galați), și cu toate bucatele noastre, câte avem, iar dumnealui să aibă a ne socoti cu îmbrăcăminte și de dajdie de zloți, de lei, de toate angăriile, să fie grija dumisale... Și în toc-meala noastră fost-a tot satul: Lohan, Simion, Maței, Baciul, Polihroni, Dima ce-a fost comis, și alt Maței, Ghervasi, Boroico, Grigurii, Grecul și alți oameni buni”¹⁸⁸.

1635, iunie 8: Zapisul soților Piiatra și Nuor, nepoata lui Constantin și a Brândușei, fata lui Gavril și a Mărinicăi din **Dzărnești** (Zărnești, comuna Jorăști, Galați), ținutul Covurluiului, prin care mărturisește că a dat fostului paharnic Pană partea ei de ocină „din sat din Dzărnești, a patra parte”, care seliște „fost-a un loc pustiu de 50 de ani și l-a făcut dumnealui sat, de este cu oameni. Iar ei, Piiatra, fiind eu o săracă răzeșiță și străină și neavând pe nimeni, nici feciori, nici nepoți, nici nepoate, nici veri,

¹⁸⁷ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 232

¹⁸⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 388, p. 488

nici vere, ci fiind noi numai cu capul, văzând noi oameni la moșia moșilor și a părinților mei, venit-am și noi la moșia mea, neavând eu pe nimeni, dat-am acea parte de ovină din sat din Dzărnești dumisale paharni-cului... să aibă a ne griji și a ne comânda la moartea noastră și după moartea noastră ca pe niște părinți ai dumisale”¹⁸⁹.

1636, septembrie 26: Întărit de Vasile Lupu voievod fostului paharnic Panu, în baza zapisului de la câțiva „boieri din Curtea domnească”, prin care mărturisesc „cum au venit înaintea lor Pietra, cu bărbatul său Nuor, fiica lui Gavril și a Marinchii, nepoata lui Constantin și a Brândușii... și au dat și au dăruit a patra parte din satul **Zărnești** (comuna Jorăști, Galați), care este în ținutul Covurluiului boierului Panu, pentru ale sale sufletești... / Și tot acolo a arătat alte zapise de mărturie, de la popa Ignat și Cernica ot **Târgoviște** (sau Târgoveți, comuna Bolotești, Vrancea), Ionașco Boean și alți oameni buni, scriind cum a venit înaintea lor Tiron Negre, fiul lui Condra, și a vândut... a patra parte din acel sat Zărnești lui Panu paharnic, drept 40 galbeni ungurești, pentru care (Tiron Negre) a fost dator cu doi cai buni lui Mihail Sârbul și a dat acei bani pentru acești cai în mâinile lui Mihail Sârbul. / Și alt zapis de mărturie de la Matei, Apostol, Apostol, Ionașco, Sinzan, Grigore, Petroșcan, Toader Rouă și Simion Rădeanul din **Puțeni** (înglobat în Jorăști, comuna Jorăști, Galați), Ilarion Borotca și Miron din **Zărnești**, Ursul diac din **Galan** (denumirea grecească pentru Galați), scrind cum au venit Sava cu muierea sa, nepoată Bălaci, și

¹⁸⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 132, pp. 167, 168

au vândut partea lor din Zărnești, o parte din a patra parte lui Panu paharnic, pentru 20 galbeni ungurești”¹⁹⁰.

1636, noiembrie 9: Ispisoc de judecată de la Vasile Lupu voievod, după pâra fostului paharnic Pană „cu vecinii săi din sat din **Zărnești**, anume Lazor, Ștefan cojocarul, Condrea, Toader feciorul Frăsinei, Ștefan Hulpe, Gligorie Hulpe, Nacul, Vasile, Bâzrdâgea, Sava, Jabulicul, Constantin Bulai, Ionașco Giugariul, alt Ionașco, Ciuparda, Nastasia Măera, Teleagă, Nistor Puteț, Ivan ezarul, Todosi, Micul, Andronic Corcul, Dragoș, Constantin brat lui Micul, Dămghian rotarul, Bolghea, Ionașco nepotul lui Bolghea, Pavăl rusul, Ion din casa Micului, zicând Pană paharnicul că—i sunt drepti vecini și nu vor să asculte de dânsul. Deci să-i fie vecini și să aibă a asculta de dumnealui. Iar care nu va asculta de mare certare va fi la Domnia Mea”¹⁹¹.

1636, decembrie 15: Zapisul lui Prăjină sin (fiul lui) Andronic, prin care mărturisește că a „vândut lui Pană paharnic partea sa din **Zărnești**, cu tot venitul care se va alege”¹⁹².

1637, mai 8: Pană paharnicul câștigă ocina „din **Dzirnești**” (Zărnești, comuna Jorăști, Galați) a bătrânilor Nuor, după moartea acestora, pentru că „până a fost Nuor viu s-a dat dumisale să-l comânde și de dânsul, și femeia

¹⁹⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 524, p. 575

¹⁹¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 551, p. 600

¹⁹² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 569, p. 618

lui”, după procesul la Divan „cu Bărbântă și cu Tuluț și cu alți nepoți ai lui Nuor”¹⁹³.

1643, mai 5: Jerian, feciorul Petrii, nepot tâmpii ot Cătănași, vinde paharnicului Pană, „drept 13 galbeni, pentru că am fost furat eu o cinci vaci popii Coste din **Oncani** (lângă Crăiești, comuna Vârlezi, Galați) și popa m-a prins pe mine de față și m-a dat pe mâna pârcălabilor din ținutul Covurluiului. Deci eu cu acești bani m-am plătit de către popa și de la pârcălabi... dintr-un moș, jumătate de bătrân, a patra parte din tot satul, și cu vie de moșie părăsită, iară din satul **Cătănași** (lângă Zărnești, comuna Jorăști, Galați), din ținutul Covurluiului, pe Co-vurluiul Sec... / Și vânzând eu această moșie, mi-am chemat pe frații mei și pe surorile mele Dahina, Anghelița, Arsăniia, Nastasiia, Zlata și Odohia și s-au învoit cu mine și și-au dat și ele părțile din Cătănași, iar eu, din alte moșii ce aveam pe aiurea, să nu am treabă, să-mi țină ele părțile mele. Așijderea, și frații... / Și în tocmeala noastră se prileji Ghervasie, Teleagă și Cons-tantin din **Dzirnești** (Zărnești, comuna Jorăști, Galați), Dumitrașcu, cumnatul lui Jerian, Hulpe și Moțoc din **Chicoșea** (sat pe Sohului, Galați). Și pentru credință ne-am pus degetele”¹⁹⁴.

1902: „**Zărnești**, sat în județul Covurlui, plasa Prutul, comuna Jorăști, la 4 km spre nord de reședința comunală. Numără, împreună cu grupulețul Hulești, 181 locuitori”¹⁹⁵.

¹⁹³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 95, p. 93

¹⁹⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVII, București 2005, doc. 88, p. 93

¹⁹⁵ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 785

ZASTAVNA

(Bucovina, Ucraina).

În **8 august 1629**, Ionașco Grozăscul de Zastavna era martor la o tranzacție funciară în Valeva.

1637: În 4 mai 1637, Onciul Iurașcovici obține uric pentru „jumătate de sat Zastavna, partea de jos... cu eleșteu și cu moară pe pâraul satului”, cumpărată cu 500 taleri de argint, de la răzeșii Toader, fiul Gașirei, nepot Marușcinei, Ionașco Catraș, fiul Anghelinei, Ștefan, fiul Nastasiei, de la nepoții lui Vasilie și sora lui Erina, copiii lui Toma, nepoți Nastasiei, de la Ion, Simion și Tofana, fii lui Gheorghie, fratele lui Toma Coifescu, de la Cornea, Platon și Greaca, nepoții Maricinii, toți nepoții Marușcinei și strănepoții lui Șteful Isăcescul.

În iulie 1641, logofătul Gavrilaş Mateiaș cumpără, cu 120 taleri de argint, „din a patra parte de sat de Zastavna, a treia parte”, de la Toader Drăghici, ginerele lui Dumitrașco Costarga, și de la copiii lui, Irina și Vasilca.

1641: În 1644, Onciul Iurașcovici, Dumitrașco din Zastavna, Iurașco și fratele său Nalivaicu, precum și Grigorie Grozăvăscul, toți din Zastavna, împart între ei părțile de moșie din Zastavna, Boianciuc și Toutre, jumătate din Zastavna revenind fraților Iurașco și Nalivaicu, iar cealaltă jumătate, lui Grigorie Grozăvăscul. Și tot în 1644, se aleg părțile de sat, Dumitrașco din Zastavna având, din jumătate de sat, a șasea parte, plus o moșioară de cumpărătură, din jumătate din sat, din a șasea parte, a

treia parte, plus cumpărătura de la Andrușco, egală cu cealaltă cumpărătură.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilăș Mateiaș între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ieremie a fost... satul Zastavna, cu un heleșteu”.

1700: În 1700, Maria, fata Gafiții, nepoata lui Onciul Iurașcovici, și ginerele ei, căpitanul Ștefan Strășca, convin cu Gavril Miclescul și nepot, prin mamă, lui Onciul Iurașcovici, ca „a șesa parte din jumătate de sat de Zastavna” să-i rămână lui Gavril Miclescul.

1704: În 7 august 1704, Ileana, văduva lui Iordachi Cantacuzino, vindea lui Constantin Turcul, pen-tru o datorie de 260 lei bătuți a soțului ei, „jumătate de sat Zastavna..., care jumătate de sat ne-au lăsat părinții noștri, anume Iordachi, fost mare vistiernic”.

1709: În 21 iunie 1709, fostul mare paharnic Gavril vindea, pentru 225 lei bani gata lui Constantin Turcul jumătatea lui de sat Zastavna, „care moșie mi-a dat-o răpousatul socrul meu, Tudosie Dubău, lui însă i-a dăruit-i moașa sa, Cârcoaia”.

1718: În 11 decembrie 1718, Mihai Racoviță Vodă întărea Anitimiei, văduva lui Constantin Turcul, satul Zastavna, cumpărat de la Ileana Cantacuzino și de la Gavrilăș Miclescul, cu 260 lei bătuți.

1727: În 18 ianuarie 1727, Grigore Ghica Vodă poruncește postelnicului Șerban Cantacuzino, staroste de Cernăuți, să cerceteze și să judece cu dreptate față de conflictul ivit între Dumitrașco Calmuțchi și Goenești „pentru niște părți de otcină din sat de Buenciuc și din Toutri și din Doroșiști și din Zastavna și Șișcăuți”.

1731: În 31 iulie 1731, Grigore Ghica Vodă trimite pe starostele de Cernăuți, Constantin Sillion, să cerceteze conflictul dintre Sandul Nalivaico și alți răzeși pentru părți de moșii în „Tăutrea și Boenciucul și la Doroșăuți și Zăstavna”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁹⁶, din 1772-1773, înregistrează la Zastavna, moșie a lui BAHMUȚ-CHI zet lui Gorei TURCULEȚ, „110 – toată suma caselor”, însemnând 3 popi, Chifa, Grigoraș și Pricopie, 2 dascăli, Ștefan MAȚCOVSKI și Toader, 1 marchitan, Pascal, 2 văduve, PELIMĂRIȘ și PETROAI, 16 case pustii și 86 birnici, și anume: Vasili PRODAN vornic, Ion morar, Ivan LAZORIUC, Petre pânzar, Hrihor PAUC, Fedor pânzar, Vasili rus, Ștefan COVRIG, Hrihor COVRIG, Curilo ȘCARCO, Dumitru CULIȘER, Fedor PÂRZUC, Mihailo bejenar, Onofrei CIMPOEȘ, Timco ȘĂPCIUC, Mihailo PRISĂJNII, Iacob IAȚCO, Vasili pânzar, Alecsa PAIZUC, Fodor HOLODII, Pavlo HARILOVSKI, Echim HAVRILOVSKI, Hrihor LUCHIANIUC, Dumitru BUINOVSKI, Ostaf zet ego, Iurco JUCOVSKI, Vasili CHISĂLIȚĂ, Andrei RUDEI, Onofrei ZAPALANIUC, Semen CHISĂLIȚĂ, Vasili DRONIUC, Hrihor CHISĂLIȚĂ, Maftai CUCIURIVII, Alecsa CĂZACUL, Ivan IUSĂPENCO, Vasili LUCHIANCIUC, Vasili CUCERAVII, Ștefan zet ACSENTII, Mihailo ACSENTII, Andrieș IURIICIUC, Dumitrașco BĂRBIICIUC, Ostafi HOLII, Necolai sin IURII, Dumitru zet BĂRBĂCAR, Hrihor CUCIRAVII, Dumitru PREDOLOB, Semen zet MĂZĂRIȘ, Andrei HNIȘ, Hrihor CEPELI, Alecsa GOSPODAR, Ștefan HUȚULIAC,

¹⁹⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 440

Alecsa HUȚULIAC, Ion CANTEMIR, Iacob CURI-LIAC, Gavril ȚURCAN, Hrihor nepot ȚURCAN, Ștefan IOSIPENCO, Dumitraș CHIRILUȘ, Ivan nepot HUȚULUI, Andrei ȚINEVSKI, Dănilă ȚINEVSKI, Iacob nepot HUȚULUI, Dumitru ȚINEVSKI, Necolai nepot HUȚULUI, Simion ARBURE, Dumitru HARAC, Petre ȚILIP, Simion zet CHIRILIUC, Ion PÂNTELEICIUK, Ion COLESNIC, Timco văcar, Mihălachi ȚURCAN, Andrieș CHIRILCIUC, Ion ȚURCAN, Toader ȚURCAN, Anton DĂMIAN, Iacob MARINIUK, Ursachi dejmar, Simion zet ego, Ion GEORGII, Petro PRIȘCO, Ion BRIȘCO, Ivan BORDIAN, Pilip rus, Iacob SFINTUN și Fedor BOIKO. / În epoca Bucovinei istorice, Zastavna devine un important centru economic, datorită evreilor. Marcu și Max Fischer aveau, la Zastavna, o fabrică de zahăr, o alta de băuturi alcoolice, o moară cu motor cu aburi. Hersch Weissglas și fiul său, Siegmund Weissglas, stăpâneau întinse moșii în Zastavna și în Vilauce, moștenite, ulterior, de Nora Guthertz. Alți evrei din Zastavna, cu mari proprietăți funciare au fost Mordko Korn, proprietar în Șipeniț și în Dracineț, Janku Fisher, Bernhard Korn, Leon Korn, Simche Bartfeld, Aron Hager și Mendl Jekeles.

1786: Din 1786, la Zastavna funcționa o școală moldovenească trivială, cu 6 clase¹⁹⁷.

1838: În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află și ofițeri-ingineri austrieci născuți în Bucovina. Printre ei, și armeanul „**Johann von Wartereseiewicz**”, născut în 1 septembrie 1828, la Zastavna, în Bucovina. Tatăl este mare proprietar de pământ (armean). A absolvit în 22 septembrie

¹⁹⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 32, 1876 p. 85, 1907 p. 92

1845, când a fost repartizat, cu grad de loco-tenent, în Regimentul Nr. 10 Husari Preuszen. A renunțat la cariera militară și la gradul de locotenent în 1846”¹⁹⁸.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Dorosăuți, Horosăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszówka”¹⁹⁹.

1898: Biserica Sfântului Nicolai din Zastavna a fost construită în 1898, pe locul unei biserițe vechi, care avea, în 1843, 1.767 enoriași, dar fără paroh, postul fiind vacant, patron bisericesc fiind Wartan WARTARA-SIEWICZ. În 1876, patron bisericesc era Severin de WARTARASIEWICZ, păstor celor 2.726 enoriași fiindu-le parohul Titus TOMIUC. În 1907, patroni bisericești erau evreii Mortko KORN și Hersch WEISSGLAS, paroh fiind Cornel NICOROVICI, născut în 1838, preot din 1863, paroh din 1865, iar cantor, din 1904, Mihail DZIU-BEK, născut în 1880.

1899: „Numiri, în ceea ce privește **judecătorii regionali**: Cu privire la judecătorii regionali în calitate de

¹⁹⁸ Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

¹⁹⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

judecător de district: Julian Curkowski, din Sadagura, în Zastavna”²⁰⁰.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Zastavna**, târguleț, așezat, în masă compactă, între 3 iazuri, alimentate de pârâul Verbovski. Suprafața: 19,15 kmp; populația: 4.000 locuitori, de naționalitate aproape exclusiv ruteană; sunt și puțini germani, poloni și izra-eliți; religia, în majoritate, greco-orientală. Este străbătut de șoseaua districtuală Cuciur Mic – Zaleszczyk, din care se bifurcă, puțin mai la nord, o altă șosea, așa numită Zastavna – Toutri. E reședința unei judecătoria și percepții de ocol; are un oficiu poștal; o școală populară, cu 4 clase, care purta numele de „Moldovenească”, fondată pe la 1786, pe când localitatea era centru de district. Are o biserică greco-orientală parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, una romano-catolică și alta greco-catolică. La 1776, era sat aparțiitor camărașului Mihalachi Begnisch. Încă pe la 1766, această localitate a fost invadată de refugiați galițieni, care au cotropit, pe cât se pare, populația băștinașă de acolo. La 1739, a staționat aci generalul rus Münich, cu armata sa, trecând în expediție spre Moldova și făcând rechizițiuni împilătoare prin în-treaga regiune. Se găsește aci o mare fabrică de spirt. Populația se ocupă cu agricultura, prăsila de vite, pescăria și, în parte, cu negoțul, având și începuturi de industrie casnică. Posedă 3.206 hectare pământ arabil, 207 hectare fânașuri, 30 hectare grădini, 1 hectar 50 ari vii, 58 hectare imașuri, 13 hectare poieni, 134 hectare heleșteie, bălți, mlaștini. Se găsesc 256 cai, 570 vite cornute, 198 oi, 181 porci, 65 stupi. / **Zastavna, moșie**, cu administrație par-ticulară,

²⁰⁰ *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, pp. 255, 256

districtul Coțman. Suprafața: 18,42 kmp; populația: 263 locuitori, poloni, ruteni și izraeliți; rutenii sunt parte gr. or., parte gr. cat. Pe lângă moșia Zastavna propriu-zisă, cuprinde și târlele: Persoliwka, Równina, Sapigora, Serednyj Tik”²⁰¹.

1914-1918: „Dumitru a lui Vasile Dronec, născut în **Zastavna**, la 1 iunie 1877, a plecat la război și, ajungând în captivitate la moscali, să fi murit într-un spital din Portova, Rusia, în anul 1916. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei Dronec, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰²; **„Maria a lui Vasili Michailiuc**, născută în **Zastavna**, la 30 martie 1909 stil nou, să fi murit în luna lui martie 1915, în Zastavna, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Ștefan Michailiuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰³; **„Vasile a lui Mihai Isopescu**, născut în **Zastavna**, la 31 august 1888, înrolat, la 1 august 1914, în armata aus-triacă, și lipsește, din ziua plecării sale, în august 1914, orice o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Maria Isopescu, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰⁴; **„Ioan a lui Vasile Paziuc**, născut în **Zastavna**, la 27 februarie 1880, a plecat, în 1 august 1914, la război și ar fi căzut în luptele de la Bolovce, Galiția, la un atac cu baioneta, în toamna anului

²⁰¹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 247

²⁰² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

²⁰³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

²⁰⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuți 15 martie nou 1921, pp. 98-105

1914. Până în prezent n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Alexandrei Paziuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Ioan a lui Vasile Barabașciuc**, născut în **Zastavna**, la 9 septembrie 1885, a plecat, în 1 august 1914, și ar fi căzut în lupta de la Nicolaico, Galiția, în toamna anului 1914, în luna septembrie, lip-sind, până în prezent, orice știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Mariței Barabașciuc, procedura pentru declararea morții celui dis-părut”²⁰⁵.

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităților judecătorești. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autoritățile judecătorești din Bucovina, următoarele persoane²⁰⁶: La judecătoria Zastavna – **Smereczynski Vladimir**, judecător cu rangul IX; **Țim-pău Mihail**, judecător de district la tribunalul Suceava, consilier conducător de judecătorie cu rangul VII; **Drach Friedrich**, judecător de district la judecătoria Gura-Homorului, consilier cu rangul VII; **Goldschlag Maximilian**, ascultant²⁰⁷ la tribunalul Suceava, judecător cu rangul IX; **Dr. Kwiatkowski Iosif**, ascultant la tribunalul Cernăuți, judecător cu rangul IX; **Wihard Franz**, judecător la judecătoria Zastavna, judecător de district cu rangul VIII. Sunt transferați la Judecătoria Cernăuți **Iosefovicz Kajetan**, pretor la judecătoria Zastavna, consilier de tribunal cu rangul VII, iar la Judecătoria Sa-

²⁰⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuți 22 martie nou 1921, pp. 112-117

²⁰⁶ *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuți, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

²⁰⁷ În textele anterioare, „ascultant” este trecut „auscultant”, dovadă a cunoașterii precare a limbii române de către „unioniști” bucovineni

dagura, **Dr. Rubel Iacob**, judecător la judecătoria Zastavna, pretor cu rangul VIII.

1919: Comisiunea agrară de ocol Zastavna: / Președinte: **Mihail Țimpău**, consilier de tribunal și șef al ocolului judecătoresc, Zastavna. / Locțiitor: **Vladimir Smerecinski**, judecător, Zastavna. / Reprezentantul Administrației: **Vladimir Iliuț, prefect, Zastavna.** / Locțiitor: **Ion Rapf**, concepist, Zastavna. / Reprezentantul Băncii regionale: **Leon Onciul**, agricultor, Cuciurul Mic. / Locțiitor: **Petre Zeman**, agricultor, Horoșăuți. / Expert agricol: **Gheorghe Dracinski**, învățător, Tăuteni. / Locțiitor: **Onufrei Mihaiciuc**, agricultor, Vadu-Nistrului. / Reprezentantul proprietarilor expropriați: **Mihail Romașcan**, proprietar, Pohorlăuți. / Locțiitor: **Julian Balasinovici**, proprietar mare, Zastavna. / Inginer hotarnic: **Josef Stadler**, inginer hotarnic superior, Zastavna. / Locțiitor: **Vinzenz Eckel**, inginer, Cernăuți. / Reprezentanți al țăranilor: **Dumitraș Semeniuc**, agricultor, Zastavna; **Dumitru Onofrei Ostapovici**, agricultor, Zastavna. / Locțiitori: **Mihai Jon Cabiuc**, agricultor, Zastavna; **Jurchif Tvardovski**, agricultor, Zastavna²⁰⁸.

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiți în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cârșmărit” pe anul în curs numai cârciumarii renumiți ai Bucovinei. În districtul Zastavna, cârciumarii **Süssie Fischer** și **Isidor Linker** din Zastavna și **Munisch Wacher** din Cincău contribuiau la sporirea dragostei pentru România Mare, având de partea lor, în acest avânt fără de asemuire, pe primarul din Cuciurul-Mic Iacob

²⁰⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

Burda, pe comisarul gărzii financiare Carol Swoboda, pe secretarul districtual Xaver Botuszanski, pe administratorul de percepție Emil Schneider și pe primarul din Vasilău Julian Balasinowicz²⁰⁹.

1943: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învă-țătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu no-tele arătate în dreptul fiecăruia²¹⁰: Bobeanu Olimpia, comuna **Zastavna**, județul Cernăuți, media 8,37”.

ZĂTONUL

(lângă Șindilari, Vrancea).

1774, iunie 26: Satul **Zătonul**, ținutul Putnii, ocolul Milcovului de Jos, după recensământul lui Rumean-țev²¹¹, avea **toată suma caselor 13**. Scădere rufeturi 10: 2 popi, 1 nevolnic, 7 slujitori. Rămân birnici 3. / **Birnici:** Gheorghe fiul lui Șerban / Cârste, muntean / Grigore Belivacă. // **Rufeturi:** Apostol Ciocârlan, slujitor / Ion Pascu, slujitor / Enache cumnat lui, slujitor / Gheorghică Belivacă, slujitor / Ion, ungurian, slujitor / Radu, muntean, slujitor / Ivan, blănar, slujitor / Popa Ioniță / Diaconul Gheorghică / Șerban frate lui Albu, nevolnic.

²⁰⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

²¹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

²¹¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, pp. 332, 333

ZĂVĂDENI

(sat, raionul Hotin, Ucraina).

1632, martie 1: Zapisul fiilor lui Simion Jorea, Ionașco, Gheorghe și Grăpina, și al nepoatei lor Safta, care își împart moșiile moștenite după „părinții noștri Simion Jorea și maica noastră Anna Joroe”. „Deci s-au venit în partea lui Ionașco Jorea jumătate de **Ruptură** (azi Izvoare, comuna Bahna, Neamț) în ținutul Neam-țului, a patra parte de **Seliștea** (azi Slobozia-Silișcani, comuna Mihălășeni, Botoșani), în ținutul Hotinului, jumătate din a patra parte de **Măndăcăuți** (Mendicăuți, comună în raionul Hotin, Ucraina) de acolo și a patra parte de Onut (scris „Unotu”) în ținutul Cernăuților”; / „Iar lui Gheorghie Jora s-au venit jumătate de **Costești** (comuna Duruitoarea, raionul Râșcani, Moldova) în ținutul Hotinului și jumătate din a patra parte de Măndă-căuți de acolo și a patra parte din Onut, în ținutul Cer-năuților, și a patra parte din **Crecești** (azi Chircești, comuna Micleşti, Vaslui) și jumătate e **Ruseni** (sat, Vaslui), în ținutul Vasluiului”; / „Iar surorii noastre, Gră-pinei, s-au venit jumătate de sat **Zubriceni** (azi Zăbriceni, comună în raionul Edinița, Moldova), în ținutul Hotinului, și jumătate de **Părceleni**, de acolo, și a patra parte de **Zăvădeni** (sat, raionul Hotin, Ucraina) și o falce și un fârtai de vie în **Cotnar**; / Iar nepoatei noastre, Saftai, fetei Nastasiei, surorii noastre, s-au venit jumătate de sat **Por-celeni** (Onești, fost Porciuleanca, comuna Zăbriceni, ra-ionul Edinița, Moldova), în ținutul Hotinului,

jumătate de Zăvodeni de acolo și a patra parte de Zăvedeni, iarăși de acolo, și două fălci de vie la Cotnar. Însă cea moară din jos de **Pojogeni** (raionul Edinița, Moldova) să fie în două Grăpina cu Safta. Și dintr-acele heleșteie să le fie după părți”²¹².

ZĂVĂDENI

(Zăvădinele sau Zăvadini, pe Răut, în Alexandreni, raionul Lazovsk, Moldova).

1570: Întărit de Bogdan (Lăpușneanu) voievod Ciorcei, fata lui Toader Fierăi, jupâneasa lui Danciul postelnic, care primește ispisoace pentru „ale ei drepte ocini și cumpărături ale tatălui ei Toader Ferăi... un loc în pustietate pe Botna cea mare, pe de ceea parte de Botna, pe din jos de Batog, în gura văii Colonului, ce se numește la Giurge Grecul, partea cea din mijloc, cu heleștee și cu moi pe Botna, cumpărată de la Dumitru, drept 250 zloți tătarești. Așjderi, din o a treia parte, o jumătate din partea cea de pe Udrina, partea cea din jos, cu parte din heleșteu și din moară, cumpărată de la Giur-ge Grecul, fratele lui Dumitru, drept 150 zloți tătarești. / Și iarăși i-am întărit o seliște sub Carahecul lui Mavrodin, pe Dobrușa, în ținutul Sorocii, anume **Chipialca** (lângă Soroca, raionul Rezina, Moldova), la fântâna Nițai, între **Dobrușa** (sub Caraghine, ținutul Soroca, raionul Rezina, Moldova) și între **Răspopeni** (ținutul Soroca, raionul Rezina, Moldova,

²¹² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 10, pp. 9, 10

cumpărată de la Elisafra, nepoata du-misale, drept 360 zloți tătarești, din drese ce a avut străbunul ei Mihail Dorohonstchi... / un loc din pustietate, pe Ciuluc, unde cade Urâta în Ciuluc, pe amân-două părțile Ciulucului, ce se numește acel los după satul **Urâtei**... / două locuri în pustietate, din sus de acel loc, pe același Ciuluc, în gura Cohanei, unde se numește **Cur-cubete**, ce sunt pe a,ândouă părțile Ciulucului... / și iarăși alt loc, unde se numește **seliștea lui Ivașco**, până unde lovește în drum... / un loc din pustietate, în ținutul Sorociei, din sus de movila Heciei, de ceea parte de Urâta, și satele **Zăvădinele** (Zăvădini, pe Răut, în Alexandreni, raionul Lazovsk, Moldova)... un loc în pustietate după **satul lui Ursul**, ce se numește acum **la Giurge**”²¹³.

1588, august 20: Întărit de Petru (Șchiopul) voievod hatmanului Andrei Ghetman, pârălăb de Suceava, care primește danie și miluire domnească „un sat, anume **Zovadinele** (Zăvădeni, ocolul scutăriei domnești pe Răut, inclus în Alexandreni, raionul Lazovsk²¹⁴, Moldova), ce-i în ținutul Sorociei, pe apa Răutului și cu loc de moară pe apa Răutului, care a fost drept domnesc... / Iar într-aceasta s-au sculat unele sate, anume **Budăești** (pe Răut, lângă Alexandreni, raionul Bălți²¹⁵, Moldova) și **Heciul** (pe Răut, în hotar cu Zăvădeni, raionul Lazovsk²¹⁶, Moldova), și alte sate ce sunt în jurul **Zăvădenilor** și s-au tânguie și-

²¹³ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IX, Iași 1914, pp. 41-43

²¹⁴ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 285

²¹⁵ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 45

²¹⁶ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 120

au cerut loru-și hotarnic pe Danciul fost pâ-r-călab, ca să hotărască lor dinspre satul **Zăvadine**, însă cum le-a hotărât Danciul nu s-au mulțumit, ci au cerut alt hotarnic, pe Cohană spătar... care a strâns oameni buni și a început a hotări și a pune stâlpi; / întâiul hotar se începe în movila cea mare, mai sus de Cheldea; de acolo, alt stâlp, mai în jos de fântâna Bobenilor, în pisc, și alt stâlp în movila Bobenilor, în vârful Aluneilor; de acolo, alt stâlp, unde se întâlnește hotarul satului Zăvădinilor cu ho-tarul **satului lui Belici vatag** (Beliceni, raionul La-zovsk²¹⁷, Moldova), în vârful Sângereilor; de acolo, drept în jos, unde se unesc văile ce vin din țarina Bobeanilor, dinspre Soloneț, iar de acolo la movila unde este vârful Odăilor, dinspre Soloneț; iar de acolo, peste valea Ni-ceștilor, în pisc, iar de acolo, în vârful rediului Florii, în marginea drumului ce merge la deal; iar de acolo, drept în vârful dealului, la obârșia Bâr-sanei, iar de acolo, drept în movila lui Ivașcu, ce-i în vârful Vârtopului, iar de acolo, stâlp în marginea salului **Schindireștilor** (pe Răut, lângă Zavedeni, raionul Lazovsk²¹⁸, Moldova), iar de acolo, la gura Coboltei, dinspre alte laturi, pe unde din veac a îmblat. / Iar satul **Budăeștii** nu s-a ținut nici cu acest hotar, ci iarăși a venit cu pâ-ră înaintea noastră. / Deci noi am cercetat din nou de rândul celui sat **Zăvădeni** și de hotarul lui, pe unde a ținut; deci astfel am aflat cum acel sat Zavadinile a fost **scutărie domnească, făcută de Alexandru (Lăpușneanu) voievod**; și atunci când a stat acolo scutărie, s-au fost risipit toate satele, câte au fost pe Răut și pe îmbe laturile

²¹⁷ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 30

²¹⁸ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 226

Răutului, până la **Nemțeni** (pe Răut, lângă Zăvedeni, la gura Căinari, raionul Florești²¹⁹, Moldova), și a fost hotarul salului Zăvădinilor valea până la Nemțeni și până la gura Căinarului, iar din sus, cât a putut cuprinde, căci mai în sus de Zăvadini a fost loc pustiu. Iar celor sale, ce s-au fost risipit, Alexandru Vodă le-a fost dat loc pentru loc, și le-a dat, pentru satul **Ileceștii**, **Visterniceni**, și pentru satul **Joldeștii**, tot în Visterniceni (pe Răut, lângă Gura Camenca, raionul Florești²²⁰, Mol-dova) iar pentru **Prajilele** (Prajila), satul **Goeneștii** (pe Răut, raionul Florești²²¹, Moldova) pe Răut, iar pentru **Coluneștii** (pe Răut, lângă Zăvedeni, raionul Lazovsk²²², Moldova), salul **Bursuceanii** (pe Căinari, raionul Flo-rești²²³, Moldova), iar pentru **Drojdiești** (pe Răut, lângă Alexandreni, raionul Lazovsk²²⁴, Moldova) datu-le-a lor între Trifan și între Miron, ce-s pe Căinar; iar pentru Nemțeni datu-le-a în fata Coziilor și mai sus de Coșciug, iar pentru **Mărculești** (pe Răut, raionul Florești²²⁵, Mol-dova), alți Mărculești pe Camăncă, iar pentru **Prideani** (pe Răut, lângă gura

²¹⁹ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 175

²²⁰ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 278

²²¹ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 112

²²² Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 65

²²³ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 47

²²⁴ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 89

²²⁵ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 157

Căinari, raionul Florești²²⁶, Mol-dova) datu-le-a lor în jos **Hărceni** pe Răut, iar pentru **Begeni** (Bejeni pe Răut, lângă Alexandreni, raionul Bălți²²⁷, Moldova) alți Begeni, ce-s pe Căinar, iar pentru **Căinărești** dat-a lor în jos de gura Bololei, unde se numește la **Știuca**; iar pentru **Putinești** dat-a lor, în jos de gura Bursucilor, și mai sus de Bursuceani; iar pentru satul **Budăeștii** și **Țipliceștii** și **Puiceștii** și **Vădurenii** și unde se numește la Oprea, acele sale n-au fost din veac, ci s-au așezat după moartea lui Alexandru (Lăpușneanu) vodă și după Bogdan voievod, și după risipirea scutăriei. Iar cele sale de mai sus scrise, cât timp a stat acolo scutărie, așezată în acele sate, toate s-au mutat pe unde le-a fost dat lor; iar după Alexandru voievod fost-a mult amestec pe toată țara noastră; și în acel amestec, toate acele de mai sus scrise sate cu jelanie s-au întors fiecare la ale sale locuri, și le-au fost ȋtiituri, moșii și dani; și le-a fost dat lor Alexandru vodă. / Pentru aceea, domnia mea, văzând atâta jelanie a lor, iarăși am luat acele sate, care sunt scrise mai sus, toate și am miluit domnia mea cu acele sate iarăși pe hatmanul Andrei Ghetman și pârcălab Sucevei, pentru a lui slujbă ce a slujit domniei mele, și țării domniei mele, când au venit acei tâlhari cazaci asu-pra domniei mele și asupra țării domniei mele; alta pentru că a dat domniei mele și 55.000 aspri, în treaba și în sarcina țării domniei mele”²²⁸.

1766, iunie 9: Întărit de Grigore Alexandru Ghica

²²⁶ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 202

²²⁷ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 30

²²⁸ Ghibănescu, Gh., *Surte și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IX, Iași 1914, pp. 46-55

voievod lui Sandu, Costachi și Iordachi, feciorii lui Panaite, neguțător din Iași, la schimb pentru un loc în Iași, de care avea nevoie mănăstirea Golăii, și cărora le dă „între ținutul Șașului și ținutul Sorociei, pe Răut, o moșie ce se numește **Bălțile**, care fiind domnească și pustie, și nefiind dată nimănui, s-a luat sub stăpânirea domniei”, care trimite hotarnici pe Iordachie logofăt și pe medelnicerul Ioniță Pilipoțchi „să aleagă și să hotărască moșia aceasta... și arată că au aflat că această moșie se hotărăște și merge alături cu moșia lui Gheorghe Carp, mare căpi-tan de Ropce, ce ce numește **Zăvădinele**, care și aceasta a fost moșie domnească, dată danie de răposatul Petru voievod, din vелеat 7096 (1588), august 20, hatmanului Andrei”, apoi, adunând martori (Postolache Cărste, Apos-tol Porcos, Timofte Hărbul din **Heci**, Ion Negre, Gheorghe Harbuz, Toader Uzun, Petre Topal, Toader Cioban, Vasile Hrițco, Grigoral Frunză, Vasile Deliul, Ion Moroșan și Ion Rotar), „pe aceștia întrebându-i pentru moșia Bălțile, cum o știu toți, au răspuns că, de când sunt ei trăitori și așezați cu șederea pe acea parte de loc, de aproape 40 ani, așa au apucat și știu, că moșia Bălțile tot domnească s-a numit și nu a avut nici o parte boierească, nici răzășească, și că o stăpâneau tătarii, care o pășteau cu oile și hergheliile lor, până acum, în vremea domniei mele, ce am dezrădăcinat tătarii și s-au gonit din țară. / Și cercetând numiții hotarnici întâi hotarele moșiei **Zăvă-denilor**, pe din jos, alături cu moșia **Bălțile**, cu preotul și cu toți oamenii de mai sus arătați, le-au aflat toate deplin, după cum sunt arătate la hotarnica lui Carp, care vin către răsărit și către amiazăzi. / După aceea, au cercetat și de către miazănoapte, și iarăși au aflat piatră hotar, de unde au început a hotări, punând stâlp de piatră într-o movilă din sus de gura Copăciancăi,

dinspre apus și dinspre ținutul Iașului. Și de acolo, asupra Răutului, spre răsărit, și în muchia dealului Răutului, deasupra Strâmbului, între două movilițe, s-a pus iarăși piatră hotar, lângă drumul ce merge la Hotin. / Și de acolo, peste Răut, în șes lângă o movilă, unde au aflat piatra veche a hotarului dinspre partea Sorociei, și de acolo, drept spre răsărit, într-un podiș din sus de o movilă mare, s-a pus iarăși piatră hotar, în podișul din mijloc, deasupra drumului ce merge la Movilău, pe valea Flămânzii. / Și de acolo, drept peste vale, tot asupra răsăritului, în muchia dealului dinspre răsărit, alături cu Zăvădinele, iarăși au pus piatră hotar, chitoarea, într-o moviliță. De acolo, drept muchia dea-lului în jos, până în dreptul unei movile mari, au pus piatră hotar într-o movilă mică, dinspre răsărit. / De acolo, la vale, spre Răut, unde iarăși au pus piatră hotar într-o moviliță de la deal de drumul Sorociei, alături cu altă movilă. / De acolo, peste Răut, dinspre ținutul Iașului, la deal, până într-o piatră veche hotar, ce au aflat într-un pisc, din jos de movila Bobeanului, după cum adeverește hotarnica lui Carp, și de acolo, muchia dealului, la o movilă ce să numește a Bobeanului, iarăși au aflat piatra veche hotar, căzută la pământ, deasupra unor alunei. / Și de acolo, tot pe deal în jos, până într-alt hotar vechi, în fundul Solonețului, unde se împreună cu hotarul Zăvedinilor, cu hotarul satului lui Bilici vatav, deasupra Sângereilor, unde se întorc hotarele moșiilor lor spre răsărit, fiind piatra cheutoare moșiei Zăvedinilor și a lui Hârbu și a lui Bilici vatav, și moșiei domnești, de acolo, podișul spre amiazăzi, până în muchia dealului, și din muchia dealului, peste hârtoape, până într-altă piatră hotar vechi, a lui Bilici vatav, ce scrie într-însa că este a sa, după cum s-a pomenit mai sus, care piatră este deasupra a

trei rediuri, lângă un drum vechi, și de acolo au purces spre amiazăzi, peste Fundurile Ciulucurilor, pe din jos de acele rediuri, până la mijlocul unui podiș și au pus piatră hotar, și de acolo, tot înainte, asupra unei movile mari, deasupra bulucului celui mare, peste niște văi, și iarăși au pus piatră hotar într-o costișă, în fața dinspre răsărit, din sus de o movilă mare, ce este în muchia dealului din sus de movilă, și între hotar sunt niște ponoare, fiind piatra aceasta pusă din jos de niște ulmi; / de acolo se întoarce hotarul în sus, asupra apusului, până unde se întâlnește în capete cu alte moșii. / Cu aceste semne, au încheiat tot hotarul moșiei Bălților domnești, de către toate moșiile de primprejur, și, după porunca ce-au avut de la domnia mea, ca să măsoare moșia aceasta în curmeziș, după cum este obiceiul, au făcut stânjen de opt palme domnești, și după stânjen, au făcut funie odgon de 25 de stânjeni, cu care, măsurând moșia aceasta în curmeziș, s-au aflat 228 de odgoane, care fac stânjeni 6.450, iar în lung, până unde se întâlnește cu alte moșii. / Această moșie, după cum s-a hotărât, pe arătarea semnelor, din tot hotarul jumătate de moșie, parte dinspre apus, cu jumătate din apa Răutului, partea dinspre ținutul Iașului, care vine dinspre apus, până unde se întâlnește în capete cu alte moșii, de către domnia mea s-a dat danie și dăruire Sandului, feciorul lui Panaite neguțător, și m-am miluit, pentru locul ce s-a luat în Iași, mai dând Sandului și 150 lei, bani gata la făcutul dughenelor ce sunt să se facă pe acel loc, care ieste afierosit spitalului sfântului Spiridon. / Iar cealaltă jumătate de moșie, în lungul moșiei Zăvedinilor, ce este a lui Gheorghe Carp, de către domnia mea s-a dat sfintei mănăstiri a Sfântului Spiridon, ca să-i fie danie și miluire, deosebit de alte mile ce a făcut domnie mea cu această sfântă mănăstirea mai dinainte. Și fiindcă

această moșie are pe dânsa și iaz, care vine o parte pe jumătate de moșie, ce s-a dat Sandului, și altă parte iarăși pe jumătate de moșie, ce s-a dat mănăstirii, acest iaz, când vor vrea ca să-l iezească, să prindă ruptura la chel-tuiala iazului, cât Sandul Panaite, cât mănăstirea, tot într-un chip să dea, iar nu unul mai mult și altul mai puțin, cum și venitul iazului ce va ieși din pește și din raci, vor împărți iarăși în două, adică un ban unul, un ban altul, și la toate, precum arată în sus, va urma atât Sandul Panaite, cât și mănăstirea. / Drept aceea, prin domnescul hrisov al domnii mele hotărâm și dăm dintr-această moșie Bălțile, ce este domnească, pe jumătate după cum s-a arătat mai sus, să aibă a o stăpâni Sandul Panaite cu tot neamul său, cu jumătate de iaz, pe semnele ce sunt arătate. / Asemene și sfânta mănăstire va stăpâni cealaltă jumătate de moșie, cu jumătate de iaz, după cum i s-au dat de la domnia mea”²²⁹.

ZĂVOIANI

(ținutul Adjud, Bacău).

1578, iulie 12: Întărit de Petru voievod diacului Ștefan, care cumpără, cu 200 zloți tătărești, de la Ursu, Odochia și Chelsia, feciorii Salomieii, nepoții lui Florea, strănepoți Marenei, „din dresale de împărțeală ce a avut

²²⁹ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IX, Iași 1914, pp. 260-266

străbuna lor Marena de la tânărul Ștefan voievod, din jumătate de sat **Zăvoiani**, din partea de sus, jumătate, și cu moară”, de la Gorghi, Toader, Nastasia, Voica și Anușca, feciorii Costei, nepoți lui Micotă, strănepoți tij (la fel) Marenei, cu 340 de zloți tătarești, „jumătate de sat din Zăvoiani, din partea cea din sus, jumătate, a treia par-te”, iar de la Crăstina, fata lui Sacotă, nepoată tij Marenei, cu 240 zloți, „din jumătate de sat, a doua parte”²³⁰.

1634, decembrie 7: Zapisul popii Apostolache, fecior Cozmei lui Staico, și al surorii lui Catrina, prin care mărturisesc că au vândut „moșia noastră din sat din **Conțești** (comuna Sascut-Sat, Bacău)... ce ne-a fost moșie dreaptă de la moșul nostru, de la Cozma Staico, lui Chiriac ce a fost pitar, drept 12 zloți de argint... Și la tocmeală au fost popa Tofan și popa Andronic din **Zăvoiani** (ținutul Adjud, Bacău), Lazor Fărmachie, Gli-gorie Ioniță, Ilie și Grigorie ginerele lui Grajdu”²³¹.

ZĂZINCA

(pe Stemnic, lângă Vaslui, Vaslui).

1774, iulie 5: Satul **Zăzinca**, ținutul Vasluiului, ocolul Stemnicului, după recensământul lui Rumean-

²³⁰ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XIX, Iași 1927, pp. 111, 112

²³¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXII, București 1974, doc. 289, pp. 327, 328

țev²³², avea următorii: **Călărași**: Petre Buhuș / Ion Arsăni / Ioniță Buhuș. // **Birnici**: Gavril fiul aprodului.

ZBERENI

(sat pe Cârjoaia, comuna Cotnari, Iași).

1624, martie 15: Întărit de Radul Mihnea voievod fraților Gheorghe și Iurașco Bașotă, care primesc uric pentru „dreptele lor ocini... ce ei au avut de la Ștefan Tomșa voievod, două siliști, anume **Tătărenii** (comuna Tătăreni, Iași), ce este în ținutul Hârlău, pe pâraul Miletin, care acel sat a fost drept domnesc, ascultător de ocolul Șipotelor, și satul **Zberenii** (sat pe Cârjoaia, Iași), ce este pe pâraul Cârjoaia, iarăși în acel ținut, care acel sat a fost drept domnesc, ascultător de ocolul târgului Hârlău”²³³.

1638, aprilie 1: Zapisul lui Iurașco visternicel, Ștefan pitărelul, Văsiian Nemțanul, Arsenie vătămanul și Lazăr de **Porcești** (Moldoveni, comuna Moldoveni, Neamț), Pătrașco Ciogolea de **Ionășești** (comuna Mircești, Iași), Gheorghe Boțul de **Dolhești** (comuna Pipirig, Neamț), Anton din **Zbiereni** (Zbereni, comuna Cotnari, Iași), Istratie Hurjui ot **Serbești** (azi Ștefan cel Mare, Neamț) și Căzan ot **Tupilați** (comuna Tupilați, Neamț), în care mărturisesc „cum au venit înaintea noastră Bosie Capotă, feciorul Măricăi, pentru o parte de ocină a lui, ce-

²³² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 230

²³³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 172, pp. 223, 224

a fost pusă zălog la Ion Curea din **Porcești**, drept 14 taleri bătuți. Dintr-acești bani, a întors Bosie lui Ion Ciurea 7 taleri bătuți, iar 7 taleri n-a vrut să-i dea, ci a venit Toma stolnicul cel mare și i-a dat 7 taleri bătuți în mână lui Ion Ciurea, pentru că a mai avut o cumpărătură bătrână Gheorghe Bașotă vistiernicul și cu Iurașco Bașotă hatmanul de la Bosie Capotă”²³⁴.

1902: „**Zbiereni**, sat în județul Iași, plasa Bahluiul, cu o populație de 302 suflete. / **Zbiereni**, sat în partea de nord-vest a comunei. Băiceni, plasa Bahluiul, județul. Iași, situat pe valea cu acelaș nume, înconjurat, din toate pările, cu dealuri, acoperite cu păduri, având în partea de sud pârâul Cârjoaia, iar în partea de nord, pârâul Valea Racului. Are o suprafață de 243 hectare, cu o populație de 171 locuitori; o biserică de lemn, numită Mitocul, pentru că a fost schit de călugări”²³⁵.

ZBEREȘTI

(satul Zberești, Bacău).

1625, august 24: „Adică eu, Pătrașcu Bașotă, al doilea logofăt, și eu, Gheorghie Bașotă, al doilea vistiernic, mărturisim noi cu mare credință, la mâna dumisale lui Pană vistiernic, că, trimițându-ne cu cinstită carte a măriei sale, lui vodă, de i-am hotărât dumisale, lui Pană vistiernic,

²³⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 303, pp. 302, 303

²³⁵ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 787

niște părți de moșie din **Mogoșăști** (inclus în Costișa, Neamț) de la ținutul Neamțului, care le-a cum-părat Pană vistiernicul cu un zapis de la Zaharie și frații lui, Irimie, și Simion, și Condre și sora lor Tudora, toți nepoți Danciului din Mogoșăști, ce au vândut, din jumă-tate de sat, a patra parte, ce s-au chemat partea Mân-zăștilor, care le-a plătit Pană vistiernic cu 80 de taleri bătuți. / Și alt zapis, de la Macsâm, fecior Andriicăi Crețului, și Gavril, cu frații lui, Știhan și Bejan, feciorii Măriei, toți nepoții Danciului Pardos cel bătrân, care a vândut lui Pană vistiernic, din tot satul Mogoșăștii, a patra parte, cu casele lor și cu pivnițe și jăcnițe. și toate măiestriile ce sunt pe lângă casă, și cu jumătate vad de moară, și cu două mori gata, umblătoare în gârla Bistriței. / Care toate aceste le-au plătit Pană vistiernic bani gata... și coți postav ce s-au cuprins 90 ughi bani buni, și un zapis de la Toader Gărgăriță, ficior lui Gligori Gărgăriță cel bătrân și cu femeia lui, cu Nastasie, fata popii Bechii și a Gaftonii, și cu fetele lor, cu Sofronie și Ileana, au vândut, din jumătate de sat, a treia parte. / Deci noi, dacă am mers acolo, la moșie, împreună cu Trele, pârcălabul de Neamț, și cu Iuga pârcălabul și Cârlig vornic de poartă, și am strâns pe toți răzeșii și pe alți oameni buni și bătrâni: Alecsa ot **Hârlicești** (sat lângă orașul Buhuși, Bacău), și Pintilie ot tam, și Veriva ot tam, și Condre, și Dămiian, și Cortiș ot tam, și Gavril Ciochirlie, și Bănte ot **Vrânceni** (?), și Gavril de **Dumbrăveni** (comuna Dumbrăveni, Bacău), și Patrichi de la **Orbic** (contopit cu orașul Buhuși, Bacău), și Rusul călugărul din Mogoșăști, și Toader vornicul, și diaconul Bănte din **Zberești** (satul Zberești, Bacău), și Hroiță, și Ion, și Costandin și Toader din **Dornești** (satul Dornești, Bacău). / Și mergând cu toții la Bistriță, întâi am făcut o funie de 20 de stânjani ș-am

măsurat, din apa Bistriței, lunca cea mare din sus, de unde umblă luntrile, pe drum, până peste Topliță, la casa lui Nichifor, și am găsit 27 funii și am pus piatră în malul Topliței. De acolo, piste bălți, printre Zberești și printre Mogoșăști, pe șes, până supt deal, și am găsit 50 de funii și am pus o piatră la mijlocul șesului și o piatră supt... și am măsurat și dumbrava, la deal, până la loc în vârful dealului, deasupra, și am găsit bolovan vechi și am făcut și noi bour, și până acolo am găsit 38 funii, 2 stânjeni. / Și am mai mers cu trei funii până în muchia dinspre Orbic și n-am mai putut merge cu funie, că-i huciul des și pădure, dar am căutat din muchie, peste codru, spre răsărit, pre-cum mi-au mărturisit răzeșii că merg Mogoșăștii. Și s-au dus Luca, vătavul lui Pană vistiernic, cu răzeșii și au făcut un bour peste Orbic, în muchea codrului, într-un paltin, și unul într-un fag, în Bobeică, în vârful codrului. / Și am mai făcut bour în pârau, pe unde a fost moara lui Hăsan, în capul poienii ceea mai din jos, și ne-am dus și noi până în marginea unor săpături, peste Orbic, la un bour vechi, și ne-am întors înapoi și am măsurat tot satul curmeziș și au scos răzeșii pe acele zapise 16 funii 10 stânjeni și le-am pus o piatră hotar supt deal. Și și-au primit toți răzeșii atâta să țină și la luncă și la dumbravă și la codru. / Și am iscălit, să se creadă, și, iscălit și unii din răzeși, dar popa Bechii și Pintilie și Veriva n-au iscălit, zăcând că or întoarce de la Pană vistiernic”²³⁶.

²³⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 369, pp. 438, 439

ZBEREȘTI

(contopit cu Costișa, comuna Costișa, Neamț).

1626, februarie: Întărit de Miron Barnovschi lui Ifrim Medrea, după pâra ce a avut-o cu Pentelei din **Hărlicești** (sat inclus în orașul Buhuș, Bacău) și cu Zaharia din **Zberești** (comuna Costișa, Neamț) „pentru o parte de ocină din sat de **Mogoșești** (sat inclus în orașul Bu-huși, Bacău), dintr-a treia parte de sat, a opta parte, de partea Vrâncenilor, cu vad de moară”²³⁷.

1628, noiembrie 25: Întărit de Miron Barnovschi voievod marelui sluger Gheorghe Costeanul și cneaghinei lui Nastasia, care cumpără, pentru 95 ughi și un cal pre-țuit la 40 taleri, de la Toader și Nechita Moțoc, fiii vornicului Moțoc, „jumătate din satul **Petrești** (azi satul Blă-gești, Bacău) și cu jumătate din mori și cu jumătate din tot locul”, zăpisul de mărturie fiind semnat de „Păntelei visternicel din **Hărlicești** (inclus în orașul Buhuș, Bacău), Pătrașco visternicel și Zaharia păhărnicele din **Zberești** (comuna Costișa, Neamț), Toader Beldiman aprod din **Vătămani** (Vătăman, lângă Costișa, Neamț), Vasile Ban-tăș, Gligorcea păhărnicele și popa Nicoară din **Costeni** (azi satul Prăjești, Neamț) și Cozma visternicel din **Aldești** (comuna Onișcani, Bacău)”²³⁸.

1632, februarie 20: Zăpisul Varvarei călugărița, de loc din Durnești, prin care mărturisește că a luat „un poloboc de miere de la Tofan Sechil și am pus zălog partea

²³⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 13, p. 18

²³⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 439, pp. 600-603

mea de ocină din **Durnești**... Și această tocmeală s-a făcut în casa lui Pătrașco de **Zbierăști**, dinaintea lui Pă-trașco, Ștefan și Maxin de **Mogoșești**, a lui Pântileiu de **Hărlicești** și a popei Gligăi din Zbierăști”²³⁹.

1645, mai 4: Scrisoarea lui Constantin Bantăș, Păntelei și Alexa din **Hărlicești** (Hârlicești, lângă Buhuși, Neamț), care primiseră poruncă de la Vasile Lupu voievod să aleagă „hotarul **Blăgeștilor** (comuna Blăgești, Bacău) dinspre al **Petreștilor** (comuna Bâra, Neamț) și al Petreștilor dinspre al Blăgeștilor” și care au adunat martori, pe Avram de **Grozești** (înglobat în Reditu, comuna Căndești, Neamț), Patrachie. Gligorie și Petrea Geferi de **Orbic** (înglobat în orașul Buhuși, Neamț), Ionașco de **Căndești** (comuna Căndești, Neamț), Pătrașco de **Zbierăști** (Zbierăști, comuna Costișa, Neamț), Gligorie brăhăriul de **Bociulești** (inclus în Podoleni, Neamț), toader de **Blăgești**, Gligorie Vârzar de **Durnești** (Dornești, comuna Costișa, Neamț) și alți oameni buni, stabilind împreună hotarul. / „Hotarul este la câmpul din sus, din Fântâna lui Parce, puținel mai sus, am pus bolovan, și în dreptul locului la un hâns mare de spini și din spini, în jos, până în lacul cu pipirig, din lac în jos, în dreptul lacului, în Blăgeasca, unde a fost prisaca, iar de acolo, în jos, pe marginea poienii celei mari, în jos, până în Lespezdi. Așijderi, din sus de Fântâna lui Parce, în dreptul locului, până în groapa lui Ghețe (Gheață), iar din groapa lui Ghiațe, în dreptul locului, în codru, până în dealul Tazlăului”²⁴⁰.

²³⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 9, p. 8

²⁴⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 71, pp. 66, 67

1902: „**Zbiereshți de Jos**, sat în județul Neamț, plasa Bistrița, comuna Costișa. / **Zbiereshți de Sus**, sat în comuna Costișa”²⁴¹.

ZBEROAI

(Slobozia Zberoaei, comuna Bălăurești,
raionul Nisporeni, Moldova).

1636, august 12: Zapisul lui Neamiul vornic și al boierilor „prilejiți la acest hotar”, Gheorghe Roșca și Strătulat vornic de gloată, trimisul lui Vasile Lupu voievod să stâlpească, după semnele din uric, moșia lui Dumitru Buhuș, de la **Bohotin**. „Și oameni care au fost, anume Toma prisăcarul Hăbășascăi, Toader Pășco de **Coropcenii** (comuna Ciortești, Iași), Rusul, Pavăl și Bălan de **Cozmești** (comuna Cozmești, Iași), Ifrim de la prisaca căminarului, Gligorie Budzea vânătorul, Macovei, Blaca și Simon – vânători, Pătrașco Mândzul, Tărnovschi, Ionașcu Vlădiceanul, Ion și Vicol de **Onești** (Uncești, comuna Zăpodeni, Vaslui), Vicol și Râșco de **Bănești** (Bunești, comuna Bunești-Averești, Vaslui), Andonie, Gavril, Necoară, Gligorie și Andronic de **Grozești** (comuna Grozești, Iași), Hilip de **Poponești** (sat în braniștea Bohotin, Iași), Ștefan Faurul și Trofin de **Trăisteni** (?), Simion de **Țoțorea** (Țuțora, comuna Țuțora, Iași), Ursul, Zbiroae, Toader și Ipatie de **Slobodzia** (Slobozia Zbe-roaei sau Zberoaia, comuna Bălăurești, raionul Nisporeni,

²⁴¹ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 787

Moldova), au arătat pe unde au fost semnele uricului... și dintr-acele semne, mai este loc de braniște de hotarul Măriei Domniei Tale, până la hotarul **Podolenilor** (de Sus și de Jos, comuna Cozmești, Iași) și până unde le spune hotarul Bohotin... Și s-au ales dinte acești oameni Toma cel bătrân de la prisaca Hăbășascăi, Toader Pașco cel bătrân de Coropcenii, Rusul din Cozmești, Ifrim cel bătrân de la prisaca căminarului, Gligorie Budzea și Macovei – vânătorii, care au zis, cu sufletele lor, că ajunge hotarul Podolenilor până în zarea Dealului Bohotinului; mai jos nu se coboară... Iar cum s-au jeluia Podolenii înaintea Domniei Tale, n-a fost luat vistiernicul Buhuș nimic din hotarul Podolenilor, numai cât au scris în uric”²⁴².

1642, aprilie 6: Întărit de Vasile Lupul voievod fostului medelnicer Vasile Banul și cneaghinei Alexandra „moșiile **Moiceștii, Coșeștii și Zberoaia** de la Cărligătu-ră”²⁴³.

1904: „**Zbiraia**, sat în județul Chișinău, centrul volostei Zbiraia, așezat pe malul Prutului, la gura văii Raita. La sud de sat sunt două movile, care se numesc Țicșu. Are 102 case, cu o populație de 875 suflete de țărani români; o școală elementară, unde se învață numai rusește. Țăranii posedă pământ de înproprietărire 656 deseatini. Proprietarii Elisa Paolin, Gheorghe Gonata și Ecaterina Crăciunescu posedă, atât aici, cât și la Balau-rești, Polcești și Valea Rângului, precum și la Bereasa, 1.950 deseatini”²⁴⁴.

²⁴² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 476, pp. 535, 536

²⁴³ Buletinul „*Ioan Neculce*”, Iași, An VI, Fasc. VI, 1926, p. 104

²⁴⁴ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, pp. 232, 233

ZELENEU

(Bucovina, Ucraina).

Numit încă Pleșnița, în 1558, nedatat, când nepoata lui Barbovschi, Anușca, fata Marenei, vindea altui Barbovschi a cincina parte din satele Berbești și Pleșnița, Zeleneul are parte de o atestare mai precisă, în **3 martie 1581**, când nepoții lui Romașco, Danciul, fiul Ulianei, și ruda sa, Eremie, fiul Milcăi, vindeau lui Petre Vatag părțile lor de moșie din Bărbești, Pleșnița („a cincina parte de Pleșnița, tot două părți, tot părțile de mijloc, pe amân-două părțile Brusniții”) și Botușănița, pentru 240 zloți tătărești.

1623: În 2 aprilie 1623, Ștefan Tomșa întărea lui Mihai Tăutul, pârcălab de Hotin, printre alte moșii, și „a patra parte din satul Pleșnița cu locu de moară pe Brus-nița și cu fânețe în parte cu Bărbeștii”.

1637: În 1637, Coste Jadovanul din Pleșenița vinde nepoților săi, Miron și Costin, feciorii lui Sava de Pleșenița, a patra parte din Cuciurul Mic și 4 jirebii din satul Prelipce. În 28 septembrie 1637, Coste Pitic și so-crul său, Sava, cumpără părți din satul „Pleșinții... pe apa Bruzniții, în vatra satului și din câmpu și cu fânaș... și cu locu de iarbă și cu vad de moară în Bruzniță”, de la Nicolai, feciorul lui Ilie din Bărbești, de la surorile lui, Solomina și Irina, și de la Mătieaș, nepot lui Ilie, martori fiind Dumitrașco din Zastavna, Isac din Sănehău, Anghel din Mamurinți, Isac Cucoranul din Bănila, Toader Tăutul din Vilauce, Pătrașco Țintă din Vilauce, Grigore Bevirco din

Costești, Todan din Costești și Alexa Costinescul din Bărbești.

1648: În 22 ianuarie 1648, Coste Pitic și socrul său, Sava, obțin întăritură domnească pentru părțile de moșie din „Pleșințe”, cumpărate de la Ilea de Berbești.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²⁴⁵, din 1772-1773, înregistrează la Zeleneu, moșie a căpitanului Ioniță STRIȘCA, „34 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, protopopul Toader și popa Gligori, 2 dascăli, Anton și Avram palamar, 4 scutelnici ai lui Vasili STRIȘCA, Ion PINTELIICIUK, Ion NECHIFOREȚ, Onofrei SPIVAESCUL și Vasile AVRAM, 3 văduve, Vasilica, Maria și Acsania, 2 jidovi, David și Hațkal, 1 țigan, Fedor, 1 ruțaș, Ursachi, fiul protopopului, și 19 birnici, adică: Fedor NICHIFORIUC, Andrieș PINTELIICIUK, Andronic GHIGHER, Anton GLIGORAȘ, Tănasa HARINA, Nechifor vătăman, Toader AVRAM, Vasile MACSINCO, Zaharie NIȘCIUK, Ștefan LIPCAN, Ion CORIM, Onofrei COSTENIUC, Timofti ANTONIȘCIUK, Ivan LIPCANIUC, Acsinti ZAHARIICIUK, Fodor HARINA, Ivan ȘORȘIN, Andrei HARINA și Mihailo MOISA. / În partea de sat numită Pleșnița, moșie a mănăstirii Sucevița, 14 era toată suma caselor, însemnând 2 șleahțici, Ștefan SĂVĂSCUL și Ștefan LENȚA, 1 umblător, Vasili CRASNOLUȚCHII, 1 călăraș, Andrei, 1 văduvă, Odochia, și 9 birnici, adică: Ion DUPIAC, Ivan CUROCICA, Vasili pânzariul, Toader BERBEIRICIUC, Andrieș NICHIFORCIUC, Dănilă DRAGANCIUC, Ne-colai morar, Ion NICHIFORCIUC și Ursachi sin popii lui ION.

²⁴⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 446

1786: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Zeleneu, construită în 1786, reconstruită, mai întâi, în 1840, de Iordachi de FLONDOR și dotată cu un iconostas, apoi iarăși reconstruită în 1901, era patronată, în 1843, de familia FLONDOR, dar fără paroh, pe atunci, când avea 908 enoriași. În 1876, biserica avea 1.396 enoriași, paroh era Meliton ANTONOVICI, iar patroni bisericești erau Leon de VASILCO și Leon de SAMSON. În 1907, patron bisericesc era Leon de VASILCO, paroh fiind George MUNTEAN, născut în 1851, preot din 1884, paroh din 1889, iar cantor, din 1877, Vasile AVRAM, născut în 1846.

1852: Din 1852, la Zeleneu funcționa o școală cu 3 clase²⁴⁶.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Vaşcăuți** (Târg) **pe Ceremuș**, Banila rusească pe Ceremuș, Slobozia Banilei, Berbești cu Ostra pe Prut, Bobești, Ciartoria, Dracineț, Hlinița, Căbești, Călinești pe Ceremuș, Carapciu pe Ceremuș, Costești, Stăneștii de Sus pe Ceremuș, **Stăneștii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuș, Zamostie, **Zeleneu cu Samsonowka, Pleșnița**”²⁴⁷.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Zeleneu**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, împărșiat, pe malul drept al Prutului, la confluența lui cu

²⁴⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 32, 1876 p. 72, 1907 p. 151

²⁴⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

pârâul Brușnița, între Bărbești și Hlinița, districtul Storojineț. Suprafața: 2,94 kmp; populația: 1.300 locuitori ruteni gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra salului, cu 925 locuitori și cătunul Pleșnița. Este străbătută de drumul districtual Berhomet-Vijnița, care trece Prutul peste un pod umblător; prin drumuri de țară, comunica cu comunele vecine din districtul Storojineț. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, zidită, la anul 1772, de boierul Ioniță Strișca (cel care le-a dezvăluit austrieilor documente care puteau „argumenta” pretențiile lor asupra nordului Moldovei; Strișca înseamnă... trișcă, fluier – n. n.), în posesia căruia era comuna și la 1776. Într-un hrisov din 1691, se vorbește de această comună. Un acueduct, ce se află în această comună, servește la coborâtul lemnului în pârâul Brușnița. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 299 hectare pământ arabil, 4 hectare fânețuri, 10 hectare și 50 ari grădini, 188 hectare iamașuri, 2 hectare pădure. Se găsesc 93 cai, 432 vite cornute, 96 oi, 261 porci și 31 stupi. **Zeleneu, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 2,03 kmp; populația: 22 locuitori izraeliți, ruteni rom. cat. și români greco-orientali”²⁴⁸. / „**Pleșnița (Plesznitza)**, cătun, pendinte de comuna rurală Zeleneu, districtul Coțman. Are 375 locuitori ruteni greco-orientali”²⁴⁹.

1914-1918: „Ion Crețiac a lui Mihail, născut în 1884, în **Zeleneu**, a fost înrolat, în 1914, în Regimentul 15 Infanterie și a plecat în campanie. În 1915, se afla în

²⁴⁸ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 247

²⁴⁹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 161

apropierea Lublinului, unde a luat parte la un atac în contra rușilor. Acolo ar fi murit, la 29 iulie 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soției sale, Maria Crețiac, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”²⁵⁰; „**Alexei a lui Ioan Grindei**, născut la 12 martie 1877, în **Zeleneu**, ar fi murit, în iulie 1915, lângă Brest-Litowsk, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Elenei Grindei, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁵¹.

ZGĂROAIA

(pe Prut, lângă Sălăgeni, Orhei, Moldova).

1774, iunie 5: Satul **Zgăroaia**, ținutul Orhei-Lăpușna, ocolul Prutului, după recensământul lui Rumeanțev²⁵², avea **toată suma caselor 144**. Scădere rufeturi 108: 80 poștași la Zgăroaia, 2 mazili, 3 ruptași, 2 seimeni hătmănești, 1 popă, 1 diacon, 19 femei sărace. Rămân birnici 36. 34 case pustii. / **Birnicii și poștașii**: Paladi / Vasile Mămăligă / Ursul, muntean / Ioniță cumnat lui Carp / Vasile Dănăilă / Nistor Eni / Ion, cojocar / Ion Haidaman / Ion Bile / Irimie nepot lui Trohin / Gheorghe cumnat lui

²⁵⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 77, Cernăuți în 25 Octomvrie nou 1919, p. 4

²⁵¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuți 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

²⁵² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, pp. 441-443

/ Apostol fiul lui Nane / Ioniță, cioban / Ioniță Dumbravă / Proca Acsești / Cozma fiul lui Zaharie / Apostol fratele lui / Vasile fratele lui / Toader Tirhuță / Neculai Luncaș / Apostol Luncaș / Iftimi Luncaș / Ioniță Luncaș / Constandin Chircă / Grigoraș, cojocar / Tudose nepot popii / Ioniță / Savin, olar / Andrei fratele popii / Sandul Onofreiu / Vasile Onofreiu / Toader Băldul / Apostol, dascăl / Antohi Petrachi / Ștefan, vornic / Proca, ciubotar / Ursachi Luncaș / Parfeni Baltă / Toma Spânul / Chiriac / Gheorghe Crăciun / Ion Păladi / Ion Iordache / Vasile a Todiresii / Năstase Pascal / Vasile Iordache / Ichim Soroană / Gheorghe Colțul / Mitrofan fiul lui Gavril / Petre nepot popii / Apostol Gavril / Toader Copăcian / Vasile Copăcian / Andrei Copăcian, chihae / Mărdare Nichifor / Irime Părpăuță / Vasile Gavril / Toma Burbuțe / Ștefan Giurgiucan / Toader Giurgiucan / Luca Ambrosie / Dumitrașco Părpăuță / Chiriac fiul lui Ursul / Iancul David / Păladi Bernat / Apostol, crav / Timofti, crav / Lupul Buză / Toader Gavril / Ioniță Bernat / Vasile Răspiche / Ștefan, muntean / Simion Crăciun / Vasile Focșe / Vasile Grigoraș / Ștefan fratele lui / Toma Molcioc / Angheluță / Ștefan Onofreiu / Ioniță, merticar / Nichita Răsâpici / Ioniță Bordeiu / Gavril Codrian / Constandin Codrian / Lupul fratele lui / Neculai Mărian / Andrii Răsâpici / Irime fratele lui / Neculai Ghițăi / Constandin fiul lui Ștefan / Iordache Hortolomeiu / Iacob Merlian / Constandin Hortolomeiu / Ștefan Ghițăi / Vasile Rață / Chiriac fiul lui Mihai / Ioniță Ghițăi / Toader, cioban / Sava Țară / Grigoraș State / Mitrofan fratele lui / Andrii Merlan / Ioniță Zota / Necula Zota / Constandin Lupașco / Zota Țară / Vasile fiul Ilincăi / Pricopie fiul lui Argintu / Vasilache, crav / Luca fiul Saftii / Macarie, crav / Apostol Negru /

Antohi Negrul / Antohi Băscul / Dămian fiul lui / Vasile Tătaru. // **Rufeturi:** Grigoraș Bivol, seimen hătmănesc / Gheorghe fratele lui, seimen hătmănesc / Grigore Obreja, mazil / Iftimi Bălan, mazil / Ioniță Hortolomei, ruptaș / Constandin Hortolomei, ruptaș / Vasile Hortolomei, ruptaș / Popa Vasile / Toader, diacon / Todosia, săracă / Sanda, babă / Tudora, babă / Vasilca, babă / Iftimia, babă / Varvara, babă / Tudora, babă / Maria Roșculiasa, babă / Maria, babă / Lupa, babă / Măriuța, babă / Dochița, babă / Maria, babă / Nastasia, babă / Dochița, babă / Catrina, babă / Nastasia, săracă / Floare, săracă / Safta, prescurniță.

ZIZINCA

(Hăoșești, Hăvășești, azi Zizinca,
comuna Deleni, Vaslui).

1479, martie 18: Întărit de Ștefan (cel Mare) voievod Anușcăi, fiica lui Oană Căuia, copiilor ei Tudora, Mărina, altă Mărina, altă Tudoră, Cristina și Eremia, fiii lui Toader Căuie, „dreptele lor ocini, două sate: un sat pe Bârlad, anume Hăoșești și cu mori pe Bârlad, care acest sat este mai jos de Lipovăț, și alt sat, pe Rebricea, anume Căuești, unde au fost Leunteneștii”²⁵³. Hotarul, din veac.

1902: „**Zizinca**, sat în partea de est a comunei Lipovățul, plasa Crasna, județul Vaslui, așezat pe coasta de

²⁵³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. III, București 1980, doc. 224, pp. 396-398

sud a dealului Zizinca. Are o suprafață de 245 hec-tare, cu o populație de 201 suflete, și o bisericuță”²⁵⁴.

ZLĂTĂRENI

(în sus de Nourești, lângă Bohotin, Iași)

1467, septembrie 11: Întărit de Ștefan (cel Mare) voievod mănăstirii Homor, drept danie și miluire de la Gheorghe Cerbice, maică-sa Feodora și soră-sa Anișca, „un loc, ca să-și facă prisacă, adică jumătate parte de la vale ori în poiana din câmpul ce se cheamă **Zlătărenii**, între Vadul sub **Bohotin**, din sus de **Nourești**”²⁵⁵.

ZLĂTĂREȘTI

(comuna Văleni, Vaslui).

²⁵⁴ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 793

²⁵⁵ Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XVI, Iassi 1891, pp. 282-285

1617, decembrie 9: Vasile, feciorul lui Frățian, nepot lui Brădoș din **Brăindoșeani**, vinde lui Petre Cehan, drept 20 taleri velichi, „a sa dreaptă ocină sin satul **Prigorceani**... în casa lui Gavril sulgerul de **Zlătărești**, dinaintea lui Luca diac ot **Benești**, Drăcea hânsărel de **Bodești**, Andronic sulgerul ot **Leești**, Gavril din **Săulești**, Andronic de **Popești**”²⁵⁶.

1630: Pavăl, fecior lui Potan din Zlătărești, vinde lui Gavril din Zlătărești, drept 95 lei 95 de pământuri, din „satul **Zlătărești**, la ținutul Vasluiului... care loc ni l-au ales răzeșii, tot de o parte în parte, de jos, dinspre Milești, până în capul jgheburilor, cu loc de heleșteu în matca Sărății, ce se hotărește cu locul Mileștilor până în matca Titeștilor, în sus, dealul până în hotarul Boușorilor... dinaintea lui Ion Boușoru de **Boușori**, Șteful și Ghedeon din **Titești**, Ionașco Burnar de **Mănjăști**, Artenie de **Șerbotești**, Iordachi de **Negoști**, Ardarie de **Zlătărești**, Mihalce de **Dănești**, și eu, popa Andreica din Zlătărești am scris zapisul, ca să se știe”²⁵⁷.

1637, octombrie 18: Ispisoc de judecată de la Vasile Lupu voievod, după ce s-au pârat de față Duca fost comis cu Onilă și cu ful lui Niculcea, „pentru niște părți de ocină din satul **Miclești** (comuna Miclești, Vaslui) și din **Berindești** (inclus în Miclești, comuna Miclești, Vaslui), spunând Onilă, cu fiul lui Niculcea. Că le-a făcut cotropire Duca comis. Iar Duca a arătat dres de la Radul voievod și a adus scrisoare de mărturie de la Mihalcea și Vasile Buznăi din **Șebești** (comuna Ciotești, Iași), Țigan și

²⁵⁶ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Fereștii, Vashui*, vol. XVI, Iași 1926, p. 25

²⁵⁷ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Fereștii, Vashui*, vol. XVI, Iași 1926, pp. 46, 47

Mihalcea din **Șerbotești** (comuna Solești, Vaslui), Vasile din **Zlătărești** (comuna Văleni, Vaslui)... mărtu-risind cu sufletele lor că Onilă și fiul lui Niculcea au vândut toate părțile lor din satul Miclești și din Beren-diești, cu vad de moară și cu tot venitul Ducăi comis. Deci Onilă și fiul lui Niculcea au rămas din toată legea noastră”²⁵⁸.

1645, iulie 29: Porunca dată de Vasile Lupu voievod lui Vasile de **Zlătărești** (comuna Văleni, Vaslui), după ce „s-a jeluit Gorie, feciorul lui Dumitru ce a fost vornic, zicând că au avut ocină în sat în **Todirești** (comuna Todirești, Vaslui) de moșie și cumpărătură și danie de la Mândrea. / Pentru aceea, tu să socotești câtă pâine va fi de-a zecea pe locul lui și toată să o strângeți și la alții ce vor fi pe locul lui și să o dați pe mâna lui Gorie”²⁵⁹.

1650, noiembrie 10: Măriica, fata popii Cojoc din Cojocari, vinde logofătului Racoviță Cehan, pentru 20 lei bătuți, „moșia din satul **Cojocari**, jumătate de bătrâm din bătrânul Vonica... dinaintea popii Cărstea din **Zlătărești**, Gavril Benche, Bejan și Sava din **Ferești**, vătămanului din **Codăești** și a mulți oameni buni”²⁶⁰.

1650, noiembrie 10: Antemia, preoteasa popii Cărstea din **Codăești**, fata Mândrei din **Crasna** vinde logofătului Racoviță Cehan, pentru 20 lei, „moșia din satul **Cojocari**, din bătrânul Dragan, jumătate, din partea Todereștilor... dinaintea lui Tudosie și Vasile căpitanul din **Zlătărești**, Ionașco Atcuș din **Crasna**, Mitru din

²⁵⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 202, pp. 186, 187

²⁵⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXVIII, București 2006, doc. 146, p. 123

²⁶⁰ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VIII, Iași 1913, p. 300

Vlăicani, Gavril Benche și vatamanul din **Codăești** și mulți oameni buni”²⁶¹.

1662, aprilie 4: Ursul, feciorul Gugiului, nepot lui Hărman, dăruiește marelui logofăt Racoviță Cehan și hatmanului Neculai Racoviță „toată partea mea din satul **Românești**, ce este la ținutul Vasluiului... dinaintea Giurgii căpitanul, Ionașco ce a fost căpitan, Toader Flondor, Mierăuță Todică, Țianciul)Țenchea) cel bătrân, Ion și Dumitrașco feciorul Țianciului din **Zlătărești**”²⁶².

1664, martie 28: Frații popa Todosie și Ion din **Zlătărești**, feciorii popii Andreicăi, nepoți lui Ion Tătăranul, vând hatmanului Neculai Racoviță, pentru 9 galbeni, „moșia din satul **Șurinești**, ce este după bătrânul Dutceștilor, din a treia parte, jumătate, din Tătăranul, din vatra satului și din ținută 22 pământuri... dinaintea popii Cârstea, popa Alecsa de **Șerbotești**, Vasile Giurgea de **Zlătărești**, Frimul ot **Dănești**, Pătrașco ot **Glodeni**, Ifrim, Iftimie, Apostol Burnar și Ionașco Burnar ot **Mănjești**, Mirăuță Todică, Andronic și Rusul ot **Șurinești** și alți oameni buni”²⁶³.

1667, ianuarie 20: Vasile, feciorul lui Obreja de **Zlătărești**, „văzând că toți răzeșii noștri și-au vândut părțile lor de ocină din **Șurinești**, ce sunt în ținutul Vasluiului... și numai bătrânul nostru, ce se cheamă bătrânul Necoară, a rămas nevândut”, vinde hatmanului Neculai Racoviță și jupânesei Maria, „partea cât mi se vine, a patra

²⁶¹ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VIII, Iași 1913, p. 301

²⁶² Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Fereștii, Vashui*, vol. XVI, Iași 1926, p. 86

²⁶³ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VIII, Iași 1913, pp. 107, 108

parte din acest bătrân, ales dintre frații mei”²⁶⁴.

ZLĂTĂREȘTI

(între Milești, Mânjești și Toderești, Orhei, Moldova).

1707, februarie 23: Ispisoc de judecată de la Antioh Constantin, care hotărăște, „după legea și judecata țării... pentru părțile lui Antonie Bantăș diaconul ca să fie volnic Ștefan Milescul serdarul pentru părțile de ocină ce le are diaconul în **Zlătărești** ca să le cumpere dum-nealui serdarul jumătate din câtă parte va fi având diaconul din jos, spre Milești, iar jumătate de ocină din sus, dinspre Șurinești și dinspre Mânjești și Toderești, sp le cumpere Iordachi Rusăt mare vornic... de astăzi, februarie 23, într-o lună de zile, iar de nu va cumpăra serdarul, să fie volnic diaconul a-și vinde și părțile din jos tot vornicului Iordachi”²⁶⁵.

²⁶⁴ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VIII, Iași 1913, pp. 112, 113

²⁶⁵ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București 1944, doc. 167, p. 161

ZLĂTARI

(satul „unde este Zlătariu”, comuna Ungureni, Bacău).

1438, iulie 6: Întărit de Ilie și Ștefan voievozi pisarului Mihai Oțul, care primește uric pentru „sate, pe Berheci, unde este Loluș și, mai din jos, unde este Stan judele, de pe amândouă părțile, și la gura Dunavățului, și Dobrana, unde este Zlătariu, și, mai din sus, unde este Coste călugărul. Asemene, pe Prut, mai din jos de gura pârâului Oancii, unde este Stanislav Ravasă, și seliștea cea veche, Stoenestii, și, la Corod, unde a fost Dragoșă, și, din jos, săliștea lui Stan Sârbul, și la Movila Coro-dului, Săliștea Sârbilor, și, de la Movila cea Mare, până la gura Corăzăului, pe amândouă părțile, încât ar putea să-și așeze sate cu cotunurile lor și să aibă și fânețe... Iar ho-tarul acestor sate, cu toate hotarele sale, pe unde s-au hrănit din veac, cum și hotarul pustietăților acelora să fie încât se vor putea hrăni din destul”²⁶⁶.

1636, mai: Suret de mărturie de hotărât Mileștilor, de la Ștefan Bechea pârcălabul, după pâra la domnie dintre Isac, Puiul, Ștefan și Cârste din **Milești** (Milești de Sus și de Jos, comuna Parincea, Bacău) cu jupâneasa lui Paos din **Zlătari** (comuna Ungureni, Bacău) „pentru niște cumpărături ale lui Paos la Milești, și nu ține ce a cumpărat, ci ține mai mult”. Printre martorii refacerii hotar-ului vechi, într-un înscris zdrențuit, se află !Hangul, Ur-sul, Ion

²⁶⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. I, București 1975, doc. 185, p. 262

vornic și Nacul de **Mușetești** (Moșotești, comuna Letea Veche, Bacău), Ionașco și mulți oameni buni”²⁶⁷.

1660, august 9: Porunca dată de Ștefan (Lupu) voievod lui Taban de **Zlătari**, după ce „s-au jeluît feciori stolnicului Lupașco pe oamenii din **Vivoreani**, zicând că au niște ocini, cumpărături de la moșul (bunicul) lor Gligore Bucium și de la tatăl lor Lupașco Bucium stolnicul, și oamenii intră în țarie pe acel loc, de-l cosesc și îl ară fără voia lor... / tu să strângi oameni buni și să-i alegi acele cumpărături, și să le faci și o mărturie”²⁶⁸.

1774, iunie 26: Satul **Zlătarii** și **Vivoreni**, ținutul Putnii, ocolul Polocinului, după recensământul lui Ru-meanțev²⁶⁹, avea **toată suma caselor 140**. Scădere rufe-turi 81: 35 scutelnici boierești, 8 mazili și ruptași, 5 preoți și diaconi, 14 nevolnici și babe, 3 slujitori, 1 Țigan, 8 slugi boierești, 7 mazil de la alte ținuturi. Rămân birnici 59. / **Birnici**: Neculai al lui Nedelcu, blănar / Ștefan / Neculai / Marco / Gavril Căpățână / Gheorghie, ungurian / Crăciun, ungurian / Stan / Petre / One / Neculai Paiul / Marin, podar / Toader Prihire / Opre, pușcaș / Brâncovan / Vasile Pătrășcan / Neculai Căbăscul / Grigore / Vasile Spânul / Chiriac Lozâncă / Cârste / Andrei / Tofan Pleșcan / Avram Palără / Dorofti fiul lui / Gheorghită Palără / Simion Avram / Nistor, pas / Constantin a Ciobotăriții / Neculai Ștulete / Vasile, ciobotar / Ursache al lui Dijul / Ioniță, bejenar / Vasile, bejenar / Constantin, neguțător / Lupul Frunzäte /

²⁶⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 409, p. 471

²⁶⁸ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IV, Iași 1908, p. 304

²⁶⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, pp. 269, 270

Ion, cărăuș / Vasile, cârciumar / Vasile, butnar / Grigoraș
 Moisa / Dumitrașco Andronache / Vasile, bejenar / Ioniță,
 rogojinar / Constantin, bejenar / Ion Jalobă / Ioniță fiul
 babii / Vasile, rusul / Ion Lungul, podar; este și la Neamț
 scris, la satul Moșoteștii / Pavăl Ciuntul / Grigori Drug /
 Antohi Bibere / Constantin Cațâcu / Gheorghe fiul lui
 Cațâcu / Irimie Brahnă, pas / Ursul Dijul; la fel ca Ion
 Lungul / Mariș al lui Cațâcu / Apostol Mantul / Irimie
 Ursul / Ioniță Turturică, vornic. // **Rufeturi:** Ioniță a
 Tofanii, călăraș de Adjud / Iovul Lozânschii, la fel călăraș
 / Irimie Lozânschii, la fel călăraș / Iordache nepot Pălade,
 vier postelnicesei Zmărandei / Chiriac Pălade, la fel /
 Gheorghe, rus, la fel / Pavel Mierăuță, la fel / Gheorghe
 Dobraniș, la fel / Andrei Pătrășcan, la fel / Ioniță Pătrășcan,
 la fel / Gheorghe Pătrășcan, la fel / Ion fiul lui Năsturaș, la
 fel / Dumitrașco, tăbăcar, la fel / Gavril Chiribou, la fel /
 Gheorghe Palără, la fel / Andrei Aftodor, la fel / Toader
 Aftodor, la fel / Irofti Aftodor, la fel / Apostol, olaru, vier,
 la fel / Manolache Prutian, la fel / Niagu al lui Dijul, la fel
 / Vasile fiul lui Dijul, la fel / Ioniță Dijul, la fel / Grigori,
 muntean, la fel / Ion, muntean, la fel / Vasile Prutian, la fel
 / Gheorghită, muntean, la fel / Ursache Pleșcan, la fel /
 Ioniță, rusul, la fel / Constantin, rusul, la fel / Pavel Moțoc,
 plugar, la fel / Chiriac Pleșcan, la fel / Simion Tătaru, la fel
 / Sava Pleșcan, la fel / Lupul, sâmilian, la fel / Gavril,
 lăcătuș, la fel / Ion, mocan, la fel / Andrei Bocioc, argat
 paharnicului Constantin Stavăr / Marin, blănar, la fel /
 Constantin, muntean, la fel / Gligorașco, gălățean, la fel /
 Toader Focșa, la fel / Ion Corhană, la fel / Ioniță Năsturaș,
 la fel / Ilie a Prohirii, scutelnic dumnealui crucerului Balșu
 / Constantin Stavăr, păhărnice / Ștefan Istrate, mazil cu
 dajde la Neamț / Gavril Știucă, mazil / Andrieș Nedelco,

ruptaş / Irina Tăbăniasa, maziliţă săracă / Constantin Nedelco, ruptaş / Sandul Chirilă, ruptaş / Neculai a Mărioarii, ruptaş din Bacău / Ioniţă Beberi, ruptaş din Bacău / Andrei Floria din ținutul Neamțului / Constantin Beberi, ruptaş de acolo / Manolachi Beberi, ruptaş de acolo / Ion Beberi, ruptaş de acolo / Ion Dospinescul, ruptaş / Păladi Beldiman, ruptaş / Gavril fratele lui, ruptaş / Ursul Căldari, nevolnic / Gheorghi, chior, nevolnic / Ioniţă fiul lui Acsentie, nevolnic / Pavel Pătrășcan, nevolnic / Gheorghe, nevolnic / Toderășco, podar, nevolnic / Baba Ioana / Baba Anița / Măriuța, văduvă / Catrina, văduvă / Baba Marie / Baba Biroae / Baba Dimoftoae / Vlad, ȝigan al lui Știucă / Trohin Pleșca, slugă banului Catargiu / Popa Vasile Bibere / Diaconul Toader / Diaconul Vasile / Diaconul Ioniță / Diaconul Costantin.

1902: „**Zlătari**, sat cu 231 locuitori în județul Bacău, plasa Siretul de jos, comuna Leca, așezat de-a stânga pârâului Ungureni, la o depărtare de 2.000 m de cătunul Ungureni”²⁷⁰.

ZLĂTARI

(comuna Văleni, Vaslui).

1635, ianuarie 24: Întărit de Vasile Lupu voievod logofătului Racoviță Cehan și fratelui său Apostol, care „au arătat un zapis de mărturie de la popa Vasilie, Petrea

²⁷⁰ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 794

păhârnicele și Ciocârlie din **Ferești** (comuna Văleni, Vaslui), Vasile diac din **Zlătari** (comuna Văleni, Vaslui), Leahul diac din **Olăsești** (înglobat în Portari, comuna Zăpodeni, Vaslui)... cum a venit înaintea lor Toader diac din **Portari** (comuna Zăpodeni, Vaslui), și a vândut... o parte de ocină din satul **Prigorceni** (lângă Ferești, comuna Văleni, Vaslui),, care i-a fost cumpăratură de la Zaharia, fiul lui Toader, nepot Ignătoae, sora lui Berdilă cel bătrân... lui Cehan logofăt și fratelui său Apostol, pentru 10 taleri buni”²⁷¹.

ZLĂTARI

(pe Jijia și Cozancea, lângă Ionășeni, Botoșani).

1604, iunie 22: Întărit de Eremia Moghilă voievod Anghelinei Berheci „și nepoților jupânului său Berheci, anume Fătul Mareș și Fătul Harbuz din **Piticeani**”, care cumpără, cu 250 zloți, de la călugării de la Aroneanul, „nescare părți de ocină, ce i-au fost ei de cumpăratură, împreună cu jupânul ei Berheci, în satul **Posadnici**, pentru care Berheci a fost dat 250 zloți tătarești, și încă le-a mai fost dat o parte de ocină din satul **Piticiani** și **Zlătar**, care se va alege partea Tomei Berheci logofăt; care parte de ocină a fost dată pentru sufletul fiului său Gavril

²⁷¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 19, pp. 20, 21

mănăstirii... însă dânsa a fost răscumpărat-o de la călugări cu 100 zloți tătarești”²⁷².

1617, august 14: Întărit de Radul voievod fraților Luoul, Grigore, Gheorghe și Fedora, feciorii Cristii Balș și ai jupânesei Odochia Ruxandei, / nepoatei lor de frate Tudosca, fata lui Mateiaș, / nepoților de soră Costanda și Pavăl, feciorii Antemiei, / toți nepoți și strănepoți lui Ionașco Căpotici, Ilie Mustață postelnic, Bulhac paharnic și Moga aprod, care primesc ispisoc „pe a lor pcine și moșii ce au avut de la moșii lor... „jumătate de sat, anume **Albeștii** bătrâni pe Jijia, cu vii și cu livezi, și ju-mătatea satului **Șărbăneștii**, partea din sus, de către Al-beștii bătrâni, iarăși pe Jijie, în ținutul Hârlăului, și satul **Zlătarii**, între Cozancea și satul **Ionășenii**, iarăși pe Jijia, cu mori pe Jijia și cu hotar pe amândouă părțile Jijiei... și jumătate de sat **Albești**, partea de sus, cu mori pe Jijia, ce sunt în ținutul Dorohoiului, și jumătate din satul **Fedeștii** pe Prut, și bălți de pește și cu loc de iaz și de moară în Camânca și în Dubovăț, și satul **Corhăneștii** și cu cutul **Giulești**, parăși pe Prut, într-un hotar cu Fedeștii, ce sunt în ținutul Ieșului, și jumătate de sat din **Ciuhești**, parte de sus și cu vad de moară în Siret, și cu râmnice ce sunt în ținutul Sucevei, și a treia parte din jumătatea satului **Capoteni** sub Trebice, ce este în ținutul Hotinului, care aceste moșii sunt osebite de către alte rudenii ale lor”²⁷³.

ZLĂTUNOAIA

²⁷² Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, pp. 153-155

²⁷³ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XX, Iași 1928, pp. 235-237

(Stănești, înglobat în Zlătunoaia,
comuna Lunca, Botoșani).

1520, iulie: Întărit de Ștefan (cel Tânăr) voievod Mănăstirii Homorului, care primește ispisoc pentru „satele ce sunt danie și cumpărătură de moșul (bunicul) meu Ștefan voievod și de la părintele domniei mele Bogdan voievod, anume **Dvornicenii** sub Dumbrava înaltă, și **Stăucenii**, și **Glodenii**, și, deasupra Solonețului, satul **Pârteștii** (de Sus, Bucovina), și **seliștea lui Dienăș** (Pârteștii de Jos, Bucovina), și, la Boteni, o prisacă în **Cornești**, și sub Bohotin, altă prisacă, anume **Zlătăroaia**, și un munte, anume Ostra cu slatina din **Ostra** (Bucovina); și i-am mai dat un iezor, anume Oreahovul, și cu două șomoldoace (ieze) aproape de dânsul, anume **Beșilele** (raionul Vulcănești²⁷⁴, Moldova) și **Ciulinețul** (la Crihana, raionul Cahul²⁷⁵, Moldova), și gârla Orea-hului, anume **Topileana** (raionul Vulcănești²⁷⁶, Moldova), cu alte iezărașe, câte sunt aproape de Oreahov”²⁷⁷.

1635, iulie 7: Întărit de Vasile Lupu voievod popii Neculai din **Cernești** (comuna Todireni, Botoșani), în baza unui zapis de mărturie de la Romașco cel bătrân și fiul lui Gligorie din **Stănești** (înglobat în Zlătunoaia, comuna Lunca, Botoșani), Zaharia, Romașco, Simion, Ionașco și

²⁷⁴ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 32

²⁷⁵ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 62

²⁷⁶ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 260

²⁷⁷ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române între 1428-1757*, vol. XXIV, Iași 1930, pp. 166, 167

Pavel – fiii lui Dumitru Hasnăș, Istratie fiul lui Iosipăscul, Dumitrașco Zupco, Gligorie Hasnăș și Isac Drujine din **Piciorogani** (înglobat în Nicolae Bălcescu, comuna Flămânzi, Botoșani), Ionașco Grozăvăscul din **Munteni** (înglobat în Sângeri, comuna Gropnița, Botoșani), Micul de **Nilipești** (înglobat în Nicolae Bălcescu, comuna Flămânzi, Botoșani), Pătrașco Stănilă din **Giu-mătățeni** (înglobat în Jijia, comuna Albești, Botoșani), prin care mărturisesc cum a venit înaintea lor Mărica, fiica lui Drujine, și cu fiii ei Dumitru și Albul, și au vândut dreapta lor ocină din satul Piciorogani, care este în ținutul Hârlăului, a șasea parte din jumătatea de sus a satului... și cu loc de moară pe Miletin... rugătorului nostru mai sus scris, popa Neculai”²⁷⁸.

1774, iunie: Satul **Zlătunoaia**, ținutul Hârlăului, ocolul Jijiei, avea, după recensământul lui Rumeanțev²⁷⁹, toată suma caselor: 58. Scădere rufeturi 3: 1 popă, 1 mazăl, 1 ruțaș. Rămân birnici 55. / **Birnici**: Ion, vâcar / Simion sin (fiu) Paraschivii / Andrii Robu / Toader, cârciumar / Ion, cârciumar / Andrii Buraga / Iftimi Buraga / Alecsandru fiul lui Răuțu / Iftimi fiul lui Răuțu / Ion fiul lui Răuțu / Vasile fiul Tofanii / Sandu, strugariu / Chiriac fiul lui Mihălachi / Ion Românescu / Sandu Românescu / Toader Lungu / Ilie Corhan / Filip fiul lui Apostu / Gheorghii brat (frate) lui Filip / Dumitrașcu Românescu / Lupu Românescu / Grigoraș Românescu / Vasili, muntean / Apostu, muntean / Antohi fiul Mariei / Ursu Fetcu / Tudose Ostrician / Vasile Românescu / Filip nepot Ursului

²⁷⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 161, pp. 196, 197

²⁷⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, p. 241

/ Ioniță fiul lui Ursu / Iftimi, șelar / Nuculai, ungurian / Vasili zet (ginere) lui Ursu / Simion fiul lui Ursu / Gheorghi, păscar / Zaharie fiul călugăriei / Ion Uriuc / Miron Donos / Neculai al lui Păpușoi / Costandin Crăciun / Vasile Crăciun / Andrei Burghel / Dămian / Vasili Brumar / Pintelei / Iftimi frate lui ungurian / Gavril / Vasili Lete / Mihai, rus / Vasili, rus / Dumitru fiul lui Barbu / Neculai Răuți / Sandu Cotruță / Gavril Țăruș / Vasili nepot Ursului. // **Rufeturi:** Popa Miron / Costandin Morochini, mazil / Toader Beiul, ruțaș.

1902: „**Zlătunoaia**, comună rurală în județul Botoșani. Se întinde în partea de sud-est a plășii Miletinul, pe văile Sicnei și Cozancea și dealurile din dreapta și stânga Sicnei, și se compune din satele: Bâznoasa, Cernești, Cociungeni, Gârbești, Iurești, Lunca, Novaci, Stănești, Stroești și Zlătunoaia. Teritoriul comunei e deluros, dar de bună calitate și are o suprafață de 13.401 hectare. Are o populație de 4.017 suflete; 7 biserici și 3 școli mixte; 1 fabrică de spirt, 3 iazuri, 3 mori de apă pe Sicna și 1 de vânt. Vite: 2.500 boi și vaci, 350 cai, 8.400 oi și 625 porci. / **Zlătunoaia**, sat cu 1.141 locuitori, așezat pe dealul Zlătunoaia sau Bisericii, în partea de nord a comunei Zlătunoaia”²⁸⁰.

ZLODICA

(lângă Cotnari, Iași).

²⁸⁰ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 794

1602, februarie 24 : Ispisoc de întăritură de la Ieremia Movilă voievod, după împărțirea moșiilor lui Bucium vornic, între văduva lui Antemia și feciorul lor Grigore Bucium... / Și s-au venit în partea lui Bucium vornicul „jumătate de sat **Crainici** pe Polocin, satul **Faurii**, cu vad de moară, satul ce se cheamă **Lunca Mare**, cu vad de moară, jumătate de sat **Oteștii**, cu vad de moară în Răcătău, jumătate de sat **Buciulești**, cu vad de moară în Bistrița, jumătate de sat **Găureni** pe Prut, a treia parte de sat **Echimăuți**, în ținutul Orheiului, a treia parte de sat **Săharna**, satul **Boșotenii** pe Bistrița, cu vad de moară, a patra parte de sat **Poienile**, la Vaslui, 2 fălci de vie în dealul **Horodiștii**, lângă **Cotnari**, și o falce de vie la **Zlodiica**... / Și jupânesei Antemia i s-a venit satul **Năneștii** și cu hotarul **Ungurenii**, jumătate de sat **Hor-geștii** pe Răcătău și cu vad de moară, a patra parte din sat **Gălești**, pe pâraul Răcătăul, a patra parte din **Bizighești**, cu moară, a patra parte a satului **Poenile**, la Tecuci, jumătate de sat **Voinești**, a patra parte de sat **Corneștii** de la Cârligătură, a patra parte de sat **Porosălnici**, trei fălci de vie la **Cotnari**, 2 fălci la dealul **Horodiștii**, 1 fălci la **Zlodiica**... / Deci s-au așezat de bunăvoie”²⁸¹.

1774, iunie: Satele **Cotnarul**, **Horodiște** și **Zlodiica**, ținutul Hârlăului, ocolul Bahluiului, avea, după recensământul lui Rumeanțev²⁸², **toată suma caselor: 106**. Scădere rufeturi 41: 1 popă, 1 diacon, 39 vieri boierești. Rămân birnici 65. / **Birnici**: Ion Grumeza / Neculai

²⁸¹ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București 1944, doc. 17, pp. 28, 29

²⁸² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, pp. 227, 228

Grumeza / Toader sin (fiu) lui Neculai Grumeza / Gligori Petică / Vasile fiul lui Cârstei / Chiriac Mahu / Alicsandru Bulău / Pavăl Bulău / Vasile Savin / Ion Savin / Ioniță fiul lui Savin / Toader, tălpălar / Gheorghe Sănduță / Manoli Savin / Ilie Savin / Vasile Savin / Pavel Stițco / Petre Dorcoș / Neculai fiul lui Iacob / Ion, muntean / Luca Buznian / Vasile Coșciug / Gheorghe, ungurian / Ianăș, unguru / Vasile Corhanu / Iacob, unguru / Ștefan, unguru / Ion Mândru / Alde, bârsanu / Martin, ungur / Felțin, ungur / Petre fratele lui Felțin / Ion Melenghi / Pricopi cumnat Mândrului / Gligoraș Tobultoc / Ursachi fiul lui Sofroni / Gheorghe fiul lui Ștefan / Ștefan fiul lui Simion / Toader Țurcanu / Dumitrașcu fiul lui Andrunachi / Postolachi / Ion, muntian / Miron Nicorescu / Gheorghe Narte / Toader fiul lui Păragină / Toader Cărădan / Ioniță Scânteii / Sandu Pătrașcu / Toader, teslariu / Sandu Tescu / Vasile Stețcu / Radu, bârsanu / Chiriac / Damir / Grigori Țurcan / Apostu Țurcan / Toma Țugu / Timofti Țugu / Toader fiul Sofronoai / Ioniță fiul Sofronoai / Ion Delian / Vasile Borcoi / Toader, muntean / Simeon fiul Mărioarii / Chiriac, apariu. // **Rufeturi:** Popa Gavril / Diaconul Ignat / Toader Pătrașcu, vier la dumisale paharnicul Iordachi Balș / Toader Grumeza, vier la dumisale paharnicul Costandin Paladi / Pantele, tij (la fel) vier / Grigori Buțurcă, la fel / Ion Sarage, vier la dumisale postelnicul Arghire / Toader Sarage, la fel / Păladi Țurcan, la fel / Gheorghe Țurcan, vier mănăstirii Sfeti Spiridon / Costandin, vier paharnicului Matei Hur-muzachi. // **Liudi** (oameni străini) **vieri** ai dumisale spătarului Iordachi Cantacuzino, ce n-au dat la rânduiei, fiind cu darea lor la satul **Delenii:** Năstac Vărzari / Vasile Cârstei / Ștefan Cârstei / Lupu Dărăban / Neculai Dărăban / Neculai Minciună / Ursachi Minciună / Vasile

Epure / Vasile nepot lui Mazâre / Gheorghică Unguraș / Gavril Unguraș / Ianăș, ungur / Martin, ungur / Ursu Unguraș / Ioniță fiul lui Vasile Cârstei / Dumitrașcu Popăscu / Toader fiul lui Unguraș / Ursu Dolhăscu / Timofti Narte / Lupu Savin / Ștefan Botez / Stan, bârsanu / Ambrosi / Lupușor / Grigori Niță / Ștefan Pândari / Iosip, unguru / Grigori Spătaru / Simion Minciună / Năstac Burțucă.

1902: „**Zlodica**, sat din comuna Cotnari, plasa Bahluiul, județul Iași. Are o populație de 181 locuitori, precum și o biserică de lemn veche. În acest sat, peste un mic pârau, se află un pod mare, format din lespezi de piatră naturală, necioplită, și pe care legenda îl atribuie lui Ștefan cel Mare”²⁸³.

ZMEEȘTI

(lângă Târgu Neamț).

1638, februarie 1: Carte de judecată de la Vasile Lupu voievod, dup ce a venit „Ghiorghi Boțul și s-a jeluît cu mare jalobă, cum i se împresoară hotarul satului **Răuceștilor** (comuna Răucești, Neamț) dinspre târg și dinspre alte sate... Domnia mea am ales pe Marco de Neamț, ce a fost șoimar, și pe Toader diacul de **Stăneslăvești** (Stănislăvești, comuna Miroslăvești, Iași) și i-am trimis acolo, să strângă oameni buni și bătrâni, megieș de primprejur.

²⁸³ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul V, București 1902, p. 794

Deci au strâns pe Ihnat, Nechifor și Cârstea din **Sârbi** (înglobat în Ungheni, comuna Răucești, Neamț), Con-drea, Simion. Florea și Calistrat din **Zmeești** (lângă Târ-gu Neamț), Mihăilă cel bătrân, Ștefan și Gheorghe Loghin din **Mănești** (azi Blebea, lângă Târgu Neamț), Dumitru cel bătrân și Toader din **Borcești** (lângă Târgu Neamț), Thodor călugărul, ce a fost la **Oglindești** (sau Oghindești, azi Oglinzi, comuna Răucești, Neamț)... și au ales tot hotarul Răuceștilor, dinspre alte hotare. / Și se începe hotarul pe unde a fost de veac: din podul Sârbilor, drept peste câmp, în cornul dumbrăvii, de acolo în capul făge-tului, unde au fost ariile Sârbilor; de acolo, prin pădure, la loziile Băloșenilor, de acolo, pe drum, prin dumbravă, până unde se adună hotarul Mănilor cu a târgului, de acolo la deal, până în drum, ce lovește în capul Poenii Lungi; de acolo, pe lângă poiană, la deal, în Porumbul vornicului, de acolo peste pădure, în Valea Sărății, în vadul Corchizului; de acolo, în jos, într-un bolovan, de acolo drept peste câmp în izvorul Topoliței, Topolița în jos, până în podul lui Gherasim, unde a fost drumul cel mare, drumul în jos, unde se încheie hotarul în podul Sârbilor. Pe aicea au ales hotarul și au pus semne”²⁸⁴.

1640, iunie 8: Porunca dată de Vasile Lupu voievod lui Toader, diac din **Stănișlăvești** (comuna Păs-trăveni, Neamț), după ce i s-a jelui Gheorghe Boț, „zi-când că ai fost hotarnic și ai socotit și ai ales dinspre alte sate și dinspre târg hotarul satului său **Răucești** (comuna Răucești, Neamț)... iar acum a trecut satul **Zmeeștii** (lân-gă Târgu Neamț) cu arătura capetelor pământurilor peste acel hotar ce l-ai socotit tu în hotarul Răuceștilor. Și așij-

²⁸⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 239, p. 222

deri și satul **Borceștii** (comuna Răucești, Neamț) iarăși a intrat, din sus, într-acel hotar al Răuceștilor, de au arat și-au pus garduri peste hotar, până în valea Sărății. / Pentru aceea, să mergeți cu toții și să socotiți și, de vor fi Zmeștii și Borceștii intrat în hotarul Răuceștilor, peste ho-tarul cel bătrân, ce-a fost cum ați aflat voi cu dreptul, să ne dați știre”²⁸⁵.

1739, ianuarie 15: Carte de împuternicire, dată de Grigore Ghica voievod lui Naftanail eromonah, feciorul Sandului Șeptilici, „să fie volnic a ține și a stăpâni o parte de moșie din satul **Smeștii**, de la ținutul Neamțului, din jumătate de sat, partea de sus, pe care parte arată zapis de la moșul (bunicul) său Ștefan Cărăiman, scriind precum a dat danie nepotului său Sandului Șeptilici, tatăl lui Naftanail”²⁸⁶. / Carte de judecată a logofătului Sturza, în pâra dintre Sandul Cărăiman căpitan și Natanail, egumen de Râșca, feciorul lui Sandul Șeptilici, pentru a patra parte din jumătate de sat **Zmeștii**, din partea de sus, ce cunt pe apa Râșcăi, la ținutul Neamțului, cu vad de moară pe pâraul satului, zicând Sandul Cărăiman cum acea moșie, fiind a unui frate a tătâne-său, anume Ștefan Cărăiman, o a cumpărat tată-său Vasile Cărăiman, la văleat 7221 (1713), aprilie 26, arătând și zapisul vânzării de față, și, cât a trăit, tată-său a stăpânit moșia cu pace, iar după moartea lui, Netanail Șeptilici trage la acea moșie, zicând că o are danie și, fiind de față, a arătat un zapis de danie din văleat 7213 (1705), și alt zapis, din 7209 (1701), în care scrie că ar fi fost dator acel Ștefan Cărăiman cu 30 lei Sandului

²⁸⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXV, București 2003, doc. 373, pp. 382, 383

²⁸⁶ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române între 1428-1757*, vol. XXIV, Iași 1930, p. 15

Șeptilici, tatălui lui Natanail, și dete seamă Natanail că înmărejurul acelei datorii ar fi dat Ștefan Cărăiman acea moșie danie... / Noi socotim că este mai cu cale a stăpâni moșia cumpărătorul, decât cel cu danie, iar Natanail să aibă a lua cei 30 de lei datoria sa”²⁸⁷.

ZMEIANI

(sau Zmeieni, lângă Bălțăteni, comuna Băcani, Vaslui).

1546, aprilie 19: Întărit de Petru Rareș voievod vornicului Efrim Huru (Hura), care cumpără, cu 400 zloți tătărești, de la Lazor sin (fiu) Iuga, de la nepotul său Mogâldea, feciorul lui Iștoc, și de la Grozav, feciorul Sofiicăi, „jumătate de sat **Rumâni**”, iar de la Andrii Eșanu și fratele lui Dragosin, de la nepoții lor Iurașco, Anna, Ileana și Mărina, feciorii lui Arpaș, și de la nepoții lor Varvara, Mărica și Ilisafte, feciorii lui Vreamiaș, cu 350 zloți tătărești, cealaltă „jumătate de sat **Rumâni**, ce-i pe Smila”. Tot atunci, Efrem Hura cumpără de la Ilinca preoteasa, cu 200 zloți tătărești, „a patra parte de sat **Zmeiani**”²⁸⁸.

1623, aprilie 9: Întărit de Ștefan Tomșa voievod uricarului Mierea Marmure, care primește uric pentru „o parte de ocină din a patra parte din satul **Zmiiani** (lângă Băcani, Vaslui), a patra parte cu locuri de mori până în

²⁸⁷ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române între 1428-1757*, vol. XXIV, Iași 1930, pp. 21, 22

²⁸⁸ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 33, pp. 46, 47

pârâul Smilei și în Bogdana, și cu casele pe care el și le-a cumpărat de la nepoții Maricăi și de la fiii ei Ofrim și Albul, pentru 20 taleri de argint, partea Erinei și a fratelui ei Gligorie, fiii Parascăi, și partea mătușii lor Odocsia, pentru care Irina și fratele ei Gligorie, fiii Parascăi, au dorit să ia bani de la Necoară mare vornic și să întoarcă de la Marica și fiii ei, Frum și Albul, pentru acea parte de ocină din satul Zmiiani, iar sluga noastră Mierea Mar-mure, fiind lor (neamul – n. n.) cel mai apropiat, nu a vrut să lase oameni străini să intre în ocina lor adevărată și dedină, ci însuși a întors acei bani mai sus scriși. / Și iarăși o altă parte de ocină a dat din jumătate din satul **Berești** (azi Armășeni, comuna Băcești, Vaslui) jumătate, care îi este lui cumpărătură de la Maxim, fiul Ilenei, ocină din uric de împărțire ce l-a avut bunica lui, Neaga, de la Bogdan voievod, și cu jumătate din moara gata pe pârâul satului, pentru 40 de taleri bătuți. De aceea, să-i fie lui și de la noi uric și întărire cu tot venitul. / Și iarăși altă parte de ocină dintr-un vad de moară cu moară gata din satul **Gherești** (Vrancea), în gârla Putnei jumătate, dar din a opta parte care îi este lui cumpărătură de la Petrea și de la frații lui și de la frații lui Pătrășcan, fiii lui Toader Corchil, pentru 16 bani buni, și din cealaltă jumătate de moară din satul Gherești jumătate care îi este lui cum-părătură de la Toader Bărbosul și de la sora lui Anghelina, pentru 9 bani buni. Și de asemenea altă parte de ocină, din a patra parte din acel vad de moară din satul Gherești, a treia parte, și din cealaltă jumătate, a opta parte, care îi este cumpărătură de la Spiridon și de la sora lui, Anca, fiii lui Patcul, pentru 6 bani buni. Și de asemenea altă parte de ocină din același vad de moară din satul Gherești, din a patra parte, a treia parte, care îi este cumpărătură de la Toma și de la fratele lui,

Bălciul, și sora lor, Roxanda, fiii lui Stoica, pentru 3 bani buni. Și de asemenea altă parte de ocină, din a patra parte din același vad de moară și cu moară gata din satul Gherești, a treia parte care îi este lui cumpărătură de la Deleu și de la surorile lui, Catrina și Sofica, fiii Ancăi, toți nepoții lui Toaderco Chiril, pentru 3 bani buni. De aceea să-i fie și de la noi uric și întărire cu tot venitul. / Și întru aceea a venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici, sluga noastră Vasilie Huhulea diac, fiul Maricăi, nepotul lui Ghiorghie logofăt, de bunăvoia lui, de nimeni silit, nici asuprit, și a vândut a sa dreaptă ocină și dedină din uricul de dedină pe care l-a avea bunicul lui, Ghiorghie logofăt, de la Ștefan voievod cel Bătrân și din ispisocul de cumpărătură de la Ioan voievod, și din privilegiile de cumpărătură și întărire în semne pe care le-a avut bunicul lui, Ghiorghie logofăt, de la Petru voievod, un sat anume **Ivăneștii** (Ivăncești, comuna Bolotești, Vrancea), cu curți gata și cu loc pentru moară pe pâraul satului și cu prisăci și cu poieni. Aceea a vândut-o slugii noastre Mierea Marmure uricar, pentru 300 de bani ungurești buni. Și i-a plătit deplin toți acei mai sus scriși bani, 300 de bani ungurești buni, înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni”²⁸⁹.

1623, decembrie 14: Scrisoarea de mărturie a fraților Gligore și Sofronia, copiii Grozavei, nepoții lui Gherman din Zmeiani, prin care „vând lui Drăgan, Efrim și Albul o parte din Zmiiani”²⁹⁰.

²⁸⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 54, pp. 82-86

²⁹⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 143, p. 190

1627, decembrie 10: Carte de împuternicire, dată de Miron Barnovschi voievod lui Drăgan aprod și Ifrim stolnicel din Zmiiani, „apre aceea ca să fie tari și pu-ternici a-și apăra a lor dreaptă ocină din sat din **Zmiiani** și din **Bălăceni**, părțile lui Gligorie și ale soru-si So-fronia, feciorii Grozavei, nepoții lui Gherman, din moară și din tot locul”²⁹¹.

1628, ianuarie 3: Întărit de Miron Barnovschi voievod lui Drăgan, Efrim și Albul, în baza unui zapis de mărturie de la marele medelnicer Simion Gheuca, părcălabul Petriul, hotnogul Lupul, cneaghina Murgocioae, popa Dragoș, Toma, Ionașco și Radul din **Greci** și Toader din **Hulpășeni**, „scriind acest zapis că au venit înaintea lui Gligorie și Ștefania, fiii Grozavei, nepoții lui Gherman din Zmiiani... și au vândut dreapta lor ocină și dedină din satul **Zmiiani** și **Bălăceni**, ce este în ținutul Tutovei, pe care a stăpânit-o tatăl lor popa Gavril, și alt vad de moară, ce se va afla pe pâraul Smila la Zmiiani... lui Drăgan, Efrim și Albul, pentru zece vaci cu viței și doi boi”²⁹².

1628, aprilie 28: Zapisul Stancăi, jupâneasa fostului vornic Murgoci, care mărturisește că a „dăruit pe nepotul meu, pe Ifrim, și pe fiul său Neculai, cu a mea dreaptă parte de ocină și moșie din **Zmiiani**, pentru sufletul meu și al părinților mei... dinaintea surori-si Anița, popii Ion, Drăgan, Rugină diacul, Lazar Gătin, Gligorie nepotu-său, Ionașco Lazea, Dumitrașco Teleagă, Tiștiban și nepoată-

²⁹¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 269, pp. 358, 359

²⁹² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 281, pp. 381, 382

sa Angheniia de Zmeiani, popa Gavril de **Târdzii** și mulți oameni buni”²⁹³.

1628, decembrie 10: Întărit de Miron Barnovschi voievod Vărvarei, fiica lui Telea stolnic, și ginerilor ei Buciumaș pitărel și Zaharia diac, după ce s-au pârat la Divan cu Ionașco Marmure, cu fratele lui Mierea uricar, cu cumnatul lor Toader, cu Albul, cu Efrim „și cu alți răzeși ai lor pentru niște mori pe pâraul Smila, zicând Ionașco Marmure... că ei au jumătate la apa Smila. Iar Vărvara a arătat un ispisoc de pâra și de ferie (taxa domnească de judecată) de la Eremia Movila voievod, că s-a pârat Vărvara, fiica lui Telea stolnic, cu Toflea Murgoci, Nechita aprod, Molodeț șetrărel, popa Gavril – ginerele lui Gherman, și cu alți răzeși ai lor pentru satul **Rumâni** (lângă Băcani, Vaslui) și pentru jumătate din sa-tul **Zmiani** (Zmeiani, lângă Băcani, Vaslui) și a rămas... că a cumpărat tatăl ei, Telea stolnic, de la Efrim Huru, fost mare vornic, acest sat Rumâni și jumătate din satul Zmiani și cu tot venitul”²⁹⁴.

1630, iunie 27: Simion șoltuzul de **Bârlad**, cu 12 pârgari și Ursul vântul cupeț, Ionașco Dinga și Microv cărturisesc cum „a venit Neculai, ginerele lui Simion portarul, și s-a jeluit cu multe mărturii, anume cu Efrim de **Zmeiani**, Bălan, Radul, Toma și popa Dragoșe din **Greci**, Vasile Prăpalea de **Răduești** și mulți oameni buni, mărturisind cum dresese de cumpărătură, ce a avut socrul său Simion portarul, din satul **Greci**, din partea de sus, partea lui, trei pământuri în frunte, din deal în deal, până unde se

²⁹³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 351, pp. 490, 491

²⁹⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 444, pp. 608-610

împreunează cu alte hotare – aceste drese au pierit când au fost tătarii la **Trestiana**, de s-au bătut cu Nicoară hatmanul și-au pierit Soica Armașul, Erimiia Potlogeanu și mulți ca dânșii, atunci au lovit pe Smila și l-au prădat, de i-au luat toate ce-a avut și i-au luat acele drese. / Deci noi i-am făcut această scrisoare, ca să-i fie de credință, până-și va face și ispisoc domnesc, ca să se știe”²⁹⁵.

1630, august 30: Zapisul boierilor divaniți, în care mărturisesc că „a venit dinaintea noastră Stanca, jupâneasa lui Murgoci Toflea fost vornic, și a dat și a dăruit... feciorului său de suflet Dumitru pârcălab... cât se va alege partea ei din satul **Păulești**, și din satul **Zmeiani** pe Simila și din **Bălăceni** pe Bogdana... cumpărătura stră-moșului ei Vanu (Oană) portar de Suceava... de la Șen-dre”²⁹⁶.

1631, mai 15: Ispisoc de judecată de la Moise Moghila voievod, după ce s-au pârât Stanca Murgucioaei și feciorul ei Dumitrașcu, fost pârcălab, cu nepoții ei Drăgan, Efrim și Albul „pentru o parte de ocină ce-au cumpărat ei din partea Murgucioaei, partea lui Grigorie și a soru-si Sofronia, feciorii Grozavii, nepoți lui Gherman, toată partea lor câtă se va alege din satul **Zmieni** și din **Bălăceni**, cu vad de moară în Bogdana, ce lor și-au cumpărat drept 10 vaci cu viței, 2 boi și 20 taleri bătuți; și altă parte din **Zmieni**, din jumătate de sat a șaptea parte, ce-a cumpărat Drăgan, osebi de ai lui frați, de la Ursul Cimbala, ce i-a fost cumpărătură de la tatăl său, Constantin Cimbala, de la Ionașco Patrule și de la frate-său Sile-vestru, feciorii Varvarii, drept 52 taleri, precum a arătat ispisoc de

²⁹⁵ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 114, pp. 125, 126

²⁹⁶ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 23, pp. 33, 34

cumpărătură de la Barnovschi vodă... Și când a fost ziua, Stanca Murgucioaie n-a venit la zi și a rămas din toată legea”²⁹⁷.

1632, aprilie 18: Cartea de împuternicire a lui Alexandru Iliaș voievod, dată lui Ionașco de **Zmiiani** și fraților săi, „ca să fie tare și puternic a-și ține și a-și apăra ale lor drepte moșii ce au ei, satul **Românii** și cu vad de moară și jumătate de sat **Zmiani**, iar cu vad de moară în Smila și în Bogdana, și satul **Donceștii**, ce sunt pe apa Covurluiului, și a patra parte de sat de **Strâmba**, să fie pe hotare bătrâne, pe unde s-au ținut din veac”²⁹⁸.

1632, mai 1: Întărit de Alexandru Iliaș voievod lui Ionașco de Zmeiani, după o pâra a acestuia și ale fraților săi Ursul și Dumitrașco, feciorii lui Buciumaș, cu Albul, Drăgan, Efrim, Toader și alți răzeși, „zicând înaintea domniei mele cum le-au astupat o moară din apa Smilei, ce au ei jumătate de apă cu **Rumânii**, iar jumătate de apă au ei cu **Zmeianii** și cu dânșii, și lor li se vine a patra parte, și ei le-au astupat moara, însă vor să țină și ei jumătate și nu li se vine”²⁹⁹.

1635, mai 8: Zapisul lui Ștefan, feciorul Buciumoe, prin care mărturisește că a vândut moștenirea de după mama lui „din sat din **Strânba** (Strâmba, azi Ce-tățuia, comuna Puiești, Vaslui)... Dochiei călugăriței, drept 50 de potronici, dinaintea lui Drăgan, Toader, popa Toderachi,

²⁹⁷ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 38, pp. 54, 55

²⁹⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 25, pp. 21, 22

²⁹⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 52, pp. 57, 58

Efrim, Arsenie și Ionașco din **Zmiiani** (lângă Bălțăteni, comuna Băcani, Vaslui), să se știe”³⁰⁰.

1636, octombrie 15: Zapisul Ștefanei, fata lui Ionașco David din Văleni ot volost Fălciu, prin care mărturisește că s-a „tocmit cu jupânul Scărlet din **Zorileni** (Zorleni, comuna Zorleni, Vaslui), de i-am vândut partea mea de ocină din **Văleni** (comuna Viișoara, Vaslui), drept 15 galbeni, dinaintea jupânului Chicoș șetrarul cel mare, Ursul aprodul ot **Zmiiani** (comuna Băcani, Vaslui), Gligorașco, Dumitrașco Gheuca fost vornic, Simion Oana din **Stoenești** (azi Stoilești, comuna Vutcani, Vaslui), Pavăl aprod ot **Olănești** (înglobat în Chițcani, comuna Costești, Vaslui) și mulți oameni buni”³⁰¹.

1638, iunie 3: Ispisoc de judecată de la Vasile Lupu voievod, după ce „Erina, fiica Parascăi, nepoata Dochiei, a pârât de față pe Efrim, fratele lui Albul, și pe Ionașco, care acum ține pe femeia Albului, pentru o parte de ocină și cu case gata din satul **Zmeiani**, care sunt în ținutul Tutovii, zicând ea că îi fac asuprire și vor să o scoată din case și din acea parte de ocină. Efrim și Ionașco au răspuns că acele case și acea parte de ocină au fost dreaptă moștenire Erinei, dar când a fost în zilele lui Constantin Moghila voievod, ea însăși, Erina, și cu fratele ei Grigore, fiii Parascăi, nepoții Dochiei, au vândut partea lor și partea mătușii lor Dochia răposatului Albul, fratele Erinii. Iar după aceea, în zilele lui Gașpar voievod, s-a sculat Grigore, fratele lui Efrim, și l-a pârât pe Albul și l-a rămas pe Albul din lege, Ca să-i întoarcă banii înapoi. Grigore nu a avut bani, să-i

³⁰⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 111, p. 151

³⁰¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 540, p. 590

întoarce Albului, ci s-a rugat la unchiul său, Mierea uricar, ci a dat acea parte de ocină în mâinile lui Mierea uricar. După aceea, s-a sculat Albul și l-a pârât pe Mierea pentru acea ocină, pentru că mai înainte fusese cumpărătură Albului, și i-a dat lui lege ca să întoarce jumătate din acea parte de ocină; și a întors Albul în mâinile lui Mierea uricar banii pe jumătate din acea jumătate de ocină. De asemenea, și casele Irinii, din satul Zmeiani, le-a cumpărat Albul. / Deci noi i-am judecat după legea țării și astfel am aflat cu adevărat că nu are Erina, nici fii ei, nici o treabă cu acea ocină, ci a rămas din toată legea țării”³⁰².

1642, iunie 17: Răzeșii Dragan, Toader și Ifrim de **Zmeiani**, Irina Arsenoae și Neculai din **Greci**, Irimie de **Băcani** „și alți răzeși ai noștri care avem ocină la **Păulești** spre Smila, în ținutul Tutovii... ne-am tocmit cu jupâneasa vistiernicului Pălade pentru o parte de ocină, ce au avut cumpărătură în satul Păulești de la Simeon Ghe-uca... de i-am dat o bucată de loc din apa Smilii, dinspre apus, până unde se împreună cu hotarul târgului și s-a stâlpit cu pietre... Și ne-am tocmit dinaintea Neniului vornicul de gloată, Chicoș ce-a fost stolnic, Isac dre-gătorul de Bârlad, Ionașco de Zmeiani, Gavril Roșca, Apostol, Nacul și Arsănie de Bârlad, Crețul din Suseni, Necula de Bujoreni și alți oameni buni”³⁰³.

1644, februarie 1: Anghelina și feciorul ei Vasile, fata lui Simion Miera, feciorul Nastei, fetei lui Ion Fără-mă de **Fărămești** (comuna Zorleni, Vaslui), vinde lui Scărlet de **Zorileni** (comuna Zorleni, Vaslui), drept 100 lei

³⁰² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 364, pp. 354, 355

³⁰³ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 28, pp. 41, 42

bătuți, „doi bătrâni, ce-au fost partea ei de la moșul ei Fărâmbă și de la Fărâmoaie, din siliștea Fărâmeștilor, din Movila Iepeii, la vale, pe drum, prin gura Iepeii... în fața lui Simion Cernea șoltuzul, cu 12 pângari, popa Ștefan cel domnesc, Ionașco Dinga neguțătorul, Nacul tij (la fel), Vântul tij, Ciudin tij, Neagoe ce-a fost șoltuz și mulți oameni buni din târg de **Bârlad**, Drăgan de **Zmiiani** (Zmieni, contopit cu Băcani, comuna Băcani, Vaslui), Bălan Hulpe și Bolea de **Hulpășeni** (comuna Băcani, Vaslui), Petrea de **Banca** (comuna Banca, Vaslui), și Necoară de **Suseni** (comuna Băcani, Vaslui)”³⁰⁴.

1644, august 16: Zapis de la Simion Gane șoltu-zul, cu 12 pângari, de la popa Ștefan cel domnesc, Ionașco Dinga neguțătorul, Nacul tij (la fel), Vântul tij, Ciudin tij, Neagoe ce-a fost șoltuz și mulți oameni din **târgul Bârlad**, așijderi Drăgan, slugă domnească din **Zmiiani**, Bălan Hulpe și Bole de **Hulpășeni**, Petre de **Banca**, Ni-coară de **Susăni**, în care mărturisesc „cum a venit Anghelina, cu feciorul ei Vasile, fata lui Simion Miera, feciorul Nastei, fetei lui Ion Fărâmbă de **Fărâmești**, și au vândut... doi bătrâni ce-au fost partea ei de la moșul (bunicul) ei Fărâmbă și de la Fărâmoaia din seliște Fărâmeștilor, și vor ști oamenii: din movila Epiei, la vale, pe drum, prin gura Epiei și pe câmp, până în apa Bâr-ladului, cu vad de moară în Bârlad... jupânului Scarlet de **Zorăleni**, drept 100 lei bătuți”³⁰⁵.

1644, decembrie 1: Întărit de Vasile Lupu voievod fraților Neculai și Irimiica, fiii lui Maștei, și verilor Irimia,

³⁰⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXVII, București 2005, doc. 243, p. 223

³⁰⁵ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, p. 60

fiul Anei, Ionașco, fiul Popii, Corniță, fiul Aga-fiei, și de asemeni fiilor lui Ionașco, și Gavril, fiul Nastei, toți nepoții lui Ignat, și de asemenea verilor lor Drăgan, Ifrim și Albul, fiii Măricăi, nepoți lui Ignat, care primesc uric pentru „niște părți de ocină din satul **Băliceni** (co-muna Zorleni, Vaslui) și din satul **Zmiiani** (Zmieni, contopit cu Băcani, comuna Băcani, Vaslui), ce sunt pe Simila, în ținutul Tutova, și cu vad de moară pe Bogdana și în Simila, ce se vor alege părțile bunicului lor Ignat, din vatra satului, din câmp, din vaduri de mori și din tot venitul, din ispisoc de pâra și de ferăie ce ei au arătat înaintea noastră, de la Moise Moghila voievod, ce ei s-au judecat cu Mierea uricar și au scos aceste părți de prisacă cu mare cheltuială. / Și în acest zapis de la Moise voievod nu erau puși Neculai și frații lui, ce sunt mai sus scriși, fără numai Drăgan și frații lui Fimul și Albul, fiii Măricăi, și alți frați și veri ai lor, fiii Marfei și Anei, și sora lor Agafia, și fratele lor Popa, și Ionașco și Nastea, toți fiii lui Ignat nu erau scriși în acest ispisoc de la Moise voievod”³⁰⁶.

1645, iunie 20: Ispisoc de judecată de la Vasile Lupu voievod, după ce „Iftimii vătav a arătat un zapis de mărturie de la Isac ureadnic de **Bârlad**, Racliș curtean, Iupul cupeț, Ionașco Băltag. Ursul aprod de **Zmiiian** (sau Zmeieni, comuna Băcani, Vaslui), în care mărturisesc precum a fost cumpărat Dumitrașco Gheuca unele părți de ocină din **Dragsini** (sau Drăxeni, comuna Gherghești, Vaslui), ce este pe pâraul Studeneș, în ținutul Tutovii... care a fost cumpărat de la Oprina, sora Stanchii, și de la alți frați ai lui Stanchi, Dochia, Toader Bălțatul și Nicolai, fecior Ursului pitar, toată partea lor, jumătate din acest sat.

³⁰⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVII, București 2005, doc. 461, pp. 439, 440

/ Dar Iftimie a întors toți banii lui Dumitrașco Gheuca, cât a fost dat el pentru acea parte, căci Iftimie a avut cealaltă jumătate de sat, dreaptă cumpărătură mai înainte... iar lui Dumitrașco Gheuca nu i s-a căzut lui să cumpere dintr-acest sat, Dragsini, pentru că a cumpărat Iftimie, mai înainte, cealaltă jumătate de sat”³⁰⁷.

1645, iulie 20: Zapis de mărturie de la Isac, dregătorul de **Bârlad**, Racleș căpitanul, Iupul neguțător, Ionașco Băltag, Ursul aprod de **Zmiiani**, Ionașco Dinga, Ursul Vântul, Nacul neguțătorul din Bârlad, în care scriu cum a venit înaintea lor „Iftimie vătavul de a pârât pe Dumitrașco Gheuca pentru ocina de la **Dragsini** (comuna Băcani, Vaslui), ce a fost cumpărat Dumitrașco de la Oprina, fata Stancăi de **Grădești** (comuna Puiești, Vaslui) a jupânesei Cimbalei. / Deci Iftimii a avut moșie mai devreme acolo și a știut că a fost cumpărat Dumitrașco. Deci am socotit ca să-i întoarcă Iftimie lui Dumitrașco... și a scos banii înaintea noastră și a tot târgul și i-a dat pe mâna lui Dumitrașco, 75 ughi (ducați ungurești). Și acești bani s-au dat pentru partea mâne-sa Stanca și pe partea Odochiei, și pentru partea lui Toader Bălțatul, și pentru partea lui Neculai, feciorul lui Ursul pitarul; face jumătate de sat Dracsini”³⁰⁸.

1651, februarie 8: Ursul din satul Zmiani, feciorul Irinei, nepotul Vărvarei, strănepotul Telei ce a fost stol-nic, dăruiește „jumătate de sat de **Zmiani**, partea mea, cu jumătate iaz cu moară și cu casele mele din Zmiiani, și din satul întreg din **Romăni**, dinspre apus, așijderi, din gura

³⁰⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 103, p. 88

³⁰⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 137, p. 116

Iugei, din satul **Stâmba** dinspre Tutova...dumisale Enachi al lui Gavril Păladi și dumisale Toade Păladi, pentru sufletul celor ce le-au agonisit și pentru sufletul nostru... și s-au prilejit Scarlet din **Zoriliani**, Apos-tolache, Bejan Gheuca, Ionașco sin (fiu) Drăgan, Dumi-trașcu Buciumaș, frate-meu Căzacul ot **Zmiiani**, popa Gavril cel domnesc, popa Chiriiacu, duhovnicul meu din Bârlad, Antohie Costache, Constantin Bujoranul, Neculai Bujoran, Constantin Țopa pârcălav și Ionașco Țopa ot **Bârlad**, și Pavăl Surlă din **Gherghești**”³⁰⁹.

1651, iulie 5: Întărit de Vasile Lupu voievod Pălădeștilor, care „au arătat un zapis de la Ursul aprodul din **Zmienii**, feciorul Irinei, nepotul Varvarei, strănepotul lui Teli fost stolnic, precum... a dat și a dăruit cu limbă de moarte partea lui de moșie din jumătate de sat **Zmienii**, ce este pe Smila, și iarăși, din tot satul **Români**, partea lui... asemenea și din satul **Strâmba**... asemenea și din locul de prisacă din satul **Mânzeini** (Mânzați), de este lui dreaptă ocină și dăruire de la Avram Mânzatul. Toate acestea le-a dat și le-a dăruit Pălădeștilor pentru sufletul părinților lui”³¹⁰.

1657, mai 30: Marele logofăt Ionașco Rusul îl trimite pe Constantin Bujoreanul din **Vulpășeni** să cerceteze neînțelegerile dintre feciorii lui Ifrim, ai lui Drăgan și ai Albului de Zmeiani cu feciorii lui Arsenii, Ilisei „și alți frați ai lor, ce le sunt răzeși, zicând că au moșie cu dânșii în **Zmeiani**, în **Bălăciani** și în **Paulești** și cumpă-rături, cum au arătat un zapis de pâra de la Vasile vodă, și ei nu-i

³⁰⁹ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, pp. 72, 73

³¹⁰ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 42, pp. 58, 59

lasă să-și țină cumpărăturile precum le spun și dresese, ci țin în seminție și un heleșteu ce au cumpă-rătură și danie de la părinții lor, ce este în Bălăciani, în partea de jos”³¹¹.

1667, iulie 17: Mărica, fata lui Cârnațiu din Suseni, dăruiește șetrarului, feciorul lui Irimie, partea ei de „moșie din satul **Suseni**, de la taică-meu Cârnațiu... și i-am dăruit și partea mea de cumpărătură, ce a fost cum-părătură tătâne-meu din bătrânul Bese... ca să-i fie dată drept sufletul meu și al părinților mei... Și s-au întâmplat Nicolai, Postolache Drăgan și Buciumaș din **Zmeiani**, Bucioc, Simion sin (fiu) Năstacul și Dimion din **Suseni** și alți mulți”³¹².

1669, aprilie 12: Zapisul lui Dumitrașcu Buciumaș, Postolachi Drăgan, Ursul Babeș, Ionășcuță Drăgan și Neculai Fulger, toți din **Zmeiani**, și Stratul vornicul din **Băcani**, în care mărturisesc „preum, întâmplându-se Panaite Grecul mergând la Iași cu niște vin, cu câteva buți, l-au întunchenat, la Gura Iapei, pe Bârlad, oastea lui Constantin vodă, când l-au gonit tătarii, și i-au spart buțile și le-au băut; apoi Panaite Grecul s-a apucat de sa-tele de primprejur, de **Banca**, de **Bujoreni** și de **Epurenii**, zicând că i-au spart ei buțile și le-au băut și zicând Pa-naite Grecul că a găsit la buțile lui și pe Năstacul, feciorul Arsănoe din Zmeiani; și apoi, prădând Panaite satele și Năstacului neavând ce-i lua, că murise, și luând bucatele noastre pentru dânsul, noi am luat de grumaz pe Chindia, femeia Năstacului, iar ea, neavând ce da ca să plătească 12 lei ce au dat, a căzut cu rugămintă la Ionășcuță Ifrim, de-a dat

³¹¹ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 43, pp. 60, 61

³¹² Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 57, pp. 77, 78

pentru dânsa de a plătit și a îmblat Ionașco, cheltuind pentru dânsa, până a mântuit. De acolo, apoi eu, Chindia, femeia Năstacului, neavând să dau bani lui Io-nășcuță, ce a dat pentru mine, i-am dat moșia bărbatului meu de la sat, de la Bălăceni, însă partea lui cu a fraților lui, cât va fi”³¹³.

1670, iunie 1: Alexandra, jupâneasa răposatului Gavril Păladi dă cumnatului ei Gheorghe Bogdan șetrarul „jumătate de sat din **Zmien**i, care ne-a fost danie de la Ursul din Zmien*i*, și jumătate de heleșteu, și dumnealui ne-a dat partea dumisale numai din heleșteul de la **Portărești**”³¹⁴.

1670, iunie 8: Gheorghe Bogdan șetrarul face schimb de moșiii cu cumnata lui sulgeroia (văduva lui Gavril Paladi), primind „partea dumisale din heleșteul **Zmeiani**, jumătate de iaz, și eu i-am dat partea mea din heleșteul de la **Portărești**”³¹⁵.

1675, martie 6: Dumitrașco din **Hulpășeni** și femeia lui Anghelina dăruiesc lui Toader, vornicul de **Bârlad**, feciorul Bujoranului Constantin, „partea noastră, câtă se va alege, din matca pâ râului, din iazul de jos, cu vad de moară... așijderea, și niște părți de cumpărături, ce-am avut într-acel iaz, i le-am vândut lui Toader, drept 28 lei buni... care părți au fost ale lui Terchil și ale Mohoriatoei... dinaintea lui Toader Pălade, ce-a fost vistiernic mare, Neculai căpitanul de Curte și Buciumaș din **Zmeiani**, Corlat uricariul, popii Ionașco, Arsenie și

³¹³ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 46, pp. 63, 64

³¹⁴ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 48, pp. 66, 67

³¹⁵ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 30, p. 43

Gligorașco din **Horiiata**, a popii și a Sratului din **Bacani**, Dumitrașci Băltăgel din **Ghicani** și a popii Avram din Hulpășeani”³¹⁶.

1676, octombrie 6: Sofiica, fata Zahariei din Gherghești, dăruiește „nepoților mei, feciorii Acsiniei, lui Gavril și Mălancăi... partea mea de moșie din satul **Gherghești**, și din satul **Zmianie**, și din **Români**, de pe apa Smilei, și din satul **Strâmba** și din **Coțmănești**, de pe apa Tutovei, și din satul **Doncești**, de pe apa Covur-luiului... dinaintea preotului Ștefan, Dionisie călugărul, Gheorghe feciorul lui Maștei Biniei și Petre feciorul lui Andrei de **Gherghești**, Irimia feciorul lui Constantin Giuncu de **Tătăreni**, Iosip de **Onești**, și alți mulți”³¹⁷.

1685, iulie 18: Necolai, feciorul lui Necoară, nepotul lui Cănaci din Suseni, vinde lui Ion Palade, drept 15 lei, „partea părinților mei din satul **Susăni**, din bătrânul Cănaci, și părțile fraților mei care au fost rămpsăii mai dinainte vreme... lui Gheorghe Drăguțescul, Gavril popa, Ștefan vornic, Gorgan Cioban, Vasile vătăman și Gli-goraș Gonțul sin (fiu) Năstacul ot **Băcani**, Negruț și Buciumaș ot **Zmeiani**, Merăuți ot **Bălăceni**, Bucioc și Ștefan Botcos ot **Susăni** și alți oameni buni”³¹⁸.

1686, mai 8: Afteni sin (fiu) Simion, nepot lui Nistor Săceată, Maria, femeia Manei, nepot lui Nistor Săceată din Suseni, vând lui Negruță și fraților lui, feciorii căitanului Necolai, drept 15 lei, „din satul **Suseni**, a treia

³¹⁶ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, IV, Bârlad 1924, doc. 68, pp. 113, 114

³¹⁷ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, IV, Bârlad 1924, doc. 71, pp. 117, 118

³¹⁸ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 61, pp. 81, 82

parte din bătrânul Ion Brândulian și a Nastacului... dinaintea lui Gavril preotul din **Băcani**, Ionașco sin Ifrim și Tănasă nepot lui Buciumaș din **Zmeiani**, Șteafan diaconul din **Suseni**, și am iscălit cu toții”³¹⁹.

1691, aprilie 19: Carte de împuțernicire, dată Tudose Dubău mare logofăt, Vasile Costachi mare vornic și Andronic mare spătar „fratelui nostru Ion Tălăbăscul vtori logofăt, ca să fie volnic a ține și a opri toate părțile de ocini din satul **Bălăceni** și din **Păulești**, ce sunt în ținutul Tutovii, pe apa Smilii și a Bogdaniei, care părți au fost ale Mugucioaei, care le-a dat lui Dumitru postelnic, tatăl lui Ion Tălăbăscul, luându-l fecior de suflet Murgu-cioae... să aibă a le ține și a le opri dinspre Negruț și dinspre frații lui, feciorii lui Neculai din **Zmeiani**, pentru că au avut pâra de față Negruț și frații lui cu Ion vtori logofăt... iar feciorii lui Neculai să lipsească”³²⁰.

1692, iunie 1: Ștefana, fata Dumitrei, nepoata Anghelinei Gheorghițoaei vinde lui Ion Păladie, drept 5 lei, „toată partea mea ce se va alege din iaz, din jumătate de sat **Zmeiani**, din partea de sus, ce este pe Smila, și partea din **Păulești**, din tot locul, și partea din **Bălăciani**, din tot locul... dinaintea lui Preda armașul cel mare, Toader Bujoranul vornicul, Ion Negruțu din Zmiiani, Tănasă Buciumaș din Zmiiani”³²¹.

1697, mai 20: Porunca dată de Antioh Constantin voievod fostului mare clucer Ștefan Mălăscul și sluji-

³¹⁹ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 62, p. 82

³²⁰ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 31, pp. 43, 44

³²¹ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 50, p. 69

torilor domnești „care sunteți cu rupta la ținutul Tutovii”, după ce „s-au pârat de față Ion Pălade mare sulger cu Gligorie și cu Ioniță, feciorii lui Nicolai, feciorul lui Ifrim din **Zmeiani**, zicând sulgerul precum are danie de la Nicolai, feciorul lui Ionașco Șălariul, în satul **Suseni**, cu jăriște de casă, pe care a avut-o în acel sat și cu toată partea lui de moșie, iar Grigore și Ioniță s-au sculat și au făcut casă pe jăriștea danie locului dumisale; iar ei dădură seamă că nu-au făcut pe jăriștea casei dumisale și au făcut pe jăriștea casei lor, unde au avut părinții și moșii lor... / Voi să mergeți la satul Suseni, să strângeți oameni buni și să luați seama foarte cu dreptate: de vor mărurisi cum a a acut tatăl acestor oameni casă acolo, în Suseni, și au făcut ei casă pe jăriștea casei părinților lor... să-și ție ei casa, precum au făcut-o; iar de s-or afla precum au făcut casă pe jăriștea casei sulgerului, să-și ridice ei casa de acolo, să o mute pe locul lor și să lipsească de acolo”³²².

1701, februarie 12: Mirăuță, feciorul lui Ifrim din **Zmeiani**, și cu feciorul lui Ifrim dăruiesc lui Ion Pălade „moșia din satul **Suseni**, partea femeii mele Schiva, fata Năstacului, a patra parte din bătrânul Năstacului... Așijderi i-am dăruit ce am de la tatăl meu Ifrim, a patra parte din bătrânul tatălui meu Ifrim, iar din satul Suseni”³²³.

1704, iunie 20: Irina, femeia răposatului Necolai, ce a fost căpitan, feciorul lui Ifrim ot **Zmeiani**, din ținutul Tutovii, și feciorii ei Gligori și Ion dăruiesc marelui vis-tiernic Ion Păladi ocina și „cumpărătura din seliștea

³²² Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 64, pp. 83, 84

³²³ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 69, pp. 88, 89

Suseni, partea noastră din bătrânul Zmeianilor, care este aleasă și stâlpită dinspre alți răzeși”³²⁴.

1704, noiembrie 26: Pârcălabii de Tutova, trimiși de vodă cu păgubașul Gavril de **Ruși**, fost vornic de poartă, să-i „împlinească 50 de lei de la Gavril Pascal arma-șul, pentru jumătate de heleșteu din **Zmieni** pe Bogda-na... care le-a fost împreună și-au fost neguțat Gavril vornicul și cumnatu-său Pascal cu Gheorghe Bogdan, ce-a fost jîtnicer, drept 100 lei, și bani nu le-a dat atunci și le-a făcut zapis, să le dea bani la o zi... când nu le-a dat banii și i-a urnit din zi în zi până s-a întâmplat de a murit Gheorghe Bogdan și a rămas zapisul cel de bani la Pascal, tatăl armașului Gavril, și s-a întâmplat de a murit și Pascal... iar Gavril armașul, feciorul lui Pascal, a luat zapisul și l-a dat Lupului Bogdan, ce-a fost hatman, și a luat el banii pe heleșteu, și unchiului său Gavril vornicul nu i-a dat nimic. / Deci... am mers la casa lui Gavril armașul și am luat niște vite, și le-am dus în târgul Bârlad, și am strâns preoți și orașeni bătrâni și le-am prețuit: 4 boi 24 lei, 2 vaci 10 lei, o mânzată 2 lei, 11 mascuri mari mici, din iarbă, neumblați în jir, 11 lei. Și au mai rămas 3 lei, și a pus zălog două junci, un mânzat și o mânzată, în două săptămâni, de n-a da banii, să fie istovit; și s-a pus și zi, din 16 noiembrie, până în două săptămâni. Și am făcut această mărturie”³²⁵.

1708, mai 15: Merăuță sin (fiu) popii Ion din **Voinești** și ginere căpitanului Necolai din **Zmeiani**, împreună cu femeia lui Mălanca, „căzând la mare scăpăciune și împresurare de multe nevoi ale țării și neavând altă

³²⁴ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 70, pp. 89, 90

³²⁵ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, IV, Bârlad 1924, doc. 98, pp. 160, 161

putință”, zălogește vistiernicului Ioan Păladi „dreapta ocină și moșie ce avem de la părinți prin câteva hotare, de pe tatăl meu Ion, preotul din Voinești, și maică-mea Aftimia, fata lui Bârsan din **Toflești**, anume în **Lipova**, în **Bobești** și **Spineni** pe Tutova, și **Cârsteșii de deal**. Așijderi am zălogie și părți ce s-ar alege femeii mele Malanca, ce sump pe apa Smilei”³²⁶.

1713, mai 1: Agafița, jupâneasa răposatului Preda Palade, vinde marelui spătar Ion Palade, drept 330 lei bătuți, „jumătate de sat **Portărești**, cu **Drujești** pe Smila, cu casă de cum a rămas stricată și cu vecini din câți s-or afla, însă fără cei iertați, ce vor avea scrisori de iertare de la dumnealui stolnicul, cu tot cu heleșteu întreg și cu vad de moară. Căci înainte vreme fost-a jumătate de heleșteu al lui Gheorghe Bogdan șetratul, cum și jumătate de sat Portărești cu Drujăști, și apoi s-au învoit, de-a luat Bogdan partea noastră, jumătate de heleșteu din **Zmeiani** și ne-a fat partea sa de heleșteu de la Portărești”³²⁷.

1720, octombrie 26: Stamati pârcălabul, feciorul lui Gavril, vornic de gloată ot **Ruși**, vinde fostului mare spătar Păladi „jumătate de sat **Români**, ce-i pe apa Smilii, din jos de Băcani, ot Tutova; care împlă acet pol sat pe 5 bătrâni, deci 3 bătrâni sunt Arsinia, moașa (bunica) noastră, Sohiica, sora moașei noastre, și Măricuța Fulgeroae, tij (la fel) soră; dintr-acești 3 bătrâni, am vândut pol (jumătate), care este partea părinților mei, iar pol dintr-acești 3 bătrâni rămâne lui Ion Ciornei diacul, ce-a ținut pe vară-mea Ancuța, fata unchiului meu Pascal căpitan; și am mai

³²⁶ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 71, pp. 90, 91

³²⁷ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 32, pp. 44, 45

vândut un bătrân, al Cazacului, frate moașă-mi, care acest bătrân este cumpărat chiar de tatăl meu... / Osebit de aceștia, am mai vândut pol de sat din **Zmiiani**, ce împărțim cu Buciumășeștii, ce țin **Buciumăneștii** pol și noi pol, din apa Smilii, dinspre răsărit, ce trece peste apa Bogdăanii, ce se împarte, ca și Româanii, pe 5 bătrâni: și am vândut 2 bătrâni pol (și jumătate), partea noastră, și 1 bătrân pol, și rămâne lui Ciornei 1 bătrân, danie de la Ursul; la fel, am vândut, din partea Buciumășeștilor, partea Chialsii, sora lui Tănăsă Buciumaș, care ne este danie”³²⁸.

1721, februarie 8: Roxana, fata lui Bucioc din Suseni, preoteasa popii Ștefan Botcos sin (fiu) lui Ion-născuț Drăgan de **Zmeiani**, dinde fostului mare spătar Ion Pălade „moșia din **Suseni**, partea ce mi s-a ales, 3 pământuri drept 10 lei, când a hotărât Enachi mare stolnic”³²⁹.

1741, ianuarie 15: Simeon, feciorul Măricăi, din satul Strâmba, nepotul lui Todoran ce-a fost paharnic, vinde Ursului de **Zmeiani**, drept 12 ughi (ducați ungu-rești), „toată partea de moșie ce i se va alege din **Strâmba**, din jumătate de sat, a cincea parte”³³⁰.

ZMEU

³²⁸ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 54, pp. 73, 74

³²⁹ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 74, pp. 92, 93

³³⁰ Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915, doc. 215, p. 191

(Pleşăşti, azi Zmeu, comuna Lungani, Iaşi).

1635, august 29: Zapis de la marele spătar Ureche, Gheorghe Roşca, Varlan uşerel din **Ciunceşti** (comuna Brăeşti, Iaşi), Ştefan mare vătav, Toder, ginerele lui Zgâ-ia din **Scoreşti** (înglobat în Albeşti, comuna Brăeşti, Iaşi), Malici hotnog din **Şepteşani** (lângă Goeşti, comuna Lungani, Iaşi), Simion pitărel, Vasile şi Ionaşco Răspop din **Pleşăşti** (Pleşeşti, azi Zmeu, comuna Lungani, Iaşi), Toder Drăguşan din **Todereşti** (Todireşti, înglobat în Chilişoaoaia, comuna Dumeşti, Iaşi), Iusip din **Brăeşti** (comuna Brăeşti, Iaşi), Gugea şi Pătraşco Fulger din **Goeşti** (comuna Lungani, Iaşi), popa Toder din **Cepliniţi** (Cepleniţa, comuna Cepleniţa, Iaşi), Pătraşco croitor, Mihil şi Stratilat şi Marco diac – slugile lui Ureche din **Iaşi**, care mărturisesc cum au venit înaintea lor fraţii Ipatie Sârbea şi Toader, şi nepoţii lor Nelcăiaco, Isaico şi Măriica, fiii lui Sârbea din **Lungani** (comuna Lungani, Iaşi), nepoţii lui Lupul Coşciug din **Băloşeni** (lângă Borşa, comuna Vlădeni, Iaşi) şi au vândut, „dintr-o jumă-tate a satului **Băloşăşti** (Băluşeşti, comuna Icuşeşti, Neamţ), a treia parte, cea din jos, lui Neaniul vornic, pen-tru 30 zloţi bătuţi”³³¹.

1635, septembrie 1: Ispisoc de întărire, dat de Vasile Lupu voievod lui Vasilie şi fraţilor lui, fiii lui Nechita, nepoţii lui Toader, şi verilor lor Petriceaico mare armaş, şi Avram fost vornic şi Cozma, şi verilor lor, fiii lui Isac, nepoţii lui Ion vistiernic, şi verilor lor Petre Hadâmbul şi fiilor Goioaei, nepoţii Solomieii, şi de asemenea lui Toader Moţoc şi fraţilor lui, fiii Todosiiei,

³³¹ AŞSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 220, pp. 260. 261

nepoții Irimiei Pițigae, toți nepoții și strănepoții Petricăi hatman... și au împărțit între ei dreptele lor ocini și dedini, din dreptele și propriile lor drese și uric de împărțială pe care îl au ei de la Alexandru voievod, satul **Cărbunești** (lângă Goșmani, comuna Români, Neamț), care este în ținutul Neamț, și **Blăgești** (comuna Blăgești, Bacău) și **Fărăoani** (comuna Faraoani, Bacău) și **Movi-leni** (lângă Hertioana-Răzeși, comuna Traian, Bacău), care sunt în ținutul Bacău, și **Mesăhănești** (Misihănești, comuna Roșiori, Bacău) și satul **Ruși** (înglobat în Ro-șiori, comuna Roșiori, Bacău), în ținutul Roman, și **Nănești** (comuna Tănăsoaia, Vrancea), de la Tecuci, și **Vlădești** (înglobat în orașul Vaslui), pe Tutova, și **Sân-gerei** (comuna Sângerei, raionul Sângerei, Moldova), din ținutul Iași, și **Pleşești** (azi Zmeu, comuna Lungani, Iași), de la Cărligătură, și șase fâlcii de vie, care sunt la **Cot-nari**. / Astfel, a căzut în partea lui Petriciaico și a verilor lui, Ionașco Avram fost vornic și Cozmei, și altor veri ai lor, a patra parte din satul Cărbunești, și a patra parte din satul Blăgești, și a patra parte din jumătatea de sat Farăoani și Mesăhănești, și a patra parte din satul Nănești și două fâlcii de vie, care sunt la Cotnari. / Și în partea lui Toader Moțoc, cu alți frați ai lui, s-a convenit a patra parte din satul Cărbunești, și a patra parte din Blăgești, și a patra parte din jumătate de sat Fărăoani, și satul Movileni, și jumătate de sat din Pleșăști, și cu două fâlcii de vie, tot de la Cotnari. / Iar în partea lui Petrea Hadâmbul și a fiilor Goioaei, nepoții Solomiiei, s-au convenit a patra parte din satul Cărbunești, și a patra parte din satul Blăgești, și a patra parte din jumătate de sat Fărăoani, și jumătate din Ruși, și jumătate din Sângerei, și a patra parte din satul Vlădești, și o falce de vie, tot la Cotnari. / Și iarăși, în partea slugii noastre Vasilie, cu frații

lui, fiii lui Nechita, nepoții lui Toader, s-au cuvenit a patra parte din satul Cărbunești, și a patra parte din Blăgești și a patra parte din jumătatea de sat Fărăoani, și jumătate de sat Ruși, și jumătate de sat Sângerei, și a patra parte din satul Vlădești, și cu o falce de vie, tot la Cotnari”³³².

ZORILEȘTI

(Zorilova sau Zorilești, sat pe Prut și pe Camenca,
raionul Glodeni, Moldova)

1546, martie 31: Întărit de Petru (Rareș) voievod lui Colac, Frățilă și Andreica, după ce cumpără, cu 200 zloți tătarești, de la Mușa, fata Crăstinei, „din uricul ce l-a avut maică-sa Crăstina de la părintele domniei mele Ștefan voievod, a patra parte din satul **Zorilești** și a patra parte din satul **Văcășani** (Văcășani, Vrancea), unde a fost jude Frumușelul”³³³.

1587, ianuarie 17: Întărit de Petru (Șchiopul) voievod Anghelinei, cneagina lui Opre postelnic, care cumpără, cu 500 ughi (ducați ungurești), de la Măriica, cneaghina lui Dracsin pârcălab, fata lui Hrană vornic, nepoata Anghelinei, strănepoata lui Coste Posadnic, răs-strănepoata lui Fădor și lui Stan Posadnic, „a patra parte din satul **Lălești**, ce acum se numește **Posadnici**, partea din mijloc dinspre cea din jos, care-i la Jijia, și cu loc de moară... schimbătură mamei sale, cneaghina lui Hrană, cu vara ei

³³² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 228, pp. 268, 269

³³³ Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XXIII, Iași 1895, pp. 9-11

Tudosia, iarăși nepoată lui Coste Posadnic, pentru partea ei din **Zorilova** (Zorilești, sat pe Prut și pe Camenca, raionul Glodeni³³⁴, Moldova)”³³⁵.

1656, aprilie 4: Întărit de Gheorghe Ștefan voievod fostului mare vornic Ghica, care primește ispisoace pentru moșiile sale, „din a treia parte din satul **Vasileuți**, două părți ce-s pe Prut, în ținutul Iașilor, cumpărate de la Necula, fiul Drăgălinei, nepot lui Ion, și de la Vasile, fiul Măricăi, nepot Nastasiei, strănepoți Dobranei, pentru 120 lei bătuți... a treia parte din același sat, partea din mijloc, cu heleșteu la Camăncă, cumpărată de la Ionașco Comișescul, pentru 150 taleri de argint, iar lui i-a fost cumpăratură de la Micuța și Mierla, fetele lui Simeon Beșină, de la Vasile, fiul Măricăi, de la Dochîța, fata Chelsiei, nepoți Cansachiei, de la Ionașco și Istina, fiii lui Pătrașco Beșină și de la alți frați ai lor. Și iarăși a cumpărat, tot de la Ionașco Comișăscul, din a treia parte din același sat, jumătate din partea de sus, pentru 40 de ughi (ducați ungurești), iar lui i-a fost dreaptă cumpăratură de la Mierla, fata Nastasiei, de la Necula, Nastasia și Alba, fiii Drăgălinei, și de la Gafta, fata lui Vasile Gorcescul; / și iarăși i-am întărit o seliște, anume **Zorilova**, ce-i pe Prut, cumpărată de la Gorie, Necula și Toader, fiii Pahulcei din **Tomești**, nepoți lui Avram, și de la Miron, fiul lui Toader, nepot Anghelinei, pentru 220 lei bătuți... și, cu heleșteu în Camăncă și cu jumătate din Colacul Bălței, ce se numește Zorilova, unde a fost seliștea bătrână; / și a patra parte din tot satul **Vlășineștii**, partea din mijloc, și iarăși, din același

³³⁴ Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 286

³³⁵ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, pp. 113-115

sat, partea lui Răschip jumătate, cum-părată de la Ion, fiul lui Chirilă Bacalăș, nepot Magdei, de la Ionașco, fiul lui Vasile Bacalăș și de la Sofronia, nepoată Chirilei... și o parte, ce se va alege partea lui Ion Bacaluș, ce-i pe Jijia, în ținutul Dorohoiului, cumpărat cu 15 lei bătuți; / și am întărit trei părți din tot satul **Cu-ciarov**, ce se numește acum **Vertiporoh**, și din acea a patra parte a treia parte, ce-i pe Ciuhur, în ținutul Hotinului, cu loc de heleșteu în Ciuhur, cumărată de la Gavril Brăescul, fiul lui Ștefan Brăescul; și din zăpis de pâră, ce-a avut el la Vasile voievod, ce s-a pârât atunci cu Pârciul și Poroh, și i-a rămas pe dânșii”³³⁶.

ZORLENI

(Zorileni, sat Simila, comuna Zorleni, Vaslui).

1444, iunie 18: Întărit de Ștefan și Alexandru voievozi popii Toader din Bârlad, care primește uric pentru satele „moara fratelui său, a popii Draghie, ce este la Smila, unde a fost heleșteul bistricenilor, valea până unde cade Smila în Bârlad; și am poruncit lui ca să-și facă sat; și, pe Lahova, unde a fost mănăstirea fratelui său, a popii lui Draghie, încă am dat acelu de mai sus zis, popa Toader

³³⁶ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IX, Iași 1914, pp. 146-149

din Bârlad... Iar hotarul acelei pustii să fie cât va fi de ajuns unui sat”³³⁷.

1594, martie 28: Întărit de Aron voievod, drept danie domnească, vameșului Kiriac, căruia în dăruiește „seliștea **Zorilenilor**, din sus de târgul Bârladului, pe apa Bârladului”³³⁸.

1625, mai 25: Martor în zapisul de mărturie prin care Busca, fata logofătului Bogza, nepoata Purceloaei, confirmă că a vândut partea ei de ocină „din satul **Dușești** (sat pe Vaslui, lângă Codăești și Movila lui Burcel, Vaslui) lui Ionașco, hânsarului celui mare, drept 50 de gal-beni roșii”, martori la tocmeală fiind „unchiașul Lupul din **Popești** (sat pe Bârlad, inclus în Zorleni, Vaslui), Ionașco cuparul de **Pietrești** (Petrești, inclus în Blăgești, Bacău), Mihoci paharnic de **Ludești** (comuna Ludești, Vaslui) și Pântea ce a fost postelnic”³³⁹.

1626, august 24: Zapisul vornicului Gavril Mirca și al feciorului său Pricopie, în care scriu că au „vândut satul nostru **Zorilenii** dumisale lui Scărlet și jupânesei dumisale... pentru 750 taleri. Și după acești bani, mi-a mai dat jupâneasa Scărletoae 50 de taleri, bani proști, potronicul câte nouă bani. Și s-au împlut 800 de taleri proști”³⁴⁰.

1632, iunie 28: Zapisul lui „Ion Carapotona șoltuzul și cu 12 pârgari din târg de **Bârlad**”, în care măr-

³³⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. I, București 1975, doc. 248, p. 351

³³⁸ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XX, Iași 1928, pp. 43, 44

³³⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 331, pp. 404, 405

³⁴⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969, doc. 110, p. 130

turisesc vânzarea făcută de Măriica, fata vistiernicului Ifrim, și de nepoții săi Toader, Gligorie, Măriia și Irina, feciorii Ursului, nepoții vistiernicului Ifrim, care „și-au vândut a cincea parte de sat din **Bujoreni** (înglobat în Zorleni, Vaslui) și din **Pipărcani** (Pipercani, lângă Zorleni și Banca, Vaslui) și din **Băcsănești** (lângă Zorleni și Banca, Vaslui), de la Bârlad și cu vad de moară în Bârlad, ce au avut de la părintele lor Ifrim vistiernicul, cumpărătură de la jupâneasa Măgdălina, fata lui Ionașco, nepoata Mihului medelnicerului”; / Și iar a vândut Măriica... dintr-a cincea parte din sat de Bujoreni, și din Pipărcani, și din Băcsănești... și dintr-a cincea parte din **Mastatici** (la nord de Zorleni, Vaslui), partea lor cumpărătura lui Ifrim vistiernicul de la frații Gligorie și Vasile, feciorii Anghelinei, nepoata Mihului medelnice-rul. Și o au vândut Pânteii și fratelui său Boului, drept 100 de lei bătuți”³⁴¹.

1632, septembrie 21: Întărit de Alexandru Iliăș voievod lui Scherlet din **Zorileni** și cumnatului său Tudorachi, care „s-au rugat domniei mele cu mare rugămin-te și au cerut de la domnia mea o seliște de sat, dreaptă a noastră domnească, anume **Bălăcenii**, care este în ținutul Bârlad, ascultătoare de ocolul târgului nostru **Bârlad**, care a fost pustie în zilele de demult, și ne-au dat nouă 100 ughi galbeni. Deci domnia mea și sfatul nostru, al țării, având mare greutate la Poarta cinstitului împărat, și de la vizir, și de la domnia sa hanul, și văzând că țara noastră a rămas în scădere și la mare sărăcie, am luat de la dânșii toți acești

³⁴¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971, doc. 132, pp. 168, 169

bani mai sus scriși, 100 de ughi galbeni, și i-am dat în trebuința și în ajutorul țării, și le-am dat lor acea seliște”³⁴².

1632, octombrie 16: Întărit de Alexandru Iliăș voievod fraților Pânte și Boul, care primesc uric, în baza unui zăpis de mărturie al șoltuzului Ioan Carapotona și al celor 12 pârgari din **Bârlad**, pentru „a cincea parte din satul **Bujoreni** (sat înglobat în Zorleni, Vaslui) și din **Pipercani** (comuna Banca, Vaslui) și din **Băcsănești** (lângă Zorleni, comuna Banca, Vaslui), pe Bârlad, cu vad de moară pe Bârlad”, cumpărate de la Mărica, fiica lui Ifrim vistiernic, și de la nepoții lui de fii Toader, Grigore și Mărica, și de la Erina, fiica lui Ursul, moșiile cum-părate de bunicul lor Ifrim de la Măgdălina, fiica lui Ionașco, nepoata de fiu a lui Mihul medelnicer... drept 100 taleri de argint”³⁴³.

1632, decembrie 30: Zăpisul lui Maței Roșca din **Bârlad**, în care mărturisește că nu are drese pentru „seliștea ce este lângă **Zorileni** (Zorleni, comuna Zorleni, Vaslui), în ținutul Bârladului, anume **Bălăceni** (lângă Băcani, Vaslui), cum a zis fiu-său Gligorie, că ar avea drese de la Moise vodă. Și acea seliște este cumpărătură fratelui nostru Scherlet”³⁴⁴.

1634, iulie 15: Întărit de Vasile Lupu voievod armașului Ștefan Scărlet și cneaghinei lui Maria, după ce fusese pârât la domnie de Zamfira, cneaghina lui Dumitrașco Chiriac, și de fiul ei Toader, nepotul lui Andrei,

³⁴² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 217, pp. 273, 274

³⁴³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 228, pp. 284, 285

³⁴⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 264, pp. 332, 333

fratele lui Chiriac, strănepotul lui Chiriac vameș, „pentru satul **Zorileni**, spunând ei că acel sat a fost drept de danie și miluire de la Aron voievod lui Chiriac vameș și au vrut să întoarcă acel sat de la sluga noastră Scărlet. / Iar Scărlet a spus înaintea noastră că este al lui acel sat, cumpărătură de la Gavril Mirca vornic de gloată și de la fiul lui Dodan, pentru 300 de galbeni ungurești, precum a arătat înaintea noastră și dresese de cumpărătură de la Alexandru voievod... deoarece Mirca vornic și fiul lui Dodan au vândut acel sat slugii noastre Scărlet, pentru că ei au fost chezași pentru Dumitrașco Chiriac, pentru 150 de boi cu vaci și 200 de berbeci, pe care el îi jefuise de la un turc, anume Palavozoglu, în zilele lui Gașpar voievod. Și după aceea, Dumitrașco Chiriac a avut multă nevoie de la acel turc, pentru acele vite... și a fugit în alte țări, și a lăsat pe chezașii săi în mare nevoie. Și mare greutate au avut chezașii lui pentru dânsul. Astfel chezașii... au vândut acel sat Zorileni slugii noastre Scărlet. Iar când a fost acum... pentru că Scărlet a făcut multă cheltuială cu acel sat, 300 galbeni ungurești... ei iarăși s-au tocmit și s-au împăcat cu Scărlet și au vândut din nou acel sat slugii noastre Scărlet, pentru 240 de galbeni ungurești”³⁴⁵.

1636, februarie 12: Întărit de Vasile Lupu voievod lui Constantin, fiul Savei din **Ceucani** (Ciocani, comuna Perieni, Vaslui), în baza unui zapis de la Ionașco Tutovanul și Obrejie din **Tătăraști** (lângă Movileni, comuna Coroiști, Vaslui), Ursul din **Gălițești** (azi Gălțești, comuna Puiești, Vaslui), Mihăilă din **Luminata** (lângă Ivești, comuna Ivești, Vaslui), Dumitrașco din **Bujoreni** (în Zorleni, comuna Zorleni, Vaslui), Ionașco fiul Savei,

³⁴⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXII, București 1974, doc. 191, pp. 216-219

Bejan fiul lui Dumitrașco, și Țopa, „scriind cum au venit înaintea lor Moisei, fiul lui Tudoran ceașnic, din satul **Strânba** (Strâmba, azi Cetățuia, comuna Puiești, Vaslui) și cu nepoții săi Ion, Gheorghe, Florica, Marta și Scheauca, copiii Măgdălinei și ai Ilenii... și i-au vândut „din sat din Strânba, jumătate din jumătate de sat”³⁴⁶.

1636, octombrie 15: Zapisul Ștefanei, fata lui Ionașco David din Văleni ot volost Fălciu, prin care mărturisește că s-a „tocmit cu jupânul Scărlet din **Zorileni** (Zorleni, comuna Zorleni, Vaslui), de i-am vândut partea mea de ocină din **Văleni** (comuna Viișoara, Vaslui), drept 15 galbeni, dinaintea jupânului Chicoș șetrarul cel mare, Ursul aprodul ot **Zmiiani** (comuna Băcani, Vaslui), Gli-gorașco, Dumitrașco Gheuca fost vornic, Simion Oana din **Stoenești** (azi Stoilești, comuna Vutcani, Vaslui), Pavăl aprod ot **Olănești** (înglobat în Chițcani, comuna Costești, Vaslui) și mulți oameni buni”³⁴⁷.

1638, august 31: Zapisul lui Gheorghită Șeptilici namesnic **Bârladskoi**, Ionașco șoltuzul și cei 12 pârgari, Maftai, Arsenie Gâlcă și alți orășeni din târgul **Bârlad**, în care mărturisesc „cum au venit popa Nicoară de **Brăițeni** (lângă Șuletea, comuna Șuletea, Vaslui) și cu feciorii săi Ion și Aftinicul, nepoții lui Vrâncean de **Văleni** (comuna Viișoara, Vaslui) și au vândut partea lor din sat din Văleni, din bătrânul Vrâncean, din a patra parte, cu vad de moară la apa Bârladului și un loc de fânaț, partea popii Nicoară, nepotul lui Vrâncean... lui Scărlet și lui Tode-

³⁴⁶ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 331, pp. 375, 376

³⁴⁷ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 540, p. 590

rachi de **Zorleni** (comuna Zorleni, Vaslui), drept 30 de galbeni buni”³⁴⁸.

1643, iulie 17: Ilisafra, fata lui Prebici logofăt, și fiii ei Ioviță, Dabija, Arvasiia și Afteniia, nepoți lui Prebici, vând fraților Scherlet și Aiopul de **Zorileni** (comuna Zorleni, Vaslui), drept 90 lei bătuți, „o seliște de sat, anume **Negoești** (comuna Banca, Vaslui), ce sunt în ți-nutul Bârladului, dinspre răsărit, ce se împreună cu ho-tarul **Bojoranilor** (Bojorăni, comuna Zorleni, Vaslui)... Și drese domnești ce aveam pe cele moșii sunt pe mâna seminției noastre, jupânesei Fociei uricarul. / Și în această tocmeală au fost Păparea de **Mihilașea** (Mihăilașa, comuna Telenești, județul Orhei, Moldova), de ținutul Orheiului, Ureche de **Inești** (comuna Inești, județul Orhei, Moldova), Nuor, popa Vasilie și Ionașco, fratele lui Nuor de **Telinești** (comuna Telenești, județul Orhei, Moldova), Simion diac de **Stoilești** (lângă Draxeni, Vaslui) și Toader ot **Batinești** (comuna Perieni, Vaslui). Și eu, Ștefan Rangu, m-am prilejit acolo și s-au rugat de am scris”³⁴⁹.

1644, februarie 1: Anghelina și feciorul ei Vasile, fata lui Simion Miera, feciorul Nastei, fetei lui Ion Fă-râmă de **Fărâmești** (comuna Zorleni, Vaslui), vinde lui Scărlet de **Zorileni** (comuna Zorleni, Vaslui), drept 100 lei bătuți, „doi bătrâni, ce-au fost partea ei de la moșul ei Fărâmă și de la Fărâmoaie, din siliștea Fărâmeștilor, din Movila Iepeii, la vale, pe drum, prin gura Iepeii... în fața lui Simion Cernea șoltuzul, cu 12 pângari, popa Ștefan cel domnesc, Ionașco Dinga neguțătorul, Nacul tij (la fel), Vântul tij,

³⁴⁸ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 450, pp. 426, 427

³⁴⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVII, București 2005, doc. 130, p. 128

Ciudin tij, neagoe ce-a fost șoltuz și mulți oa-meni buni din târg de **Bârlad**, Drăgan de **Zmiiani** (Zmienii, contopit cu Băcani, comuna Băcani, Vaslui), Bălan Hulpe și Bolea de **Hulpășeni** (comuna Băcani, Vaslui), Petrea de **Banca** (comuna Banca, Vaslui), și Necoară de **Suseni** (comuna Băcani, Vaslui)”³⁵⁰.

1644, august 16: Zapis de la Simion Gane șol-tuzul, cu 12 părgari, de la popa Ștefan cel domnesc, Ionașco Dinga neguțătorul, Nacul tij (la fel), Vântul tij, Ciudin tij, Neagoe ce-a fost șoltuz și mulți oameni din **târgul Bârlad**, așijderi Drăgan, slugă domnească din **Zmiiani**, Bălan Hulpe și Bole de **Hulpășeni**, Petre de **Banca**, Nicoară de **Susăni**, în care mărturisesc „cum a venit Anghelina, cu feciorul ei Vasile, fata lui Simion Miera, feciorul Nastei, fetei lui Ion Fărâmbă de **Fărâmești**, și au vândut... doi bătrâni ce-au fost partea ei de la moșul (bunicul) ei Fărâmbă și de la Fărâmoaia din seliște Fărâmeștilor, și vor ști oamenii: din movila Epiei, la vale, pe drum, prin gura Epiei și pe câmp, până în apa Bârla-dului, cu vad de moară în Bârlad... jupânului Scarlet de **Zorăleni**, drept 100 lei bătuți”³⁵¹.

1645, octombrie 16: Porunca dată de Vasile Lupu voievod lui Ionașco, nepotul lui Necoriță ce a fost hatman, și lui Dumitru uricarul, după ce „s-au jeluît feciorii Bujoranului din satul **Bujoreni** (înglobat în Zor-leni, Vaslui) pe Scărlet, zicând că le împresoară hotarul lor cu hotarul **Zorilenilor** (comuna Zorileni, Vaslui) și nu țin pe unde au ținut din veac. / Pentru aceea, voi să mergeți acolo,

³⁵⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXVII, București 2005, doc. 243, p. 223

³⁵¹ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, p. 60

să strângeți oameni buni, să socotiți și să alegeți hotarul Bujoranilor dinspre al Zorilenilor și cum veți afla mai cu dreptul să puneți niște semne și să faceți o scrisoare, să ne dați de știre”³⁵².

1646, februarie 22: Zapis de la Ioniță namesnic de Bârlad, Chicoș ce-a fost șetrar, Raclăș căpitanul, Gheorghe pârcălabul de **Zorileni**, Crăciun cupeț de **Bârlad**, multe slugi domnești ce s-au prilejit la zi de târg la Bârlad, și mulți orășeni buni și bătrâni, în care mărturi-sesc cum au vândut Bălan Hulpe și nepotul său Arimiica din **Greci** (lângă Cepești, comuna Bogdănița, Vaslui), lui Dumitrașcu Gheuca, „toată partea lor din satul Greci”. / Așijderi, și Bălan, feciorul Catrinei din Greci, și Istratie, feciorul Agahiei, pentru toate aceste părți Gheuca plătind „24 ughi (ducați ungurești)”³⁵³.

1651, februarie 8: Ursul din satul Zmiani, feciorul Irinei, nepotul Vărvarei, strănepotul Telei ce a fost stol-nic, dăruiește „jumătate de sat de **Zmiani**, partea mea, cu jumătate iaz cu moară și cu casele mele din Zmiani, și din satul întreg din **Romăni**, dinspre apus, așijderi, din gura Iugei, din satul **Stâmba** dinspre Tutova... dumisale Enachi al lui Gavril Păladi și dumisale Toade Păladi, pentru sufletul celor ce le-au agonisit și pentru sufletul nostru... și s-au prilejit Scarlet din **Zoriliani**, Apostola-che, Bejan Gheuca, Ionașco sin (fiu) Drăgan, Dumitrașcu Buciumaș, frate-meu Căzacul ot **Zmiani**, popa Gavril cel domnesc, popa Chiriiacu, duhovnicul meu din Bârlad, Antohie Costache, Constantin Bujoranul, Neculai Bujo-ran,

³⁵² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 224, p. 176

³⁵³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVIII, București 2006, doc. 297, pp. 237, 238

Constantin Țopa pârcălav și Ionașco Țopa ot **Bârlad**, și Pavăl Surlă din **Gherghești**”³⁵⁴.

1706, octombrie 26: Tofana călugărița, fata lui Lupan și a Mariei, nepoata lui Vasile Bujoranul, strănepoata Cărstii vornicul, vinde marelui vistiernic Ion Paladi, „pentru 20 lei, 6 boi buni, 6 vaci tij (la fel) și 20 matce stupi... care ținea partea Costăchioaei, de pe jupâneasa Nastasia, fata răposatului Ion Racoviță, fiind și răzeș”, vânzându-i „partea părinților mei, ce se împarte cu toți Bujorarii, a opta parte din satul **Bujorani** și din toate părțile dimprejur, jumătate din partea părinților mei”³⁵⁵.

1902: „**Zorleni**, comună rurală și sat în județul Tutova, plasa Târgul, spre nord-est de Bârlad și în apropiere de el, pe malul stâng al râului Bârladul. Satul formează comuna cu cătunul Bujoreni și este proprietatea M. S. Regelui. Teritoriul comunei este șes și acoperit cu multe pășuni, unde se nutresc un număr însemnat de vite. Are 1.236 locuitori; o livadă cu duzi; o fabrică de spirt; o școală primară; o biserică; o stațiune de drum de fier și un oficiu poștal rural pentru plasele Târgul și Simila. Prin acest sat, care este legat printrun pod de lemn, peste apa Bârladului, cu satul Gura Simila, trece șoseaua județeană Bârlad-Fălciu. Acest sat s-a format după anul 1602, iunie 2, pe locul numit Siliștea Zorileni, dăruit de Eremia-Vodă lut Andrei Chiriac vameșul, că să-și facă acolo sat (atestat în 18 iunie 1444 ca loc pustiu, apoi drept „seliștea Zorilenilor”, în 28 martie 1594 – n. n.). E numit și Slobozia Zorleni.”.

³⁵⁴ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929, pp. 72, 73

³⁵⁵ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VIII, Iași 1913, pp. 36-38

ZUBREȘTI

(pe Ichel, lângă Voinova și Răcia, Orhei, Moldova).

1668, august 8: Scrisoarea pârălabului Apostol, adresată marelui logofăt Solomon Bârlădeanul, după ce a făcut hotărnicia moșiei **Tutoveni** a lui Constantin Crucescul, și care a „mers acolo, la Tutoveni și am strâns oameni buni megieși de primprejur, anume Ghelasie de **Zubrești**, popa Dumitrașcu de acolo, Grigoraș de **Tătărești**, Iliei Aprodu de acolo, Irimia Tudosă de acolo, popa Vasile din **Gălești**, Grigori Șărpi de acolo, Sava Roadi Deal din Gălești, Gheorghe Răgan din **Negrești**, Vasili Panăși din **Volosăni**, Ștefan Canțar din Tătăraști și alți oameni buni... de am mers, am socotit, am ales și am și stâlpit. / Întâi am mers în capul moșiei din sus și am pus piatră hotar dinspre Zubrești, la drumul Gotihorului din sus și, de acolo, la vale, pin valea lui Hasan, tot costișa, până în capul piscului, deasupra satului, și am pus piatră hotar. De acolo, la vale peste pârâu, drept la deal, în muchia dealului și am pus piatră hotar și, de acolo, tot zarea dealului, în jos, până am ajuns în hotarul răzeșilor din partea din jos, ce se hotărăște cu Lunca Mare, și am pus piatră hotar și, de acolo, la vale, prin marginea rediului din sus, valea peste pârâu, în muchia dealului, și am pus piatră hotar și, de acolo, la vale, peste pârâu, drept la deal, prin fântâna Hrublii, în muchia dealului, și am pus piatră hotar și, de acolo, tot muchia dealului în sus, pe lângă moșia Huba, în capul piscului, în marginea pădurii, și am pus

piatră hotar, și, de acolo, tot muchia în sus, pe lângă păduri, până am ajuns la hotarul ce am pus piatră întâi, unde înfundează Tutovenii dinspre Zubrești. / Această parte de moșie, din hotarul Tătărăștilor, și până în hotarul Hubii, s-au ales a dumisale Constandin Cru-cerescu”³⁵⁶.

1680, iulie 16: Pânteia, feciorul Antoniei, nepotul Nastasiei, fata lui Breahnă din Ghirești, dăruiește lui Constantin Clucerescul și jupânesei lui „partea moașii (bunicii) sale Anastasia și a mătușii sale Agaftonia, sora Nastasiei, fetele lui Breahnă din **Gherești**... dinaintea postelnicului Braha ot **Peștodog**, Constantin, Grigore și Toader Ghelet din **Zubrești**, Popa, Gheorghe sin Popa, Donet, Vasile sin Popa din **Găleşești**, Nor căpitan și Grigore ot **Vărzărești** și a mulți oameni buni”³⁵⁷.

1732, septembrie 20: Scrisoarea serdarului Lupul Gheuca, trimisă lui Grigore Ghica voievod, în care mărturisește că, „venind la noi răzeștii de **Surceni** (corect Suruceni), de pe Ișnovăț, din ținutul Lăpușnei, de și-au întrebat judecata pentru un iaz mare, ce este în apa Ișnovățului, precum le-au umblat părțile în iaz, fiind aici de față Apostol Suriceanul, vornicul de Suriceni, strănepot lui Ștefan Suricean, și Ștefan Frunză, vornicul de **Ialoveni**, tij (la fel) strănepot, și Mihalachi, vornicul ot **Buican**, tij strănepot, și Grigoraș, strănepot lui Vasile Suricean, și Ștefan Bivol, tij strănepot lui Vasile, și Vasile sin (fiu) Ionașco, tij strănepot lui Vasile, și Ion Vadrău, tij strănepot lui Vasile Suriceanul, și Sandul Costin, strănepot lui Zgarbură, și Grigoraș, vornicul de **Malcoci**, strănepot

³⁵⁶ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București 1937, doc. 80, pp. 102, 103

³⁵⁷ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București 1944, doc. 148, pp. 148, 149

lui Ionașcu Iurcu, și Lupașcu sin Postolachi, strănepot lui Macsin și Grigore brat (frate) lui, așa a dat seamă Apostol Surcean (Suriceanu), vornic de Suruceni, că au apucat părinții lui precum satul Suriceni a îmblat în 4 bătrâni: un bătrân Dașcu, un bătrân Hare, al treilea bătrân Popa de **Zubrești** și al patrulea bătrân Dumitru Suricean, și când au început să facă acel iaz, din pajiști l-au iezeit feciorii lui Dumitru Surucean, pe nume Ștefan și Vasile, și cumnatul lor Andrei Zgarburu, și Ionașco văr lor, și Macsin cumnat lui Ionașcu Iurcu, fiind al patrulea bătrân din Suriceanu cu cumnatul său Iurcu, ce a ținut pe sora lui Dumitru, și acești frați și veri, întrebând pe neamul celor 3 bătrâni, Dașcu, Popa de Zubrești și Hare, ca să apuce cu toții să facă acel iaz, neamul acelor 3 bătrâni s-au lepădat, n-au vrut să iezească, și au dat răspuns că cine va iezi să stăpânească, și așa s-a apucat neamul lui Dumitru, feciorii și nepoții lui, de au iezeit, și stăpâneau feciorii lui Dumitru... / și a apucat Apostol vornicul, pe tatăl său Istrati Suriceanu, de la Conețchi, încoace, până la moscali, stăpânind trei din părțile și neamul lui Iurcu două părți... / Și așa, precum am aflat că le-au umblat părțile, cu dreptate am făcut mărturie la mâna Suricenilor, alta la mâna Iureștilor. Să se știe”³⁵⁸.

1774, iunie 5: Satul **Zubrești**, ținutul Orhei-Lăpușna, ocolul Ichelului, după recensământul lui Rumeanțev³⁵⁹, avea **toată suma caselor 27**. Scădere rufeturi 6: 1 popă, 1 mazil, 1 volintir, 2 țișgani, 1 femeie săracă. Rămân birnici 21. / **Birnici:** Ioniță Blăniță / Iosip Bortă / Toader, vornic / Ștefan Manoli / Vasili Strătulat / Toader

³⁵⁸ Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București 1937, doc. 147, pp. 169, 170

³⁵⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, p. 439

Strătulat / Postică a lui Macri / Opre Boșcănianu / Ioniță Pleșca / Alecsandru fiul lui Neculai / Constandin Manoli / Ștefan Tinică / Vasile Turtă / Agapi Gălușcă / Grigori Costin / Ion Costin / Vasile Boaghi / Vasile Hilimon / Vasilache Boaghi / Gavril Costin / Iancul, jidov. // **Rufeturi:** Popa Sandul / Postică Haitul, mazil / Pascal, volintir / Ștefan, țigan / Toader, țigan / Ștefana, babă săracă.

1904: „**Zubrești**, sat mare în județul Orhei, volosti Cobâlca. Are 360 case, cu o populație de 1.987 suflete de răzeși; o biserică, cu hramul Sf. Mihail; o școală elementară rusească; 583 vite mari; vii și grădini cu pomi; livezi; 10 mori de vânt”³⁶⁰.

ZUBREUȚI

(sat peste Prut, lângă Cubani, raion Fălești, Moldova).

1429, iunie 19: Întărit de Alexandru cei Bun lui Dan Uncleat, care primește uric pentru „șase sate, anume: jumătate din satul Verejani pe Prut, unde este casa lui, și Ciulinești, și unde a fost Oanță, și, peste Prut, Demiianăuți, și **Zubreuți**, și satul la Nistru, la obârșia Medvediei, unde este vătăman Stepan, cu pricurile sale. Și încă i-am dat trei locuri din pustie, unde este Iurie, un loc la Fân-tână, sub prisaca lui, și două locuri la drumurile celor Două Fântâni... Iar hotarul acestor șase sate să fie cu toate

³⁶⁰ Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904, p. 233

hotarele lor vechi, pe unde au folosit din veac. Iar hotarul Zubreuților să fie din jos, de la Andriaș, de la gura văii, lângă movila săpată din câmp, apoi, peste câmp, la baltă, mai jos de casa lui Roman, apoi, pe baltă... apoi la capătul de sus al poienilor lui Scumpu, apoi la Prut. Iar hotarul acestor trei locuri din pustie să fie cât vor putea să folosească destul trei sate”³⁶¹.

ZUDURENI

(sat pe Prut, ținutul Iași).

1644, ianuarie 21: Soții Gligore și Lupa Ureche, Toma stolnicul cel mare și Anița, Lupul și Antimiia Bucium, Savin și Nastasiia, împarte între ei „moșiile de pe socrul nostru Voruntar (Prăjescul) comisul și de pe soacra noastră... mai apoi din zapisul de împărțeală ce-a avut soacra noastră cu frate-său, răposatul Neagoe pos-telnicul și am mai adaos și jumătate din toate satele care s-au venit cu împărțeală lui Condre vameșul de pe jupâ-neasa lui Sofroniia, iar după moartea ei le-am împărțit cu Dumitrașco Neagoe, feciorul postelicului Neagoe. / Și-au venit pe partea vornicului Ureche și a jupânesei Lupa jumătate de sat **Negritești** (comuna Podoleni, Neamț), la

³⁶¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. I, București 1975, doc. 90, pp. 134-136

ținutul Neamțului, satul **Strășeni** (comuna Strășeni, județul Chișinău, Moldova) pe Bâc, la ținutul Lăpușnei, jumătate de sat **Cruhliceni** (județul Chișinău, Moldova), iarăși la acel ținut, a opta parte din satul **Vlășinești** (azi Lunca Prutului, comuna Trifești, Iași) pe Prut, ce-s în ținutul Iașilor, și jumătate de sat **Tătăreni** (lângă Onești, comuna Plugari, Iași), pe Miletin, ce-s la ținutul Hârlăului. / Și s-au venit în partea stolnicului Toma și a jupânesei Ana jumătate din satul **Negritești**, ce-s la ținutul Neamțului, satul **Săleștea** (sau Seliștea, înglobat în Șipilești, comuna Popricani, Iași) pe Prut, a opta parte din **Vlășinești**, iarăși pe Prut, ce-s la ținutul Iașilor, a patra parte din **Volcineț** (Vălcineț, județul Ungheni, Moldova), cu vecini, la ținutul Orheiului, și trei părți din patru părți din **Răuseni** (comuna Răuseni, Botoșani) pe Jijia, la ținutul Hârlăului. / Și s-au venit stolnicului Bucium și jupânesei Antimia jumătate de sat **Voruntărești** (Volintirești, comuna Alexandru I. Cuza, Iași), cu vad de moară în Siret, ce-s la ținutul Romanului, satul **Unchitești** (sat pe Prut, ținutul Iași) pe Prut și **Cumcenie** (sat pe Prut, ținutul Iași), iarăși pe Prut, ce-s la ținutul Iașilor, și a treia parte din **Cândești** (comuna Cândești, Botoșani) pe Siret, cu vad de moară în Siret. / Și s-au venit pe partea lui Savin și a jupânesei Nastasia satul **Giurgeștii** (înglobat în Târgu Frumos, Iași), cu heleșteie pe apa Bahlueșului, părțile ce se vor alege din **Tâmpești** (înglobat în Săcă-rești, comuna Cucuteni, Iași) și din **Balosinești** (comuna Cucuteni, Iași), ce-s la ținutul Romanului, satul **Ilișenii** (comuna Santa Mare, Botoșani), în gura Coroviei, și **Zudureni** (sat pe Prut, ținutul Iași) pe Prut, ce-s la ținutul Iașilor”³⁶².

³⁶² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXVII, București 2005, doc. 237, p. 217

ZVÂȘTELEȘTI

(Viștelești, azi Fântâna Blănarului,
comuna Bogdana, Vaslui).

1469, octombrie 20: Întărit de Ștefan voievod lui Toader Zvâștală și surorilor sale, Stana, Marena și Marușca, care „s-au tocmit toți împreună și ele au lăsat fratelui lor, pan Toader Zvâștală, un sat, anume Zvâștelești, unde este casa lui, pe Bogdana. Iar tuturor celor trei surori... să le fie un sat, anume Șerbănești pe Bogdana”³⁶³. Hotarul, din veac.

1636, septembrie 27: Întărit de Vasile Lupu voievod, prin ispisoc de judecată, lui Constantin Sitariul, fiului său Toader, ginerelui Dumitrașco, și nepoților Dura, Constantin și Doroftiia, fiii Dragăi, toți nepoții și strănepoții lui Gavril și Toader Zvâștală, după pâra de față cu Nechifor Țenchiu, fiul lui Sima, cu fiul lui Luca și cu alte rude ale lor, toți nepoți și strănepoți lui Bilăi, „pentru o jumătate din satul **Zvâștelești** (Viștelești, azi Fântâna Blănarului, comuna Bogdana, Vaslui), care este pe Bogdana, în ținutul Tutova, spunând slugile noastre mai sus scrise că le este dreaptă ocină și dedină. Și au arătat urice de moștenire de la Ștefan voievod cel Bătrân și de la Petru voievod, și alt ispisoc de pâra de la Petru voievod, căci s-a pârat atunci tatăl lor Gavril cu Sima, tatăl lui Nechifor (Țenchiu) pentru această jumătate din satul

³⁶³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. II, București 1976, doc. 161, pp. 237-239

Zvăștelești... Iar Nechifor și fiul lui nu au avut nici un dres, să-l arate”³⁶⁴.

1637, ianuarie 20: Întărit de Vasile Lupu voievod medelnicerului Nechifor din Văștelești, care cumpărase, cu 10 galbeni buni, de la Lazor, feciorul Anghelinei, nepotul Scutăriței, „jumătate de sat de **Văștelești** (Ves-telești, azi Bogdana, comuna Bogdana, Vaslui), din partea de sus, însă a șasea parte, cu vad de moară și cu loc de prisacă”, după cum mărturisește zapisul de la Buculaiu păharnic din **Călimănești** (comuna Puiești, Vaslui), Costișor din **Banca** (comuna Banca, Vaslui), Andronic din **Văștelești**, preotul Grigore și Vasile Bahluianul din **Cor-lătești** (comuna Braniștea, Galați) și de la „mulți oameni buni”³⁶⁵.

ZVINICE

(Bucovina, Ucraina).

În **25 februarie 1663**, Isac Cocoranul lasă fetelor lui, Catarina și Aftimia, „întreg satul Zvinicea, cu o moară, cu toate hotarele și cu toate lucrurile”.

1680: În 1 aprilie 1680, când Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, deter-mină împărțirea moștenirii rămasă după soțul ei, între ea și cumnații ei, Miron Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Țintă, Costașco căpitanul Turculețu și Trinca, Gro-

³⁶⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996, doc. 525, pp. 576, 577

³⁶⁵ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 15, pp. 12, 13

zavei îi revenea „giumătate de sat de la Vinece cu tot vinitul din tot locul și cu vecinii carii fac oamenii”.

1712: În 23 iunie 1712, Nicolai Alexandru Mavrocordat întărește fraților Gavril, Nacu și Vasilie Volcinschi „jumătate de sat Zvinece... cu toți vecinii care locuiesc pe ea, jumătate de sat Babin... a șasea parte de Stepaniuca... care părți de moșie le stăpânise, mai îna-nte, Rugină jitnicer și aceste moșii le-au venit de la sora moșului lor, de la sora lui Nacul, fata lui Gavril, Nacul și Vasilie Volcinschi, după cum au mărturisit du-lui Ioan Paladi mare spătar.

1739: În 7 decembrie 1739, când Miron Gafenco uricar, Gheorghe Ursuleț postelnic și Gheorghe Volcinschi împart între ei moșiile rămase „de la moși și frați sterpi, anume de la Durașco comis și sora acestuia, Grozava Cocoranița, cari au fost frați cu moșii lor, anume cu Nastasia Rugină, care l-a făcut pe Pavel Rugină, cu Maria, mama lui Miron Gafenco, și cu Cârstian armașul, care i-a făcut pe Gheorghită vameșul și pe Sofronia, iar Sofronia l-a născut pe Gheorghită Ursuleț postelnic și pe sora acestuia, și cu Nacul, care i-a făcut pe Gheorghită Volcinschi și pe sora acestuia”, Nacul primește jumătate din Zvinece.

1768: În 12 aprilie 1768, ginerii lui Toader Nacul mărturiseau la Divan că socrul lor, „împreună cu nepotul lui, Toader Volcinschi, stăpânește jumătate de sat Zvinece la Nistru... care se hotărăște, din sus, cu satul Prilipce, iar din jos cu Repujinițe, iar Țintă a stăpânit cealaltă jumătate de sat, care jumătate Țintă și cu frații săi au vândut-o unor Nemți luterani din Prilipce pentru 470 lei, de aceea s-au ridicat ginerii lui Toader Nacul, fiind stăpâni ai celeilalte jumătăți de sat, și au tras la judecată pe Nemții

luterani, după care s-au judecat cu dreptate precum să întoarcă Nemților banii și să ia în stăpânire moșia, după care judecată au întors Nemților banii, luându-le zapisul lui Țintă. Dar Nemții i-au tras în judecată, cerându-le încă 537 lei, zicând că au dat lui Țintă și acești bani, dar zapis de mărturie n-au pentru acești bani, pe care i-au dat drept orândă, cari bani li s-au recunoscut de Păun, starostele de Cernăuți de atunci, deci toate cheltuielile făcute pentru acea jumătate de sat, cu dobândă, fac 1.037 lei, dar cu alte cheltuieli se ridică la 1.500 lei, dar, zidind mai sus amintitul (Toader) Hagiu negustor, la Repujinița, la malul Nistrului, o mănăstire și aflând că mai sus amintiții gineri ai lui Toader Nacul au răscumpărat de la Nemți jumătatea de sat a lui Țintă, i-a rugat adeseori... să vândă acea jumătate de sat, cu un preț mai mic, și le-a făgăduit să scrie numele lor în pomelnicul ctitorilor”, așa că Toader Hagiul a cumpărat jumătatea aceea de sat, cu 1.000 lei, și a dăruit-o schitului Hriș-ceatec (Crișceatec).

1772: Recensământul lui Rumeanțev³⁶⁶, din 1772-1773, înregistrează la Zvenece, moșie răzeșească, „29 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ion, 1 dascăl, Andrei, 1 mazil, Ioniță VOLCINSCHI, 2 ruțași, Grigori CRĂCIUN și Andrieș DUNUȚE, 8 scutelnici ai schitului Crișciatec, Ivan MAZUR, Hrihor LISĂI, Vasili rusul, Vasili brat lui, Iurko rus, Hrihor cel bătrân, Ilko argat egumenului și Mihalco om străin, 2 jidovi, Isak și Hrițko, și 14 birnici, adică: Vasile sin CRĂCIUN vornic, Andrei ILCIUC, Fedor ILCIUC, Ivan ILCIUC, Mihailo sin NECOLAI, Dumitru morar, Ștefan JMERI, Ivan morar,

³⁶⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 435

Fedor VORNIC, Vasili argat, Ivan rus, Alecsandru rus, Vasili VOLOȘCIUC și Lucan vârzar.

1796: Biserica Nașterii Sfintei Maria din Zvinice a fost construită în 1796, de Ioan de VOLCINSCHI, și sfințită în 1897. În 1843, biserica avea 450 enoriași, postul de paroh era vacant, iar patron bisericesc era Constantin de VOLCINSCHI. În 1876, patron bisericesc era Dimitrie de POPOVICI, postul de paroh era tot vacant, iar numărul enoriașilor ortodocși era mic, 544. În 1907, patron bisericesc era Amalia von TURNAU, paroh fiind Cornel TOMOVICI, născut în 1861, preot din 1886, paroh din 1889, iar cantor, din 1901, Theodor RAHMIS-TRIUC, născut în 1863.

1844: Din 1844, la Zvinice funcționa o școală moldovenească trivială cu 2 clase³⁶⁷.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Dorosăuți, Horosăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniec cu Koetris-zówka”³⁶⁸.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Zviniace (Zwiniacze)**, comună rurală, districtul Coț-

³⁶⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 31, 1876 p. 83, 1907 p. 92

³⁶⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

man, așezată pe malul drept al Nistrului, lipită de comuna Crisceatec și în fața localității galițiene Zaleszczyki. Suprafața: 6,03 kmp; populația: 1.117 locuitori, ruteni gr. or. și ceva izraeliți. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 805 locuitori, și cătunul Costrijivca. Partea centrală a comunei se află lângă drumurile principale Cernăuți-Zaleszczyki (Galiția) și Crisceatec- Horodenka (Galiția); prin drumuri de țară, comunică cu comunele Luca și Prelipcea; comunică, apoi, cu Galiția printr-un pod de piatră, peste Nistru. Are o școală populară, cu o clasă, numită, încă și la 1844, „Moldovenească”, zidită fiind, probabil, în locul alteia vechi, al cărui nume de „moldo-venească” a trecut și la cea nouă; are o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. La 1776, era în posesia a trei proprietari: Ioan Volcinski, Tonuță și Lupu Nacu. În această localitate s-au găsit unelte din epoca de piatră. Se află aci o varniță și mai multe cariere de piatră, care furnizează gresii albe și roșii foarte căutate; de asemenea, se găsește și alabastru. Populația se ocupă în mare parte cu agricultura. Comuna posedă 687 hectare pământ arabil, 25 hectare fânașuri, 48 hectare grădini, 84 hectare imașuri, 13 hectare păduri și 5 hectare heleșteie. Se găsesc 47 cai, 178 vite cornute, 171 oi, 157 porci și 16 stupi. / **Zviniace** (**Zwiniacze**), **moșie** cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 3,25 kmp; populația: 105 locuitori izraeliți, ruteni și poloni; rutenii sunt gr. cat. și gr. or.”³⁶⁹.

³⁶⁹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 248

ZVORĂNEȘTI

(Dvorinești, comuna Timișești, Neamț).

Întărit, în **11 martie 1446**, de Ștefan voievod mănăstirii Neamț, care primește uric pentru „câte sate ascultă de mănăstirea noastră, anume: unde este Samoil vătăman (Seucauți, la Gura Cracăului, comuna Roznov, Neamț) pe Bistrița, și Dvorinești, și Timișești, și Crâstienești, și Băloșești, și, la Topliță, unde a fost Barbă Geamără, și Bașoteni, și Fântânele, și Dragomirești, pe Șumuz, și Telibecinți, pe Siret, toate acestea sate mănăstirești”³⁷⁰.

1446, iulie 20, întărit de Ștefan voievod, mănăstirii Neamț, care primește uric pentru „Dvorenești, pe Moldova, și Fântărele, pe Pobrata, pe care sat l-a dat mănăstirii noastre pan Crâstea, din uricul său. Toate aceste mai sus scrise să fie mănăstirii noastre uric, cu tot venitul, neclintit niciodată, în veci. Iar hotarul Dvoreneshilor să fie după hotarul vechi, pe unde au hotărnicit pan Negrea: mai jos de sat, la fântână, apoi în sus pe apă, de la apă la un stejar, de la stejar mai sus, la Cetățuie, de la Cetățuie la movila găunoasă, de la movila găunoasă peste dumbravă, apoi la marginea dumbrăvii, o movilă, iar de la această movilă drept la Moldova. Iar hotarul Fântărelelor să fie după toate hotarele vechi, pe unde au folosit din veac”³⁷¹.

1447, august 22: Întărit de Ștefan voievod mănăstirii Neamț, care primește uric pentru, „Temișești, și Dvorenishi, și Cârstienești, și Băloșești, și Geminești, și

³⁷⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. I, București 1975, doc. 266, pp. 377, 378

³⁷¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. I, București 1975, doc. 269, pp. 380, 381

Pașco, și Petrică, și, la Gura Cracăului, Saucești, și Bațoteni, și Fântânele, și Dumbrăvița, și Telebecinți cu mori, și Clococina, și Cobăcini, și Bilosăuți, și Dragomirești, și Hlapești și iezerele lor, Luciu și Zahorna”³⁷². Hotarul, din veac.

1451, iulie 14: Întărit de Bogdan voievod, lui Zianco, care primește uric pentru „sate anume Husii, pe Șomuz, unde au fost casele Oncii (lângă Preutești, Suceava), și, pe Topoliță, Uricheni și Rătești, unde sunt casele lui, și Davideștii, unde au fost curțile lui vechi, și partea lui din Ceahlăeni și Alexandrenii, în gura Zahornii, și jumătate de Curticești (același cu Zvorănești)”³⁷³. Hotare, din veac.

1482, mai 9: Întărit de Ștefan voievod „sfintei noastre mănăstiri de la Neamț, unde este hramul Sfânta Înălțare”, care primește uric pentru „ocina dreaptă a mănăstirii, satele anume Dvoreneștii pe Moldova, și Buzații tot pe Moldova, și Fântânele pe Pobrata”³⁷⁴. Hotarul, din veac.

ZVORIȘTEA

(pe Siret, lângă Zamostea, Suceava).

³⁷² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 273, pp. 386-388

³⁷³ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 12, p. 13

³⁷⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 245, pp. 374-375

Cel mai vechi București din istoria României, Bucurăuții atestați în 30 martie 1392, se numește, după acapararea pământurilor de pe pârâul Zvoriștea de către mănăstirea Putna, Zvoriștea sau Dvorăștea, cu variante de grafiere de-a lungul timpului: Zvorăștea, Zvorâștea, Zvoriștea. Uricul lui Roman al II-lea, tatăl lui Alexandru cel Bun și bunicul matern al lui Vlad Țepeș, i-a fost dat lui Ianiș Viteazu – „viteaz” fiind un titlu de noblețe, pe care îl purtau doar câștigătorii unor turniruri. Uricul este scris doar cu majuscule, în buchii slavone și fără nici un semn de punctuație, așa că traducătorii textului au putut scrie cu litere mici ce și cum le-a convenit, inclusiv Bucovina Mare, din tratatul de la Lublau, care devine, prin traducere, „bucovină” la fel de banală precum crângulețul de lângă „Șerbănești”, sat care nu este Șerbăneștii, ci Șerbăuții de astăzi, Șerbăneștii de odinioară numindu-se Vladimirăuți. Iar numele converge spre ipoteza că Ianiș Viteazu (sau poate Ianis, cum de altfel este și scris în uric, deci cu nume de român balcanic) moștenea ocina (moșia natală) a fraților Bucur și Vladimir, descendenții lui Ianis fiind pe larg prezentați, de către Ștefan cel Mare, în hrisovul din 12 martie 1488, prin care confirma cumpărarea părții de jos a satului și dăruirea ei mănăstirii Moldovița. Probabil că din această pricină casele boie-rești de mai târziu, sigurele mărturisite, se aflau în hotarul Zamostei.

1392, martie 30: „Marele singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu domn, Io Roman voievod, stăpânind Țara Moldovei, de la munte, până la mare. Am dat, cu fiii mei, Olecsandro și Bogdan, slugii noastre Ioaniș viteazul, pentru credincioasa lui slujbă, 3 sate pe Siret, uric, lui, cu tot venitul, în veac, și copiilor lui, și nepoților lui, și

strănepoților lui, și răstrănepoților lui, cu tot dreptul. Numele satelor: Ciorsaceuți (parte din Zvoriștea³⁷⁵) și Vladimirăuți (Șerbănești³⁷⁶) și Bucurăuți (Zvoriștea³⁷⁷). Iar hotarul lor să fie din jos de Marișeuți, valul care este de-a curmezișul Câmpului, până la Siret, apoi pe cealaltă parte a Siretului, la capătul de jos al poienii, o movilă, și de acolo, drept peste luncă, la fântână, o movilă, și de acolo drept la bucovină, o movilă, și de acolo, pe mar-ginea bucovinei, în sus, până la hotarul lui Șerbănescu, la tei, o movilă, de acolo către topliță, acolo o movilă, și de acolo către Siret, movila de la mijloc, și de acolo, peste Siret, în sus, până la Bucovina cea Mare, pe unde iese drumul de la Dobrinăuți, la capătul Câmpului, și de acolo, pe marginea Bucovinei, pe deal, la vale, până la val. Acesta îi este hotarul întregului ocol³⁷⁸.

1488, martie 12: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Troiță sfântă nedespărțită. Iată eu, robul Domnului meu Iisus Hristos, Io Ștefan voievod, cu mila lui Dumnezeu domn pământului Moldaviei. Facem știre prin această carte a noastră tuturor cui vor căuta pe dânsa sau vor auzi cetind-o, precum au venit înainte noastră și înainte tuturor boierilor noștri ai Moldovei, slugile noastre pan Mihul Ponici și cu soru-sa, Marușca, și nepoata lor, Anușca, fata Belii, și Ilcu și Labășcu, și sora lor, Dușa, feciorii lui Dancul din Steclieni, și nepotul lor, Alexandru,

³⁷⁵ Gonța, I. Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 61

³⁷⁶ Gonța, I. Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 279

³⁷⁷ Gonța, I. Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 45

³⁷⁸ AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, București 1975, p. 3

feciorul lui Ivanco Tolocico, și Burla și frații lui, Costia și Pante, feciorii lui Fedor Platon, și Romașco Ciuciul și cu surorile sale, cu Ulca și cu Niaga, fiii Danciului Ciuciu, și Buda și sora lui, Nastea, și mătușa lor, Marușca, fata lui Oprișan, toți nepoți lui Giurgiu Dvorăști, și cu toți feciorii săi, de a lor bunăvoie, de nimenea siliți, nici asupriți, au vândut a lor dreaptă ocină, dintr-al lor drept uric, jumătate de sat din Dvorăște, cutul din jos, pe Siret, și cu morile ce sunt în Siret, însumi domniei mele, drept patru sute zloți tătarești, care bani de mai sus scriși, 400, i-am și plătit domnia mea în mâinile slugilor noastre, tuturor celor de mai sus scriși, nepoților lui Giurge Dvorăște, după tocmeala ce au avut cu domnia mea. / Deci domnia mea bine am voit, cu a noastră bună voire, cu curată și cu luminată inimă și cu ajutorul lui Dumnezeu, de am întărit a noastră sfântă mănăstire de la Moldovița și am făcut noi pentru a noastră sănătate și mântuire, și pentru sănătatea și mântuirea fiilor noștri, am dat și am întărit pe acea de mai sus zisă jumătate de sat din Dvorăște, cotul din jos, și cu mori ce sunt în Siret, acelei sfinte mănăstiri a noastre, Moldoviței, unde este hramul „Bunavestire a preasfintei născătoare de Dumne-zeu și pururea fecioarei Maria”, și egumenul mănăstirii este rugătorul nostru, popa Anastasie, ca să fie acea jumătate de sat, și cu morile, acelei sfinte mănăstiri a noastre, Moldoviței, de la noi uric, cu tot venitul, nes-trămutat nici odinioară, în veci. / Iar hotarul acelei jumătăți de sat să fie pe unde au hotărât dumnealui, Tău-tul logofăt, începându-se din sus, din malul Siretului, pe din sus de gura Dvorăștii (pârâul Zvoriștea – n. n.), de la o salcie ce este în malul Siretului, de acolo drept la vadul Dvorăștii, unde trece drumul Dobrănăuțului, de acolo drept la marginea pădurii, la doi arini, de acolo la o fântână de

pe costișă, de acolo drept la o obârșie a altei fântâni, pe din sus de fântână, la niște pădureți, de acolo drept la o movilă, peste drum, de acolo drept la o movilă, ce este în vale, de acolo drept la codru, la un stejar, de acolo, codrul, în jos, până la hotarul Șărbăneștilor, iar de acole, din margine pădurii, dintr-un viazi, adică ulm, ce este în mijlocul a două pâraie, drept pe mijlocul loziilor, peste drum, la o movilă săpată, de acolo drept la altă movilă, la capul unor schini, de acolo drept la deal, la a treia movilă, și de acolo drept la a patra movilă, ce este în mijlocul toloacăi, de acolo drept la gura unei bălți, ce cade în topliță, la altă movilă; iar de aice să fie pe unde au hotărât pan Duma clucer, adică din gura bălții, la malul Siretului, la viaz, adică la ulm, apoi peste Siret, la alt mal, la un tei, de acolo la un frasin, ce este în mijlocul luncii, și printre poieni la Râpa Hoților și la poiana de sus, care e ceva mai sus de Poiana lui Ion Jumătate, pe lângă care poiana cea din sus apucă codru, la deal, la un stejar mare, de acolo la Groapa Ursului, și apucă codrul în sus, peste drum, la niște meri, și acolo este movilă săpată, de acole drept la trei ulmi și drept la malul Siretului, pe din sus de moară, de lângă salce, ce este împotriva celeilalte sălcii, ce este peste Siret. Și atâta este tot hotarul”³⁷⁹.

1636, mai 9: La alegerea părților rămase după vornicul Coste Băcioc, în Hânțești, au participat, ca martori, „și Drăgușan bătrânul din Dvoriște, și Eremiia Pahulcea ot Șerbănești... și alți oameni buni și bă-trâni”³⁸⁰.

³⁷⁹ AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, București 1980, pp. 49-51

³⁸⁰ AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 414, p. 475

1734, februarie 20: Se împart între moștenitori moșiile „pe feciorii lui Vasile Stărcea, anume Pătrășcanu și Safta, Ion și Ștefan Stărbu, nepoții lui, feciorii lui Ioan Stărce” și revin „a patra parte de Berești lui Vasile Stărcea; / A patra parte de Zvoriște, Ilincăi; / A patra parte de Șărbănești, Irinii, și o parte Ilincăi; / A opta parte de Zvoriște, Sandei, mumei șatarului Petre Cheșcu; / A patra parte de Șărbănești, Saftei, din care se trage pitarul Cliamintiuoi”. / „La clironomii lui Ion Stărcia, se clironomisesc și pe Ștefan Stărbu, după puterea cărții de judecată: pol sat Șărbănești, a patra parte de Berești și a patra parte de Zvoriște”. / „Partea lui Pătrășcanu și a Saftii, feciorii lui Vasile Stărcia: jumătate de sat Șărbănești, a patra parte de Berești, a opta parte de Zvoriște”. / La clironomii lui Patrașcu și a Saftii, surorii sale: a patra parte de Berești, pol sat Șărbănești, a patra parte de Zvoriște, însă cu jumătate de a patra parte ce au luat-o Șăpteliceștii fără dreptate, că unde avea el numai a opta parte de Zvoriște, acum se stăpânește a patra parte. Un sat întreg face și a patra parte și trece mai mult în partea lor cea jumătate de a patra parte, ce au luat-o de la Șăptelicești cu strâmbătate. / Din care îndestul se dovedește că cu strâmbătate și cu greșală s-au luat de la noi, Șăpteliceștii, cea jumătate de a patra parte de Zvoriște, cu judecata din 1787, Iulie 27, ce s-a judecat frate-meu Neculai, șapte ani, și cu Petru Cheșcul, cumpărătorul. Întâi că trece această a opta parte mai mult în fi partea clironomilor lui Patrașcu și a Saftei peste împărțeală, și clironomilor lui Ion Stărcia le lipsește din împărțeală această jumătate de a patra parte, și, de ar fi lipsit de la truș-șase frații, ficiorii lui Ion Stărce, după analogie eram mai puțin păgubași, iară cu urmările șatarului Petrea Cheșcu sunt păgubași numai eu, în

jumătate din zestrea maicii mele. Și unde aveau, după împărțeală, clironomii Saftei și ai lui Patrașcu numai a opta parte din Zvoriște, și moașă-mea (bunica, adică soția moșului, bunicului – n. n.) Ilinca a patra parte, care a dat-o zestre maicii mele, Șăptelicioi, am rămas noi cu a opta parte și el cu a patra parte, vânzând clironomii lui Patrașcu și a Saftei, șatrarul Petrea Cheșcu, de două ori aceea a opta parte. Însă o dată fîcarii lui Cerchez, ce se trag din Safta, și o dată cliro-nomii lui Patrașcanu, vicleni fiind și vânzătorii, și cum-părătorul, și la anul 1787, Noiembrie, luând hotarnici pe dumnealui spătarul Ioan Cananou, fiind paharnic, și pe răposatul ban Iordachi Cananou, ca să-i hotărască părțile sale din Zvoriște, dumnealor au pus temei pe zapisele șatrarului Petrea Cheșcu, de cumpărătură ce avea de la clironomii lui Patrașcu și a Saftei, și ne-au luat moșia, dându-i și mărturie hotarnică. Și, viind aici la Divan în judecată răposatul frate-meu, judecata Divanului încă a pus temei pe hotarnică, și noi suntem păgubași de jumătate zestrea maicii noastre. Pentru care, cu lacrimi, mă rog luminatului Divan să cerceteze cu amăruntul, atât împărțeala Domniei Sale Costandin Neculai-Vodă, cât și cartea de judecată din velet 1787, ca să se poată pliroforisi luminatul Divan câtă deosebire are noima cărții de judecată de hotărârea cărților domnești de împărțeală, ca să pot și eu, ticălosul, de a-mi afla dreptatea și să nu rămân isterisit de zestrea maicii mele, căci viclenia și lăcomia șatrarului Cheșcu l-au silit a cumpăra de două ori, vrând să-i dezrădăcineze din strămoșeasca moștenire și să cuprindă toată Zvoriștea supt a sa stăpânire, cu fel de fel de chipuri meșteșugite, că n-a fost șatrarul Cheșcu atât de

prost, cât să se amăgească de vânzători, mai ales având toate scrisorile și împărțelile neamului în mâna sa”³⁸¹.

1772: Parohia Dealu Buda, 150 familii, Buda 150 familii și parte din Stânca, 47 familii, toate în co-muna Zvoriștea, are biserica parohială „Sfinții Voievozi” din lemn bârne, construită la 1772, după cum se prevede în sinodic, ctitor Prințul **Andrei Ștefanco**, alții spun de **Alexandru Tăutu**, proprietarul moșiei. La 1822, reparată de Iacovschi Moțoc, asemenea reparări i se fac la 1865-1875 și la 1890, sub **primarul Sava Iliescu**, se cheltui 1.700 lei, pardosindu-se înlăuntru și afară cu scânduri, se podi cu scânduri în locul pietrelor, se făcu din nou clo-potnița tăbănuilă. Catapetasma, aceiași din vechime, se reînnoi în 1875. Clerul, în 1894: paroh: H. Vasiliu, seminar 4 clase, atestat No. 47 din 1884; cântăreți: G. Cândescu, decret No. 274 din 1887, și Emanoil Dascălu, decret No. 71 din 1851, urmând N. Diaconu. În 1902, paroh: C. Bușilă, de la Păltiniș, în locul lui H. Vasiliu, trecut la Puieni, preot G. Căraușu, în locul preotului Bușilă. Cântăreți: Băncescu și Poinariu. Pământul bise-ricesc e de 6 fâlci, neregulat, fiind printre casele locui-torilor; satul, lângă granița Bucovinei”³⁸².

1772-1774: În Ocolul Siretului de Sus, conform recensământului rusesc dispus de Rumeanțev, **Zvoriștea din Deal** avea 19 case și doar 7 birnici, după ce se scă-deau ruferurile, 12 la număr, adică 5 argați și slugi, 3 popi și 4 țigani. **Zvoriștea din Vale** avea 144 de case, cu 70 de birnici, 74 însemnând rufeturile, adică 24 de țigani, 17

³⁸¹ Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. XXI, București 1911, pp. 272-275

³⁸² Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, p. 57

femei sărace, 10 nevolnici și 23 slugi, argați, scutelnici și alte bresle ai **șătrarului Cheșcu**. În satul megieș, **Zamostea**, existau doar 19 case și doar 10 birnici, 9 fiind rufeturi, adică 2 mazili, 3 voluntiri, 3 păstori ai **medelnicerului Silion** și 1 țigan. La **Berești** existau 14 case, cu 7 birnici și cu 7 rufeturi, reprezentate de 1 mazil, 2 argați ai lui, 1 nevolnic, 1 țigan și 2 femei sărace³⁸³.

1774: Filiala „Sfinții Voievozi” din Poiana Pustaiul, construită din lemn bârne, tencuită și văruiată, la 1774, de preotul Dumitru Ungureanu, reînnoită, la 1820, adusă din Zamostea, de preotul Dumitru Ionicesei, aco-perită, la început, cu stuf și paie, reclădită, la 1851, se reînnoi de enoriași și Prințul Alezandru Moruzi. Poiana fu moșie aparte a mănăstirii Putna, până la 1785. Catape-teasma, în 3 rânduri de iconițe cu pictură veche. Icoanele Împărătești, parte nouă donate de Turtureanu, din Buco-vina. Sunt și icoane de la vechea biserică din Zvoriștea. Stranele simple, sus și jos podeală de scânduri, în pridvor piatră, clopotnița la intrare în cimitir, pe stâlpi de lemn, acoperită cu șindilă, are 2 clopote, unul cu data 1821 și altul, 1872. Cimitirul închis cu zăplaz, cel de înmor-mântare, partea de răsărit; sunt 6 fălci pământ bisericesc. Clerul în 1894: Paroh: Constantin Balanescu, curs se-minar 4 clase, atestat No. 509 din 1874, Iași, învățător, duhovnic; Cântăreți: Gavril Antonescu, decretat No. 375 din 1891, Ioan Manoliu, decret No. 92 din 1851, după care Dumitru Iliescu, Alexandru Șeptelici; membri epi-tropi G. Barbosu și I. P. Bontea”³⁸⁴.

³⁸³ AȘRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, Chiținău 1975, p. 344

³⁸⁴ Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Biseriilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 56, 57

1775: În recensământul ordonat de generalul Spleny, primul guvernator militar al Bucovinei, înainte de convenirea granițelor definitive, în Ocolul Siretului, Zamostea are 1 popă și 23 țărani, Zvoriștea din deal, 2 mazili (mazili înseamnă fii de boieri), 6 popi și 20 țărani, Zvoriștea din vale, 1 boier, 4 popi și 51 țărani, iar Berești, 1 mazel, 1 popă și 10 țărani³⁸⁵.

1778: „Parohia Șerbănești, 141 familii, anexată de cotunele Slobozia, 128 familii, Berești 123 familii și Poiana 86 familii, toate din comuna Zvoriștea, are bise-rica parohială „Sfinții Voevozi” (Șărbănești), construită din lemn bârne, ctitorii, fondatori, familia Stârcea Ioniță, proprietarul moșiei, la 1778. Aci s-a retras Grigore Matei Ghica Vodă, în a doua Domnie, 1735-1741. După irupțiunea războiului dintre ruși și turci, Munich, ocupând Moldova, Ghica Vodă fugi din Iași și se retrase aici, la moșia sa, dar și aici fiind urmărit de ruși, fugi din țară (*Letopiseș*, Tom 2, p. 451. ed. veche). Biserica avu reparațiuni prin familia Sireteanu, în 1855, și mai în urmă, pe la 1890, se tăbănuie cu scânduri, înlăuntru și afară, văpsindu-se, prin preotul Constantin Bălănescu. Catapeteasma e pictată pe trei bucăți scândură de ulm; clopotnița, deasupra coridorului de scânduri, are un clopot, cu data 1795. Sus și jos, podeală de scânduri; cimitirul din jurul bisericii e închis cu gard, cel de înmormântare în partea de sus. Sunt 6 fâlcii pământ bisericesc”³⁸⁶.

1782: „Parohia Zvoriștea, vatra, 207 familii, anexată de cotuna Stânca, 100 familii, comuna Zvoriștea,

³⁸⁵ Spleny von Mihaldy, Gabriel, *Descrierea districtului Bucovina*, p. 55

³⁸⁶ Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 55, 56

are biserica parohială „Adormirea” fondată, de piatră și cărămidă, de Petru Cheșcu, după inscripția de sus, la intrare: *„Această sf. biserică cu hramul Ospeniei, este făcută de Petru Cheșcu, pe moșia D-sale, satul Zvoriștea 1182 Ianuar 24”*. Mormântul familiei fondatorului Petru Cheșcu se află în pridvorul bisericii, văzându-se mai multe pietre, cu inscripții având anul 1782. Tot în pridvor, la intrare, se vede *monumentul de marmură*, cu inscripția grecească, sub care se află înmormântat *Dimi-trie C. Moruzi*, fratele ctitorului Alexandru C. Moruzi, care a reparat biserica, purtând *data 1838 Oct, 8*. Prințul Alexandru C. Moruzi a reparat biserica în 1853, făcând catapeteasma din nou, cu stranele și alte podoabe bisericești, iar din icoanele vechi parte sau dat la biserica Trestiana și parte se află aici. Decedatul ctitor Alexandru C. Moruzi se află înmormântat afară, dinaintea ușii bisericii, având 2 monumente, cu inscripție greacă și română: *„Lui Alexandru Constantin C. Moruzi, născut la 1805, aug. 29 în Țarigrad, mort în Fotia Italia 25 aprilie 1873, spre pomenirea sa”*. Eliza Zaimis, Aspasia Roma, Zenaida Calimachi, fiicele lui. Alt monument, al soției Sale, Pulcheria, se află alături, purtând data 3 Ianuar 1842. / Grosimea pereților bisericii e de jumătate stânjen, conține pe deasupra ferestrelor în zid, în lungime, bolta ce duce în niște etacuri sau goluri, deasupra altarului și a pridvorului. / Catapeteasma, cu sculptură și pictură, e demnă de văzut. Podeala de jos a bisericii, o sobă de oale, în altar, și alte obiecte sunt făcute de Doamna Eliza Zaimis, soră cu Doamna Zenaida Cățimachi și cu Doamna Aspasia Spiridon, fiice ale decedatului ctitor Alexandru C. Moruzi. Doamna Eliza Zaimis, până la vinderea moșiei domnului Manoliu, plătea clerul și întreținea biserica cu

bani și pământ. / Din vechime, trupul moșiei Zvoriștei, dinspre sud, a fost a mănăstirii Moldavița din Bucovina, dată de Ștefan cel Mare, prin uricul din 14 martie 1488, și trupul din sus, al boierului Petru Cheșcu. Personalul clerical, la punerea în aplicare a legii din 1894: Paroh: **Gheorghe Enescu** curs catihetic, hirotonit la 1859. Cântăreți: I. Băncescu, din 1865, și C. Mân-drescu, din 1880, după care T. Gheorghiu. Urmează paroh I. Dionisie, seminar grad II, din 1859, în locul decedatului Enescu, apoi paroh V. Măcărescu, seminar grad II, din 1901, în locul decedatului Dionisie. Cântăreț: H. Poenaru, în locul lui Mândrescu”³⁸⁷.

1788, Hacquet: „Dacă mergi pe malul drept al Siretului, atunci pământul e neconținut tăiat de afluenții săi laterali. Pe acest drum, am făcut cunoștință cu un boier moldovean, de stare mijlocie, ce se numea Șeptilici și era originar din satul Zvoriștea. Cum m-a surprins numele lui, care însemna „al șaptelea”, am întrebat și pe alți moldoveni despre rațiunea acestei numiri și mi s-a susținut, într-un glas, că maică-sa a născut, într-o lună, șapte copii, dintre care s-ar mai afla în viață încă patru. Când l-am întrebat aceasta pe boierul foarte zdravăn și spătos, mi-a confirmat acest lucru (!) și mi-a spus că pot să mă informez și la popa din acel sat. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani și făcuse, cu nevastă-sa, șase co-pii”³⁸⁸.

1788: Conte Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, menționa drumul care „duce

³⁸⁷ Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericii parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 54, 55

³⁸⁸ *Călători*, X, pp. 812, 813

prin Sinăuți (vamă și lagăr de carantină austriac), la Târgul Nou, primul – sat moldovenesc, apoi prin Talpa, pe malul stâng al Siretului, la Zvoriștea. De aici, la stânga, pe vale, prin Bucecea (o localitate ce aparține patriarhului de Ierusalim) și Cucorăni, la Botoșani”³⁸⁹.

1800: „**Filiala din Berești** „Sfântul Necolai”, construită de lemn bârne, încheiate de jos până și cu bolta de sus, de Vasile Calmuschi, la 1800. Catapeteasma din iconițe mici are inscripția: „Această sfântă și Dumnezeiască catapeteasmă s-au făcut de robul lui Dumnezeu Vasile Calmuschi și soția sa Balașa, ca să fie spre pomenirea a tot neamul lor (7282)”. Altă inscripție arată că s-a reînnoit de robii lui Dumnezeu, Vasile Lepadatu, cu soția sa Safta, spre pomenirea a tot neamul lor, 1847 Septembrie 26. În 1890 i se bătu scânduri pe din lăuntru și afară, văpsindu-se; se podi jos cu scânduri, de comună și enoriași, prin stăruința preotului Constantin Balanescu. Clopotnița, dinaintea bisericii, pe 2 stâlpi. Pe clopot, numele Nicolae Calmuschi, 1809. Cimitirul e cu gard, cel de înmormântare, partea de răsărit; sunt 8,5 fălci”³⁹⁰.

1803: Zvoriștea din Deal a stolnicului Ioan Cheșcu avea 344 liuzi (oameni străini, de regulă fugiți din Galiția), care se alătură băștinașilor menționați de recen-sămintele anterioare, iar Bereștii pitarului Neculai Cal-muțchi, doar 70³⁹¹.

1878: „Regimentul 8 de linie. Soldații al căror nume și signalimente se notează mai jos, fiind șterși din controale ca dezertori; autoritățile civile și militare cu

³⁸⁹ *Călători*, XIX, I, pp. 754-773

³⁹⁰ Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericii parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, p. 56

³⁹¹ Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iași 1886, p. 243

onoare sunt rugate să binevoiască a-i urmări și înainta acestui depotu, în caz de a-i prinde: **Andronie Ion**, din comuna Zvoriștea, plasa Berhometele, districtul Dorohoi, fiul lui Mihai și al Smarandei, născut la 1856, Noiembrie 10, talia 1 metru 680 milimetri, fața lungă, fruntea lată, ochii verzi, nasul, gura, bărbia potrivite, părul și sprâncenele negre, semne particulare nu are; **Luchian Vasile**, din comuna Zvoriștea, plasa Berhometele, districtul Dorohoi, fiul lui Petrea și al Casandrei, născut la 1856, Iulie 3, talia 1 metru 640 milimetri, fața smeadă, fruntea lată, ochii verzi, nasul, gura, bărbia potrivite, părul și sprâncenele castanii, semne particulare nu are”³⁹².

1884: „În comuna Zvorăștea, județul Dorohoi, s-a declarat de pripas un cal armăsar, în păr șarg, coamă, coadă albe, puțin retezat la frunte. Spre satisfacerea refe-ratului domnului subprefect al plasei Berhometele, cu No. 324, se publică aceasta pentru cunoștința păgubașului acelui cal, care să se conformeze legii poliției rurale în ceea ce privește primirea lui de la primăria comunei Zvorăștea”³⁹³.

1885: „Din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi, se trimite înștiințare că în ziua de 18 aprilie 1885, la 4 ore p. m., a fost lovit de trăsnet un băiat ca de vreo 16 ani, în timp ce mâna boii la plug. Acest băiat, numit Gheorghe, era un fiu al lui Vasile Cojocar din cotuna Șerbănești, comuna Zvorăștea. În aceeași zi a fost lovită de curentul electric și o vacă, care a văzut, la moment, moartă”³⁹⁴.

1886: „La 14 Iunie curent, o copilă de 4 ani, numită Aglaia, fiica locuitorului Theodor N. Ifteme din comuna

³⁹² *Monitorul Oficial*, Nr. 23, 29 ianuarie / 10 februarie 1878, pp. 516, 517

³⁹³ *Monitorul Oficial*, No. 256, 24 februarie / 7 martie 1884, p. 6553

³⁹⁴ *Telegraful*, No. 3973, Anul XVI, duminică 28 aprilie 1885, p. 3

Zvorăștea, județul Dorohoi, s-a dus la Siret, ca să se scalde, și, dezbrăcându-se de haine, a alunecat de pe mal și, căzând într-o bolboacă, s-a înecat. Cadavrul a fost scos de către tatăl copilei”³⁹⁵.

1888: „Prin deciziunea Domnului ministru de finanțe, cu No. 44.392 din 15 Noembrie 1888, dl Demetriu Mihăiluc, fost sub-casier, se numește agent de control la **fabrica de spirt Zvorăștea**, din județul Dorohoi, cu salariul de 200 lei lunar, în locul dlui M. Dumitrescu, depărtat”³⁹⁶.

1891: „Proprietarul vacii cu mânzatul ei, ce se pripășise în comuna Zvorăștea, despre care tratează publicația No. 6.412 din 20 Noembrie 1890, înserată în *Monitorul oficial*, prezentându-se cu probele cuvenite la primăria respectivă, i s-a dat în stăpânire acea vacă cu mânzat. Se publică aceasta spre cunoștința generală, cunoscându-se revocată publicațiunea citată mai sus”³⁹⁷.

1892: „Ministerul, auzind pe consiliul permanent al instrucțiunii, publică concurs pentru ziua de 15 Septembrie 1892, pentru ocuparea, cu titlu provizoriu a școalelor rurale din circumscripțiunile mai jos notate: Circumscripțiunea IV Iași, județul Botoșani, plasa Siret: Școala județeană din comuna Fântânelele, cătunul Roșcani; Școala județeană de fete din comuna Corni; Școala județeană de băieți din comuna Burdujeni, al doilea post de învățător; Școala comunală de băieți din comuna Dumbrăveni, al doilea post de învățător; Școala comunală din comuna Burdujeni, cătunul Prelipca. / Județul Dorohoi,

³⁹⁵ *România Liberă*, Nr. 2667, Anul X, sâmbătă 28 iunie / 10 iulie 1886, p. 3

³⁹⁶ *Monitorul Oficial*, No. 185, 20 noiembrie 1888, p. 4286

³⁹⁷ *Monitorul Oficial*, No. 4, 5 aprilie 1891, p. 100

plasa Berhometele: Școala județeană din comuna Zamostea, cătunul Bălinești; Școala comunală din comuna Zvoriștea, cătunul Șerbănești”³⁹⁸.

1895: „Zvorăștea (Zvoriștea), comună rurală în județul Dorohoi, plasa Berhometele, formată din satele: Berești, Buda cu Dealul, Poiana, Pustaiul, Șerbănești cu Slobozia, Stânca cu Zvorăștea și Vatra, cu reședința în Zvorăștea. Are 5.164 suflete; 6 biserici, deservite de 3 preoți, 7 cântăreți și 6 pălămari; o școală mixtă. Vite: 939 vite mari cornute, 1.719 oi, 8 capre, 212 cai și 300 porci. **Zvorăștea cu Stânca (Zvoriștea)**, sate, pe moșia Zvorăștea, comuna cu același nume, plasa Berhometele, județul Dorohoi, cu 1.132 suflete. Din vechime, trupul moșiei Zvorăștea, dinspre sud, a fost al mănăstirii Moldavița, din Bucovina, dată de Ștefan Vodă cel Mare, prin uricul din 12 Martie 1488, și trupul din sus, a boierului Petru Cheșcu. Are o biserică, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, deservită de 1 preot, 2 cântăreți și 2 pălămari, mare și bine zidită, făcută la 1782, de Petru Cheșcu; o școală. Pârâul ce trece pe moșie este Leahul. Râul Siretul trece pe margine. Drumuri: calea comunală de la Podul Siretului și calea națională, ce duce la Hânțăști. Moșia se hotărăște cu: Vârful Câmpului, Bucovina, Hânțăști și Zamoștia”³⁹⁹. / „**Poiana Pustaiul**, sat, pe moșia Zvoriștea, comuna cu același nume, plasa Berhometele, județul Dorohoi, cu o populație de 176 familii sau 704 suflete. În vechime, fiind moșie, a parte era proprietatea mănăstirii Putna din Bucovina, care a stăpânit-o până la 1785. Biserica, cu hramul „Sfinții Mihail și Gavril”, este

³⁹⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 114, 23 august 1892, p. 3498

³⁹⁹ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Volumul V, București 1902, p. 799

de lemn, făcută în 1774, de preotul Dimitrie Ungureanu, și e deservită de 1 cântăreț și 1 pălimar”⁴⁰⁰. „**Vatra**, sat pe moșia Zvoriștea, comuna cu același nume, cu 440 suflete”⁴⁰¹.

1895: „Soldații mai jos notați, nerăspunzând ordinelor de chemare, și care s-au dat nesupuși, nefiind prezenți la corpurile lor, sunt rugate toate autoritățile civile și militare a-i urmări și, prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi: **Strul Henich**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Andrei Vasile**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Dumitrăesei Dumitru**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Corstia Constantin**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Cortoiaie Dumitru**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Murariu Vasile**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Jitariuc Iordache**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Caraulia Andrei**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Chiruță Zaharia**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Chiță Gheorghe**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Iloaie Ilie**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Prisacariu Constantin**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Purice Dumitru**, **Grisariu Hunia**, contingentul 1881, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Cristea Gheorghe**, **Înțel Ber Leib**, contingentul 1881, din comuna Zvo-

⁴⁰⁰ Ibidem, p. 36

⁴⁰¹ Ibidem, p. 724

răștea, județul Dorohoi”⁴⁰². / „**Regimentul 8 artilerie: Leon Aronovici**, contingentul 1887, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi. / **Regimentul 12 artilerie: Suh Andrei**, contingentul 1891, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Rascu Vasile**, contingentul 1894, din comuna Buda, județul Dorohoi. / **Batalionul 4 vânători: Șeptelici Spiridon**, contingentul 1886, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi. / **Arsenalul de construcție: Iohann Harant**, contingentul 1892, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi. / **Regimentul 8 Dragoș No. 29: Matei Theodor**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Dornianu Dumitru**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Ioanceanu Iacob**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Duduman Constantin**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Ilaș Vasile**, contingentul 1880, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Maței Gheorghe**, contingentul 1880, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Sfichi Ioan II**, contingentul 1876, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Iova Leon**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Andronic Vasile**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Dumitru Costantin**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Olăriței Ion**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Andrieș Dumitru**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Dumitru Constantin**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Grădinariu Neculai**, contingentul 1881, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Scutelnicu Ion**,

⁴⁰² *Monitorul Oficial*, No. 116, 24 august / 5 septembrie 1895, pp. 3947-3951

contingentul 1884, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi”⁴⁰³.

1899: „Depozitul de recrutare Dorohoi. Listă de nesupușii din contingentul 1900. Sunt rugate toate autoritățile civile și militare a lua măsuri pentru urmărirea, prinderea și trimiterea lor la acest depozit: **Regimentul 4 artilerie:** Fridman Adolf, fiul lui Haim și al Etei, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi. / **Regimentul 8 Dragoș No. 29: Iosub Marcu**, fiul lui Herș și al Ităi, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Pavalache Gheorghe**, fiul lui Dumitru și al Mariei, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Lelescu Gheorghe**, fiul lui Costache și al Elenei, din comuna Buda, județul Dorohoi; **Huțanu Simion**, fiul Zamfirei, din comuna Buda, județul Dorohoi”⁴⁰⁴.

1901, Gustav Weigand „De aici, am urmat Siretul, trecând prin Ciudei (Czudyn), unde locuiesc evrei, germani, români și ruteni, spre Suceveni⁴⁰⁵, unde am stat, la prânz, iar duminică, 25 august 1901, seara, am plecat la Tereblești⁴⁰⁶, satul locuit de germani și români, dar în care sunt și destui slavi, ca în toată zona. Am vizitat Mihăilenii, târgușor preponderent evreiesc, de cealaltă parte a graniței cu România, unde era zi de piață. Un birjar m-a dus la oamenii din Grămești⁴⁰⁷ și Zvoriștea⁴⁰⁸, unde am și înnoptat, la hanul evreiesc. A doua zi, am trecut, din nou, granița și am ajuns, după-amiază, în orașul Siret, care este

⁴⁰³ *Monitorul Oficial*, No. 118, 26 august / 7 septembrie 1895, pp. 4007-4013

⁴⁰⁴ *Monitorul Oficial*, No. 205, 11/23 decembrie 1899, pp. 7036-7038

⁴⁰⁵ La Suceveni, a cântat Vasile Hrinco (17 ani).

⁴⁰⁶ La Tereblecea, a cântat Anastasia a Nițului.

⁴⁰⁷ La Grămești, a cântat Gheorghe Găvârloaie (60 ani).

⁴⁰⁸ La Zvoriștea a cântat Ion Damia (45 ani) din Vârvu Câmpului.

inundat de evrei, plecând la Sfântul Onufri⁴⁰⁹, sat cu o interesantă biserică mănăstirească, din 1593”⁴¹⁰.

1908: Prin licitație, este luată în exploatare „Coasta lui Andoni, de pe proprietatea Probota, parchetul No. 1, în întindere de 16 hectare 8.000 mp, exploatabili într-un an, asupra dlui Gheorghe Manoliu Tețcanu, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi, cu lei 312 hectarul”⁴¹¹.

1919: „**EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de Comisia I județeană, relativ la exproprierea moșiei Berești, din comuna Zvorâștea, proprietatea doamnei Ioana Dr. Sava-Goiu. Din această moșie s-au expropriat 94 ha și 10 ari, situate între Siret și Sirețel, în lung, în hotar cu terenul dat în expropriere locuitorilor din Ionășani pentru moșia Strâmba, având ca hotare, la nord, Sirețelul, la sud, Siretul, la apus, hotarul pământului expropriat pentru locuitorii din Ionășani, iar la răsărit, cu restul proprietății. Întreg terenul expropriat este de calitate I și comisiunea opinează a se plăti cu 1.100 lei/ha. / Pentru exactitate: / Președintele comisiunii, judecător M. Bala-san. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I județeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moșiei Zvorâștea**, lotul 7, din comuna Zvorâștea, **proprietatea lui Gr. Manoliu-Tețcanu**. Moșia are o întindere de 700 ha, din care se scade 240 ha pădure, iazul etc., și rămân 460 ha pământ cultivabil, din care s-au expropriat 224 ha 70 ari, ce se găsește situat înspre locurile sătenilor din **Stânca și Stâncuța** și merge până la drum, deasupra fabricii, megieșindu-se: la nord, cu lotul 2, Ioan Manoliu-Tețcanu, la sud lotul **Poiana** și pădurea Stâncuța, la apus cu țarina

⁴⁰⁹ La Sf. Onufri, a cântat Niculai Humeniuc (18 ani)

⁴¹⁰ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

⁴¹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 253, 16 februarie 1908, p. 9465

locuitorilor din satul Stânca și Stăncuța, iar la răsărit cu drumul ce pleacă din șoseaua Zvorâștea-Hânțești și duce, pe deasupra fabricii, înspre satul Poiana; el se compune din 114 ha 70 ari, calitatea I, 100 ha calitatea II și 10 ha calitatea III. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.240 lei hectarul calitatea I, 900 lei hectarul calitatea II și cu 600 lei hectarul calitatea III. / Pentru exactitate, Președintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I județeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moșiei Zvorâștea**, loturile No. 3 și No. 2, Lojoc, din comuna Zvorâștea, **proprietatea Ioan Manoliu-Tețcanu**. Moșia are o întindere de 45 ha 50 ari, teren expropriat care se găsește situat în partea dreaptă a șoselei ce duce, din Zvorâștea, înspre Hânțești, în apropierea cimitirului satului, megieșindu-se: la răsărit cu șoseaua, la apus cu proprietatea Gr. Manoliu-Tețcanu, la nord cu drumul de hotar, ce desparte de locurile satului Stăncuța, iar la sud restul proprietății; el se compune din 40 ha 50 ari calitatea I și 5 ha calitatea II. Comisiunea opinează a se plăti cu lei 1.240 hectarul calitatea I și 1.000 lei hectarul calitatea II. / Pentru exactitate, Președintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, M. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I județeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moșiilor Zvorâștea**, lotul 4 și Zvorâștea, lotul 6, din comuna Zvorâștea, **proprietatea lui Constantin Manoliu-Tețcanu și Eufrosina Manoliu-Tețcanu**. Situația definitivă a terenului expropriat din lotul Hliboca al lui C. Manoliu și al doamnei Eufrosina Manoliu, în întindere de 97 ha, pentru primul, și 13 ha 40 ari, pentru ultima, se găsește lângă **țara-rîna satului Buda și satul Dealu**; iar situația definitivă a terenului expropriat

din lotul Bahna este aceeași de la comisiunea locală, având de hotare **țarina satului Vatra, satul Buda**, pădurea Zamostea și, pe toată întinderea, gârla Bărancei, având o suprafață de 50 ha. Pământul expropriat se compune din lotul de la Hliboca, din 77 ha calitate I și 20 ha calitate II, al lui C. Manoliu, și 13 ha 40 ari calitate I, a doamnei Eufrosina Manoliu, iar la lotul Bahna, 100 ha calitate I și 50 ha calitate II. Comisiunea opinează a se plăti cu lei 1.240 hectarul calitate I și cu 900 lei hectarul calitate II. / Pentru exactitate, Președintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I județeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moșiei Zvoriștea**, lotul No. 3 din comuna Zvorâștea, **proprietatea Casei rurale**. Terenul expropriat este în întindere suprafață totală de 540 ha, compus din 2 trupuri, întrucât moșia s-a expropriat în întregime, conform art. 5 din decretul-lege. El se compune din 375 ha calitate II și 165 ha calitate III. Comisiunea opinează a se plăti: pământul de calitate II cu 900 lei hectarul, iar pământul de calitate III, cu 500 lei hectarul. / Pentru exactitate Președintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I județeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moșiei Zvorâștea**, lotul V, din comuna Zvoriștea, **proprietatea doamnei Virginia inginer N. Theodorescu**. Terenul expropriat se compune din 179 ha 20 ari și cuprinde lanul „Gavanașul” în întregime, iar restul este situat din pădurea Zamostea, pe toată lățimea moșiei pe laturile Bucovinei și țarinele locuitorilor din **Vatra**, o linie dreaptă care unește aceste două laturi. Terenul expropriat se compune din 161 ha 4 ari pământ calitate I și 17 ha 16 ari, lanul Bătrâncei, pământ calitate II, bun pentru imaș.

Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.240 lei ha de pământ calitate I și 900 lei ha calitate II. / Pentru exactitate, Președintele comisiei, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I județeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moșiei Berești-Zvorâștea**, din comuna Zvorâștea, proprietatea Casei rurale din București. Moșia are o întindere totală de 769 ha, care s-au expropriat în întregime, conform art. 5 din decret-lege, scăzându-se numai 3 ha – **conacul**, și are următoarele hotare: spre răsărit apa Siretului și **moșia Strâmba**, la apus delimitările **satului Călugăreni** (Adâncata) și pădurea Hânțești, la nord moșia Berești **Cotin Zamfirescu** și vatra satului Berești și la sud cu moșia Hânțești. Terenul expropriat se compune din 512 ha calitate I și 194 ha calitate II. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.100 lei ha calitate I și 900 lei ha calitate II. / Pentru exactitate, Președintele comisiei, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer”⁴¹².

1941: „Centrul de recrutare „Logofătul Tăutu”. La 26 Mai 1941, transport de la Dorohoi, la Zvoriștea; / la 30 Mai 1941, recrutează tinerii din comunele Zamostea și Hânțești; la 31 Mai 1941, recrutează tinerii din comuna Zvoriștea; / la 1 Iunie 1941, după-masă, recrutează tinerii din comunele Lozna, Grămești și încheierea plasei, în localul primăriei Zvoriștea. / La 2 Iunie 1941, transport, de la Zvoriștea, la Dorohoi”⁴¹³.

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: Ștefănuță

⁴¹² *Monitorul Oficial*, 9 august 1919, p. 4955-4957

⁴¹³ *Monitorul Oficial*, Nr. 91, 16 aprilie 1941, p. 2074

Gheorghe, soldat, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâștea, jud. Dorohoi, mort. la 25 iunie 1941; **Lis Nicolae**, caporal, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Buda. jud. Dorohoi, mort la 2 iulie 1941; **Rusu Petre**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâștea, jud. Dorohoi, mort la 2 iulie 1941; **Itoc Alexandru**, sergent, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâștea, jud. Dorohoi, mort la 3 iulie 1941; **Lefter Titus**, soldat, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâștea, jud. Dorohoi, mort la 6 iulie 1941; **Berariu Aurel**, sergent, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâștea, jud. Dorohoi, mort la 21 iulie 1941”⁴¹⁴.

1941: „Tribunalul Dorohoi: Având în vedere petițiunea înregistrată la Nr. 27.603 din 1941, prin care doamna Olga Dr. Nădejde, din orașul Dorohoi, arată că a pierdut o cambie, pe ruta Dorohoi-Botoșani, pentru suma de lei 40.000, emisă la data de 12 Noemvrie 1941, semnată de Grigore Manoliu-Tețcanu din comuna Zvorâștea, ca emitent, și girată de petiționară, fără scadență... / Dispunem: / A se publica în *Monitorul Oficial*, la stăruința și pe cheltuiala petiționarei, doamna Olga Dr. Nădejde, din orașul Dorohoi, a prezentei ordonanțe, prin care se constată pierderea de către reclamantă a unei cambii, pe ruta Dorohoi-Botoșani, pentru suma de lei 40.000, emisă, la data de 12 Noemvrie 1941, semnată de către Grigore Manoliu-Tețcanu din com. Zvorâștea, jud. Dorohoi, ca emitent și girată de către petiționară, fără scadență, declarându-se nulă în mâinile oricărui s-ar găsi”⁴¹⁵.

1945: „Următorii învățători se transferă, pe data de 1 Septembrie 1945, la școalele primare din județul

⁴¹⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549

⁴¹⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 298, 16 decembrie 1941, p. 7839

Dorohoi, arătate în dreptul fiecăruia: **Ițcou Gheorghe**, gr. II, de la Zvorăștea-Stânca, la Vf. Câmpului, Nr. 1, post V, interese materiale; **Grigoriu Elena**, gr. II, de la Zvo-riștea-Stânca, la Vf. Câmpului, Nr. 2, post I, interese familiare și materiale; **Grădinaru Dumitru**, gr. II, de la Stăneștii de Jos, Rădăuți, la Zvorăștea-Poiana, post I; **Iț-cou Gh. Elena**, gr. II, de la Zvorăștea, la Zvorăștea-Stânca, post II; **Grădinaru Ștefania**, gr. II, de la Stăneștii de Jos, la Zvorăștea-Poiana, post I; **Bălan C. Maria**, gr. II, la Zvorăștea-Slobozia, post III; Șegărceanu Maria, gr. prov., Zvorăștea-Poiana, post III”⁴¹⁶.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁴¹⁷, următorii învăță-tori se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Ițcou Elena**, de la Stânca-Zvoriștea-Dorohoi, la Burdujeni, Orfelinatul C. F. R., post IV, interese materiale, cu agreementul C. R. R.”.

1948: „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale căroră raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Ițco Elena**, Școala Zvoriștea, Stânca, postul II; **Marin Cigăreanu**, Școala Zvoriștea, Slobozia, postul II; **Filip Mihai**, Școala Zvo-riștea, Șerbănești, postul III”⁴¹⁸.

⁴¹⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 241, 22 octombrie 1945, pp. 9229-9231

⁴¹⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

⁴¹⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023

În comuna Zvoriștea s-au născut publiciștii Mir-
cea Sfichi și Dumitru Teodorescu, cărora le închin această
poveste.

Postfață:

Precuvântările

Această carte, lucrată și publicată, mai întâi, pe litere, în volume inegale, începând de la 300 și terminând cu 2.000 de pagini volumul, înseamnă, în bună parte, povestea secretă a vieții mele, trăită între anii 2000-2024, adică între cărțile *Identități deturnate. O istorie anecdotică a Bucovinei* și *Povestea așezărilor moldovene*, pe care o voi lucra, tot pe parcursul acestui an, și pe județe, pentru a înlesni accesul la cunoașterea istoriei obștești de către cei interesați.

Am preferat, totuși, să încep cu ordinea alfabetică a numelor așezărilor din Moldova dintre Carpați și Nistru și de la Dunăre, până la hotarul cu Polonia de la Colacin, convenit în 13 decembrie 1433, pe vechiul hotar, dar pe vale, nu pe culme, precum fusese până atunci. Asta nu înseamnă că aș fi avut premedități naționaliste, dragostea mea pentru aceste meleaguri respirând prin memorie și prin respectul la care obligă memoria.

Demersul a fost dificil, pentru că, după două incendii la Iași, cea mai mare parte a mărturiilor străvechi s-au pierdut pentru totdeauna. Lucrasem, în timp, câteva monografii, inclusiv pentru comuna Rădăuți-Prut din județul Botoșani, și cunoșteam potecile. În fond, orice documentare este ca mersul în pădure: dacă știi potecile, ajungi îndată la izvoare; dacă nu, te pierzi și mori de sete. Știam, deci, că multe dintre numele vechi ale așezărilor au fost schimbate, de-a lungul veacurilor, chiar și de mai

multe ori, știam că există multe localități cu același nume (deloc întâmplător) în lungul și în latul țării, iar localizarea lor, pe ținuturi, adesea modificate, de la Alexandru cel Bun, încoace, le-a pricinuit multe și mari probleme primilor traducători de documente (Theodor Codrescu nici nu a încercat să o facă, în celebrele-i *Uricarii*), care, chiar dacă s-au folosit de hărți militare.

Deci, principala piedică și în truda mea la volumele *Poveștii așezărilor moldovene* o reprezentau aceste dese localizările greșite, chiar și în cadrul volu-melor apărute, sub egida Academiei Române, în pres-tigioasa colecție *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*”, în care, de la volum la volum, fără a urma șirul narațiunilor din documentele anterioare, autorii – universitari de calibru, în fața memoriei cărora mă închin – localizează adeseori superficial, fiind preocupați mai curând de proprietari, decât de obștile sătești care le ieșea în cale.

Iată câteva astfel de exemple, pe care mi le-am notat, dar pe care le pot interpreta corect doar localnicii din așezările luate în discuție: satul **Slipoteni** este localizat, în DRH XXVII (doc. 35, pp. 39, 40, respectiv p. 581), „lângă satul Ionășeni, comuna Nicorești” de lângă Tecuci, deși același sat Slipoteni, al lui Lupea Berheci și al urmașilor săi, era localizat, pe parcursul volumelor anterioare, „lângă Izvorul Berheciu-lui, Bacău”; / în vecinătatea satului **Burdușești** (lângă orașul Mărășești, Vrancea), o „moșie 60 de pași pe deal spre **Ciolănești**” (DRH XXVII, doc. 98, pp. 104, 105), este trecut în Index (p. 492), drept „sat pe Răut, probabil lângă Prajila, județul Soroca, Republica Moldova”; / mar-torul din **Brăila**, la o stâlpire din Gereni,

lângă Tecuci, indică **Brăila** drept municipiu, județul Brăila (DRH, vol. XXVII, București 2005, doc. 239, pp. 219, 220), alte documente iden-tificând **Brăila** Moldovei în viitorul sat Brăileanca, lângă satul Holmul, comuna Podu Iloaei, Iași (DRH vol. XXV, București 2003, doc. 236, pp. 236-238; vol. XIX, Bucu-rești 1969, doc. 406, pp. 553-556; vol. XXV, București 2003, doc. 236, pp. 236-238); / același sat **Plopeni** este localizat, în DRH vol. XXVII (București 2005, doc. 466, pp. 444-446) drept „Popeni, comuna George Enescu, Botoșani”, iar în DRH vol. XXIV (București 1998, doc. 525, p. 485), drept „Plopeni, comuna Ungureni, Boto-șani” (în DRH vol. XXVIII).

Confuzia este și mai mare, cu repercusiuni asupra istoriilor muzicale, inclusiv și mai ales în cea a lui Poslușnicu, atunci când e vorba de așezări de peste Prut „din ținutul” sau chiar „din județul Iași”, actualul teritoriu al județului Iași fiind, cândva, împărțit între teritoriile ținuturilor Cârlișatura, Hârlău, Suceava, Roman, Tutova, Tecuci, iar teritoriul de atunci fiind din Prut până în târgul Bălți și în Briceni, precum este exemplul satului „**Milești**, ce este în ținutul Iași” (DRH XXVII, pp. 52, 53), care este, de fapt, „Milești, comuna Milești, județul Ungheni, Moldova” (p.553), deci județul Iași se întindea mai mult în Moldova (Basarabia era în sud, stăpânită de turci) de dincolo, decât în cea de dincoace.

Povara

Bătrânețea nu poate fi o povară, atunci când știi că încă mai ai de împlinit ceea ce „este de lipsă”, cum îi

spunea Eminescu lui Slavici, pe muncelul de lângă mănăstirea Putna, într-o noapte de august a anului 1871, și vrei să achiți și acele îndatoriri. Prin urmare, și la 70 de ani, trupul îmi rezistă, încovoiat asupra tastaturii și a ecranului măcar zece ore pe zi, zi de zi, de atâta vreme, de când, practic, eu exist în Moldova mult mai mult decât majoritatea celor care trăiesc pe acolo.

Volumul acesta, al doilea, al așezărilor moldovene al căror nume începe cu litera „B”, are peste 1.600 de pagini, dar, vorba aceluiași voievod Vasile Lupu, al cărui stil narativ, consemnat de de logofeți și dieci, mi-a plăcut în mod deosebit, am trăit cele 18 volume ale lucrării de față cu speranța că se merită oricâtă trudă, că „doară se vor afla oameni buni de pe atunci”, în toate vremurile Moldovei. Ocazie pentru mine de a preciza că „oameni buni” însemna... bunici, care au fost martori ai istoriilor obștești și pe mărturia cărora se poate pune temei, pentru că ei „știu cu sufletul”, iar „bătrâni” înseamnă strămoși, „stâlpi”, adică întemeietori de vetre și moșii.

Povestea fiecărui sat nu poate fi înțeleasă separată de povestea cătunelor și satelor din megieșie, uneori și de dincolo de orizont, cătune și sate care adesea au fost înglobate în altă poveste sau a înglobat, prin voia timpului, alte povești. Tocmai de asta, m-a interesat orice frântură de poveste, șoptirea fiecărei brazde care mi-a ieșit în cale, pe un parcurs amplu, bogat și istovitor, iar cele două moduri de redactare – pe litere, apoi pe județele actuale – fac parte din strategia prin care vreau să ajut înțelegerea și lesnicioasa descoperire a surselor, pe care Hasdeu le numea, cu candoare și poetică inspirație, „izvoare”. Din

fiecare izvor putem sorbi cu nesaț, sau le putem ignora pe toate cu dezinvoltura celor care trec mult prea grăbiți și prea lacomi prin viață, ca să mai lase și urme ale trecerii.

În toate precuvântările, cu care voi deschide și volumele ce vor urma, nu am să fac o analiză ipocrită, de genul celor pe care le numim cărți de istorie, ci doar am să precizez că, într-adevăr, „istoria noastră, de la început și până în momentul prezent, este o adevărată istorie de patimi”⁴¹⁹, chiar dacă, „după felul de a vedea al românului, nu este în lumea aceasta nimic mai presus de buna chibzuință, și românul pleacă la drum numai cu oameni pe care-i socotește mai chibzuiți ca dânsul”⁴²⁰. Pentru că, la noi, românii, „respectul și iubirea pentru părinți și bătrâni sunt nesilite și, se pare, înnăscute”⁴²¹, încă mai sper că respectul acesta încă se mai manifestă prin nevoia de a cunoaște „chemaea străbunilor”, măcar la nivel anedotic, dacă nu și inițiativ.

Dar dincolo de tot și de toate, aceste 18 volume înseamnă pentru mine o închinare. Atât și nimic mai mult. Dar nici mai puțin.

Satul românesc

⁴¹⁹ A. Papiu Ilarianu, *Istoria românilor din Dacia superioară*, Viena 1851, p. 1

⁴²⁰ Slavici, Ioan, *Românii din Regatul Ungar și politica maghiară*, București 1892, pp. 2, 3 și 14, 15

⁴²¹ *Călători străini despre Țările Române*, Serie nouă, vol. III, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 48

Cercetările sociologice interbelice asupra satului românesc, exaltate sau măcar entuziaste, ignoră două teze fundamentale ale lui Lucian Blaga, cea a conviețuirii, în satul românesc, a preistoriei și istoriei, și cea referitoare la obligativitatea de a privi fiecare epocă din perspectivele ei și nu din cea a vremurilor noastre, în condițiile în care, cum sublinia Mircea Eliade, legea degradării sen-surilor, prin închipuiri de genul „tradiții” sau „legende” („spun bătrânii că”), alterează grav realitatea inițiativă, în favoarea unor fantezii puerile, care trec drept adevăruri de necontestat, inclusiv prin preluare de către istorici, care, sub pretextul „umplerii” golurilor mărturisitoare, legitimează astfel de fantezii, deși încă sunt martori ai organizării gentilice sau, în cel mai bun caz, tribale a obștilor rurale românești.

Preistoria supraviețuiește, și încă mai supraviețuiește, măcar la nivelul de morală țărănească, prin „lege”, adică inițierile încredințate de zeița vetrei, Histia, lui Zalmoxe, pe care le regăsim, cu mult înainte de legiuitorul Licurg, chiar și în „Iliada” lui Homer, în care, răscumpărarea capului, pentru crimă, furt sau tâlhărie, se aplică, în fața celor 12 „crainci” aidoma și cu același juriu ca în vremea lui Ștefan cel Mare sau în Pojorâta anilor 1800. La fel, „jurământul cu brazda în cap”, care nu se presta la întărirea unei moșii, ci la mărturisirea hotarelor, „cum le-au apucat”, nu cum au fost inițial, de diverși jurători („au spus cu sufletele lor”), supuși mai multor presiuni persuasive, inclusiv unor „cărți de blestem”, venite de la ierarhii țării, în ciuda faptului că blestemul este interzis categoric, drept păcat de neiertat, de către religia orto-doxă. Jurământul „cu brazda în cap” era, deci, un „memento mori” mult mai

profund, în care era implicată însăși dumnezeirea, care știe totul, dar îți verifică sufletul prin astfel de mărturii.

În mărturiile moldovenești, la fel ca în întreg spațiul românesc, țelul este dreptul de folosință, con-fundat cu cel de proprietate, care era doar al scaunului voievodal, iar întâmplările de viață, inclusiv genealogice, abundă doar ca puzderie de elemente secundare. E bine de știut că, dintr-un nucleu gentilic al fraților (bătrânii sau stâlpii) care au întemeiat un sat, aveau să țâșnească multe, multe conflicte tribale (ale seminției, deci ale verilor îndepărtați și ale părtașilor răzeși, deci rubedenii și mai îndepărtate). Dreptul valah impunea vânzarea pământ-turilor „neamului celui mai apropiat”, apoi rudelor mai îndepărtate, iar dacă acestea, inclusiv răzeșii, refuzau să cumpere, puteai vinde unui doritor de achiziție din altă seminție, ceea ce se întâmpla, de regulă, la răscumpărarea capului sau la răscumpărarea din captivitate la tătari sau la turci. Exemplele sunt nenumărate și ele probează o instabilitate „pe vatră”, fiecare familie având proprietăți în mai multe locuri, în același ținut sau în ținuturi îndepărtate. Un neam primea partea ta din altă proprietate și tu puteai vinde și partea lui din proprietatea pentru care ai găsit cumpărător. Cât despre țărani, care erau cu toții „vecini”, adică, așa cum spunea Cantemir și o confirmă mărturiile voievodale, aceștia, până la Barnovschi vodă și după nefericita lui moarte, treceau de pe o moșie pe alta, uneori a aceluiași proprietar, alteori a altuia, dar fără să poată fi obligat de stăpân să se mute.

Prin urmare, nimeni nu-și poate revendica o „baștină”, alta decât cea inițială a atestării numelui său,

pentru că răspândirile, chiar și în cazul a două-trei generații, se făceau neîncetat. Neamurile pătrund în alte obști prin preoți, dieci și dascăli, „biserica” fiind din-totdeauna „răzeș” (părtaș) îndreptățit, ba chiar legiuit, Urmașii preotului care pătrundeau într-o obște rămâneau în acel sat, drept neam distinct, cu excepția celor care, învățând, ajungeau preoți, dieci sau dascăli în alte „parohii”. Abia prin împrăștiarile din vremea lui Cuza și de după aceea, încep să se înrădăcineze neamurile în anumite teritorii obștești, înstrăinându-se total de ceilalți răspândiți, care se trag din același stâlp, iar prin curgerea generațiilor, chiar și de rubedeniile de pe aceeași vatră, din pricina moștenirilor funciare. Pământul dezbină și însingurează, dezrădăcinarea fiind pricinuită de sufocare rădăcinilor prin ignoranță și prin uitare.

Încă nu știu câte pagini are acest al treilea volum, din „Povestea așezărilor moldovene”, cel al localităților al căror nume începe cu litera „C”, dar am înțeles că fiecare dintre noi nu poate ignora anume așezări, dintr-un volum sau altul, care au legătură cu „baștina” pe care, de doar câteva generații, o numim „acasă”. Iar ansamblul mărturiilor, de regulă rămas neștiut, reprezintă, totuși, moștenirea noastră obștească fundamentală.

„Istoria românilor, o tragedie”

Din Carpați, până la Nistru și de la Dunăre, până la Colacin, încă freamătă mărturiile despre neamul nostru, al moldovenilor, dar nu le mai auzim și, tocmai de aceea, nu

mai facem distincție între loc natal și baștină sau între oameni buni și bătrâni. Nu mai avem nici putere, nici știință și nici dragul de drag necesar pentru înțelegere din perspective diferite, adică altele de la veac la veac, poate că și din cauza degenerării sensurilor, cum observa Mircea Eliade, prin aderența noastră oarbă la mitul folcloric, adică la falsul în parte religios, în parte prolet-cultist, în care „petrecem românește”, bem și țopăim tot mai înstrăinați de rădăcini și de brazde, chiar dacă, încă din vreme, „cu câtă durere, cu atâta dreptate asemenea un istoric al nostru **istoria românilor cu o tragedie**. Așa este, într-adevăr: istoria noastră, de la început și până în momentul prezent, este o adevărată istorie de patimi”⁴²².

Și când te gândești că, pe la 1495, „deși năvăliri barbare de tot felul s-au revărsat asupra” străbunilor, generațiile acelea superbe, mărturisite de Antonio Bonfini, „**luptă** nu atât pentru păstrarea neatinsă a vieții, **cât a limbii**”⁴²³. „Așadar, poporul moldovean, cu un port aproape întocmai ca al străbunilor săi, purcede după datina și rânduiala acestora; nu se folosește de arme deosebite de ale ungurilor, adică de scuturi și lănci de luptă, care sunt ceva mai scurte ca cele ungurești și nu se deosebesc mult de acele săbii și sulițe ce se întrebuințează și acum în luptă. Ei sunt destul de îndemânatici în treburile ostășești și foarte ageri. / Apoi neamul acesta al moldovenilor este **aspru și foarte primitiv**, totuși în treburile ostășești și

⁴²² A. Papiu Ilarianu, *Istoria românilor din Dacia superioară*, Viena 1851, p. 1

⁴²³ *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, pp. 482, 483

războinice ei sunt deosebit de bine pregătiți în felul lor”⁴²⁴, scria, în 1541, Reicherstorffer.

Sunt mulți la număr cărturarii europeni ai trecutelor vremi, care, trecând prin aceste locuri, aveau să lase mărturii neprețuite despre neamul nostru românesc al moldovenilor, mărturii care, dincolo de satisfacerea unor orgolii patriotarde, pot ajuta la înțelegerea mărturiilor proprii, chiar dacă, preponderent, documentele moldovenești sunt doar expresii ale unui cadastru rudimentar, dar care s-au păstrat cu sfințenie, nu din conștiință sau măcar drept sugestie de neam, ci dintr-un instinct gentilic de proprietate. Dar printre rânduri, cu rol motivațional, dacă nu chiar persuasiv, răzbat secvențe tulburătoare de viață, întâmplări din „istoria mărunță, care fac istoria mare”, cum inspirat scria Nicolae Iorga în prefața unei cărți a lui Ilie Corfus despre însemnările de pe cărțile bisericești. Din toate aceste însemnări funciare, urice, ispisoace și zapise, se desprinde concluzia, formulată și de călătorul Conrad Iacob Hilterbrandt, în 1658, că „locuitorii Moldovei sunt, în cea mai mare parte (și în toate timpurile – n. n.), oameni demni”⁴²⁵, „isteți din fire, vioi, ei se bucură de o minte pătrunzătoare”, „blânzi, ascultători, credincioși patriei lor; au însă puțină sânge și simțământ al puterii pentru ridicarea moralului și a culturii”⁴²⁶, care pun mare preț pe suflet, pe neîntinarea lui cu vorbe și fapte.

⁴²⁴ *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, pp. 196, 197

⁴²⁵ *Călători străini despre Țările Române*, vol. V, Editura Științifică, București, 1973, pp. 584-587, 592-595

⁴²⁶ *Călători străini despre Țările Române*, Serie nouă, vol. II, Editura Academiei Române, București, 2005, pp. 73, 74 și 77

Și poate că tocmai această fervoare a lăuntricului, a fărâmei de dumnezeire din fiecare, a și condus la o neconținută aspirare din partea liderilor lor spirituali și administrativi, moldoveanul, „incredibil de apăsător de bir... plătind felurite dări... hărțuit în fel și chip până ce plătește birul din banii luați de el cu împrumut”⁴²⁷, pierzându-și mereu bruma de agoniseală și, de aceea, plecând întotdeauna în altă parte, cât mai departe de baștină, în căutarea altui pământ de codru nepătruns, pe care să-l defrișeze și să-l desțelenească, pentru a-l lăsa moștenire urmașilor. În fond, „moravurile locuitorilor sunt destul de bune. Religia, mai bine zis ritualurile reli-gioase, se respectă cu strictețe. Respectul și iubirea pentru părinți și bătrâni sunt nesilite și, se pare, înăscute. Luxul – care li se atribuie – nu se vede mai deloc, însuși boierii iubesc nu atât luxul, cât parada: a te etala cu o haină scumpă, a-ți îmbrăca soția cu o rochie bogată și a te preumbla într-o trăsură frumoasă este o înclinație inse-parabilă a lor. Nu arareori se întâlnesc boiernași mai săraci decât țăranii și boierul duce lipsă de multe în casă. Le place viața în trândăvie și inactivitate și sărăcia, care se observă oriunde în principate, de aici provine. Printre trăsăturile lor, cele care îi caracterizează sunt cupiditatea și cruzimea față de cei supuși, dar mai ales față de ȝiganii săraci, care, constituind proprietatea boierilor, poartă cătușele cele mai grele ale sclaviei”⁴²⁸.

⁴²⁷ *Călători străini despre Țările Române*, vol. V, Editura Științifică, București, 1973, pp. 277-279

⁴²⁸ *Călători străini despre Țările Române*, Serie nouă, vol. III, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 48

În întreaga „*țară binecuvântată de Dumnezeu (Bogdana, cum o numesc românii)*”⁴²⁹, „poporul moldovean, cu un port aproape întocmai ca al străbunilor săi, porcede după datina și rânduiala acestora”⁴³⁰, iar cartea aceasta, din care am lucrat, în patru volume doar, peste 6.000 de pagini cu mărturii, nu își propune altceva decât să contribuie la deslușirea și înțelegerea rânduielilor îndătinate, prin istoriile mărunte, care, care ne fac istoria mare.

Religie și credință

Există mărturisită în istorie noastră o adevărată și îndătinată falie între religie și credință, manifestată, mai ales, prin actul de justiție, în care jurământul și blestemul, adesea cu cărți de blestem date de episcopi și chiar de mitropolit, caracteristică necreștină de neiertat, reprezintă repere fundamentale. În 1564, Anonio Maria Graziani observa că moldovenii „nu au legi scrise, ci toate sunt lăsate bunului plac al domnului sau al judecătorului, și sunt cârmuiți cu autoritate, potrivit obiceiului îndătinat. Dacă pârâșul jură de trei ori, repetând formula unui jurământ, precum că cele ce le declara el sunt adevărate, pârâtul este condamnat. De asemenea, dacă datornicul ar afirma, sub prestare de jurământ, că nu trebuie să plătească, i se iartă datoria (atât este de mare credința în legătura jurământului). Dacă cineva a fost jefuit, ceea ce nu arareori

⁴²⁹ *Călători străini despre Țările Române*, Serie nouă, vol. III, Editura Academiei Române, București, 2006, pp. 69-71

⁴³⁰ *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, pp. 196, 197

obișnuiește să se întâmple negustorilor, el reclamă ceea ce i s-a luat de la acei pe al cărui pământ a suferit paguba, și este despăgubit la porunca domnului din contribuția comună a acelui târg sau sat”⁴³¹. Iar „pe deasupra, ei mai au multe lucruri în comun cu păgânii, cum sunt eresurile (*delusioni*), ghicitul, descântecele, jurămintele pe Jupiter (= Zeus) și pe Venus, pe care o numesc sfântă, modul în care purced la înmormântări, la luarea în căsătorie a soției și la lăsarea ei, și altele la fel”⁴³².

Dar când mă refer la falia dintre religie și credință, la moldoveni, nu iau în calcul faptul că, din perspectiva martorilor diferitelor epoci, „obiceiurile și deprinderile lor sunt îndeobște barbare, cu toate că revendică pentru ei cinstea de a fi mai presus decât toți creștinii”⁴³³, pentru că știu și pot dovedi că fiecare poporean moldovean, în baza unei credințe naturale, pe care Lucian Blaga, făcându-i o singură concesie lui Young, o numea „arhetipală”, nu ar fi admis nici un compromis, care să-i împovăreze sufletele, spulberându-l din îndreptățirea la veșnicie. Credința, deci, deprinsă ca trăire („Clerul lor este foarte neluminat, puțini din ei știind să scrie și să citească. Ei se deosebesc de țărani printr-o barbă lungă și prin scutirea de impozite, în afara unei plăți de cincisprezece piaștri către episcopul lor; în celelalte privințe ei urmează aceleași îndeletnici ca țărani, în timpul cât nu sunt prinși cu săvârșirea datoriei lor

⁴³¹ *Călători străini despre Țările Române*, vol. II, Editura Științifică, București, 1970, p. 382

⁴³² *Călători străini despre Țările Române*, vol. IV, Editura Științifică, București, 1972, pp. 580, 581

⁴³³ *Călători străini despre Țările Române*, vol. II, Editura Științifică, București, 1970, p. 299, 300

bisericești. Fiecare sat are o biserică”⁴³⁴), fără inițieri și faze succesive de cunoaștere, era mai mult decât instinctuală pentru fiecare moldovean în parte, care nu confunda această rațiune de a fi cu relațiile, mai curând sociale decât spirituale, pe care le avea cu călugării sau cu popii, deci cu lacomii devoratori de averi pământești, care izbutesc să-și însușească nu doar mai toate moșiile, mie-rea, morile și crâșmele Moldovei, ci și țărâtimea iobagă, și ȝiganii robi, pe care-i gestionau precum negustorii de oi, despărțind turmele și mieii după istețimea fariseică, prin care izbuteau să-și înșele partenerul întru substituire divină.

„Mănăstirile sunt numeroase („Numeroasele mănăstiri ocupă, cu pământurile lor, aproape a treia parte a țării, ceea ce vatămă foarte mult munca pământului”⁴³⁵) și bogate; țin vite și oi și alte lucruri asemănătoare și sunt supuse mănăstirilor de la Sfântul Munte, în Grecia, fiind obligate să trimită, în fiecare an, starețului o sumă anu-mită. Egumenii sau stareții lor umblă în trăsură, îmbrăcați în mătase și înconjurați de slugi, încât par tot atâția boieri. Și fiecare mănăstire are în stăpânire un număr de familii de ȝigani, care sunt ca și robi; ară, sapă, muncesc și pă-zesc vitele; și tot ce trebuie făcut, fac ei; chiar și ȝigăncile umblă prin mănăstire, și muncesc, fac pâine, spală vasele, mătură, mulg vacile și fac tot ce trebuie făcut într-o casă, ceea ce e un lucru nemaipomenit”⁴³⁶.

⁴³⁴ Ibidem, pp. 112, 113

⁴³⁵ *Călători străini despre Țările Române*, Serie nouă, vol. II, Editura Academiei Române, București, 2005, pp. 73, 74 și 77

⁴³⁶ *Călători străini despre Țările Române*, vol. V, Editura Științifică, București, 1973, pp. 203-205

„**Moldovenii** vorbesc românește; călugării și preoții lor slujesc în biserică în slavonește, au cărți tipărite în Tara Moscovită și la Veneția. Domnul și boierii sunt cu toții schismatici, preoții lor, ameiți de veninul grecilor împotriva Bisericii romane, sunt cei mai mari dușmani ai Bisericii romane și ai primatului papei. Aproape toată țara postește luna, miercurea și vinerea; oamenii o fac pentru că sunt siliți, însă se sinchisesc prea puțin de legea lui Dumnezeu; **țin posturile și trăiesc ca animalele** (!), neștiind ce înseamnă Dumnezeu și legea lui. Episcopii și preoții lor sunt atât de ignorați, încât puțini din ei, dacă nu niciunul, pot să înțeleagă ceea ce citesc, deoarece citesc în limba sârbească (slavonă), pe care nu o cunosc și astfel nu înțeleg nimic nici ei, nici aceia care îi aud în biserică. Spun aceasta despre aceia care nu știu altceva decât buchiile slavone, dar nu cunosc limba, căci în preajma domnului se găsesc și unii care știu câte ceva, fiind greci; dar cât privește pe cei din țară, aceștia sunt așa cum am arătat mai sus, dar, cu toate acestea, sunt foarte îndărătnici și stăruitori în schismă”⁴³⁷.

Dincolo de mărturiile străinilor, există mărturiile noastre, în care veți întâlni câte un popă bătându-se cu dascălul, lângă fântână, pentru o sfoară de pământ, sau amândoi, popa și dascălul, luând cu asalt, împreună cu enoriașii lor, câte un schit sau câte o mănăstire pentru a le prăda de bunurile lumești de care bunul Dumnezeu nu are nevoie. Un toponim de prin părțile Focșanilor, îmi sună ca

⁴³⁷ *Călători străini despre Țările Române*, vol. V, Editura Științifică, București, 1973, pp. 224, 225

un sacrilegiu: Morile Precistei. Cu crâșma, robii și iobagii Precistei.

Câtă vreme au fost pe pământ, Iisus și sfânta lui Maică nu au avut nevoie de averi, dar, de când s-au mutat în Ceruri, bunurile pământești nu le mai ajung, mărturii fiind, printre altele, și multe dintre ispisoacele medievale de judecată, reproduse în această carte.

Falsificarea istoriei, cu girul Academiei Române

Greu de admis, dar povestea fiecărei așezări cuprinde două dimensiuni complementare: istoria și povara istoriei. Istoria se referă la statutul proprietății, existența preoților și, eventual, a bisericilor, procesele de toate felurile, menționate de ispisoace, transferurile de proprietate consemnate de zapise, folosința pământurilor, stabilită de urice, „năpastele” prizonieratului sau ale punerii în cumpănă a libertăților individuale, prin „răscumpărarea capetelor, hotărnicirile, strămutări de vetre, din calea primejdiilor, în codri nepătrunși, bejeniri, populări prin colonizări cu „oameni străini” și așa mai departe. Povara istoriei înseamnă năvăliri, războaie, pedepse și răzbunări voievodale, dar și falsele interpretări, care se impun drept adevăruri, datorită autorității științifice a egidei editoriale, Academia Română.

Fără îndoială că „*Marele Dicționar Geografic al României*”, publicat, în câteva volume, cu girul Academiei Române, prin strădania lui George Ioan Lahovari și a reputatului academician Grigore Tocilescu, înseamnă o

mărturie istorică de primă mână pentru perioada 1880-1900, dar, din păcate, în foarte multe sinteze se falsifică grosolan istoria, sub instinctul extazului patriotard, neadevărurile clasicului „se spune că” transformându-se, datorită autorității științifice a Academiei, în adevăruri de necontestat. Un astfel de exemplu, al cascadei de denaturări ale realității – cel mai teribil din câte am întâlnit, probează necesitatea unui dicționar de mărturii obștești, cum este „Povestea așezărilor moldovene”, carte pe care o lucrez pentru că, așa cum am mai spus, cu trimitere la Eminescu, „era de lipsă”.

Iată, deci, exemplul de falsificare a istoriei, cu înșiruirea ulterioară a probelor, la care fac trimitere în parantezele cu comentarii:

1900: „**Grumăzoaia**, comună rurală în partea de nord a plășii Mijlocul, județul Fălciu, mărginită, la est, de comuna Urlați; la vest, de comunele Hoceni și Șişcani; la sud, de comuna Hurdugi, și la nord, de comuna Crețești; e udată, în lung, de pârâul Grumăzoaia. Este formată din satul Grumăzoaia, așezat pe valea pârâului cu același nume. Satul e împărțit în mahalaua de sus și de jos. În vechime s-a numit Plopeni (Plopeni era sat distinct, din megieșie; practic, de aici încep fabulațiile, prin invenții de tip legendă sau prin interpretarea voit greșită a mărturiilor documentare, reproduse în rândurile de mai sus – n. n.), și se zice că ar fi fost așezat mai în jos de unde se află astăzi. Numirea de Grumăzoaia i s-ar fi dat după numele unui vechi răzeș, Andrei Grumază (din 11 august 1445, până în 1 noiembrie 1638, când este menționat sub numele de Grumăseni, odată cu satul Plopeni, Grumăzoaia sau

Grumăzești aparținuse lui Simion, feciorul lui Io-nașco Sprânceană; nici un document nu îl menționează pe Andrei Grumază – n. n.). După documente se dovedește că această moșie a fost dată, de către Ștefan cel Mare unui oștean, numit Stan Posatnicul (care vinde satul în 11 august 1445, deci de vremea lui Ștefan al II-lea – n. n.). Întărit de Ștefan voievod, lui Toader Gănescul, în urma unei vitejii desfășurată într-un război. Acesta, sau pentru că nu avea copii (avea, deci vindea împreună cu feciorii săi – n. n.), sau că pământul era ieftin pe atunci, a vândut-o unuia Toader Gănescu (în 11 august 1445, Grumădzești era întărit de Ștefan (al II-lea) voievod lui Toader Gănescul – n. n.), cu 60 zloți tătărești. Gănescu a avut un singur fiu, pe Frone. Frone a avut trei copii de partea bărbătească, pe Tochilat, Tănase și Gligincu, și o fată, pe Savina, cărora le-a împărțit moșia în 4 părți (informații neconfirmate de vreun document – n. n.). Unul dintre urmași, Gligincu, se zice că a fost slujbaş la un Cantemir (confuzie, ispisocul de la Cantemir vodă având alt subiect – n. n.). Acelui Cantemir furându-i-se un cal de către Gligincu, i-a luat drept despăgubire pentru prețul calului, 355 stâjeni din moșie. Acest pământ este dezlipit și astăzi de Grumăzoaia, și alipit de moșia Urlați, sub numirea de Gura Văii sau Plopeni, cum se numea și atunci. Teritoriul comunei are o suprafață cam de 1.400 hectare, din care 110 hectare vie, 572 hectare pădure, iar restul loc de cultură și imaș. Populația comunei este de 421 familii sau 1.353 suflete, din care 260 contribuabili. Locuitorii sunt răzeși vechi, Are: 2 biserici, una făcută la 1817 și a doua, la 1824, deservite de 2 preoți și 4 dascăli; o școală, înființată la 1865, frecventată de 30 elevi. În partea de nord a satului se află o biserică numită Mănăstirea. Se zice că, în vechime,

a servit ca schit de călugări ruși. Se găsesc aci mai multe cărți în limba slavonă. Biserica e făcută din lemn de stejar și a fost reparată de mai multe ori. Serviciul divin se face de 3-4 ori pe an de către preoții din sat”⁴³⁸.

GRUMEZOAIA (fost Ochitești, Ochintești, Grumăzoaea, Grumezeni, Grumăzești pe Ialan, comuna Dimitrie Cantemir, Vaslui).

1445, august 11: Întărit de Ștefan voievod, lui Toader Gănescul, care primește uric pentru „pe Ialan, un sat, anume unde a fost socrul său, popa Oană, la... Tuto-va, unde este Vlad, fiul lui Oană, și, la obârșia Ialanului... unde a întemeiat Toma, socrul său. Și de asemenea, au venit înaintea noastră Stan posadnic, cu copiii săi, și a vândut panului nostru, Toader Gănescul, un sat, anume **Grumăzești**... 60 de zloți”⁴³⁹. Hotarele, cele vechi, folosite din veac.

1490, ianuarie 18: Întărit de Ștefan voievod Negritei, fata popii Oanii, care primește uric pentru „satul Ochiteștii, unde a fost Toma Ochit, deasupra Elanului”⁴⁴⁰.

1638, noiembrie 1: Ignat herie căpitanul vinde sulgerului Strătulat, drept 10 taleri bătuți, „un loc de prisacă și prisaca făcută, și casă în prisacă, și pomăt cu loc împrejur cât se cade unei prisăci, la **Grumădzeni** (Grumezoaia, comuna Dimitrie Cantemir, Vaslui), în pă-

⁴³⁸ Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul III, București 1900, pp. 658, 659

⁴³⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 257, pp. 363, 364

⁴⁴⁰ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. III, București 1980, doc. 64, p. 120

dure, ce mi-a fost mie cumpărătură de la Simion, feciorul lui Ionașco Sprânceană”⁴⁴¹.

1639, aprilie 3: Vasile, feciorul lui Dieniș, vinde sulgerului Strătulat, drept 14 galbeni, partea sa „din sat din **Plopeni** (comuna Dimitrie Cantemir, Vaslui) și din **Grumăzoaia** (comuna Dimitrie Cantemir, Vaslui), din jumătate de bătrân, jumătate”⁴⁴².

1642: Căpitanul Ignat Herie vinde lui Vasile Strătulat sulgerul, pentru 20 taleri, „un loc de prisacă și prisaca făcută, și casă în prisacă, și pomet, și cu loc împrejur cât se cade unei prisăci, la **Grumăseni**, în pădure, ce mi-a fost mie cumpărătură de la Simion, feciorul lui Sprânceană”⁴⁴³.

1648, mai 1: Simion Codău, feciorul Țigancei, nepotul Ilei lui Grumazu, vinde lui Vasile, fratele Strătulătoi, pentru 8 galbeni și 1 leu, „dintr-un bătrân, a treia parte din satul **Grumăzeani**... dinaintea popii Gheorghe, Ionașcooe, Blândă, Ionașco Meldea, Gligorie Bolândău, Ilie ciubotarul, Gligorie Coteală și Arion de Hurdugi”⁴⁴⁴.

1650, septembrie 12: Porunca dată de Vasile Lupu voievod căpitanului Macarie, după ce „s-a jeluît Vasile Strătulat, zicând că are două părți de ocină la satul **Grumăzoaia** și-au mers niște oameni de-au cosit părțile lui. / Pentru aceea, tu să alegi acele două părți de ocină, din fânaț și din tot locul, și ce fân se va afla cosit pe părțile lui să

⁴⁴¹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 497, p. 463

⁴⁴² AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXV, București 2003, doc. 82, p. 79

⁴⁴³ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. III, Iași 1907, pp. 47, 48

⁴⁴⁴ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. III, Iași 1907, pp. 51, 52

aibă a-l opri, să fie pe seama lui Vasile, și cui va părea cu strâbul să vină de față”⁴⁴⁵.

1650: Vasile Strătulat vinde lui Enache Penișoară, ginerele agăi Strătulat, drept 8 galbeni și un leu, „a treia parte dintr-un bătrân din satul **Grumăzoe**, parte ce am cumpărat de la Simion Codău, nepot fetei lui Grumazu”⁴⁴⁶.

1691, iulie 20: Ispisoc de judecată de la Cons-tantin Cantemir voievod, după ce „s-au pârât Mihalachi Penișoară cu Gliginco și Tohilaz, zicând Mihalache cum are și el moșie în satul **Grumăzoaea**, care moșie îi este lui danie de la Vasile, fratele Strătulătoae, care i-a fost lui Vasile cumpărătură de la Simion Codău, feciorul Țigancei, nepot lui Ilie Grumazu, precum ne-a arătat zapis de danie de la Vasile și alt zapis, de cumpărătură lui Vasile, de la Simion Codău. Și a ținut această moșie și tată-său, până a fost viu, iar acum s-au sculat Gliginco și Tohilat și-l scoate din moșia aceea afară pe Mihălache. / Deci domnia mea am trimis pe Lupul Costache mare medel-nicer și pe Tănasă ce a fost armaș, de au strâns oameni buni, ca să mărturisească cu sufletele lor precum a ținut tatăl lui Mihălache acea moșie și a ținut-o și el, iar neavând Mihălache martori, să jure Glicinco și cu Tohilat, cu 24 de oameni, la sfânta biserică, cum n-au ținut tatăl lui Mihălache Penișoară, nici el acea moșie, și cum n-a avut moșie Vasile, fratele Trătutătoae, care a dăruit acea moșie, și cum n-a avut moșie Simion Codău, care a vândut-o lui Vasile... și după ce vor jura în acest chip, va ieși

⁴⁴⁵ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. III, Iași 1907, pp. 43, 44

⁴⁴⁶ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. III, Iași 1907, p. 46

Mihălache din moșia aceea afară; deci ei oameni să jure într-acest chip n-au găsit... iar Mihălache ne-a arătat o mărturie, încredințată de boieri și megieși de acolo, mărturisind ei cu sufletele lor precum Enache Penișoară, tatăl lui Mihălache, tot a ținut acea moșie... / deci domnia mea... am dat rămas pe Glicinco și pe Tohilat”⁴⁴⁷.

Hramurile sau rugile

Hramurile, ca și bisericile ocrotite, pe care ctitorii le numeau, pe fiecare în parte, „ruga noastră”, aveau, în primele veacuri ale Moldovei, în mod repetat, doar câțiva „păzitori ai locașurilor de închinare”, precum sfântul Gheorghe și sfinții arhangheli Mihail și Gavril, ulterior fiind aleși, dar mai rar, sfinții Nicolae și Ioan, Maica Domnului, mai ales prin Adormirea, și, după cumpărarea moaștelor de către Vasile Lupu, sfânta Paraschiva (vineri, în greacă), prin care să i se dea identitate creștină atât de preferatei în popor sfânta Vineri, considerată reminis-cență păgână, pentru că evoca tradiția venusiană a Venerei. Bisericile moldovenești erau mici, construite din bârne sau din vălătuci, sub forma unei căsuțe în două ape (există una la Rădăuți Prut, pe care am văzut-o), cu câte o cruce de un cot fixată în cele două capete ale cornișei. În fond, în *Facerea*” (28, 17) „locul acesta este casa lui Dumnezeu și poarta cerului”. Și, astfel, „casa lui Dum-nezeu” se umaniza, având dimensiuni de habitat pământ-tesc.

⁴⁴⁷ Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. V, Iași 1908, pp. 337-339

Bisericile de piatră, majoritatea urbane, iar unele marcând locul unor bătălii înverșunate, pentru a veghea somnul vitejilor căzuți în luptă, deși minunate, nu aveau, totuși popularitate egală cu cea a bisericilor mănăstirești, care îmbinau ruga și hramul, cu pelerinajul și cu formule rudimentare de „iubinare” sau „agape”, deci de ospete obștești ale primilor creștini. Pelerinajul și ospățul aveau să se laicizeze (laici sau lăiași defineau gloata, mulțimea, în vreme ce termenul „cler” delimita elitele religioase ale celor „sortiți”, „aleși”, „moștenitori”, de sub ascultarea „întâipriveghetorilor”, adică episcopii, ulterior mitropolii, adică întâipriveghetorii din metropole, cu toții supuși „tatălui, părinte”, deci unui Dumnezeu pământesc, numit de latini „papi”, iar de greci, „patriarhi”). Odată cu laicizarea hramului, cu prilejul omagierii sfântului cu icoana așezată pe „iconostas, în rândul întâi, la dreapta, alături de sfintele icoane împăratești; Mântuitorul Iisus Hristos și de Sfânta Fecioară”⁴⁴⁸, aceste „hramuri măritoare de Dumnezeu”⁴⁴⁹, deci „dreptmăritoare hramuri ale lui Dumnezeu”⁴⁵⁰, devin dreptmăritoare a sfântului, iar în popor, mai ales, omagieri ale rudelor răposate. „Hramurile sau rugăciunile erau, la poporul de jos, curate ospete în amintirea familianților răposăți; la clasele mai superioare, însă, se introduseseră și petrecerea cu muzică și jocuri”⁴⁵¹, și gazdele, și oaspeții, veniți din alte sate, omagiind aceiași stâlpi, deci străbunii gentilici (în-te-meietori de vatră și

⁴⁴⁸ Radu, Dr. Simion, *Revista teologică*, Anul II (74) Nr. 2, aprilie iunie 1992, Sibiu, p. 29

⁴⁴⁹ Dragomir, Dr. Silviu, *Contribuții la Relațiunile Bisericii Românești cu Rusia, în veacul XVII*, București 1912, p. 83

⁴⁵⁰ Dragomir, Dr. Silviu, *Contribuții la Relațiunile Bisericii Românești cu Rusia, în veacul XVII*, București 1912, p. 18

⁴⁵¹ Sbiera, I. G., *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899, p. 194

neam) și pe cei tribali (răzeșii sau părtașii). Prin urmare se păstra și semnificația religioasă îndătinată, conform căreia căsuța cu cruci de lemn la capetele cornișei, „prin târnosire („actul de botez al noului locaș, care primește de la arhiereu (episcop) hramul său, numele său”) hramul devine îngerul păzitor al bisericii, patronul său spiritual, religios-moral”⁴⁵². Dar la fel de însemnată și, de aceea, nespus de costisitoare era și „petrecerea neamului nostru”, care aduna rubedenii mai puțin sau mai mult îndepărtate dintr-o mulțime de sate mai apropiate sau mai depărtate.

Hramurile populare, deci, însemnau un fel de memorie obștească moștenită difuz, un glas al sângelui care supraviețuia în timp, sub aura „stâlpului” inițial, dar, fiind prea costisitoare și „destrăbălate” (prin abundența bucatelor și băuturilor, dar mai ales prin muzică națională), irosind adevărate averi, autoritățile laice și religioase încep să le interzică, după anul 1880, când hramul rubedeniei țâșnește din anonimatul istoriei, cu stigmatul, dar și cu valorile sale inconfundabile, de adevărată odă a bucuriei sătești a românilor.

Inițierile „poporului lui frunză-verde”

Inițierile în legile strămoșiei („elementele tradiționale conservate”⁴⁵³), cum am văzut că încă mai era numită baștina, în câteva urice, pot fi deslușite nu doar prin elementele unui dat primordial, vizibil și tranșant

⁴⁵² Radu, Dr. Simion, *Revista teologică*, Anul II (74) Nr. 2, aprilie iunie 1992, Sibiu, p. 29

⁴⁵³ GOROVEI, ARTUR, *Literatura populară*, p. 117

spiritualizat, ci și prin extinderea activității de cercetare și asupra modului de viață rurală, și asupra condițiilor de locuire, a ocupațiilor și a meșteșugurilor, ajungându-se, la „caracterizări de grupuri etnice sau părți din aceste grupuri”, ceea ce constituie, în fond, esența „etnografiei speciale sau descriptive”⁴⁵⁴. Iar dacă Hasdeu, cea mai dinamică inteligență pe care a avut-o, vreodată, poporul român, intuia datul european comun din care se trag și civilizațiile, dar și literaturile populare, toate „adăpate din fântânele unui instinct virginal” fiind „vastă și confuză, ca tot ce este primordial”⁴⁵⁵, ca elemente stabile ale unei filosofii rurale, pe deplin cosmogonică, elementele de istoricitate, care coexistă în paralel cu cele de preistorie, au fost aproape premeditat ignorate, preferându-se metafizica fermecătoare față de inefabil, față de „admirabila „frunză-verde” din capul mai tuturor cântecelor poporane române”⁴⁵⁶, pe care același Hasdeu o căuta, aido-ma unui arheolog împătimit, în toate răzoarele istorice ale civilizațiilor și ale culturilor europene, dar fără să fi aflat niciodată de ce am fost și suntem noi, românii, „poporul lui frunză-verde”, pentru că nu a avut norocul să afle despre legătura aproape identitară sau cel puțin complementară dintre roșire și vegetație, prin „tracul Pean, cu ierburile și cântecele lui vindecătoare”⁴⁵⁷, o legătură atât de lesne identificabilă în descântece și vrăji, mai ales.

Accentul excesiv pus pe „literatura populară”, pe această „vană „literatură”, cum a devenit, printr-o dege-

⁴⁵⁴ Ibidem, p. 117

⁴⁵⁵ HASDEU, B. P., *Studii de folclor*, p. 26

⁴⁵⁶ Ibidem, p. 37

⁴⁵⁷ PROCLOS DIN LYCIA, *Antologia poeziei eline*, p. 232

nerescență, datorată cursului descendent al ciclului uman, poezia având, la începuturi, un veritabil caracter sa-cru”⁴⁵⁸, contribuie la desacralizarea datinii, tradiției și obiceiului, toate cu un dublu caracter, calendaristic și șamanic, exprimând, în fond „adeziunea... la unul sau altul dintre scenariile mitice, la una sau la alta dintre imaginile exemplare”⁴⁵⁹, adeziunea manifestându-se prin cântec, prin dans, prin rostiri ritmice, prin ritualuri de purificare (foc, apă, ierburi), prin travestiri cosmice (măștile sunt numai și numai zodiacale, nicidecum ani-maliere!), deci printr-un ansamblu de expresii ale spiritului, de simboluri sacre imateriale. Fără caracterul calendaristic (neostenita confruntare cu Timpul) și fără un spirit șamanic, încredințat obștii, pentru a se apăra sau a birui singură, datina, tradițiile și obiceiurile nu ar fi supraviețuit, dovada constituind-o coteraneitatea satelor din regiunea Cernăuți și din județul Suceava, în care tradiția, deja desacralizată, a dispărut, supraviețuind, ici și colo, doar obiceiul și, mai ales, folclorul de club sau de cămin cultural, deci un spectacol muzical-coregrafic scenic agreabil sau de-a dreptul plictisitor. În lumea satelor, cuvântul și, în general, textul liric, nu a existat niciodată în afara ritualului, iar relicvele cele mai apropiate de autentic au fost și rămân blestemele, vrăjile și descântecele, deci texte difuze și aparent fără logică, simbolistica lor fiind „anterioară gândirii umane”⁴⁶⁰. „În privința aceasta ne poate servi ca punct de reper un vechi document literar german, dinaintea de anul 1000. ne referim la așa-numitele „Merseburger Zaubersprüche” (Descântecele de la

⁴⁵⁸ GUENON, RENE, *Simboluri ale științei sacre*, p. 71

⁴⁵⁹ ELIADE, MIRCEA, *De la Zalmoxis la Gengis-Han*, p. 208

⁴⁶⁰ GUENON, RENE, *Simboluri ale științei sacre*, p. 55

Merseburg), care cuprind formule ca și descântecele ce se mai găsesc și astăzi în satele noastre. Formule ca: „să se adune os la os, sânge la sânge” etc. se utilizau în vrăji, evident, și acum o mie de ani, și deci și acum trei mii de ani”⁴⁶¹.

Și în domeniul filosofiei culturii a fost creat un nou „domeniu științific”, noologia, care preia statutul folclorului de „cunoaștere trăitoare”, dar este „ordinea spirituală a lumii mutată în cuvântul explicativ, în concepte clare și în raționamente bine încheiate”⁴⁶², noologia intrând în conflict, încă din start, cu principalele dimensiuni a ceea ce s-ar numi folclor, respectiv rădăcinile „adăpate din fântănele unui instinct virginal” și dimensiunea „vastă și confuză, ca tot ce este primordial”⁴⁶³.

Dar indiferent de științele care-și dispută moștenirile de spiritualitate ale neamurilor, șabloanele de gândire sunt aproape identice. Astfel, „datina vine din ceea ce este dat, un lucru exterior, gata făcut și constatat obiectiv. În conținutul său intră, social vorbind, ideea de moștenire, adică de trecere și legătură între generații”, „obiceiul înseamnă deprinderea”⁴⁶⁴, factorul dinamic revenind tradiției, în cadrul unei reformulări, în care „obiceiul este un fapt îndelung repetat, exprimat în forme moștenite din

⁴⁶¹ BLAGA, LUCIAN, *Trilogia cosmologică*, p. 388

⁴⁶² BĂDESCU, ILIE, *Noologia*, p. XXVI

⁴⁶³ HASDEU, B. P., *Studii de folclor*, p. 26

⁴⁶⁴ BERNEA, ERNEST, *Introducere teoretică la studiul obiceiurilor*, pp. 380, 381

bătrâni”, dar și „un act social, care dă viață și actualizează datinile”⁴⁶⁵.

Tradiția primordială sau datina, cum se numește la români, s-a menținut și se menține, tot mai drapată în elemente ale tradiției creștine, prin obiceiuri, deci prin ceea ce, printr-un termen impropriu și limitativ, în ciuda aparenței de exhaustiv, se numește folclor. E drept, mult mai conservatori fiind și mai puțin atinși de „această dezvoltare materială, care durează de mai multe secole și care a luat un ritm din ce în ce mai accelerat... însoțit de o regresie intelectuală imposibil de comparat”⁴⁶⁶, locuitorii satelor est-europene și, mai ales, cei ai satelor de munte, vlahii și huțulii, au păstrat, neconștientizate, dar ca instinctuală „recuperare ritualică a Timpului original”⁴⁶⁷, conform dezarmantului imbold al lui „așa am apucat”, anumite elemente de „scenarii mitico-rituale”, de „fragmente mitologice și ritualuri dispărute”⁴⁶⁸, dar datina, cea care a generat obiceiurile, ne rămâne încă necunoscută, datorită capacității noastre metafizice deja epuizată de șabloanele savantlâcului, care ne determină „să tratăm cu dispreț drept „superstiții” tot ceea ce nu înțelegem”⁴⁶⁹, și locuțiuni, și calendare, și ritualuri, și simbolistică.

⁴⁶⁵ BERNEA, ERNEST, *Introducere teoretică la studiul obiceiurilor*, p. 381

⁴⁶⁶ GUENON, RENE, op. cit, p. 9

⁴⁶⁷ ELIADE, MIRCEA, op. cit., p. 27

⁴⁶⁸ Ibidem, p. 7

⁴⁶⁹ GUENON, RENE, op. cit., p. 73

Datina datează „de când lumea și pământul”, „din moși-strămoși”, „de când cu lupii albi” (totem dacic), în vreme ce unele obiceiuri durează doar „din vremea lui hantătar” (Kutlubuga sau „Bourul Norocos”) sau chiar mai de curând, „de când nemții cu coadă” (vremea ocu-pării Bucovinei). De atunci, din „vremea vremii”, au trecut multe „veacuri de om”, iar „regulile de lângă râul cu apă” (tradiția primordială, cum o numea Guenon), cele care întregesc datina, „s-au dus pe apa sâmbetei”.

Obiceiurile, în marea lor majoritate, își au rădăcina în datina străveche, în ritualurile simbolice și care operează cu simboluri, fără să pună prea mare preț pe enunțul lingvistic și, tocmai de aceea, cu o zestre tulburătoare de imagini literare, deși, în ceea ce numim folclor, „țăranul nu reprezintă atât o „clasă” socială sau o treaptă în ierarhia economică a civilizației, cât este, mai cu seamă, o fază a omului cultural”, tendința ultimului veac fiind aceea de a concluziona cum că „țăranul este expresia vie, pitorească și exclusiv autohtonă...”⁴⁷⁰ a datului inițial, zonificat nu prin creație, ci prin repertoriu, deci prin aderență degenerativă la scenarii mitice străvechi.

Dar datină, tradiții și obiceiuri pot fi întâlnite, într-o concretețe năucitoare, risipite prin viața vremilor din urmă, acolo unde pământul însemna o neconținută rodire și din rodire, și din miracolul reînvierii în „luncile Soarelui”, aveau să se individualizeze casele și satele, în ciuda faptului că, în întreaga strămoșie a Moldovei vom întâlni, mereu și mereu, într-o frățietate deplină, alături de

⁴⁷⁰ HAYECK, MEL, *Considerații filosofice asupra legendei populare*, p. 2

români, numeroși slavi, maghiari, evrei, armeni, greci, turci, sârbi, nemți, ba chiar și italieni și francezi, cu venele pe neașteptate înprospătate de sevele enigmati-cului „frunză-verde”.

Locuințele moldovenești

Locuințele rurale ale moldovenilor au avut ca model, funcție de posibilități, casele armenesti din marile târguri și orașe, în cadrul acestei contaminări edilitare conturându-se două stiluri, cel românesc și cel slav. Casa tradițională moldovenească, de inspirație urban-armenească, diferențiată vag pe vetre de locuire, este și casa tradițională a străinilor colonizați ca „vecini” (iobagi) în lungul și în latul Moldovei.

Înainte de toate, sunt obligatorii câteva observații. Bordeiul, fie din bârne, fie din împletituri de nuiele sau din vălătuci, poate fi făcut de oricine, reprezentând o inițiere preistorică (mitul lui Pelasg) lesnicioasă și care nu presupune cunoștințe meșteșugărești deosebite. Casa, însă, cu o cameră și tindă sau cu două camere și tindă, presupune meșteșug, deci ucenicie, inițiere, deci un patri-moniul de îndeletniciri urbane, nu sătești.

În ce privește casa țărănească, valoarea ei indiscu-tabilă constă și în statutul de mărturie vie a coexistenței târzii a preistoriei cu istoria, în același spațiu al ruralității est-europene, dar și în multipla ei încărcătură mitologică, inclusiv de eresuri („credințe”), și ele de origine ances-trală. Iar mărturiile care fac referiri la „poporul român”, cu

trimitere directă la ruralitatea moldovenească a ultimei-lor 5-6 veacuri, înseamnă o mărturie și despre modul de viață al locuitorilor.

O sinteză de excepție despre arhitectura rurală moldovenească, realizată de Ion Ștefureac⁴⁷¹, pe baza cercetărilor făcute în Bucovina – de unde și titlul lucrării, adică într-un ținut moldav exponențial pentru întreaga „țară românească a Moldovei”, cum o numea Alexandru cel Bun, merită pe deplin să fie citat și în această carte de mărturii documentare despre o Moldovă medievală, în care satele, oricât de mici ar fi fost, aveau case, bordeiele fiind rare și mai ales în satele mănăstirești de prin preajma mănăstirilor, în care locuiau robii și „vecinii”. Deci:

„Erau vremuri pe când poporul român, ca popor de păstori, pribegea cu turmele sale pe-ntinsele plaiuri și șesuri ale pământului românesc și nu-i era îngăduit să se bucure de o viață mai pașnică.

Pe de altă parte, năvălirea popoarelor flămânde și pustiitoare, care veneau potop și ca un vifor înfricoșat asupra românilor, jefuind și prădând totul ce le pica în cale, îi obligă ca să-și ia refugiul în creierii munților, iar, în urmă, doar vetrele cu cenușă mai vesteau pe unde au fost adăpostiți. Aici, în adăpostul codrilor și la umbra măgurilor, puteau fi mult mai siguri, cu puținul lor avut și cu viața lor, decât pe-ntinsele șesuri, unde, dinspre răsărit, se așterneau ca volbura urdiile sălbatice.

⁴⁷¹ Ștefureac, Ion, *Casa țaranului român din Bucovina*, „Junimea Literară” nr. 2/1909, pp. 31-79

Veniră, însă, și alte vremuri. După această grea încercare, ce-o avuse de îndurat neamul nostru, veniră și timpuri mai bune, mai pașnice. Hoardele barbare trecuseră și poporul român începu a se gândi la o viață mai ticsită și mai statornică. Pe lângă viața de păstor, cu care era obișnuit, sosise timpul ca să se poată ocupa și cu agricultura, punând, prin aceasta, temelia pentru o viață stabilă, punând baza unei culturi, care prevestea trăinicia neamului ce vine.

Ei se coboară de prin munți, care, prin secole, i-au scutit de totală pierzare, prin văile mai adăpostite, unde, în locul colibelor, acoperite cu frunzare sau scoarță de copac, începură a-și clădi, din bârne mai groase și necio-plite, locuințe mai trainice.

Străbunii noștri, ca fii credincioși ai munților, au înțeles că prindă frumosul din natura împrejmuitoare și să-l întipărească pe lucrurile lor, ce le aveau pe atunci, pentru viața simplă ce o duceau. Ca locuitori ai regiunilor muntoase, Românii au început a prelucra lemnul pentru case și alte clădiri din lemn și a face din lemn felurite acareturi, ce dovedesc, până-n prezent, un simț pentru frumos, un simț artistic.

Un strălucit document despre comorile de artă țărănească ni-l dau lucrările arhitectonice ale țăranului român. Acestea ne arată că străbunii noștri, deja în acele vremuri mohorâte, aveau o netăgăduită înclinare pentru artă și simțul frumosului. Și acest gust pentru arhitectura țărănească s-a dovedit îndeosebi la locuitorii părților muntoase, s-a dovedit în părțile bogate în lemn, unde mai

că fiecare vale, fiecare sat, se deosebește prin modul de clădire.

În munți, unde prelucrarea lemnului e una din ocupațiile de căpetenie ale poporului, se află clădiri caracteristice, clădiri autohtone, care, atât în privința tehnică, cât și în cea estetică, ne-au rămas, până în ziua de astăzi, ca o vie mărturie despre gustul estetic al țărânului român.

Ce priveliște măreață și încântătoare se dezvăluie înaintea ochilor, când, în decursul unei călătorii, ni se oferă ocaziunea de a vedea satele locuite de Români, situ-ate pe mănoasele șesuri și plaiuri românești, scăldate în razele aurii de soare și peste care domnește atâta pace plină de evlavie și de sfințenie!

Și-n aceste sate, cu ale lor modeste căsuțe, care ocrotesc un popor, cu toate nevoile și suferințele, cu toate bucuriile lui și unde generațiuni întregi de oameni se perindă pe calea vecinicii, stau, sporadic, monumentele de o veche arhitectură țărănească. Sunt casele vechi țără-nești, făcute de mâna chibzuitoare a străbunilor noștri, încă cu veacuri înainte. Ele se înfățișează, față de celelalte case ale satului, atât de demn și atât de serios!

Simple de tot și naive, în privința arhitectonică, se înfățișează ele ochiului simple ca și viața ce-o duceau străbunii, pe acele vremuri. De ele stă strâns legată viața lor sufletească, în ele se oglindește viața culturală și socială, de pe acele vremuri.

După zisa bătrânilor, mai toate casele vechi țărănești sunt făcute pe loc, adică din copaci tăiați de pe același loc, unde s-a clădit casa; căci locurile, pe unde, astăzi, se înșiră idilice sate și se ridică fruntașe orașe, erau, pe acele vremuri, neatinse de mâna omenească. Peste ele se întindeau păduri întinse și codri seculari.

Casele vechi țărănești erau, ca și acum, situate cu fața spre miazăzi și făcute din bârne necioplite, clădite, de-a lungul, în direcțiune orizontală, una peste alta și încheiate, la cornuri, în cheutori, astfel că capetele bârnelor se prelungeau, cu 15-25 cm, peste cornul casei. Li se zicea și case în cheutori sau în cheutori cu urechi. Existau, însă, pe acele vremuri, și case cu stâlpi verticali și cu pereți împlețiți din nuiiele și unși cu lut. Lungimea caselor vechi era de 5-8 m, iar lățimea, de 3-5 m.

În cele mai multe cazuri, pereții casei nu erau tencuiți pe dinafară. Se aflau, însă, și case cu pereții tencuiți, pe dinafară, cu lut și dați, în loc de var, cu mal alb sau humă, după cum i se zice la țară, o culoare cenușie-deschisă.

Un brâu pedestal, tras cu mal albastru, forma trecerea, de la temelie sau prispă, la pereții casei. Jos, la temelie, împrejurul casei, era prispa de lut, de obicei cercuită cu bârne și prinsă, la cornuri, cu cheutori. Prispa, pe care poporul român, în conservatorismul său, a păstrat-o, din acele vremuri, până în zilele noastre, o vedem, și astăzi, la cele mai multe case țărănești. Înălțimea ei era de 35-60 cm, iar lățimea, 40-80 cm. Ea servea, pe de o parte, ca scut pentru temelia casei, contra gerului și a frigului, în decursul iernii, iar pe de altă parte, în anotimpurile calde

de peste an, ca loc de șezut, ca masă, ba chiar și ca pat pentru dormit. Pe ea vezi, și-n zilele noastre, bătrâni îngândurați și încărunțiți de apăsarea vremurilor grele, reamintindu-și pătaniile vieții sau ținând sfat cu ai săi despre cele ce-o să aducă ziua de mâine.

În seri frumoase de vară, când soarele își trimite ultimul salut, de după crestele munților, își întind bătrânii, cu toți glotașii, masa lor de seară, pe prispa casei. Se-nșiră, pe-ntrecute, în povestiri, snoave și glume, care le fac bucatele simple atât de gustoase. Astfel se petrec, până ce noaptea tăcută, cu aripile ei cernite, îi ademeneste la odihnă. Tăcere sfântă învăluie toată firea! Ici, colea, doar un glas de fluier, doinind, sau glasul privighetorilor mai tulbură tăcerea nopții. Și, la aceste melodii, se odihnesc ei, după munca zilei, atât de dulce, pe prispa casei, până ce, din nou, amurgul dimineții îi deșteaptă, din lumea visurilor, la o muncă nouă.

Astfel, de prispa casei e legată o mare parte din viața țăranului nostru. Chiar când zbuciumările unei vieți de muncă și suferințe își cer tributul lor, când aceste îi rup firul vieții, tot pe prispa casei ți se desfășoară durerosul tablou, când îl vezi pe țăran, rece și cu fața galbenă ca ceara, așezat, cu fața-n sus, pe prispă, și cu mâinile chinuite încrucișate, de veci, pe piept.

Acoperișul afumat al acestor case vechi, case cu streășina lor lată, era în patru table sau în patru lați. Ele se compuneau din patru table, și anume din două table în formă de trapez, iar două în formă triunghiulară. Prin fumul ce ieșea din cahla hornului și se înfunda în podul

casei, până ce, prin deschizături anume lăsate, își afla ieșirea, acoperișul acestor case era bine conservat și putea rezista prin timp îndelungat putrejunii.

Acoperișul caselor țărănești este de tot tipic și caracteristic. Nicicând nu-i vedea, la țăranul român, case cu acoperișul în două table sau în doi lați, după cum îl găsești la casele Nemților.

Pe acele vremuri, se acopereau casele bătrânești cu scânduri, despicate numai din secure din trunchiul unui copac, îndeosebi, însă, se acopereau ele cu dranițe foarte lungi, de o lungime de 1,5-2 m. Aceste dranițe lungi erau puse, una peste alta, pe prăjinile sau leăturile cioplite, ce erau întărite cu pene de lemn de căpriorii casei; iar, ca să nu le ia vântul, se puneau, curmeziș, la capătul acestora, prăjini sau căpriori subțiri, care se întăreau, apoi, bine cu gânjuri, de leăturile de dedesubt. Mai târziu, când uneltele de fier au ajuns a fi mai cunoscute – în cazul acesta, sfredelul – ele se sfredeleau și se întăreau de leături cu cuie de lemn, și anume cu cuie din lemn de tisă, tei sau și răchită. Cei mai bogați le drănițiau cu cuie de tisă, cei mai sărmani, cu cuie de răchită.

După ce ȣiganii fierari se încuibaseră prin satele românești, după ce fierul și aplicarea lui ajunse a fi cunoscută poporului, se drănițiau casele țărănești și cu cuie de fier, făcute de ȣigan...

La streășina acoperișului, din fața casei, atârna prăjina, legată de vârful căpriorilor cu gânjuri. În unele părți, se numește această prăjină și drughină, grindă, rudă

sau și rudiță. Ea servește pentru atârnarea schimburilor, a hainelor, precum și a altor lucruri.

Modeste de tot erau cerințele poporului român, pe acele vremuri, modest întocmită era și casa lui. Afară de tindă, ce era situată înspre apus, mai era încă o odaie, pe care o întrebuințau bătrânii ca odaie de locuit. Această odaie, căreia îi ziceau și „casă”, se afla înspre răsărit.

O ușă simplă de lemn, făcută din scânduri, despicate din trunchiul unui copac și netezită numai din secure sau bardă, forma intrarea în tinda întunecoasă și, de obicei, fără ferești. Această ușă joasă și îngustă era de o înălțime de 1,70-1,90 m și de o lățime cam de 70-85 cm. Ea era cu țățâni și încuietoare de lemn, și prinsă numai în cuie de lemn.

Astfel mai toate lucrurile, mai toate acareturile și sarsamurile, ce le aveau Românii, pe atunci, astfel toate înjghebările atât de originale, de pe acele vremuri, erau executate numai din lemn. Așa aflăm, și-n zilele noastre, care vechi de lemn, pluguri de lemn, precum și felurite acareturi pentru economia țăranului nostru, pe care bătrânii le țin ca o mărturie vie a acelor vremuri.

Atât la țară, cât și, îndeosebi, în părțile muntoase, se găsesc, încă, multe uși cu încuietoare (broască) și cheie de lemn, atât de artistic construite, că nimeni n-ar fi în stare să le deschidă, afară de stăpânul cheii. Și câte alte lucruri vechi, câte obiecte frumoase, din vechiul mobilier țărănesc, nu se pot afla, încă și astăzi, împrăștiate pe la țărani!...

Spre asigurarea contra oamenilor răuvoitori, în acele vremuri de puțină siguranță personală, se trăgea, în decursul nopții, la ușă, zăvorul, de obicei, un par gros și tare, care prindea, de-a curmezișul ușii, din perete în perete. Atari zăvoare se pot afla, încă, sporadic, pe la casele bătrânești, precum și la porțile de intrare ale vechilor mănăstiri din țară (Putna, Vatra Moldoviței).

Pragul de la ușa tinzii era foarte înalt; el servea și ca loc de șezut.

Tinda casei, un spațiu de o formă dreptunghiulară, de întindere de 8-10 mp, servea, pe atunci, totodată și ca cămară. Aici păstrau bătrânii felurite lucruri pentru trebuințele casei. Ea era, jos, nisipită cu pământ și unsă cu lut, iar sus, despodită sau desfundată, așa că puteai să ai privire liberă în podul casei. Din tindă, era, pe o scară simplă, suișul în podul casei, care, de asemenea, servea ca loc de păstrare pentru felurite lucruri. Aici țineau bătrânii, în obroace, bine păstrate bucatele, iar în desagi, hainele și schimburile lor, precum și alte lucruri.

O ușă de tot modestă și simplă, cu un zăvoraș de lemn, o ușă din scânduri simplu netezite, numai din secure sau bardă, forma intrarea în „casa” țăranului. Călcând în această încăpere patriarhală, în care străbunii noștri și-au trăit viața ce le-a fost îngăduită, ești, inconștient, stă-pânit de simțăminte pline de evlavie și venerațiune față de această încăpere.

Aici, fiecare ungher, fiecare lucru, fie el cât de primitiv, cât de neînsemnat, își are povestea sa. Această odaie, de o suprafață cam de 16-18 mp și de o formă aproximativ pătrată, era, jos, nisipită cu pământ și unsă neted cu lut. Sus, la o înălțime de 1,70-2,00 m, se află podul casei sau tavanul, făcut din scânduri, simplu netezite și puse, una lângă alta, peste grinzile sau drăgarii casei. În direcția crucișă a grinzilor, se află, pe de dedesubtul acestora, grindariul sau coarda, după cum o numesc prin alte părți, pe care se păstrau felurite lucruri casnice, precum și fel de fel de flori și plante bune de leac și descântec.

Tot mobilierul, original și simplu, era orânduit, de obicei, în jurul odăii, pe lângă pereți, așa că mijlocul odăii rămânea mai mult liber, ceea ce da ochiului privitor o înfățișare atât de plăcută.

Îndată, la intrare, în cornul odăii, din stânga, era legendara vatră bătrânească, cu hornul și cuptorul, iar în cornul din fund, tot din stânga, era așezat patul, cu stâlp în pământ și prins de pereții casei. De la pat, se întindeau în jur, pe lângă pereții casei, până-n dreptul ușii, laița de șezut, pe care se afla și lada bătrânească.

În perețele de către miazăzi, se aflau, de obicei, două ferestuiici mici, făcute aproape una lângă alta, iar pe cel de către răsărit se afla numai o ferestuiică, adese, însă, și două. Ele erau puse sau pe dinafară, sau pe dinăuntru, și, la mijloc, prevăzute cu o cruce de lemn. Li se ziceau ferești în cruci. Aceste ferestuiici erau, de obicei, pe acele vremuri, prevăzute și cu obloane de lemn, care,

iarna, se închideau, în decursul nopții. Ele erau de o formă aproximativ pătrată și de o mărime de 25-40 cmp, așa că cu anevoie ar fi putut intra prin ele un om înăuntru. Ca transparent, la aceste ferestuiți mici, servea o piele de bîrdăzan sau burduf, prin care numai anevoie străbătea lumina zilei, răspîndind în odaie o lumină mistică, ca vremurile de pe atunci.

Noaptea, petreceau bătrânii, adunați în jurul vetrei străbune, la scînteia focului vecinic nestins. Îi vedeai cum, cu fachie de mestecăn aprinsă, în mîână, își pregăteau bucatele, îi vedeai cum, la lumina roșietică a focului, se așează la ospăț, în jurul vetrei.

Aici, în jurul vetrei străbune, ascultau cei tineri, cu nesaț, din graiul cumpănit al bătrînilor, în nopțile lungi de iarnă, frumoase povești, despre Feți-Frumoși, cu părul de aur, despre Ileana Cosânzeana, despre luptele voinici-lor cu zmeii și balaurii, iar para șerpuitoare a focului de pe vatră făcea să joace umbre fantastice prin odaia întunecoasă și pe pereții ei mohorâți.

Erau atît de frumoase acele vremuri, cu lumea lor de povești, care ne-au rămas pînă în vremurile noastre ca niște scumpe mărgăritare pentru mitologia poporului român. Însă veneau și clipe vitrege, clipe de grea încercare, asupra neamului nostru.

În acele timpuri nesigure, străbunii noștri erau necesitați să grijească pentru asigurarea vieții și a avutului lor. Ei își întocmîră astfel și vechea lor casă. Așa aflăm,

încă și astăzi, la unele case bătrânești, „tainițe”, adică încăperi tainice, numai de dâșșii știute și cu intrare secretă.

Tainițe se află și la vechile mănăstiri, pentru scutul călugărilor, în timp de primejdie. Tainița casei bătrânești se afla, de obicei, în partea de miază-noapte a casei și era despărțită prin un perete, în care se află și intrarea secretă. Această intrare secretă era, din casa de locuit, pe sub pat, pe după cuptor sau și prin podul casei. Din cauza întocmirilor lor, le și spun țăranii, în zilele noastre, „case tâlhărești”. În aceste tainițe, care aveau o înălțime cam de un metru, își păstrau bătrânii cele mai scumpe odoare, ca: haine, arme, bani și celelalte lucruri prețioase, adese îngropate în pământ sau prin pivnițe secrete.

Aceste case vechi, în simplitatea lor, aceste monumente patriarhale ale străbunilor noștri, stau, și astăzi, sporadic, prin cele sate ca o vie mărturie a vremurilor din trecut. Poporul român, conservativ în cele ce a moștenit de la ai săi, a știut a păstra, cu credință statornică, vechiul meșteșug de clădire. Iar astăzi, dacă aruncăm privirile noastre asupra caselor țăărănești, presărate, atât de pitoresc, pe văile mănoase și pe cele plaiuri, înconjurate de plăcuta verdeață a munților, vom observa, în privința arhitecturii țăărănești, o mare schimbare, un mare progres spre bine. Acest progres, care nu se atribuie unei influențe exterioare, a purces de la însuși poporul român. Pe când, în mare parte, pitorescul costum național și lucrările textile femeiești sunt nefavorabil influențate de motive străine, importate, în sânul poporului nostru, din alte părți, arhitectura țăărănească, casa țăărănească, se prezintă ochiului încă într-o vergură originalitate. Popoarele din Vest, locuitoare pe unde valurile culturii au nimicit arta

naivă a poporului de la sate, nu se mai pot mândri cu o arhitectură țărănească. Urmași străbunilor noștri au știut să îmbogățească arhitectura moștenită cu picuri curați, izvorâți din simțirea și cugetarea lor senină de țăran. Astăzi, conform timpului, referințelor și cerințelor de trai ale țăranului nostru, ne apare casa lui, ce se află înconjurată de frumoase livezi și grădini roditoare, primenită într-o altă haină.

Și acum, ceva despre clădirea și modul clădirii casei țărănești, ceva despre credințele frumoase, păstrate, încă din vremurile basmelor, în sânul poporului.

Pentru clădirea casei, își alege țăranul un loc bine situat și, de obicei, la o distanță anumită față de uliță. Aici, în liniștea unei livezi cu pomi roditori, îi place țăra-nului, potrivit firii sale, să petreacă în pace și liniște viața sa.

Pe locul ales, toarnă stăpânul casei aghiazmă, înfișge, apoi, în pământ un chip de cruce, în semn de credință nestrămutată, și, cu inima plină de umilință, invocă harul celui de sus, ca locul ales pentru sălășluire să fie scutit de orice rău. În acest loc, sub ceriul curat și liber al unei regiuni pline de farmecul naturii, vezi cum meșterii ță-rani, cu capul dezgolit, făcându-și, cu dreapta, semnul crucii, încep a întruchipa dorința stăpânului.

Lucrul începe, mai întâi, cu punerea temeliei, pe care o zidesc din piatră. Însă, după cum sunt legate de viața țăranului nostru atâtea credințe, moștenite din de-părtarea vremurilor, așa, și la clădirea caselor, are el cre-dințele sale.

Există credința că fiecare casă nouă cere jertfirea unui suflet. Nefăcându-se aceasta, se crede că trebuie să moară stăpânul casei. De aceea, în cornul temeliei de către răsărit, zidesc meșterii, de viu, un cocoș negru, pu-nându-i de mâncare și apă pe trei zile (această credință există în ținutul Câmpulungului). După o altă versiune, auzită în ținutul Humorului, se pune în temelie numai un cap de cocoș negru.

La clădiri mai monumentale, ca biserici, mănăstiri, există, iarăși, credința cum că numai atunci poate să fie dusă la un bun sfârșit clădirea, dacă se aduce o jertfă mai mare. La atari clădiri, măsoară meșterii, pe furiș, umbra unui om, cu un stânjen sau cu o ață, și o îngroapă, apoi, în temelie, iar omul căruia i s-a îngropat umbra trebuie să moară.

După terminarea temeliei, se începe cu clădirea pereților, care se fac din lemn de brad, molid sau și stejar.

La așezarea tălpilor, care se fac dintr-un lemn tare, sănătos, iarăși se pun, în fiecare corn, în găuri anume făcute, tămâie și smirnă, ca simbol al sfințeniei, grâu și sare, în semn de mană, contra deochiului – usturoi, iar bani – ca cei din casă să fie norocoși.

După ce le-au pus pe toate acestea, urmează cu clădirea pereților, care se compun din 10-12 bârne cioplite și încheiate, la cornuri, cu cheutori.

Pe când mai toate casele vechi se făceau în cheutori lungi, se fac casele, în timpul de față, în cheutori retezate și încheiate în coada rândunelei, așa că pereții casei formează, la cornurile casei, unghiuri dreptunghiulare.

În unele părți locuite de Români, se fac casele și în amnari, adică în stâlpi verticali. Printre acești amnari jghebuiți, se pune bârnuiala, în o direcțiune orizontală.

Casele făcute din bârne sunt mult mai trainice decât cele din amnari.

Bârnela cele mai de sus ale pereților, care, de obicei, sunt, la multe case, prelungite peste cornul casei și care au menirea de a ține grinzile, se numesc „clește”. Pe capătul grinzilor, iarăși se așează cununile sau costoroavele, de care se întăresc căpriorii casei.

Căpriorii se deosebesc în căpriori legători și căpriori din corn sau și scurt numiți „corni”. Căpriorii corni se întăresc cu căpriori scurți, numiți altfel și căpriorași, țepe sau și sepe. Căpriorii legători se pun, perechi, de-a curmezișul casei, și au menirea de a forma tabla din față și cea din dos a acoperișului.

Când se pun cei dintâi căpriori legători, de către răsărit, se pune, din partea stăpânului casei, în vârful acestora, un pomișor verde sau un brădănaș, împodobit cu flori și năfrâmi înflorite. De obicei, pentru fiecare meșter, câte o năframă.

Acest pomișor încoronează, pe de o parte, opera meșterilor, iar pe de altă parte, se pune acest pomișor contra deochiului, așa ca privirile celor trecători să fie, involuntar, ațintite mai mult spre pomișorul împodobit și nu asupra casei sau a meșterilor.

Pe căpriori se pun, în distanțe, anumite leături. Mai toate casele țărănești sunt acoperite cu dranițe, cu șindrilă, iar prin părțile mai sărmene în lemn, cu paie, cu stuf sau și maldări.

Casele, drănițite de meșterii țărani cu mult gust și cu o dibăcie neîntrecută, au, de obicei, 7-15 rânduri de dranițe. Cornurile casei sau sunt cu chibzuință rotunjiu învelite, sau dranițele se pun, de-a lungul, muchii dreptunghiulare peste olaltă. Celor dintâi li se zice case cu cornuri învelite, pe când celor din urmă, case cu cornuri în străji.

Pe partea din față a acoperișului se află unul, până la trei fumare bine orânduite. La multe case se află numai două fumare, iar ceva mai sus, peste aceste, un foișor mic, frumos împetrișat, în vârf, cu un bold crestă. Ast-fel, acoperișul caselor țărănești, cu streășina lor lată, cu fumarele împetrișite, iar sus, cu coama sau creasta atât de frumos înflorită, apoi cei doi stâlpișori înfloriți, de pe muchiile acoperișului, cărora li se zice și bolduri (Horodnic, Putna), îi dau casei țărănești un aspect de tot pitoresc.

După ce dulgherii sau tâmplarii au adus la bun sfârșit lucrul de tâmplărit, stăpânul casei, fiind de credință

că cel dintâi ce intră în casă trebuie să moară, lasă să intre în casa nouă, mai întâi, un animal mic, ca: găină, mât.

Fiind casa pe deplin terminată, stăpânul ei, potrivit obiceiului vechi, o sfințește după ritul bisericesc, iar după sfințirea acesteia de către preot, se înconjoară casa, pe afară, și în borțile sfredelite ale celor tuspatri cornuri de casă pune preotul în ele, în semn de mană, pâine și sare (în unele locuri, și bani) și le astupă, apoi, cu un cui de fag.

Cu această ceremonie religioasă, stăpânul casei se mută în ea, spre a-și întemeia vatra, în jurul căreia să petreacă el, cu ai săi, să petreacă și cei ce vor urma.

Atât sus, la munte, cât și jos, la țară, vedem casa țărănească situată cu fața spre miazăzi. Ea este, de obicei, împărțită, prin tindă, în două încăperi neegale. Sunt casa cea mare, dinspre răsărit, care se întrebuințează numai la diferite ocaziuni festive, și casa cea mică sau căsuța, care servește ca încăpere de locuit.

Cu privire la încăperile casei țărănești și situarea acestora sunt foarte multe variațiuni. Așa, de exemplu, potrivit cerințelor de trai, sunt case țărănești cu 3, 4, ba chiar și cu 5 încăperi. Astăzi, vedem casa țărănească mult mai mare și cu încăperi mai spațioase, ce corespund mai bine și în privința igienică. Lungimea ei este de 9-12 m, iar lățimea de 5-8 m.

Ferestruicile mici, cu piele de bîrdizan, de odinioară au făcut loc altor ferestre, mult mai mari, cu 4-6 geamuri de sticlă, prin care lumina zilei străbate mai ușor

în încăperile pașnice ale țaranului nostru și le împle de-o lumină lină și ademenitoare.

Casa cea mare are, către miazăzi, două, iar către răsărit, de regulă, numai o fereastă, pe când căsuța, una către miazăzi și alta către apus. Înălțimea fereștilor este, de obicei, de 0,80-1,10 m, iar lățimea de 60-80 cm. În locul crucilor de lemn, de odinioară, vedem, astăzi, la ferești, cruci împodobite cu fier, făcute de țiganul fierar. Aceste cruci servesc, la ferești, pe de o parte ca decorațiune, pe de altă parte, însă, ca scut contra furtișagurilor.

De asemenea, și ușile înguste și joase de odini-oară, cu țâțânile de lemn, s-au priment. În locul acestor uși scârțâitoare, vedem uși mai înalte, mai largi și cu balamale și încuietori de fier, iar deasupra acestora, 2-3 ferestuiți, care lasă să străbată lumina în tindă. Astăzi, deosebim uși în chingi, uși blănite sau căptușite și ținuite cu țințe de fier. Astăzi, vedem, la casele țărănești, și uși în cruci, care, de asemenea, sunt ținuite.

Înălțimea lor ajunge la 1,90 m, iar lățimea la 0,95 m. La multe case țărănești, se pot observa, la intrare, și uși blănite cu două aripi sau uși duble. Dimensiunile acestora sunt, aproximativ, de 2,30/1,25 m.

Podul sau tavanul casei ajunge la o înălțime de 2,30-2,80 m, ba chiar și până la 3 m, iar jos, în locul pământului uns cu lut, începe țaranul a pune podele sau dușumele.

Formele de clădire ale arhitecturii autohtone de la țară, cu multe ei încheieturi originale, au luat, de asemenea, un avânt îmbucurător. Azi vedem case cu fel de fel de foișoare. Ce frumos este să privești la casele țără-nești, cu streășina lată și înconjurate, jur-împrejur, de un gang frumos împestrit și cu stâlpi sau columne, ce se orânduiesc ritmic, în distanțe anumite, în jurul casei.

Casele țărănești se împart, după vechimea lor, cam în următorul mod:

A. Case cu prispă

I) Case cu prispa înaintea casei.

II) Case cu prispa înainte și la acea latură unde o cere trebuința.

III) Case cu prispa pe trei părți, înainte și pe laturi.

IV) Case cu prispa împrejurul casei.

Sunt, însă, case țărănești și fără prispă. La multe case țărănești, se pun, în loc de prispă, pe capetele prelungite ale tălpilor de la casă, scânduri groase, care servesc ca laițe (lavițe) de șezut.

Toate casele cu prispă pot să aibă, înaintea intrării, un foișor (cerdac, pridvor). Acoperișul acestui foișor este sau în trei table și cu cornuri învelite sau în străji, sau și numai în o tablă, ce se prelungește, deasupra intrării, din tabla din față a acoperișului.

La casele cu două odăi, se află, de obicei, foișorul în dreptul tinzii, iar la casele numai cu o despărțitură, se află foișorul la o lature, înaintea intrării.

Prin urmare, deosebim, în al doilea rând, casele țărănești în:

B. Case cu foișor

I) Case cu foișor la mijloc.

II) Case cu foișorul la o lature.

Foișorul de la mijlocul caselor e, de obicei, cu acoperișul în trei table. Sunt, însă, și abateri. Acest foișor, în diferite variante, cu stâlpi înfloriți și de o extindere cam de 4 mp, îi dă casei un aspect de tot pitoresc. El este, de obicei, până la o înălțime de 1 m, îngrădit sau cercuit cu bârne, prinse la colțuri cu cheutori și prevăzut și cu o porțiță de intrare. Sus, este acest foișor liber sau desfundat. În el se află, adese, și o masă și laițe de șezut. Aici vezi, în timpul verii, după munca zilei sau în zilele de sărbătoare, cum glotașii casei stau la sfat și petrecere.

Acestui foișor îi zic muntenii șopru, iar în alte părți i se zice și pridvor sau cerdac.

Casele cu foișor datează, de asemenea, din timpurile mai vechi.

Un al treilea fel de case țărănești, care datează din timpurile mai noi, sunt casele cu gang și cu stâlpi împrejur. Se găsesc, însă, și case cu gang și fără stâlpi.

Gangul are, înaintea casei, la intrare, de obicei, o înălțime de 1 m, pe când pe laturi, 80 cm. Și aici deosebim mai multe variațiuni:

C. Case cu gang

I) Case cu gang numai înainte.

II) Case cu gang pe două părți; înainte și la acea latură, unde cere trebuința.

III) Case cu gang pe trei părți; înainte și pe laturi.

IV) Case cu gang împrejur.

Toate casele cu gang pot să fie și cu foișoare înaintea intrării, conform tablei indicate.

Pereții caselor țărănești sunt tencuiți și dați cu var.

În părțile muntoase, mai rar poți observa case văruipe de-afară. Se observă numai în jurul fereștilor și a ușii câte un brâu alb, iar, încolo, rămân pereții neten-cuiți.

La multe case țărănești, este, îndărăpt, spre partea miază-noptală a casei, alipită și câte o șandrama, cu mai multe despărțituri, care se întrebuințează ca cămări, iar pentru oameni mai sărmani, care nu posedă grajd, în special pentru ținerea vitelor, servește această șandrama și ca grajd.

În regiunile muntoase, pe unde sătenii nu posedă șuri mari, ca la țară, pentru păstrarea cerealelor, i se zice acestei șandramale șură.

De șandrama lipit, se află, adeseori, șoprușul pentru lemne.

Motivele decorative, atât de naive, cu atâta gust și pricepere aplicate, le știe prinde țăranul din natura înconjurătoare. Zace, deja, în firea lui ca să-și împodobească lucrurile sale. Așa vezi, la țăran, fluier și băț împestrate, vezi țărâncă cu furca împestrită, vezi minunate țesături, ieșite de sub mâna ei iscusită, cu fel de fel de ornamente.

Astfel, observăm frumoase creste de acoperiș, cu aplicarea-mbeșugată de motive după natură, ca: coada rândunelei, coarnele berbecului, coada peștelui și altele.

Ceva caracteristic e, la poporul român, și aplicarea crucii ca motiv decorativ pe cele mai multe lucruri ale sale. O observăm pe creasta și pe muchia acoperișurilor de la case, pe la porți și porțițe, pe mobilierul țărănesc, precum și pe multe lucrări textile ale femeii române. În multe sate, putem vedea decorați pereții casei cu cruci de busuioc, atât pe dinafară, cât și pe dinăuntru.

Astfel se prezintă arhitectura țărănească, plină de un farmec estetic, plină de o frumusețe veche tradițională, astfel se prezintă ea, când valurile unei culturi importante n-au putut avea o influență. Poporul român, departe de centrele culturale, a știut conserva, cu credință, de la străbuni, iscusința de a clădi, a știut a se dezvolta, și mai departe, pe terenul arhitecturii țărănești și a frumosului. Tot ce posedă țăranul român, pe terenul arhitecturii, este efluxul curat al cugetării și al simțirii sale...

În arhitectura țărănească, nu observăm nimic din măreția uimitoare a clădirilor de pe malul Rinului, nimic din arhitectura trufașă a marilor orașe din Occident, pe unde veacuri întregi de liniște și siguranță au îngăduit omului să-și lege temeinic viața lui și a urmașilor lui de aceeași vatră, de același colț de pământ; însă, cu toate acestea, arhitectura țărănească este, pentru noi, o scumpă și neprețuită comoară, din care cei chemați vor scoate aurul curat la lumina zilei.

În arhitectura țărănească se întrupează atâta poezie populară, în ea se reoglindește blânda și îndurătoarea fire a unui neam întreg⁴⁷².

Nu există sat, în întreaga Moldovă, din Carpați până în Nistru și din Dunăre în Colacin, care să nu mai păstreze, în memorie, ba chiar și în fapt, relicve sacre sau doar componente ale acestei vechi arhitecturi, în care „se întrupează atâta poezie populară” și în care „se reoglindește blânda și îndurătoarea fire a unui neam întreg”.

Meșteșuguri preistorice și calendarul muncii, la moldoveni

Există o mărturie străveche de excepție despre meșteșugurile preistorice și despre inițierile în astfel de demersuri (alegerea și recoltarea lemnului, într-un anume anotimp), care supraviețuiesc, în ruralitatea moldoveneas-

⁴⁷² Ștefureac, Ion, *Casa țaranului român din Bucovina*, „Junimea Literară” nr. 2/1909, pp. 31-79

că, măcar până în perioada interbelică, chestiune care nu avea cum să-i scape lui Lucian Blaga, care concluziona că, în satul românesc, încă mai coexistă preistoria cu istoria. Mă refer la uriașul, în toate sensurile, poem-mărturie a lui Hesiod „*Munci și zile*”, pe care îl poți desluși, strofă cu strofă, vers cu vers, în multe dintre documentele care vizează istoria obștească a Moldovei, răzeșii și țăranii specializându-se, în funcție de zone, în meșteșuguri precum olăritul, confecționarea de șindrilă, blidare, roți, pluguri de lemn, căruțe. Pe lângă acestea, au mai existat și meșteșugurile casnice, prin care se con-cretizează arta populară autentică, și începe cu pre-lucrarea materiilor prime pentru confecționarea de veș-minte ușoare, a cânepii, a inului și a lânii, și se termină cu torsul, țesutul și cusutul, deci cu îndeletniciri meșteșugă-rești care valorifică aptitudinile artistice individuale, în cadrul unei tipologii obștești a femeii satului moldove-nesc.

„Satul lui Cremene”⁴⁷³ și-a risipit hotarele obștești (pietrele-cremene) și, odată cu „hotarele pe unde din veac au umblat”, celelalte moșteniri. Când vrei să afli vești din străbunii noștri nemărturisitori, pășești într-un sat cu „oameni buni și bătrâni” (bunici și străbunici) și te întinzi la sfat. Afli, de fapt, doar obiceiurile și superstițiile relativ recente ale aceluia sat: „Calendaru-i așa, să fie un lucru cu rost, că nu poți merge la întâmplare. Calendarul e rânduiala vremii, să știi când să faci un lucru. Fără calendar, unul ar face într-un fel, unul în alt fel... Calendarul are zile în tot felul, de nu seamănă una cu alta. Nu poți face marți ce poți face duminică și nici în aprilie ce faci în septembrie... Timpul merge după calendar. Că mergi la

⁴⁷³ Colțun, Gheorghe, *Enigme ale frazeologiei*, p. 11 și urm.

lucru, că ții o sărbătoare sau împlinești o datină, așa cum e nunta sau alte obiceiuri, toate merg la vremea lor. Nu faci nunta în postul mare și nici nu mergi la nași cu daruri așa când îți vine. E anume timp, că nu tot timpul e bun”⁴⁷⁴.

Un calendar fără memorie, într-un sat fără memorie, într-o vreme fără memorie.

Practicarea de meșteșuguri preistorice reprezintă, în lumea satului moldovenesc, un adevărat calendar străvechi, cu reguli stricte și bine definite: săteanul ascuțind fierul de plug atunci „când crugul / Anului vremea-și încheie” și începând aratul „când se deșteaptă Pleiadele, fiicele marelui Atlas” (la începutul lunii mai), în urma lui, „să arunce sămânța”⁴⁷⁵ „argatul de ani patruzeci, căci e încă / Plin de vigoare”. Săteanul își face singur „unelte toate”, luând lemnul din „neatinse pădure... / Când se oprește în ramuri seva și frunzele pică”. Săteanul își face „piua... de trei coți, de trei picioare... maiul, / Osia șapte picioare”, „obezi de trei palme”, iar din „lemn îndoit cât de mult, cormană de cer” din lemn de „munte, / Căci e mai trainică la plug și boilor mai cu priință”. Săteanul avea două pluguri, „căci, de se strică unul, la celălalt pune-vei boii”. „Oiștile cele mai bune din ulm se cioplesc... cormanul din gorun, grindeiul din stejar”. În „vreme de iarnă... / Omul cu minte isteță își spune un car că-și va face, / Numai zăludul își uită că-i trebuie o sută de lemne / Car să-ntocmească și-acasă, cu grijă, din timp să le strângă”. Săteanul nu pierde timpul „la sălașul de faur în ceasul de iarnă, / Nici lângă sobă, la cislă, când frigul

⁴⁷⁴ Bîrlea, Ovidiu, *Folclorul românesc*, p. 202

⁴⁷⁵ Hesiod, *Munci și zile*, p. 70

împiedică-n muncă / Omul, căci cel care-i vrednic de mare folos e în casă / Și ale iernii opreliști nu-l fac al foametei pradă”, ci, în luna lui Faur, cu zile urâte, geroase, / Ce pentru boi e piele”, își pune „o bundă de lână peste tunica cea lungă”, opinci croite din „pielea de bou, cu putere izbit între coarne”, căciula și își vede de muncile sale, ajungând, astfel „la a anului capăt, / Când fi-vor iar deopotrivă ziua cu noaptea și iarăși, / Mamă a toate, pământul va da feluritele-i roade”⁴⁷⁶.

În satele noastre, „muncile” respectă succesiunea „zilelor” secolului șase î. H. cu o consecvență exemplară, iar sfaturile antice își găsesc firească și fidelă oglindire în proverbe și zicători. „Nu amâna pentru mâine sau poimâine treaba de astăzi”, îndeamnă anticul Hesiod, iar satul românesc reverberează peste milenii: „Nu lăsa pe mâine ce poți face azi”. „Vreme de iarnă... Omul cu minte isteată își spune un car că-și va face”, consemnează Hesiod, iar satul nostru îndeamnă: „Să-ți faci iarna car și vara sanie!”.

Scrisul antic (mitologie, istoriografie, literatură) creează eroi, inițiatori, zei, numele personajelor însemnând, adesea, elemente toponimice, iar nu de puține ori denumiri ale uneltelor care au revoluționat viața socială a antichității (Plug-de-Aur, Proțap-de-Aur, Jug-de-Aur etc.). Grecii, de pildă, dau nume la ceea ce exista de milenii. La fel se întâmplă și cu calendarul agrar al lui Hesiod, care consemnează o datină mult anterioară lumii elenice, statornicită între Rin, Don, Dunăre, Marea Nea-gră și Marea Nordului, adică spațiul de dezvoltare al civilizațiilor

⁴⁷⁶ Hesiod, *Munci și zile*, p. 71-75

precucuteniene și cucuteniene, civilizații dominate spiritual de munții Carpați și de urcările purificatoare pe Muntele Sfânt al Cerului, munți sim-bolizați și de turnurile budiste, dar și de piramidele egiptene.

Atât, pentru că în această precuvântare doar am vrut să atenționez asupra calendarului multimilenar al muncilor și al zilelor consacrate lor.

Numele moldovenilor sau memoria obârșiei

Numele moldovenești, cu excepția celor de proveniență urbană, care vizează ocupații, fac trimitere directă la așezarea de obârșie a unui neam sau a altuia, aceste nume, sau porecle, cum li se zicea în vechime, fiind primite și asumate abia după abandonarea obârșiei, cu excepția liderilor obștești, care primeau numele așezării și în timpul reprezentării intereselor obștii în relațiile cu autorităților. Nume-porecle precum Medeleanu, Simini-ceanu, Suceveanu, Eșanu, Movileanu, Bosânceanu, Bâ-rlădeanu etc. sunt, totuși, dublate, în unele cazuri, de numele nealterat al așezării, multe familii primind integral și neadaptat numele satului de obârșie, cum s-a întâmplat în cazul familiilor-satelor Lungoci, Bâra, Blaga, Blândul (în Nadișa), Corbu, Cornea, Covei, Duda, Macri, Mălăiele, Manta, Spulber (lângă Nereju), Stângaciu, Tomozei etc.

Desigur că nu vom întâlni un Bâra în satul Bâra, un Blaga în satul Blaga, Un Covei în Covei, ci în sate megieșe sau din zarea zării, în care aveau să se sta-bilească unii dintre membrii obștii inițiale, de regulă organizată după modelul gentilic, modelul tribal apărând ceva mai târziu,

odată cu răzășiile și cu importul de „vecini”, în timpul domniei lui Petru Rareș. Numele sau porecla, după cum era apreciată atunci această indi-vidualizare obștească, însemna, într-adevăr, mai curând o poreclă, un „de unde vii” pentru oameni cu nume (pre-nume, adică) dobândit prin fapte, adică prin întemeieri de moșii prin defrișare sau prin săpături, care, ulterior, primeau și împuternicirea domnească de a-și face sat, cu hotare cât să ajungă pentru îndestularea unui anumit număr de locuitori, hotare care vor fi întărite prin urice și menținute cu strictete pește veacuri.

Obârșia, deci moșia în care s-a întemeiat un neam, nu mă interesează din punct de vedere genealogic, pentru că genealogia urmează doar o linie paternă, care exclude, în progresie geometrică, toate celelalte înrudiri, cu mult mai sigure și mai firești. Dar e importantă obârșia aidoma unei zile de naștere și tot la fel poate izvorî aleanuri și nostalgii, conturând un atașament aproape inexplicabil pentru anumite ținuturi, care încă mai păstrează tainic urmele străbunilor și strămoșilor. Străbunii țin până la primul moș sau stâlp, și-abia dincolo de acest întemeietor de spiță se află strămoșii, aceștia din urmă fiind atât de nemărturisii și de neprecizați, încât nu-i putem încadra, pe bună dreptate, de altfel, decât în minunatul nostru neam al moldovenilor.

Dacă va fi vreme, cred că o să încerc, după finalizarea acestei cărți în 18 volume, și un demers genealogic, povestea neamurilor în băștinele în care îi știm devenind stabilă abia odată cu primele împrăștiări și, mai ales, după cea din 1921, amănunțită în coloanele

monitorului oficial. Dar cui și la ce ajută genealogiile, când în șirurile de pribegi prin veacuri nu putem găsi, sub numele nostru, decât chipuri cenușii și pași fără urme prin ierburi?

„Obiceiuri păgânești la Români”

Primul mare neadevăr despre spiritualitatea strămoșească susține că „**poporul nostru românesc s-a încreștinat cam în același timp când s-a și format**”. Spiritualitatea este, întotdeauna, altceva decât statalitatea, iar formațiunile politico-administrative valahe, și nicidecum romane sau române, cum avea să forțeze nota Școala Ardeleană, păstrau memoria subconștientă pelasgă, deci un dat spiritual european care își putea afla normalități în creștinism, dar nu și inițieri. În fond, și Augustin susținea că religia pe care o numim creștinism a existat dintotdeauna, Iisus umanizând-o, iluminând-o întru dreptate și devenind „Soarele Dreptății”.

Între Calea lui Iisus și bisericile de după anii 300 nu prea există puncte comune, intoleranța instituțională bisericească folosind minciuna și contrafacerea spirituală pentru a stăpâni și controla totul. Dar tocmai în aceste exagerări dogmatice, dacă nu cumva doar propagandistice, există mărturii care păstrează reperele difuze ale datului primordial, deci ale Datinii, pe care, cu oarecare eforturi și prospețimi ale minților, le putem desluși. Întru argumentare, voi folosi pledoariile demagogice ale presei religioase românești, începând cu „Obiceiuri păgânești la Români”, text publicat de „organul Vicariatului Episcopal

gr. Cat. Român din Maramureș”, gazeta „Dumineca”⁴⁷⁷, text din care am preluat și platitudinea încreștinării poporului român odată cu formarea sa. Pornind de la această platitudine unanim și resemnat acceptată, cu paguba desprinderii brutale de rădăcini, propagandistul religios își permite obrăznicia acuzării bietului nostru popor, care încă mai păstra, măcar la nivel totemic și ritualic, frânturi din spiritualitatea ancestrală a Europei continentale: „Ar fi, în urmă, firesc ca în viața lui sufletească-religioasă, să nu se afle alte datini și moravuri, decât de acele care să fie luate din învățătura, viața și din faptele alese ale credinței creștine. Și totuși, dacă am privi și observa viața lui religioasă, în felul cum se împlinește și se petrece la noi, putem să descoperim ușor și trebuie să spunem că **poporul nostru, pe lângă datinile și moravurile care se împacă cu adevărurile și învățătura credinței noastre, păstrate de Sf. Maică Biserică, el mai ține și mai săvârșește și alte forme, fapte, datini și apucături**, care nu se țin de Legea noastră creștină, care sunt cu totul străine de învățătura Domnului Christos și, de cele mai multe ori, de tot contrare și păgubitoare pentru credința și viața sufletului nostru”.

Spiritualitatea, susțineau și Lucian Blaga („matricea” și „faptul stilistic”), și Mircea Eliade („aderența la scenariul mitic primordial”), definește vechimea și originea unui popor. „Poporul român, în simplitatea sa, nu s-a despărțit de legendele păstrate din vechime, nici de mitologia cea filosofică a străbunilor săi. Nici barbaria veacurilor trecute, nici năzuința cuceritorilor nu i le-a putut șterge din inimă, n-a putut să le încurce, să le încuscreze

⁴⁷⁷ *Dumineca*, Anul VII, Nr. 31, 3 august 1930, pp. 2 și 3

cu cele moderne, și nici creștinismul n-a fost în stare să dezhădăcineze reminiscența ce a păstrat-o românul pentru zeii mitologiei romane. În deșert au stăruit mulți, sub diverse pretexte, să șteargă din imaginea cea vie a românului țaran aducerea aminte a lui Joe, Mercur, Vinere, și de alți zei antici, care-și au adorați și adoratoare mai ales în casele românașilor și ale ro-mâncelor, și credința în zeii cei vechi nu o poți dezhădăcina cu ușurință, și cred că nici nu e de lipsă a o stârpi, când aceea nu e stricăcioasă. / Așadar, „mitologia vechilor și mai vârtos a străbunilor noștri, care însă e încopciată cu cea a mai multor popoare, are pentru noi mai mult interes decât pentru orișicare popor european, fiindcă noi posedăm o mulțime însemnată de rămășițe din ea. Este sfântă datoria de a căuta acele rămășițe și de a le feri de noianul timpurilor și al uitării”⁴⁷⁸.

Ceea ce însemna, de fapt, un patrimoniu identitar pururi viu, de care ar trebui să ne îngrijim în permanență, a fost și este pururi stigmatizat de religie. Nu de creștinism, de spiritualitatea revigorată de Iisus Hristos, ci de instituțiile religioase dogmatice, care nu vor ține cont niciodată de „sigiliul dumnezeirii”, pe care îl reprezintă o identitate națională. Instituția bisericească, „neputând înlătura și extermina din uzul poporului nici calendele, precum nici cele mai multe uzanțe păgânești, se sili măcar a le transfera la idei creștine. Ci silința, măcar că foarte sinceră, a avut succes numai pe jumătate: calen-dele, adică

⁴⁷⁸ Roșu, Teodor, *Mitologia sau cunoștința despre zeitățile celor vechi*, în *Amiculu Școalei*, nr. 4 din 28 ianuarie 1861, p. 32

colindele noastre, păstrară numeroase răsunete mitologice străvechi”⁴⁷⁹.

E o diferență umană și patriotică între susținerile vechilor cărturari ardeleni și dogmatismul intolerant, care continuă cu nonșalanță: „Din cele mai vechi timpuri ele (elementele Datinii – n. n.) se țin și se păstrează cu mare îngrijire, amănunțit chiar și în oarecare măsură chiar cu încăpățănare. Aceste obiceiuri greșite au și dat naștere la multe tulburări, rătăcirii în trecut și mai ales au dat mult de lucru în păstorirea sufletească și părinților sufletești a credincioșilor, servitorilor altarului, preoților. Ei le-au cunoscut de la început și și-au dat seama de stricăciunea și deșertăciunea lor și putem spune că în bună parte și-au dat silința să și scoată și stârpească aceste buruieni otrăvitoare din grădina vieții noastre sufletești, atât prin îndemnul și faptele vieții, cât și mai ales prin cuvântările din Biserică: prin predici”.

Împotriva unor astfel de vrăjmășisme identitare, prin care „această avuție națională românească este, azi, mai mult ca oricând mai înainte, amenințată cu eterna înmormântare în noianul uitării”⁴⁸⁰, s-au ridicat voci în pustie, voci care conștientizau că trebuie să mizăm pe „aceste tradițiuni sacre ca pe unele din cei mai principali și mai puternici conservatori ai naționalității noastre române printre furtunile milenare”, pentru că „nu cutare și cutare biserică, cutare și cutare confesiune, cu principii altminteri prea divine, prea liberale, prea umanitare, pre-cum că „nu

⁴⁷⁹ Silasi, Dr. Gregoriu, *Transilvania*, Anul VIII, nr. 5 din 1 martie 1875, p. 51

⁴⁸⁰ Ibidem, pp. 51, 52

este între noi nici grec, nici roman, nici liber, nici sclav, ci toți suntem una în Christos”, nu atare biserica și confesiunea religioasă ne-au dat cele ce nici dănselle nu aveau: puterea conservatoare a naționalității noastre. Biserica ne face serviciu național conservativ numai accidental, numai întrucât știe răspândi lumina; ea, din contra, ne-a dat când pe mâna slavonismului, când pe a grecismului, când pe altele”⁴⁸¹. Dar oricâtă iluminare, în sensul augustinian, exista și încă mai există în pledoariile veșniciei neamului nostru, militanții beznei nu s-au dat și nu se dau bătuți, crucificându-ne străbunii din ceruri cu încăpățânată îndărătnicie:

„Cu toate acestea („silința să și scoată și stâr-pească aceste buruieni otrăvitoare din grădina vieții noastre sufletești”, de care se fac responsabili preoții – n. n.), puține din ele au fost părăsite, cele mai multe dintre ele se mai țin până azi ca și scaiul ori spinul îndărătnic, pe care zadarnic se silește omul să le pustiască din cuprinsul pământului său. Multora le vor părea poate neînțelese acestea obiceiuri ciudate, mai ales dacă și-ar pune întrebarea: de unde a putut împrumuta și moșteni poporul românesc acestea obiceiuri, pe care nu le întâlnim decât la popoarele păgâne din trecut, ori la cele de azi? Și răspunsul e cât se poate de limpede, dacă vom socoti că poporul nostru românesc s-a născut din amestecul alor două popoare păgâne: Romanii și Dacii, care erau o ramură a unui mare popor vechi: Tracii. De la acestea două popoare străbune, care sunt strămoșii noștri, au adus românii acestea obiceiuri. Acestea popoare au trăit mai mult înainte de Christos, au fost păgâne și astfel se va înțelege, că noi

⁴⁸¹ Ibidem, p. 52

de aceea le avem și până azi acelea obiceiuri, deoarece, cu toate că ne-am încreștinat, nu le-am părăsit și le-am ținut și după încreștinare alături de învățăturile și prescrierile credinței creștine”.

Daco-romanismul însemna, de fapt, o fereastră spre ceva mult mai îndepărtat și, totodată, mai spiritual. E vorba de „religia care a existat dintotdeauna”, cum scria Augustin și nicidecum de degenerescențele idolatre, care nu existau și la daci, ci doar la romani. În planul spiritualității, dacismul (preoții lor, ctisti, erau, ca și druizii, promotori ai religiei naturale, ai „nuntirii cosmice” – regășibilă și în „Biblie”) însemna o continuitate ances-trală și nu o vulgarizare, de tip elen, a ordinii universale. Dar și în condițiile în care Datina nu ar fi însemnat un dat primordial, ci unul mai recent, daco-roman, cine îndreptătea dogmatismul să ne secere și din această rădăcină?

„Este limpede – continuă propagandistul bisericesc din Maramureș –, că acum nu mai au nici un rost, le-a trecut vremea și sunt cu totul păgubitoare pentru sufletul și credința noastră. În trecut, când mintea și sufletul popoarelor au fost întunecate și stăpânite de rătăcirile păgânești („pagane” înseamnă, în latină, „sate”, deci comunități mici, în care supraviețuirile spirituale sunt mai îndelungate – n. n.), ele au putut să dăinuiască, pentru că a lipsit lumina și priceperea. Dar după ce Legea nouă a lui Christos-Dumnezeu a adus pe pământ: calea, adevărul și viața vecinică, care învățătură dumnezeiască a luminat apoi toate neamurile pământului, scoțându-le din întunericul robiei păcatului, să mai credem și să mai ținem astfel de rătăcirii păgânești este o faptă păcătoasă, o ispitire

a lui Dumnezeu și o mare rușine pe capul nostru. Și numai cu mintea sănătoasă dacă le-am cerceta acestea datini, am putea vedea că ele nu au nici un înțeles, nu pot aduce nici un folos, sunt o josnică amăgire. Așa că putem spune că deșteptăciunea unui popor se poate vedea azi și din aceea că oare ține ori nu și în ce măsură astfel de obiceiuri sterpe, goale și păgubitoare, **rămase ca o pată și o tristă amintire din trecutul nostru, de pe când fuseserăm păgâni**".

Iar concluzia dogmatică, deja clasicizată, este, ca întotdeauna, penibilă: „**Toate acestea credințe și fapte deșarte sunt pornite de la puterile întunecului** și, în urmare, aduc osânda vecinică asupra acelor care cred în ele și le fac. Apoi, cu astfel de obiceiuri, ne mai facem și de rușinea și de râsul lumii și nu mai ne batjocorim noi pe noi înșine, arătându-ne prin ele întunecimea minții noastre. Deci, cum zice Românul: Cele rele să se spele, cele bune să s-adune!".

Portul moldovenilor

Portul popular face parte, alături de cântec și dans, din aceeași identitate, iar receptarea lui, prin ignorarea „calendarului” de „munci și zile”, deci de trudă și de sărbătoriri, este imposibilă. De-a lungul vremii, portul răzeșilor și țăranilor, care formau obștea satească a întregii țărișoare a Moldovei, reprezenta o notorietate, adică un lucru atât de cunoscut de toată lumea, încât rarii mărturisitori români, cronicarii, nu aveau de ce s-o ia în discuție, așa că singurele mărturii ne vin tot de la străini, în trecere prin aceste locuri.

Călătorii străini prin țările române, surprinși de contactul cu preistoria europeană, lasă prin arhivele cancelariilor bisericii catolice mărturii interesante despre viața și credințele strămoșilor noștri. Iar una dintre aceste mărturii, datorată lui Marco Bandini (1593-1650), călugăr italian care a vizitat Moldova în două rânduri, în octombrie 1644 și în octombrie 1646, cuprinde, pe lângă interesantele opinii despre frumusețea și bogăția țării, despre datini și credințe ciudate, o afirmație șocantă, care, dacă n-ar fi fost făcută, ulterior, și de Dimitrie Cantemir, ar putea fi socotită drept răuvoitoare. Din nefericire, Marco Bandini are dreptate, ca și Cantemir, mai târziu, atunci când susține că, la români, „originea, virtutea și gloria strămoșilor nu se bucură de nici o prețuire. Ei prețuiesc doar situația prezentă”⁴⁸².

Dacă n-ar fi fost acest egoism, dublat de suficiență, care ne caracterizează cu adevărat, probabil că am fi scăpat definitiv de veșnica anonimizare în preistorie, cu mult prea rare și ne semnificative tentative de acces la istorie, iar regăsirile, ca temelii ale unor noi începuturi, nu ar mai trebui căutate prin notițele unor pelerini prin spațiu și timp.

Johann Schiltberger (1381-1438), care vizitează cele trei țări române în 1396, numind Moldova „Valahia Mică” (der clainen Walachei), spune că „poporul de aici este primitiv și rustic... și își lasă barba să crească și nu o taie niciodată”. „Poporul moldovean, cu un port întocmai

⁴⁸² BANDINI, MARCO, *Călători străini despre Țările Române*, vol. V, p. 344

al străbunilor săi, purcede după datina și rânduiala acestora”. Schiltberger nu dă alte amănunte, referitoare la identitatea străbunilor și la componentele datinii și ale rânduiei. O face, însă, dar cu un secol mai târziu, Anton Verancsics (1504-1543), cel care descrie cele trei țări române, pe care le vizitase în 1535, după documentări temeinice prin literatura vremii sale.

„Scriu mulți autori... că valahii sunt numiți după un oarecare bărbat roman Flaccus, sub conducerea căruia a fost adusă în aceste regiuni o colonie romană, ca să-i supună pe daci, și că ei ar fi numiți oarecum flacci. Căci ei spun că mai apoi, după trecerea a multă vreme și prin tot felul de legături cu neamuri și limbi felurite, s-a ajuns că din stricarea numelui de flacci să se formeze cel al vlahilor (valacchi), care ar fi al flaccilor...

Obiceiurile lor sunt barbare. La îmbrăcăminte nu se aseamănă, căci muntenii au căzut aproape de tot și la obiceiuri, și la portul turcilor, pe când moldovenii țin morțiș la portul lor și acela dintre ei care ar adopta de la turci sau de la orice alt neam vreo parte a portului sau a armelor lor sau orice alt lucru de acest fel e pedepsit cu moartea”⁴⁸³.

Informațiile lui Anton Verancsics reprezintă jumătăți de adevăruri, în sensul „minciunii grecești”, așa cum a denumit-o Lucian Blaga, drept abandon al adevărului, în favoarea semnificantului. Verancsics, surprins de „latinismul” limbii auzite în cele trei țări române, nu vede

⁴⁸³ VERANCICS, ANTON, *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, p. 405

în Flaccus memoria subconștientă a lui Pelasg, ci numele unei căpetenii oarecare, neconfirmată de istorie. Pe de altă parte, diferențele de vestimentație, în defavoarea muntenilor, care împrumutaseră „de la turci”, adică de la vlahii balcanici, cu care se aflau, prin negoț și păstorit, într-o continuă legătură, diverse elemente pragmatice de port, șochează mai curând prin conservatorismul excesiv al moldovenilor, care, precum hyperboreii descriși de Pliniu cel Bătrân, manifestă izolarea „înțeleaptă” față de „năravurile cele rele” ale noutății, ale dinamicii dezvoltării societății umane.

Informația că moldovenii ar fi pedepsit cu moartea pe cei care își abandonau portul se referă, desigur, la obligativitatea claselor sociale de a se identifica prin port.

Paul de Alep a călătorit prin Moldova în aprilie 1654 și în septembrie 1656, de fiecare dată dezamăgit de „oamenii țării”, care „nici nu postesc, nici nu se roagă, nu au nici un fel de religie; sunt creștini doar cu numele. „Femeile din Moldova (autorul se referă la boieroaice – n.n.) se îmbracă cu veșminte asemănătoare cu cele ale europenelor. Ele poartă părul împletit, răsucit pe capul lor cu un colan și acoperit cu un concî alb, iar la cele bogate, cu un concî trandafiriu, și pe deasupra cu maramă, tot albă. Toate poartă șaluri albastre de Alep, iar cele bogate șaluri de Bursa, din mătase neagră...

Fetele lor poartă, de asemenea, părul împletit și încolăcit pe cap, dar fără concî, și aceasta pentru a face deosebire între fete și femei”⁴⁸⁴.

⁴⁸⁴ ALEP, PAUL DE, *Călători străini despre Țările Române*, VI, pp. 27, 28

De Rusalii, fetele și femeile împleteau „cununi de flori și de busuioc pentru a și le pune pe cap”.

Odată cu a doua călătorie a lui Paul de Alep în Moldova, cea din 1656, un alt călător apusean, Conrad Iacob Hildebrandt (1629-1679), se ivește, dinspre Ardeal, în dulcele târg al Sucevei, unde, cu ocazia Anului Nou, vede și descrie obiceiul Jocului Cerbului. „Era un cerb, în care se ascundea un om. Un ștrengar dănțuia cu el și apoi culca cerbul la pământ cu o săgeată. Cu aceasta s-a terminat jocul, pentru care cei care au jucat au primit bacșiș” (și dacii săgetau Cerul îndepărtat, noros, numit Cernunos), dar și costumul țărănesc al bărbatului și al femeii: „Cămășile bărbaților atârnă peste cioareci, sunt scurte și ajung de-abia peste coapse. Cioarecii și ciorapii într-una, încălțăminte este o bucată de piele, pe care o leagă pe picior cu sfori lungi și o numesc opinci... Femeile poartă haine de stofă, țesută de ele. Își ung părul cu unt. Fetele umblă cu capul gol. Cămășile lor sunt cusute cu mii de înflorituri. Nevestele poartă pe cap o legătură mare, împletită dintr-o pânză de bumbac străvezie și pe care pot să o scoată când vor. Ele mănâncă multă mămăligă, coc colaci pe spuză, fac cozonaci din făină”⁴⁸⁵.

Potcoavele de la cizmele femeiești, purtate la horă, sunt menționate și de Hildebrandt: „Ele poartă cizme cu un fel de potcoave groase și o năframă albă în jurul capului, atârând până pe spate” (p. 395).

⁴⁸⁵ HILTEBRANDT, CONRAD IACOB, *Călători străini despre Țările Române*, VI, p. 386

Din 1712, când Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel călătorește prin Moldova, începem să avem mărturii ample despre portul popular din acest nord de țară, pe care le putem compara sau, mai bine zis, iden-tifica cu portul descris în relatări mai apropiate de contemporaneitatea noastră sau chiar din vremea prezentului nostru tot mai înstrăinat de sine.

În 1712, „fetele poartă pe cap doar părul lor împletit, ca să se deosebească de neveste sau de femeile stricate. Când ies din casă, pe frig sau pe soare arzător, își leagă un tulpan cu cusături pe cap și peste față, aproape ca turcoaicele, încât abia dacă li se văd ochii și nasul; însă, când ajung acolo unde se duc, își scot tulpanul ca să se vadă că sunt fete.

Dacă o fată greșește și este dovedită ca desfrânată sau chiar are un copil din flori, atunci este tunsă sau trebuie să umble ca femeile, cu capul acoperit.

Chiar din ziua nunții, femeile nu-și mai lasă, niciodată, părul sau cozile să fie văzute de vreun bărbat și, când se împletesc sau se despletesc, se ascund într-un loc mai retras și mai singuratic, ca să nu le vadă nimeni; dacă ar veni, cumva, în grabă, vreun bărbat și ele nu ar avea timp să și-l împletească, atunci se acoperă cu o broboadă și se rușinează mult că au fost văzute pe neașteptate. Ele spun că nu se cade, acum, când nu mai sunt fecioare, să-și mai arate părul, care trebuie să fie acoperit cu broboada.

În toate celelalte privințe, portul este la fel la femei și la fete.

La gât, poartă mărgean roșu și de tot felul, iar în urechi poartă niște cercei mari.

Pe trup, au o cămașă subțire, cusută, pe o lățime de un deget și mai bine, cu tot felul de mătăsuri și cu aur și argint, în patru dungii, în față și în spate, de sus și până jos, la tivul care ajunge la picioare. Mânecele sunt largi de câțiva coți și cusute; și ele le înfășoară și le întorc înăuntru și în sus, pe braț.

Pe trup, în loc de cingătoare, poartă un brâu de mătase, uneori lucrat cu aur, numit în limba lor „brâu”. Nu poartă fustă sau „camelocă” (mantie), ci, în locul acestora, se înfășoară, de jur împrejur, cu o țesătură de mătase care se cheamă „fotă”. Această „fotă” este albastră sau roșie, cu dungii mari, altele sunt țesute cu aur și nu trec de trei coți în lungime și lățime; ele o înfășoară, pe jumătate sau pe de-a-ntregul îndoită sau și neîndoită, în jurul lor, așa cum pun la noi (în Germania) femeile șortul, dar o trag de la spate în față și în sus, în brâu, una peste alta și atât de întinsă cât e cu puțință, pe șolduri și pe picioare (căci, cu cât este mai întinsă, cu atât li se pare că le stă mai frumos, ca să se poată recunoaște bine coapsele), iar în față este, așa cum am arătat, deschisă ca un șort. Iar cămașa, ba chiar trupul de sub ea, când cămașa este subțire, cum e obiceiul, poate fi văzut foarte bine când bate vântul și depărtează marginile fotei.

O asemenea priveliște nu poate să nu încălzească tot sângele tinerilor, căci ele, femeile și fetele, mai au și o

figură lipsită de sfilă, dar, de cele mai multe ori, frumoasă la înfățișare.

În picioare, nu poară ciorapi, ci numai cizme galbene, cu tocuri înalte și ascuțite, potcovite cu fier, și, câteodată, pantofi de safian (marochin); multe umblă cu picioarele goale în papuci turcești (opinci), care se poartă fără tocuri.

Pieptul este slobod sub cămașă, la ele nu veți afla polcuțe; rareori, o bundă, care ajunge numai până la genunchi și pe care o aruncă cu nepăsare unde le e chef, peste umeri; și, adesea, într-o casă întreagă femeile și fetele din casă nu au decât una și cea care iese din casă și-o cere și aruncă peste umeri...

Toate femeile urmează obiceiul de-a nu trece drumul, tăind calea unui bărbat, chiar dacă acela ar fi la o depărtare de bătaia unei puști sau dacă ar fi un cerșetor, ci ele stau pe loc până ce trece, dând ca motiv că sunt datorare să arate bărbaților toată cinstea, respectul și atenția.

Femeile de rând umblă, iarna, cu picioarele goale prin zăpadă; e drept că nu merg prea mult pe afară când este frig. Păzesc curățenia și, măcar că nu au rufe prea multe, le țin curate și, chiar dacă nu au decât o cămașă, o spală și o calcă în taină, ca să nu ajungă niciodată murdară...

În toată țara, femeile sunt peste măsură de frumoase, au părul negru cum e cărbunele, ochii și sprâncenele la fel de negre, iar fața lor este ca laptele și sângele,

și ochii lor ca rubinele. Pielea de pe tot corpul lor este albă și subțire, și la multe din ele afli cele mai frumoase mâini. La țară, și chiar la țărani, găsești fete și femei atât de desăvârșit de frumoase cum nu se află nicidecum la noi, în Germania... Și nu sunt puține fetele de țăran în stare a face de rușine, prin înfățișarea și frumusețea lor din cap până în picioare, pe cele mai alese dintre boieroaice. Acest dar îl au de la naștere”⁴⁸⁶.

Dintre piesele de port comun, purtate de bărbați și de femei, a fost și cojocul lung, cu clini și cu mânecă lungă, croit din șapte blănuri de oaie. Ajungea până la genunchi și era simplu, fără ornamente, tivit doar, pe margini, cu fâșii înguste de piele albă, fină. Pe părțile din față, avea aplicate fâșii de prim negru, din blană de miel, și se încheia, până la cingătoare, cu cheutori împlețiți din șuvițe din piele albă. O altă piesă comună era pieptarul (cheptarul) cu clini, fără mâneci, purtat, vara, peste cămașă și, în anotimpurile reci, pe sub suman. Avea lungimea până la genunchi. De la brâu, porneau clini, ca la cojoc, și tot așa se încheia. Nu avea alte ornamente, decât fâșiile de prim negru, de miel, pe părțile pieptului. Ca și cojocul, nici pieptarul nu avea ornamente. Cu timpul, s-a trecut la bondița de postav alb, pe care se aplicau ornamente de găitan negru, adică fir de mătase răsucit sau ornamente cusute direct pe postav. Odată cu dispariția cojocului lung, cu clini, a apărut cojocul scurt, fără clini. Acesta avea lungimea până deasupra genunchilor, mânecă lungă și două buzunare. Se încheia ca și pieptarul și se purta, iarna, peste bondiță. Nu avea ornamente, decât pe fâșiile de pe

⁴⁸⁶ WEISMANTEL, ERASMUS HEINRICH SCHNEIDER VON, *Călători...*, VI, pp. 356-358

părțile din față. După 1940, acesta începe să fie împodobit cu ornamente. Acest cojoc se menține până în zilele noastre.

Sumanul, o haină de veche tradiție (îl purtau doar „vecinii”, nu și răzeșii – n.n.), întâlnit prin tot spațiul rosmânesc, din cele mai vechi timpuri, s-a menținut în port multă vreme. Confectionat din pănură neagră sau laie, dată la piuă, se purta, primăvara și toamna, peste bondiță, uneori și iarna, peste pieptar. Era croit drept, strâns pe corp, cu doi clini în părți, răsucit în afară. Ca ornamente, sumanul mai vechi nu avea decât marginile tivite cu șarad negru (împletit în cinci fire). Se încheia cu cheutori și nasturi împlețiți din șarad. Avea lungimea până deasupra genunchilor.

Mantaua cu glugă sau de aba (specifică răzeșilor – n.n.), din pănură neagră, laie, uneori albă, s-a purtat în timpurile cu ierni geroase, peste cojoc, la drumuri lungi. Avea croiala unui suman lung, dar fără clini, însă era destul de largă. De la încheietura gulerului îngust, pe gât, pornea al doilea guler, mare, de formă pătrată, lăsat pe spate, care, la nevoie, era transformat în glugă. Astfel, marginile glugii, cât și părțile din față și mânecile, erau garnisite cu smarald și postav colorat. Se încheia ca sumanul.

Încălțăminte, pentru toate anotimpurile, ca și în toate satele, a fost opinca, purtată de bărbați, femei și copii. În zilele de lucru și de sărbători. Aceasta a fost tipul opincii românești, cu marginile îngurzite, cu gurgui, confectionată din piele de vită dubită (tăbăcită) în casă, uneori și din piele de porc. Acea de porc era netăbăcită și se lăsa cu părul în afară pentru a fi mai rezistentă. Vara, opincile se purtau pe

picioarul înfășurat cu obiele subțiri. Pe vreme friguroasă, se purtau obiele de bernevec.

Ața, la opincile bărbaților, era sucită din păr aspru de capră sau din păr din coama calului sau din coada calului. Ața din opincile femeilor era de lână.

Iarna, când era gerul mare, se puneau, în opinci, pe talpă, un strat de pănuși de porumb sau paie, ca să țină cald. Femeile purtau, iarna, în opinci, un fel de colțuni din pânură piuată albă, mai scurți sau mai lungi, până la genunchi, numiți ciorapi. Unii bărbați, care erau cu stare materială mai deosebită, purtau, în zilele de sărbătoare, bocanci (papuci). Femeile purtau sandăli (giumătăți). Acestea erau dintr-o piele mai fină decât bocancii bărbaților. După 1940, pentru bărbați au ieșit ciubotele de toval, înalte până la genunchi. Ele erau din piele de vită, erau țepene și strânse în jurul piciorului. Ca o completare a costumului național tradițional, a fost trăistuța, purtată în mână de femei. De asemenea, traista mai încăpătoare nu putea lipsi din nici o casă. Fata primea, în zestre, și un val de țesătură pentru traiste.

Podoabele, purtate la gât de neveste și fete, erau măregele, de piatră, în diferite culori, cumpărate din târg, precum și mărege de lemn, colorate.

Femeile măritate purtau și salbe din monede vechi de argint⁴⁸⁷.

⁴⁸⁷ TOCHIȚĂ, DRAGOȘ, *Pătrăuții de Sus și oamenii săi*, pp. 29-32

În aceeași contemporaneitate a miezului secolului XX, „în zilele de sărbătoare, la horă și la „strânsuri”, la nunți, fetele purtau capul descoperit, îmbrăcăminte fetelelor era mai deosebită față de costumul femeilor în vârstă.

Din cele mai vechi timpuri, costumul femeiesc se compunea din cămașă cu altiță sau cămeșoi, catrință, brâu, frânghii, broboadă (ministergură – ștergarul) și, mai târziu, tulpanul; în zilele de lucru se purtau opinci, iar în sărbători, ghete întregi și cizme (ciobote).

Cămașă cu altițe, cu „bezarău” în față, spatele și mânecile sunt unite (încheiate) și încrețite la gât cu un fir de bumbac alb sau colorat, la capete simplu sau cu „canufi”. Elementele decorative diferă între ele: pe stani, în față, două rânduri de model vertical, iar în spate același model pe trei rânduri. Altița este separată de mânecă, compusă din două rânduri decorative orizontale, printre care erau spații libere paralele care se umpleau cu mărgelile roșii, verzi, albastre, galbene sau „brumării”. Sub altiță era încrețeală într-o singură culoare, galben, porto-caliu sau albastru închis, cusută cu așa-numita cusătură „pe dos”, formând diferite figuri geometrice (suveică, șuvoi). Altița era prinsă apoi de mânecă, ornamentată cu modele în rând, oblice, numita cusătură „costișetă”, sau un singur rând vertical, la mijlocul mânecii.

Cămeșile cu altițe din vechime aveau modelele cusute în cruciulițe, butucași sau „șatrânci” cu bumbac negru, iar în spațiile libere puși erau umpluți cu bumbac roș, verde, galben, albastru – câteva împunsături numite „înaintea acului”. Mâneca, la partea inferioară, era strânsă

într-o bentiță îngustă, cusută cu model în culorile întregii cămăși, numită „brățară”.

Pentru zilele de lucru, cămașa cu altițe era decorată cu modele mai simple, se țeseau în „stative” altițele, într-o singură culoare, roș sau albastru, iar încrețeala nu se mai cosea „pe dos”. În secolele XVIII-XIX, cele mai renumite cămăși cu altițe erau cele cusute cu țișie roșie. În secolul XX, altița face parte direct din mânecă, nu este separată și apoi încheiată de mânecă.

Pânza pentru stani era țesută din fuior de in și cu urzeală de bumbac, iar pentru zilele de lucru, din fuior de cânepă. În trecut (sec. XVIII-XIX), până la apariția bumbacului, urzeala se folosea din fuior de in și brățară din fuior de cânepă sau se folosea numai din in, numindu-se această pânză tort în tort.

Cămașa (cămășoi) era dreaptă, cu guler („ciupag”), cu poalele separate, croită drept până în talie, numită „stani”, pe lateral având câte un clin care se termina sub braț cu o „paja” (pava) numită „cămășoi”, confecționat din pânză de in sau cânepă, cu urzeală de bumbac pentru zilele de lucru, iar pentru cele de sărbătoare, din fuior de cânepă.

În trecut, ornamentarea cămășoiului se făcea cu modele cusute cu bumbac negru, roș închis și roș deschis, pe dos, numite „cârlige” în „cruciuliți” și „butucași” și altele în „șatrânci”, iar pe guler se coseau acei pui numiți „legați”.

Pentru zilele de lucru, modelele erau simple, iar pentru cele de sărbătoare, cămeșoiul avea modele diferite la mâneci și umeri, pe piept și pe la gură. Mâneca la cămeșoi era largă. Mânecele erau prinse de stani prin „mrejală”, un fel de dantelă, executată cu acul pe 3, 5, 7 și 9 ațe, iar la gură mrejala cu „punte”, „cotita” sau „pielea găinii”, tivite în găurele. Mânecele, la cămeșoiul de toată ziua, se prindeau în găurele sau în tivitura „turcească”.

Secolul XX aduce moda nouă în ornamentarea cămeșilor cu altițe și a cămeșoaielor, modele cu flori în diverse culori, numite „un fir între ac”, ce reprezentau frunze de vie, de fragi, struguri, trandafiri, boboci de trandafir, pansele și alte modele florale. Mai existau acele modele naționale – figuri geometrice stilizate – conturul cu bumbac negru, umplut cu diverse culori, la care se mai adăugau „fluturii” (paietele). Se mai executau modele cu mărgelile mărunte și lucitoare, divers colorate.

Gulerul se închietura cu două cheutori sau se încheia cu nasturi albi sau galbeni (de piatră), 2-3 la număr. Cămașa întreagă se încheia cu ață toarsă din fuior de in răsucită în două numita „specumă” (aceasta până la apariția bumbacului). Poalele la cămașă cu altiță sau cămeșoi erau din trei lați din fuior de cânepă sau din câlți de in.

Catrința îmbrăca corpul femeii, de la talie, până la glezne. Este o „țesătură” dreptunghiulară de lână sau țigaie din comerț, țesută, în casă, în 4 ițe. Lățimea catrinței este cât să acopere corpul de jur-împrejur, o margine pe șoldul

drept și alta ajunge pe șoldul stâng, partea din față se numește „față”, iar cea din spate „dos”.

În trecut, catrința se țesea numai din lână, chiar și vrâstele diferit colorate. Pentru fondul negru al catrinței, se vopsea lâna în coajă de arin, stejar sau calaican, numindu-se această operație „cernit”. Și lâna pentru vrâste (dungi) se vopsea în casă, mai târziu se folosește lâna țigaie din comerț.

Marginile catrinței, de sus, din talie, și de jos, aveau 2 vrâste înguste roș-verde, care închideau numita bată, de culoare neagră, ce se numea „curcubeie”. Cu timpul, betele s-au schimbat în roș-închis și curcubeiele în roș-galben-albastru. Vrâstele se făceau din fire colorate, ba unele vrâste aveau câte 2 fire diferit colorate, dar răsucite.

Pe sub catrință, femeile purtau brâu, iar „frânghiile” o legau de corp. Brăiele de lână, în dungi orizontale alb, roș, galben, negru, se țeseau în 4 ițe, model „coada rândunelei” și se purtau în zile de lucru. Pentru zilele de sărbătoare, erau din lână țigaie moale, din comerț, țesute în dungi verticale multicolore, în două ițe. Cu timpul, acestea dispar și se țes brăie din lână țigaie, din comerț, în dungi verticale multicolore, pe fond verde sau albastru-închis, țesătura numită „în mozoară” (în alte localități, ozoare).

Frânghiile erau prinse de catrință, la câte un capăt, sus, în talie, din lâna țigaie, late de 2 cm, cu o singură față, țesute cu modele numite „păstăi”, „șuvoi”, „suveici”, în culorile combinate roș, verde, albastru. După 1920, apar frânghiile cu două fețe, late de 2,5 cm, în aceleași culori.

Frânghiile încingeau catrința pe două rânduri, dedesubt se vedea brâul de 1 cm.

Fusta s-a purtat numai în zile de sărbătoare, la horă, nunți și hram. Confecționată din catifea grea, lungă din talie până deasupra gleznei, de culoare roș închis, verde sau albastru închis. De jur împrejurul fustei, la partea de jos erau cusute 3-4 rânduri de panglică lată de 1/2 cm, divers colorată. Fusta era purtată numai de fete cu situație materială bună.

„Miniștergura” (ștergarul) se țesea cu multă măiestrie în 3, 5, 7, 9 și 12 ițe, cu diverse modele rezultate din „nividit”. Ștergarele acestea se țeseau din bumbac subțire la urzeală și pe unele locuri bumbac mai gros în bățătură, iar la capete se terminau cu franjuri scurte.

Femeile căsătorite purtau pieptănătura în 4 cozi, cu cărare la mijlocul capului, prin așa numita „cârpă”, o fâșie de pânză de fuior lată de 2 cm, îndoită, confecționată în formă de cerc, prin care se treceau cozile. În zilele de sărbătoare, ca miniștergura să stea frumos pe cap, purtau „fes”, confecționat din postav roș cu tiv la mijloc și cu canaf în vârful capului, se cumpăra din târg de către mire.

În secolul XX, fesul era confecționat de femeia care se mărita, din pânză de in sau cânepă. Fesul avea forma capului, lat de 4-5 cm, deschis în vârful capului, iar în față, o dungă mai ridicată, din materialul fesului. Peste fes se așezau tulpanul și miniștergura. Învelitul capului se făcea cu capătul mai scurt pe umăr, iar cel mai lung se petrecea sub bărbie, adus, pe creștetul capului, la ureche, pe al

doilea umăr, prins în bolduri în dreptul urechii. Înainte de a înveli capul cu miniștergura, femeia se îmbrobodea cu un tulpă de țigaie înflorat, care se vedea puțin de sub miniștergură. La nunți, femeile tinere purtau peste miniștergură un tulpă înflorat, împăturit pe lungime, legat peste frunte și înnodat la spate.

În secolele XVIII și XIX, până la apariția tulpănelor în comerț, și fetele purtau miniștergură la munca câmpului, chiar își făceau un turban și își legau capul. Pentru zilele de lucru, miniștergurile se țeseau în două ite, bătătura fiind, din loc, în loc, cu fire de in. În afară de catrință și fustă, se mai purta sucna, în zile de sărbătoare sau la ocazii festive. Aceasta era o rochie, confecționată din mătase naturală mai groasă, în dungi verticale multicolore, croite, ca și fusta ca lungime, avea însă și stani, fără mâneci, cu deschizătură (decolteu) pătrat la gât.

Cațaveica se îmbrăca peste sucnă și avea forma unui pieptar fără mâneci. Era confecționată din catifea groasă, roș-închis, albastru-închis sau verde, iar pe margini, la umăr și la poale, era garnisită cu blană albă de „hermelină”. Sucnă și cațaveică purtau numai fetele foarte bogate, deoarece această îmbrăcăminte era costisitoare.

Femeile în vârstă purtau la gât un șirag de mărgelă, numit „hurmuz”, de culoare albă sau transparentă, fiind fabricate din sticlă. Hurmuzul alb era mai scump, zicând că e „poeit cu ceară”. Se înșirau câte 8-12 șiraguri scurte, aranjate împrejurul gâtului, apoi se aranjau, dedesubt, alte 8-12 rânduri de „curele” roșii din sticlă sau „corali veritabili”. Unele femei în vârstă mai purtau câte un șirag

de mărgele, numite „de piatră”, cu forma unei bile cu fond roș, verde sau albastru, pe care erau încrustate diferite modele mici, multicolore.

Fetele și nevestele tinere, pe lângă mărgele, purtau „salbe” din monede de aur și argint, mai ales. Se înșirau pe sârmă, învelită în fire de „țigaie” verde sau roș, câte 4-10 rânduri. Monedele de aur se numeau „sorocomt”. Cu cât tânăra era mai bogată, cu atât mai multe monede de aur. Salbele au dispărut în timpul primului război mondial, fiind rechiziționate pentru cheltuielile de război”⁴⁸⁸.

Cămășile femeiești se confecționau, în părțile noastre, din pânză de in sau cânepă, iar mai târziu, și din bumbac. Bumbacul se folosea ca urzeală la pânză de in ori cânepă. Stanii cămășii, piept și spate, se confecționau din două foi de pânză, iar mâneca – din câte o foaie. Sub braț, mâneca avea „pajă” (un pătrat mic din pânză) și clin. Mâneca se termina cu un ciurel (găurele) cusut pe muchia pânzei. Dacă lipseau găurelele, mâneca avea „brățară”, adică o bentiță îngustă la mână. Poalele erau cusute din altă pânză, mai ales din pânză de cânepă „tort în tort”, sau pânză de cânepă bătută cu bumbac, și erau prinse de stan. Ornamentul de pe umărul cămășii, altița, era cusută separat, fiind mai îngustă decât mâneca, de multe ori altițele erau țesute. Când se prindea altița, mâneca cămășii, care era mai lată, se încrețea, iar ornamentul cusut lângă altiță se numește încrețeală. Această încrețeală era de culoare galbenă cusută cu lână sau arnici în motiv geometric. Ornamentele pe mânecă erau „costișate”. Pe

⁴⁸⁸ CIOBANU, PRELIPCEAN, SLĂNINĂ, *Cupca, un sat din Bucovina*, pp. 262-267

stanii din spate, în apropierea alțiței, se executa un rând de motive, iar pe cei din față – câte două rânduri, de o parte și de alta a gurii cămășii. Ornamentele pe cămașă se coseau cu strămătură sau cu mărgelile în culoare neagră, cafenie sau verde. Ornamentele cele mai simple se compuneau din figuri geometrice (romburi, pătrățele etc.), linii, zigzaguri, spirale, lănțișoare și ele se foloseau alături de anumite stilizări vegetale.

Ornamentele se coseau cu acul „pe un fir”, „în cruciți”, „boghite”, „lanț”, „juvăt”, „plătcuțe”, „steluțe”, „ocolașe”. Zigzagurile se executau, de pildă, de la stânga spre dreapta din linii oblice, în două direcții, cap la cap. Se scotea acul pe fața pânzei, se ducea în jos o linie oblică, spre dreapta peste patru-șase fire în lung și tot atâtea fire pe lat. Se înfîșea acul și se scotea în partea de sus dreaptă, peste același număr de fire, astfel că și pe dosul pânzei se forma o linie oblică. Se continua pe toată distanța cerută de model care se întorcea lucrul, conti-nuându-se în același fel. „Crucită” era cel mai cunoscut punct de lucru, la fel, de la stânga la dreapta sau invers. Se scotea acul pe fața lucrului, se numărau trei-patru fire spre dreapta și tot atâtea în sus. Acul se înfîșea, în linie oblică, și se scotea, în jos, pe sub același număr de fire. Se continua astfel pe toată distanța cerută de model, obținându-se pe suprafața lucrului puncte oblice – câte o jumătate de cruciuliță, iar pe dos linii verticale. Rândul următor se lucra de la dreapta spre stânga, realizându-se mai ușor decât primul, întrucât acul se înfîșea în locul punctelor lucrate anterior (fără a se număra firele). Se trecea cu firul în sens invers și pe dosul lucrului, liniile verticale se dublau, iar pe fața lucrului liniile oblice formau cruciulițe. În general cămășile cu

altite puneau în lumină inspirația geniului țărănesc, bunul gust și simțul practic neasemuit.

Strămătura, cu care erau executate ornamentele, era galbenă, roșie, neagră, verde, cafenie. Culorile își aveau, evident, o anumită semnificație. Întotdeauna, ro-mânul nostru a fost hărțuit de primejdii, necazuri și greutate. Și, fără îndoială, acest fapt le-a îndemnat pe femeile din Moldova, în general, să aștearnă firul negru pe pânză albă, dând astfel cămășilor naționale un vădit contrast de culori. Albul reprezintă frumusețea vieții nesfârșite, iar negrul – rănilor și durerile sufletești. Evident, în lupta sa pentru existență, românul nu și-a pierdut încrederea într-un viitor mai bun. Credința și dragostea lui sunt redată prin culoarea roșie. Iată de ce negrul și roșul coexistă și predomină în uzoarele de pe costumele noastre populare (în realitate, cromatica alb-negru-roșu înseamnă o moștenire preistorică, de sorginte cucuteniană – n.n.). Și dacă, alături de aceste culori, își găsește loc și verdele, apoi, vorba ceea, românul dintotdeauna e frate cu codrul, care mereu l-a ocrotit și l-a încălzit. Toate culorile folosite erau deosebit de vii: roșu-înfocat, roșu-mohorât, verde-întunecat, verde ca iarba, albastru-întunecat, albastru „boldit”, albastru „ochiul găștei”, galben-alămău, cărămiziu etc. (deci contaminări cu cromatica ruteană și huțulă – n.n.).

Portul bărbaților, care a fost, întotdeauna, simplu, fără nici un fel de înflorituri cusute (doar broderii albe, dar rare), avea să beneficieze, din 1860, de consecințele, benefice – în fond, ale inventării costumului popular studentesc, la Viena, de bucovinenii Ion și Gheorghe Sbiera și Iancu cavalier de Zota, port rapid „îmbrățișat de

unii tineri și chiar de vreo trei-patru boieri din familiile Costin, Popovici și Vasilco”.

Portul acesta, făcut „după modelul pieptarului, cojocului, sumanului, bernevecilor (ițarilor), ciubotei, cușmei și pălăriei românești din Bucovina”⁴⁸⁹, era mai curând o copie suficient de penibilă a îmbrăcămintei pe care o purta, în portretul deja răspândit, Avram Iancu, dar conținea și ornamente, cu-sute pe bete de pânză, care s-au aplicat costumului, iar înfloriturile acestea au prins, gimnaziștii români („stu-dinți”, în limbajul vremii) frecventând cursurile îmbrăcați în astfel de costume, pe care, destul de curând, aveau să le poarte și frunțașii satelor, chiar și cei neșcoliți, dar bogați.

În cadrul reperelor folosite și pentru a sesiza evoluția estetică a portului femeiesc, portul bărbătesc beneficiază și el de frecvente mărturisiri.

În 1712, Weismantel, înnebunit de frumusețea „peste măsură” a femeilor, uită să descrie și portul bărbaților, dar o fac, în locul lui, Gabriel Spleny, primul guvernator militar al Bucovinei, în 1774, care constata că „moldoveanul este îmbrăcat simplu, dar bine apărat de frig; țesutul femeilor le pune la îndemână rufăria și așa-numitele sumane sau paltoane țărănești, postavul fiind țesut de ei înșiși, mai ales la munte”⁴⁹⁰, și, cu referire la anul 1815, când tatăl său, Tănase, „în cămașă cu mâneci late, pieptar în mătăși nou, curea, după statura flăcăului, în trei și patru cătărămi, ciobote lungi până la genunchi și

⁴⁸⁹ SBIERA, I. G., *Amintiri din viața autorului*, p. 140

⁴⁹⁰ MIHALDY, GABRIEL SPLENY VON, *Descrierea districtului Bucovina*, p. 59

încrețite la încheietură, apoi pălărie „retezată” și încinsă în gherdane și cordele mândre”⁴⁹¹, se pregătea să meargă la horă, Iraclie Porumbescu, cel care, în toamna anului 1841, a mers la pețit, purtând „cămașa de in cu mâneci largi, pieptarul nou cu primuri de jderi, brâu în ciubuce, sumanul negru de mițe pe umeri, pălăria cu flori, cu păuni și cu gherdane-n cap, iar în picioare ciubote cu turețe lungi, încrețite la încheietură”⁴⁹², așa cum o va face, în 1882, și cantorul din Boian, suceveanul George Tămă-iagă, dar într-un mod destul de lapidar:

„Bărbații poartă sumane și cojoace, de altă croială, cușme de asemenea, iar vara – pălării de paie, lucrate de dânșii, și numai puțini pălării de lână ca prin celelalte părți ale Bucovinei. Cioarecii încă-s de altă culoare: negri, nu albi, chiar negriți anume, care datină nu este românească și se pare a fi luată de la slavoni, precum și pălărie de paie.

Portul holteilor se deosebește puțin de cel al însuraților, și anume: holteii poartă în regulă un mintean (cojoc scurt, specific răzeșilor – n.n.) și pălării înfrumusețate cu gherdan și pene de păun. Croiala botinelor este cea ca pe la noi, numai că, aici, le poartă toți suflecate și gătite cu ciucuri de piele (o datină, după cum se vede, luată de la slavoni).

Cămășile-s de in și cu mâneci mai strâmte decât la noi. Cămăși de bumbac sunt rare. Unii poartă și basmale de mătase la gât, mai ales holteii, și se-ncing cu un brâu lat

⁴⁹¹ PORUMBESCU, IRACLIE, *Zece zile de haiducie în Scierile lui Iraclie Porumbescu*, p. 61

⁴⁹² PORUMBESCU, IRACLIE, *Încă însurat nu fusesem*, în „Scierile...”, p. 154

de lână, pe care îl numesc chingă; curele nu există mai mult, nici late, nici înguste, cu toate că mai înainte purtau”⁴⁹³.

În anii 1930-1950, în satele moldovene, „piesele portului bărbătesc erau din aceleași materiale ca și cele ale femeilor. Cămașa de sărbătoare, înainte de a apărea bumbacul, era țesută din pânză de in, țesută în două ite, apoi din in și bumbac și, în cele din urmă, din bumbac simplu. Ea avea lungimea până la genunchi, cu o croială mai bogată în clini decât a cămășii de lucru, iar puținele ornamente nu se vedeau decât pe guler. Cămașa pentru lucru, numită cămeșoi, avea o croială mai simplă și era țesută din pânză de tort. Tinerii, cu vârstă de până la 16-17 ani, purtau, vara, în zi de lucru, cămeșoi lung, trecut de genunchi, fără izmene. Când începea să le crească mustața, își îmbrăcau izmenele. Prin anii 1880-1890, se mai vedeau, prin unele locuri, tineri purtând numai cămeșoi lung. Cămeșile se închiotorau la guler cu cheotori din ață albă.

O podoabă a bătrânilor, cât și a tinerilor, erau pletele, pe care nu le tundeau. Tinerii se lipseau de plete doar atunci când erau la oaste. Între anii 1900-1910, mulți tineri părăsesc obiceiul de a purta plete.

Pălăria, de culoare neagră, cu marginile îndoite în sus (pălărie cu gang), cumpărată de la negustori, era purtată de tineri și vârstnici. Aceste pălării se confecționau din pâslă, pe la meșteșugari.

⁴⁹³ TĂMĂIAGĂ, GEORGE, *Nunta la Mahala*, în *Aurora Română*, nr. 3/1882, p. 42

Căciula (cușma) era făcută din blană de miel, lucrată de cojocari. Cușma era căptușită cu blană de ied, moale”⁴⁹⁴.

În trecut, majoritatea bărbaților purtau plete, numai acei care făceau armata se tundeau. Vara, se purta pălărie cu marginea întoarsă în sus, numită pălărie „ungurească”.

Răzeșii Moldovei sau prima cultură rurală

Dimitrie Cantemir a fost primul cărturar român care a luat în discuție problema celor două culturi rurale, dar tratarea temei, cu aparență de mitologie socială, a trecut voit neobservată, mai ales în secolul de glorie excesivă a culturii rurale, sub denumirea egalitaristă de cultură țărănească sau folclor.

Principele cărturar preciza că, în Moldova, țăranii sunt, de fapt, iobagi aduși din țările megieșe, tocmai de asta numiți „vecini”, răsaduri și altoiri în valahism, fără rădăcini în datină și în tradiție.

„Moldovenii adevărați sunt – afară de boieri, ale căror stări le-am arătat mai sus – fie târgoveți, fie țărani. Târgoveți le zicem acelor ce trăiesc prin cetăți și prin târguri; țărani, acelor care locuiesc prin sate” și care sunt,

⁴⁹⁴ TOCHIȚĂ, DRAGOȘ, *Pătrăuții de Sus și oamenii săi*, pp, 28, 29

în totalitate meșteșugari. „Țărani moldoveni adevărați nu sunt de loc”, susținea Cantemir, iar „cei pe care îi aflăm se trag din ruși sau din ardeleni sau ungureni, cum avem noi obicei să le zicem. Căci, în veacul cel dintâi după descălecatul Moldovei, Dragoș o împărțise toată între cei ce-au venit cu el, când a găsit țara cea nouă pustie de locuitori. Dar fiindcă se părea că nu e cu dreptate ca un boier să muncească la alt boier (pentru că toți cei ce se trăgeau din sângele lui Roman se socoteau boieri) și fiindcă neamul deprins cu armele se socotea prea bun pentru ca să fie folosit la lucrarea pământului, atunci urmașii lui Dragoș au fost nevoiți să aducă, cu învoirea domnului, oameni din țările învecinate, unde șerbia țăranilor era în obicei, și să-i așeze pe moșiile lor.

Că lucrul acesta este adevărat, o dovedește însuși numele de țăran, care, în graiul moldovenesc, se zice „vecin” și din care se vedește că aceia pe care armele moldovenești învingătoare i-au silit să muncească pământul au fost, mai întâi, vecini.

Tocmai din această pricină, în Țara de Sus, cea dintâi unde s-au așezat Drăgoșeștii, se află multe așezări țărănești; iar în Țara de Jos, unde s-au așezat mai în urmă, nu sunt alți țărani decât aceia pe care boierii din acest ținut i-au cumpărat cu bani din Țara de Sus și i-au adus pe moșiile lor sau aceia pe care i-au cumpărat dintre răzeșii care și-au înstrăinat moșia lor strămoșească, din pricina sărăciei, și care, asemenea, au fost siliți, cu strâmbătate, să-și pună grumazul în jugul șerbiei... Aceia care locuiesc la hotarul Podoliei vorbesc, și astăzi, leșește și rusește...

Toți, de orice neam ar fi, sunt siliți să muncească cu sânguință pentru stăpânii lor; nu li se hotărăște dinainte cât să lucreze, ci stă la bunul plac al stăpânului să hotărăască câte zile trebuie să fie puși la muncă. Acesta nu poate să le ia cu sila banii sau dobitoacele...

Țăranul plătește atâtea dări, câte voiește domnia să-i pună; la acestea nu se hotărăște nici felul și nici sorocul de plată. Eu i-aș socoti, desigur, pe țăranii moldoveni că sunt cei mai nenorociți țărani din lume, dacă belșugul pământului și secerișurile bogate nu i-ar scoate din sărăcie aproape fără voia lor.

La muncă sunt foarte leneși și trândavi; ară puțin, seamănă puțin și, totuși, culeg mult. Nu se îngrijesc să dobândească, prin muncă, ceea ce ar putea să aibă, ci se mulțumesc, să adune în jitițe numai atât cât le trebuie pentru hrana lor, vreme de un an sau, cum au ei obiceiul să zică, „până la pâinea cea nouă”; de aceea, când vine vreun an neroditor sau când o năvălire a vrăjmașului îi împiedică să secere, sunt în primejdie să moară ele foame.

Dacă țăranul are o vacă sau două, socotește că are destulă hrană pentru el și pentru copiii săi, pentru că unele vaci dau 40 sau cel mai puțin 24 de măsură de lapte pe zi. Iar dacă vreunul are 20 de stupi de albine, atunci el poate plăti lesne, din venitul lor, dările pentru tot anul. Fără să mai vorbim că fiecare stup roiește, dacă vremea e după pofta țăranului, în fiecare an, alți șapte; și este de ajuns ca fiecare stup să dea, când se taie, două sau mai multe măsură de miere, căci fiecare măsură se vinde cu un taler.

Cei ce locuiesc în munți au oi, miere și poame din belșug; cei de la câmpie au grâu, boi și cai”⁴⁹⁵.

Răzeșii Moldovei, majoritatea români, alții rusini, pătrunși în nobilimea moldavă prin căsătorii, cărora aveau să li se alăture în conservarea identității, de-a lungul vremurilor și, mai ales, începând cu a doua parte a secolului al XVIII-lea, „ungurienii”, adică emigranții valahi din Transilvania, cu aceeași rădăcină în datină și tradiție, concretizau cultura rurală românească, o cultură care este, în fapt, răzeșească (nu întâmplător, în urătură și în colinde și orații se folosește simbolică locuțiune, cum numea Eminescu frazeologismele, „boieri mari”), în vreme ce cultura țărănească a iobagilor este, în fond, o cultură de tip slavon, influențată de tradiția primordială băștinașă, dar insuficient pentru a și da expresie nouă acelei culturi sau, eventual, pentru a determina apariția uneia noi.

Diferențele dintre cultura răzeșească și cea iobăgească (țărănească, înfăptuită de „vecini” rusini și ardeleni) avea să fie confirmată, de unii cărturari, dar în vremi entuziaste, în care deja se practica egalitarismul păgubos pentru răzeși, care va începe după 1848-1864, și tocmai de aceea, specificitățile fie trec neobservate, fie sunt ignorate în mod premeditat:

„Răzeșul se îmbracă în surduc și poartă pantaloni de materie cumpărată, se încălță în ciubote sau papuci în formă mai delicată. La grumaz poartă o basma de matasă și de culoare deschisă, iară pe cap pălării frumoase,

⁴⁹⁵ CANTEMIR, DIMITRIE, *Descrierea Moldovei*, pp. 199, 200-202

cumpărate din târg. Iarna, poartă cojoc și manta, dară niciodată suman țărănesc. Cușmele răzeșilor sunt mici și ascuțite; ei sunt cu toții tunși, rași și cu mustețe răsucite; ici-colea, poartă și barbă, pieptănată cu mare grijă.

Răzeșițele, cărora li se zic cucoane, se îmbracă în cațaveici de materie întunecată și blănite cu piei de vulpe, de miel sau căptușite cu bumbac; rochiile li-s de felurite materii și colori; în cap au tulpane, testemele, basmale mai totdeauna de culoare neagră.

În casa răzeșului, se află măcar un pat, care-i frumușel și bine așternut; prin cuie, de nu se află dulap de straie, stau acățate veșmintele de sărbătoare, acoperite cu o pânză albă...

Nunțile, la răzeși, se încep Sâmbăta, seara, cu jocul nunții, pe când la țărani se încep vineri, cu cusutul unei cununi de brebenoc pentru mireasă.

Mireasa răzeșă are, la cununie, în cap, numai o floare de târg ori un vâl cu o cununiță de mirtă, pe când la țărani mireasa vine cu cununa cea cusută de vineri și cu multe alte găтели în cap.

La țărani, amândoi tinerii vin, marți, după cunu-nie, la rugăciunea deslegării, iar la răzeși vine, la o săptămână, numai mireasa singură.

Răzeșii se căsătoresc numai între olaltă, și niciodată nu se amestecă cu țărani.

La paști, răzeșii fac ouă împistrite cu tot felul de colori, numindu-le „muncite”, pe când poporul de rând face numai ouă roșe sau roș-alb-galbene.

Pasca, la răzeși, este făcută cu brânză, cu ouă și cu stafide, și ei o duc la sfințit într-o basma mare, pe când țăranii duc la sfințit numai un cozonac mai mare, numit pască, apoi mai multe bucăți de carne friptă, slănină, unt, brânză proaspătă, usturoi și altele, toate într-o covățică sau doniță nouă, cumpărată anume pentru treaba asta.

Răzeșul duce la biserică jertfă numai colaci rotunzi, iară țăranii duc pânicile de secară.

Răzeșii se așează, în biserică, la locul cel de frunte și mai înainte...

Jocurile și petrecerile răzeșilor se fac deosebi de ale țăranilor; țăranii joacă lângă cârșme, răzeșii în casa unuia dintre ei.

Răzeșii lucră numai la răzeși și niciodată la țărani. Ei se duc, unul la altul, la clacă, la prășit, la arat, la cărat, și țăranii încă merg la lucru la ei”⁴⁹⁶.

Anonimizarea răzeșilor și depozarea lor de cultura distinctă, în favoarea descendenților foștilor iobagi, „vecini” aduși în principal din ținuturi slave ale țărilor megieșe, avea să înceapă, odată cu pierderea „drepturilor lor”, adică din anul 1848, atunci când a fost abrogată legea de recrutare, care „scutea boierimea și stăpânii de

⁴⁹⁶ DEȘTEPTAREA, nr. 8/1894, p. 60, 61

pământuri întinse de recrutare”⁴⁹⁷ (până atunci, „beneficiile legii de recrutare austriece nu se aplicau asupra răzeșilor, ci numai asupra țăranului”), iar „mazilii fură înrolați în categoria țăranului”, cu o discriminare, totuși, împotriva răzeșului, din moment ce „legea absolută de recrutare scutește cu totul pe fiul unui țăran, dacă numără (țăranul) 60 de ani și posedă 3 fâlcă de pământ, de datoria serviciului în armată, numai fiul de răzeș este eschis (exclus – n.n.) de la această binefacere ca un afurisit și blestemat”.

Problema egalitarismului păgubos al răzeșimii țăranimea, fostă iobagă, a fost luată în discuție, în Bucovina, mai întâi, de-abia în 1864 și doar din perspectiva nedreptei înrolări a răzeșilor, de deputatul Covaciu, în „ședința a 9-a, sesiunea III, a dietei bucovinene din 31 Martie 1864, pag. 120, și, apoi, în ședința a 18-a, pag. 279 și 283” (cu stenogramele scrise în limba germană), când „Comitetul s-a consultat serios și îndelungat asupra acestei întrebări și s-a încredințat că, în această privință, este necesar un ajutor grabnic, căci comitetul s-a încre-dințat, din cercetările făcute mai înainte, că răzeșii și proprietarii de părți de moșii sunt puși, într-adevăr, în urma tuturor străinilor și veneticilor: căci, pe când Ruteanul, emigrant din Galiția, și Germanul, descălecat prin tot locul, reclamă pentru unicul său fiu apărare în contra legii și o află, într-adevăr, pe când Lipovanul, emigrat din Rusia, bazat pe un privilegiu străin, se retrage de la darea de recruți, în tot anul, pe când Israelitul, care întrece în agerimea minții

⁴⁹⁷ DAN, DIMITRIE, *Documente și acte privitoare la istoria răzeșilor și mazililor din Bucovina* (ca și citatele care urmează), în „Din scrierile lui Dimitrie Dan”, Cernăuți, 1902, pp. 62-67

toate naționalitățile, înțelege a se feri, cu măiestrie, ca un marinar iscusit, de „Scylla și Charibdis” a oceanului nostru de paragrafe, și dovedește că satisfacerea legii, în toată privința, și totuși n-a dat nimic, singur Românul, băstinașul, cu jertfă a ospitalității sale, trebuie să poarte toate sarcinile”.

Și astfel, pentru a-și scăpa feciorul de armată, răzeșul bucovinean avea să compliceze tacit la depozitarea sa de identitate și de patrimoniul unei spiritualități ancestrale, pe care o păstrase cu sfințenie, până atunci, devenind, în perspectiva epocii sale și a epocilor care vor urma, țăran, până la un apogeu odios al decăderii, cel în care păstrătorul de identitate românească, răzeșul, este considerat, sub numele de „chiabur”, răul absolut al satului românesc și ucrainean. Odată cu asta, tradiția primordială degenerază până la a deveni fundamentul unei culturi laice, adesea cu intruziuni bisericești dibaci infiltrate (colindele creștine, de pildă, sunt opere culte, de inspirație melodică rurală, infiltrate în cultura tradițională prin intermediul preoților și al cantorilor bisericești, inițial sub denumirea de „vifleimuri și cântece de stea”).

Odată cu decăderea răzeșilor, prin includerea lor în țărănime, deci și prin pierderea de prestigiu zonal, avea să înceapă, de fapt, și rutenizarea sau românizarea locuitorilor satelor, răzeși și țărani, din zone distincte ale nordului moldav, o rutenizare sau o românizare impusă nu de politic, ci de realitățile economice (ca argument, se poate folosi și petiția pentru învățământ în limba română a ucrainenilor și huțulilor din Breaza, „toți Rușii, fără deosebire”, care susțineau „că au neapărată trebuință de”

cunoașterea limbii române, „căci îs încunjurați, din toate părțile, numai de Români și, încotro se mișcă, numai tot cu ei (Românii) vin în atingere. Orașul cel mai apropiat îi Câmpulungul și, acolo, nu poți nimică începe fără limba română. Pân' la Câmpulung, însă – de Putila nu mai amintim, căci îi mult mai depărtată și nu mai merge nime la ea, pentru că ne-am prea hrănit de cămătari – avem de trecut prin Fundul-Moldovei și Pojorâta, tot numai sate curat românești. Oamenii noștri îs, mai departe, mai că de-a rândul, lucrători la lemn și, ca atari, vin încă numai cu Români în atingere. Și, în fine, nici în Breaza, chiar când ne-am pune de gând să nu ieșim niciodată din sat, nu putem trăi fără limba română, căci aici au moșii întinse” numai românii câmpulungeni, care „cea mai mare parte din an, petrec ei pe aici și ai noștri trebuie, ori de vreau, ori de nu vreau, să învețe românește... Nu vă mai temeți atâta că ne romanizăm, căci nu ne mai romanizează nime, ba, din contră, mulți dintre români s-au rusificat”⁴⁹⁸, datorită vieții într-o comunitate rurală complexă).

Existența celor două culturi rurale distincte, una răzeșească, deci tradițional românească și, parțial, ucraineană, și alta țărănească, deci de tip slavon și, parțial ardelenească, justifică relatările contradictorii, contemporane începuturilor Bucovinei istorice, despre realitățile rurale ale acelor vremi.

Cultura răzeșească își află și astăzi reprezentări exponențiale, care țin de o încrâncenată tradiție.

⁴⁹⁸ PATRIA, Anul III, nr. 366/1899, p. 2

Pe de o parte, în domeniul care ne interesează deocamdată, cel al așezărilor și al arhitecturii rurale, existau, în anii 1774-1777, sate cu locuințele „cel mai adesea răzlețe, iar casele sunt atât de prost clădite și de mici, încât într-însele nu găsești, în afara unei odăi mici sau, mai degrabă, a unei afumători, alăturate unui antreu, decât arareori o cameră și foarte rar alt loc de culcare. De cele mai multe ori, aceste cocioabe sunt neîngrădite și nu sunt prevăzute nici cu șoproane sau grajduri sau alte clădiri gospodărești”⁴⁹⁹, deci așezări țărănești ale ioba-gilor, cu case „colibe mici și împrăștiate care pe unde, cele mai adeseori lipsite de grădină și curte... dar cauza acestui fel de comportament este îndoiala sa dacă va putea păstra, în anul următor, mica sa colibă, care, după spusa lui, nu-l costă nimic, sau va trebui să se mute în altă parte”⁵⁰⁰, cu animalele sale, singura lui proprietate, urmând să-și facă o altă colibă, pe altă moșie, unde atitudinea proprietarului poate fi mai benevolă.

Pe de altă parte, în întreaga Moldovă existau și „răzeși, care, pe ici și acolo, sunt sate întregi... pe teritoriul lor, lat de 5 coți, ei sunt mai mândri decât aiurea un domn al unei provincii întregi”, dar în casa răzeșului „este simplu, dar foarte curat; patul său e un prichici și mâncarea sa, mai ales cucuruz, pâine ori mămligă; dar cu totul uscată nu o mănâncă niciodată; și cel mai sărac dintre ei are, totdeauna, ceva pe lângă ea: lapte, brânză, carne de

⁴⁹⁹ SPLENY VON MIHALDY, GABRIEL, *Descrierea districtului Bucovina*, p. 55

⁵⁰⁰ BALȘ, VASILE, *Descrierea districtului Bucovina*, p. 345

berbece etc.”⁵⁰¹, casa aceasta simplă fiind, în fond, tradiționala casă moldovenească, identificată, la o primă vedere, prin acoperișul în patru ape, preluat de la armenii urbani, și prin prispă (un mult mai economicos și lenevos pridvor și verandă armenesteți), dar ea fiind, în fond, un edificiu ritualic, „cort al lui Dumnezeu”, durat pe un sacrificiu mai mult sau mai puțin simbolic (de la o vietate, la umbra unui om).

Stâna moldovenească

Stâna moldovenească, aidoma stânii românilor din celelalte provincii, are, totuși, un specific al ei, care constă în detalii mai puțin degradate ale matricei stilistice inițiale, deci ale prototipului preistoric atât de bine înrădăcinat în practici și în eresuri, încât îl putem întâlni chiar și la stânele de astăzi. Păstoritul și, în general, creșterea animalelor reprezintă gloria românilor, o înde-letnicire în care erau și sunt nespus de pricepuți. „La capătul lumii, unde sunt izvoarele nopții și unde cerul e luminat de-o lumină ce abia mijește”, locuitorii se hrănesc doar „cu miere, lapte și brânză, ducând un trai liniștit... Căci înțelepții, nefăcând nici o deosebire între dreptate și cumpătate, au urmărit, în primul rând, mulțumirea cu puțin și simplitatea. Ei trăiesc din ce produc turmele lor, lapte și brânză”⁵⁰².

„Țăranii care locuiesc în ținutul de munte, pe înălțimile pomenite mai sus, ne întrec pe noi, romanii, în

⁵⁰¹ BUDAI-DELEANU, ION, *Scurte observații asupra Bucovinei*, p. 383

⁵⁰² STRABON, *Geografia*, XI, 6.2, p. 337

deplinătatea puterilor trupești și a privilegiului unei vieți mai îndelungate, iar lucrul acesta, cred ei, stă în legătură cu faptul că nu se îmbuibă cu necurătenia mâncărilor calde, ci mereu în puterea vârstei, își răcoresc trupurile cu stropii de rouă, sunt stăpâni pe dulceața unui aer mai curat și simt, înaintea tuturor, razele soarelui dătător de viață, rămânând până acum neatinși de relele civilizației umane”⁵⁰³.

Recursul la mărturiile începuturilor epocii noastre sunt, desigur, doar un răsfaț, din moment ce există mărturii și mai vechi, în mit, deci în timpul primordial, unde se optează, fără rezerve, că, pe acest pământ, nimic „nu-i mai bun ca oaia bună, / toată vara te hrănește, / toată iarna te-ncălzește!”⁵⁰⁴, iar, „cât în sus și cât în jos, / cât în sus la cei trei munți, / coala este-un ciobănaș, / are-un fluier verigă / cu verigă de argint. / fluier toarce, / turma-ntoarce, / fluier zice, / turma-nfrânge / și mi-o-nfrânge / pe vâlcele / ca să-mi pască rămurile. / Tu oică, / bălăică, / tu ce bei, tu ce mănânci? / Unde-oi bea / și oi mânca / de-ai pus gândul de-a ne da? / Tu pe noi de nu ni-i da, / mare dar ți-om dărui / și frumos te-om îmbrăca / cu cojoc și cu manta!”⁵⁰⁵.

Mult mai târziu, deși în fără timp (timpul începe dincoace de preistorie, deci acolo unde începe istoria, spune Blaga), prin 1404, vatra noastră natală avea „sate

⁵⁰³ MARCELLINUS, AMNIANUS, *Rerum gestarum libri qui supersunt*, p. 47

⁵⁰⁴ SBIERA, I. G., *Colinde, / Cîntice de stea și urări la nunți...*, p. 12

⁵⁰⁵ NICULIȚĂ-VORONCA, ELENA, *Datinile și credințele poporului român*, p. 76

multe și multe animale”⁵⁰⁶, „iar belșugul de vite e de necrezut... Din Moldova, deci, se scoate acea mulțime de boi, din a căror carne se hrănesc nu numai popoarele vecine ale Ungariei și Rusiei (Roșii), ci și ale Poloniei, Germaniei, ba până și Italiei, și mai ales cei din orașul Veneția. Pe acești boi, venețienii îi numesc boi ungurești și preferă carnea lor celorlalte de acest fel. În fiecare an, se fac câte șapte bâlciuri de vite în Moldova, pe câmpii foarte întinse, cu mare mulțime de negustori. La fiecare din aceste bâlciuri se mână, de obicei, nespun de multe mii de boi; și, după trecerea a trei zile, pentru ruperea, din partea negustorilor, a prețului unui cap de vită, după care să fie socotite toate celelalte – preț care trece rareori de trei galbeni de vită – în câteva ceasuri, toată această mulțime de boi este vândută și dusă în diferite regiuni. De aici au mare câștig boierii care cresc cirezi de vite și chiar domnul însuși mai mult din aceasta se îmbogățește, căci și el vinde, în fiecare an, un mare număr de boi de pe moșiile sale, și veniturile lui sunt sporite mult de aceste iarmaroace. Vătafii aduc domnului în vistierie, pe fiecă an, până la 400.000 bani de aur, din venitul întregii țări; dintre aceștia, 60.000 sunt plătiți sultanului turcilor ca tribut”⁵⁰⁷. Până și iobagii, în acele vremi, își puteau permite să vândă zeci de boi la Bistrița, iar când unii dintre ei era „reținut de straja cetății” și deposeați de bani, precum un oarecare Matei din Mihalcea, fratele lui Mihai, însuși voievodul amenința Bistrița cu represalii armate, cum a și făcut-o Bogdan cel Orb, în 10 iulie 1510, cerând eliberarea grabnică și

⁵⁰⁶ SULTANIEH, IOAN ARHIEPISCOP DE, *Călători străini despre țările române*, I, p. 39

⁵⁰⁷ GRAZIANI, ANTONIO MARIA, *Călători străini despre țările române*, II, pp. 381, 382

despăgubirea „omului și iobagului nostru, Matei din Mihalcea”.

Sus, pe crestele munților, zăceau, în calea drumetilor, colibele folosite în timpul verii pentru stâne. „Locuitorii de la multe mile distanță își mână aici oile, la pășune, pentru o vară întreagă, fiindcă în unele locuri de pe munte iarba este minunată; iar colibele acestea le serveau pentru prelucrarea și păstrarea laptelui și a brânzei”⁵⁰⁸, cu pagubele de rigoare pentru codrul frate, dar încă neconștientizate ca atare până la venirea austrieșilor, care, mai întâi au văzut, apoi au analizat și-abia în final, dar repede de tot, au legiferat, legile lor, cum zicea Xenopol, fiind și bune, dar și aplicate fără compromisuri.

În baza realităților păstorești autohtone, austrieșii au elaborat o „Orânduială de pădure pentru Bucovina”, validată de Iosif al II-lea în 1786, tradusă imediat în moldoveneasca (desuetă doar în scriere, nu și în oralitate) vremii de Ion Budai-Deleanu și impusă ferm și fără întârziere.

În acest prim cod silvic românesc se menționa că „pășunarea acolo, în țară, zăbovește până târziu în toamnă și păstorii nu pot fără foc pentru frigul ce cade”, punând în pericol pădurea.

Primul comentator al „Orânduiei”, Gh. T. Kiri-leanu preciza, în 1908, că „pe moșiile mari de munte din Moldova este și acum acest obicei. După ce se răscolesc

⁵⁰⁸ BARDILI, JOHANN WENDEL, *Călători străini despre țările române*, 1709, VIII, p. 282

oile, la Vinerea Mare, și se dau berbecii la oi, dacă n-a căzut iarnă grea, unii săteni, spre a-și cruța nutrețul vitelor, se duc cu ele prin fundurile cele mai depărtate ale pâraielor, în preajma locurilor de fânețe, unde nu s-a pășunat peste vară, și-și pasc vitele prin păduri până cade o zăpadă prea groasă, lucru care uneori întârzie până după Sf. Nicolae. În acest timp, păzitorul vitelor nu are un sălaș statornic, ci rătăcește prin păduri, mutându-și, de la o zi la alta, puțina jăchilă păstorească la adăposturile arborilor bătrâni, sub poalele cărora primejdia de foc e mai mică”⁵⁰⁹.

Și mai păgubos pentru codrul frate, „este un obicei, acolo, care nu mai puțin prăpădește pădurile, cu făcutul gardurilor și a răzloagelor la grădini, la țarini și la fânaț, la care ei pun alături câte doi pari, din mari despicături făcuți, și câte două leături de codru nelucrate – pe multe locuri pun cel mai tare și cel mai bun lemn de perete. Deci ei doboară la pământ, cu tăiatul pentru îngrăditură, cel mai bun și mai frumos lemn de leături și de căpriori și dintr-acesta fac pari și poprele, și, ceea ce este mai rău, că peste iarnă ei ard gardurile și, de primăvară, de iznoavă iarăși le pun...

Mai pretutindeni este acel stricăcios obicei că podanii (supușii), pentru ca să-și lățească țarina și fânațul care merg alătura cu pădurea, până și în mijlocul pădurii, pentru ca să poată avea mai mult lemn căzut, jupesc din răutate copaci întregi, stătători împrejur, și ciocârtesc, din care pricină lemnul se usucă și cade, în vreme de vânturi tari...

⁵⁰⁹ IOSIF II, *Orânduiala de pădure pentru Bucovina*, comentată de Gh. T. Kirileanu, p. 5

Deosebit de aceasta este și acel stricăcios obicei, mai ales la munți, de darmă, în vreme de iarnă, pentru oi și capre, brad și molid și le aruncă de hrană”.

Comentariul lui Gh. T. Kirileanu, viitorul bibliotecar regal, originar din Holda, de lângă Broșteni, pe valea Bistriței Aurii, este trist și cât se poate de tradițional (de la Petru Dărman, ctitorul Dărmăneștilor, încoace): „Acest din urmă obicei se păstrează, din nenorocire, și astăzi în unele sate de munte, în care locuitorii obișnuiesc a tăia brazi tineri (numiți târși) și a-i da la vite ca să le mănânce cetina și vârful mai fraged al crenguțelor, împiedicându-se, astfel, împădurirea regulată a coastelor repezi și a părților împădurite din imășurile sătești”⁵¹⁰.

Dar dincolo de aceste tușe cenușii ale activității păstorești, există universul mitic mioritic, la care trebuie să căutăm cu evlavie și cu neîntrecută mândrie patriotică și națională, pentru că, în vreme ce neamuri bezmetice cântau marșuri și călcau, cu armurile pe ei și cu armele în mâini, teritorii străine, noi, cu fluierașul de os, cu bâta ciobănească subsuoară, drept sprijin, și cu cojocul pe umeri, doineam dumnezeiește, de se clătinau munții de admirație și de uimire. Stâna românească a fost și templu, și panteon, iar viața ei ritualică și pururi atemporală farmecă și astăzi, deși a cam dispărut miraculosul, prometeicul și cosmicul „foc viu”, dar ne-au rămas balmoșul, urda și cașul. Stâna este tipul nostru ancestral de contemporaneitate, iar povestea ei măsoară, de fapt, făptura noastră secretă, firea pe care numai bunul

⁵¹⁰ Ibidem, p. 6

Dumnezeu o cunoaște cu adevărat, dar care trebuie să ni se releve odată și odată. În fond, ca întotdeauna (așa se numește împietrirea în preistorie, spune Blaga), pe român „oaia îl hrănește și-l îmbracă, din cap până la căputa picioarelor, cu călduroasele cușme de miel, cu sau fără urechi, cu elegantele bondițe și pieptare, cu lungile și ca neaua de albe cojoace, făcute din întregi piei de oaie, cu brunele sumane și albele mantăli, cu albii ȋtari (cioareci) de vară și berneveci de iarnă, cu călduroasele meșini (cioareci din piei de oaie, cu lâna înlăuntru), cu mânecări de iarnă, împletite din lâna sau făcute din blană de oaie, și cu catrințele (pregitoarele), țesute de Româncele noastre cu mare iscusință, din călduroasa și trainica lâna. Ba chiar și obiectele țaranului sunt de lâna. Nu ne mai oprim la neîntrecutele scoarțe, laicere și pănuri de lâna, care împodobesc căscioarele satelor noastre”⁵¹¹.

Stâna noldovenilor are propriul ei calendar, adică o succesiune de ritualuri, de fapte și de eresuri, adică un amestec ciudat de pragmatism, de mitic și de mistic, toate doar drapate străveziu în ortodoxism, deși viața păstorească are doar două elemente oarecum creștine, participarea la slujba bisericească și dania, din care să se îndulcească și preotul, celelalte ritualuri, practici și credințe ținând de datina primordială, asumată și adaptată de creștinism cu multă, multă dibăcie.

„În ziua de Florii, sosind gospodarii, acasă, de la biserică, ating cu mâțișoarele (stălpărilor) sfințite vitele cornute și oile, pentru ca, peste an, să fie așa de înflorite ca mâțișoarele din acea zi.

⁵¹¹ DAN, DIMITRIE, *Stâna la Români din Bucovina*, pp. 3, 4

În presara Sfântului Gheorghe, se aleg mieii, iar în dimineața zilei de Sfântul Gheorghe se mulg oile și, din întâiul lapte muls, se face cașul, care se duce jertfă la biserică, ca oile, în cursul verii, să aibă multă mană. Tot în acea zi, se pornește trâmbița oilor, care durează până la Sâmedru (Sfântul Dimitrie).

Presara Sfântului Gheorghe este foarte primejdioasă pentru oi, căci atunci împlă vrăjitoarele și strigoi pe la târlele oamenilor și iau mana, adică laptele oilor, zicând „Să le rămâie ud și baligă!”. Dar acești răuvoitori abat și pe la stâni, în același scop, unde îngroapă, în poarta stânii, sare și tărațe, și oile care trec peste aceste își pierd mana. Pierderea manei poate fi împiedicată sau, dacă e acum pierdută, poate fi redobândită, dacă respectivele oi se spală pe spinare, de trei ori, cu udul lor.

O seamă de Români mulg oile și, de Paști, fac caș și-l duc la biserică, dimpreună cu pasca, la sfințit. Cașul acesta e socotit, apoi, ca leac împotriva frigurilor.

Românul, de dragul oilor sale, se lipsește, în ziua Sfântului Gheorghe, și de somn, ca nu cumva să ieie somnul mieilor.

O strânsură de mai multe oi se numește botei, iar o mulțime de 500-1.000 oi, turmă, care poate forma o stână.

La Sfântul Gheorghe, se aleg oile, cele mulgătoare, de cele sterpe, și se iau și mieii de la oi. Atunci se năimesc ciobanii, cârlanarii și baciul.

Mieii înțărcați se trimit la vreo păscătoare dintr-o pădure, căci acolo le merge foarte bine și mițele (lânele) se fac negre ca mura, pe când mieii care pasc pe câmp devin roșietici...

Oile se tund în săptămâna de după Sfântul Gheorghe, când dă căldura, iar mieii, abia între Sâmpetru și Sântilie.

Tunsul se începe de la fruntea oii, merge peste spinare și sfârșește pe ambele părți ale trupului. O seamă pornesc cu tunsul de la cap, grumaz, merg până la picioarele cele de dinainte, de unde, apoi, o duc până la spinare. Oile tunse trebuie ferite, mai ales în timpul nopții, de răceală, care este în stare să le bolnăvească de sânger.

Înainte de a începe tunsul, se face, cu foarfecile, cruce în fruntea oii, fiindcă norocul oii este în frunte și pentru ca oaia să fie ferită de orice beteșug...

Lâna, adunată din tunsul oilor, trebuie cântărită cu dreptate, căci, dacă cineva se încumetă să șterpelească ceva dintr-însa, pe furiș, atunci urmează, de bună seamă, pagubă între oi.

Lâna unui miel, numită mniț, e de mai puțin preț decât cea a unui miel noaten, adică cea de pe o mioară sau de pe un berbec de un an, și lâna noatenului e mai puțin prețuită decât cea a unei oi bătrâne.

Lâna oilor, nu numai că-l îmbracă pe Român, dar îi este și de leac împotriva reumatismului, care se vindecă, dacă bolnavul se învelește cu dânsa la mâini și la picioare, sau stă, trei ore, în apa în care s-a spălat lâna, căci ursucul, adică grăsimea din lâna, scoate reumatismul din trupul omului.

Mortului, însă, nu-i bine să-i dai ceva haine de lâna, căci, la județul de apoi, pământul va arde și, arzându-le lâna, le va pricinui un miros rău.

Oile pot fi stricate, dacă li se ia, din urmă sau din lapte, când li se fac moțochini, adică umflături vârtoase pe pulpe.

Timpul farmecelor și stricării laptelui începe cu seara Sfântului Andrei și durează până la Dumineca Mare. Cel mai primejdios timp pentru oi este presara Sfântului Gheorghe. De la Rusalii, însă, și până la Sfântul Andrei, farmecele nu mai au nici o putere”⁵¹².

Toate practicile ritualice de peste an vizează, în fond, pregătirea stânei (timp de șase luni, muntenii, dar și crășnenii, cum ne spune Dragoș Tochiță, se gândesc numai la stână, iar timp de alte șase luni, la datinile de Crăciun și de Anul Nou), sâmbra oilor însemnând un eveniment extrem de important pentru fiecare sat româ-nesc sau huțânesc.

„Strânsoarea pentru stână se face în următorul chip: cutare gospodar arendează, pe timp de o vară, un munte

⁵¹² DAN, DIMITRIE, *Stâna la Români din Bucovina*, pp. 5-8

sau o păscătoare. Arendașul acesta adună oile pentru vărat. Tot el își năimește, la Sfântul Gheorghe, un baci și câțiva ciobani cârlanari.

Strânsoarea oilor se face la două-trei săptămâni, înainte de Duminica Mare. Proprietarii oilor, adică sâmbrașii, plătesc pentru braniște, adică pentru păscătoare sau, mai bine zis, pentru văratul unei oi suma hotărâtă în tocmeală și încă ceva pe deasupra, pentru sare, însă, Dumineca, nu li se dă de lins oilor, pentru că, atunci, le-ar curge ochii.

Sâmbrașii mai dau și mai dau și câte o ocă de făină de păpușoi, pe care o duc la stână, când se suie să-și ieie brânza.

Sarea se pune, în timp senin, peste noapte, pe crivăli, adică crăcane sau furci de lemn. În fiecare stână, se află 4-5 crivăli de felul acesta.

Braniștea unei stâni constă din cel puțin 2 sau 3 mutări, adică locuri de păscut. Când, într-o păscătoare, se gătește pășunea, atunci oile se mută în alt loc, încă nepăscut.

Dacă, la o astfel de mutare, o stână întâlnește în cale o altă stână, care și ea se mută, atunci ciobanii din ambele stâni caută să încunjure cealaltă stână cu stâna lor. Această încercare stârnește multă supărare, sfadă, ba chiar și păruială, pentru că se crede că stâna care a încunjurat pe cealaltă i-a luat celei încunjurate și laptele.

La stână, se împarte fructul, mai întâi sâmbrașilor cu mai multe oi și, apoi, celor cu mai puține; cei din urmă ies mai bine la capăt, pentru că – zice credința – cașul lor este cu mai mult saț.

Arendașul se învoiește, pentru fruct, cu sâmbrașii oilor, cu baciul și cu ciobanii năimiți, pe măsură, adică la ocă; și sâmbrașul primește câte 3 ocă sau 5 kilograme, de oaie, tot așa, baciul, adică de la toate oile cam 6-7 vedre de caș, iar ciobanii, 4-5 vedre, dacă timpul verii este mistreț, adică nici prea sec, nici ploios.

Untul strâns este al baciului, al ciobanilor și al strungarului.

Dacă învoiala se face pe cumpănă, care-i și cea mai dreaptă, atunci sâmbrașul, care are oi mai bune de lapte, capătă și cel mai mult caș.

Lucrul se face așa: oile fiecărui sâmbraș se mulg, pe rând și deosebit, într-un vas anumit și baciul măsoară cantitatea mulsă, cu un băț numit carâmb, încreștându-l cu o creștătură; ia, apoi, un alt băț, lung cât măsura carâmbului, de la creștătură, până la capătul de jos, numit răbuș sau țincuș, și-l dă sâmbrașului. Carâmbul, cu creștăturile tuturor sâmbrașilor, rămâne la baci.

Venind sâmbrașul, după 7 săptămâni, să-și ieie fructul, baciul ia răbușul sâmbrașului și, după ce-l aseamănă cu carâmbul său, îl vâra în apa din căldare, care trebuie să ajungă până la înălțimea răbușului, apoi cântărește acea cantitate de apă și-i dă sâmbrașului de 10-12 ori atâta caș, cât a tras la cântar acea apă.

O samă de baci obicinuiesc a cumpeni laptele unei oi de la o mulsoare și, apoi, dau sâmbrașului de 10-12 ori atât caș. Carâmbul și răbușii (țincușii) au valoare numai pentru o vară și sâmbrașul care și-a primit fructul de la oile sale trebuie să predeie răbușul la mâna baciului.

O samă de sâmbrași dau oilor, cu câteva zile înainte de suire la stână și mulsoare, să mănânce sâmânță de cânepă sau mătrăgună cu slatină, ca oile lor, la mulsoarea de cumpănă, să deie mult lapte. Alții le dau să mănânce, în seara Sfântului Gheorghe, câte o bucățică de pască, sfințită în ziua de Paști. Alții le dau tărățe, de cele care le pun, la Ajunul Bobotezei, supt fața de masă, dimpreună cu ceva fânicel sau otavă, care se stropește de preot cu agheasmă. De acestea se dau oilor în scopul ca ele, peste an, să fie sănătoase”⁵¹³.

Alegerea locului stânei și amplasarea acesteia se face, iar, ritualic și poate că într-o formulă mai puțin alterată de tradiția creștină, din moment ce menhirul („focul viu”) tutelează, încă din prima zi, activitatea păstorească propriu-zisă.

„După ce s-a făcut strânsoarea oilor și arendașul și-a ales un baci și ciobani, aceștia merg, cu câteva zile înainte de sosirea oilor, de obicei în 21 Aprilie, adică în ajunul Sfântului Gheorghe, de aleg locul pentru stână și fac părcanul, apoi coliba (în Roșoșa îi zice coșmagă, iar în România, aciotă) și strunga stânii.

⁵¹³ DAN, DIMITRIE, *Stâna la Români din Bucovina*, pp. 8-11

Părcanul este un gard de drugi, înșirați cam câte 7-9 între 4 pari, bătuți în pământ și legați la un loc cu câte un gânj de cepuri de brad. La șes, părcanul se face dintr-un gard împletit din nuiiele. Terenul cuprins în părcan este cam o falce de loc.

În mijlocul părcanului, se face coliba sau stâna, înțepenindu-se patru furci de lemn de brad sau molid în pământ, care, apoi, se prind cu pari și se leagă cu gânji; în urmă, coliba se cornește, se lețuește și se acoperă cu draniță. Înainte vreme, coliba se acoperea cu foltea, adică scoarță, jupită de pe molizi, pe care se așezau pietre grele, ca vântul să nu poată descoperi coliba.

În colibă se face, pe un stâlp bătut în pământ, un pod de scânduri, acoperit cu dranițe, numit cămarnic (comarnic – n.n.), pentru păstrarea cașului. Cămarnicul, mai demult, se făcea afară, cam trei pași de la colibă, astăzi, însă, se face numai în colibă, ca nu cumva să se piardă ceva caș.

În colibă, se pune o furcă de lemn, prins sus de dânsa cu un gânj și care stă, jos, într-o scobitură de lemn, așa că lemnul se poate răsuci în dreapta și stânga. Acest lemn, numit vârtej, are, la mijlocul său, o dăltuitură, în care intră un capăt al altui lemn, numit cal, pe al cărui capăt încrestat, care ajunge cam până la mijlocul colibei, se așează toarta căldării, sub care arde un foc răzimat de un butuc, numit naclad. Aceasta scutește peretele colibei de foc și ține focul neconținut nestins. Din acest foc nu este bine să se deie cuiva cărbuni, căci, atunci, cu ei, împreună, s-ar da și somnul ciobanilor, care și așa este foarte scurt.

Pe naclad nu se șede, căci, dacă cineva ar șede pe un capăt al lui, atunci oile se împărțesc, adică nu se țin la un loc și sunt greu de păzit.

Într-un ungher al colibei, se bate acarnița, adică traista în care ciobanii țin acele, foarfecele și alte mărunțișuri trebuincioase.

Dinaintea colibei sau stânii, se îngrădește o ogradă, adică o bucată de loc, unde se taie lemnele trebuincioase și se spală gălețile, care, apoi, curate, se anină de sărcior, adică într-un vârf de fag, cu mai multe cornări, tăiat și înfipt în pământ, ca pe cornării lui să se scurgă și usuce gălețile stânii.

Lângă colibă, se face strunga, adică locul unde se mulg oile. Se trag, adică, 3 pereți spre colibă. Într-un perete, sunt zăvoară, adică un fel de poartă, pe care se mână oile în strungă, care trebuie să fie așa de largă, ca să cuprindă toate oile.

Al doilea perete al stânii este cu totul închis. Al treilea formează strunga propriu-zisă. Ea constă din spătare, adică leături înfipte în pământ. Distanța dintre două leături este cam de un cot, adică așa de mare ca între două leături să poată trece o oaie. În fiecare strungă, se află, de obicei, trei, adică pentru 3 rânduri de oi și 6 mulgători.

Spătarii au o înălțime cam de 2 coți și se sprijină de o lungă prăjină, numită ceriu, care se ține strâns de spătari printr-o altă prăjină, numită durobeață. Durobeața este tot

atât de lungă ca și ceriul, de ale cărui capete este prinsă cu gânji.

Spațiul între spătari constă dintr-o împletitură de nuiele sau din scânduri.

Intrările strungii se numesc strungușoare sau strunguțe. Aici șed, față în față, câte 2 ciobani și mulg oile, pe care băiatul numit strungar le mână la muls. Strungarul este ajutorul baciului.

Ciobanii, înainte de muls, se așează, câte doi, înaintea unei strunguțe, pe scaun sau țoldac, adică un butucaș de lemn, așa ca genunchiul drept al unuia să ajungă genunchiul stâng al celuilalt și, așa, să formeze un unghi și, prin urmare, o stavilă, ca nici o oaie să nu poată trece nemulsă prin strunguță.

Ciobanii așezați la strunguțe, cu mânecile cămeșii suflecate în sus și prinse la umăr cu un nasture, strigă, către băiatul strungar „Mână!”. Acesta, atunci, mână oile în țarc, adică în ocol, șuierând și strigând „Hurăst!”, strigăt care indică oilor direcția încotro să meargă, ca, bunăoară, „Hăis!” și „Cea!”, uzitate la mânatul vitelor cornute.

Oile mulse ies din strungă, în dreapta și stânga, în părcan.

Strunga de dinainte, adică acolo unde șed și mulg ciobanii, este acoperită cu dranițe, ca să fie scutită la vreme de ploaie.

La fiecare stână se mai află, în preajma stânii și ogrăzii, încă și câte-o colibiță, acoperită cu scoarță de molid și numită zavatră, unde veghează, în fiecare noapte, lângă focul aprins, câte un cioban, întovărașit de câte un câine, și păzește oile, în timpul nopții, de oameni răi și dihănii. Acești ciobani au rîndul, adică se perindă, să meargă, dimineața, după mulsoare, cu oile la păscut. Baciul, însă, și ceilalți ciobani, care nu-s de rînd, dorm în stână, pe o mare scoarță de molid, avînd sub cap câte o perinuță, umplută cu bugeag (adică mușchi), și acoperiți fiind fiecare cu sumanul său, care, de altfel, la stână, se îmbracă numai pe timp de ploaie”⁵¹⁴.

Portul păstoresc, descris și de Iraclie Porumbescu („Unii erau în cușme țurcănești, alții în pălării și alții în comănace, și toți cu pene în ele, pare-mi-se că de vultur ori de huhurez de codru, și nici unul nu avea cușmă, pălărie ori comănac sus, pe creștet, ci pe frunte și apăsător pe sprîncene, de ce, dacă te uitai la ei, încă și mai multă groază-ți făceau. Toți aveau trăiști, unii de piele, alții de lână... Cămeșile și pieptarele lor erau, la toți, ca la ciobani, adică negre”⁵¹⁵), are particularitățile lui inconfundabile:

„O cămeșă proastă de cânepă, muiată în unt și presurată, apoi, cu praf de cărbuni, ca să fie bine crușită, adică negrită; o țin, o zi și o noapte, în crușala făcută din scoarță de arin și apă, apoi o usucă și o ung cu unt de oi, ca să fie scutită de insecte.

⁵¹⁴ DAN, DIMITRIE, *Stâna la Românii din Bucovina*, Cernăuți 1923, pp. 11-15

⁵¹⁵ PORUMBESCU, IRACLIE, *Zece zile de haiducie*, pp. 61 și urm.

Îțari de cânepă, la fel pregătiți, sau îțari negri, de lână, care se poartă peste izmene.

Și bondița (sau pieptarul) se unge cu funingini de pe fundul căldării și, apoi, cu unt de oi, ca ploaia să nu prindă de dânsa. Procedura aceasta se repetă de mai multe ori, până ce numitele haine devin negre de tot.

Mijlocul și-l încing ciobanii c-o curea lată pasoc, înfrumusețată cu nasturi albi și galbeni. De catarama curelei se leagă, cu un lăntujel subțire de aramă, numit rătez, sau cu o curelușă, cuțitul ciobănesc, cel cu 2-3 stricnele, menite pentru sângeratul oilor.

Picioarele și le încălță ciobanii cu tradiționalele opinci, după ce le-au învelit cu mari obiele, albe sau negre, de lână.

În cap, poartă pălării cu streșini mai late de cum se poartă prin sat, pe care le împodobesc cu crenguțe de tisă și păstăetă, o plantă de pădure, care se crede că crește numai în locuri sfinte. Mai înainte vreme, când încă nu ieșiseră pălăriile, se purtau cibice, adică comanace de suman, în cornuri, cum se mai văd în comuna Putna și pe la munte.

Ciobanii se razimă, pe când oile pasc, în niște măciuce de tisă sau de catrafoi sau capripoi, o tufă care crește numai în regiunile muntoase. Aceste măciuce se împistresc prea frumos cu cuțitul și, apoi, se ung cu unt de oi, ceea ce le dă o culoare brună și strălucitoare”⁵¹⁶.

⁵¹⁶ DAN, DIMITRIE, *Stâna la Români din Bucovina*, pp. 15-16

Focurile vii („preholovoc”, în ucraineană, existența termenului probând o folosință comună, îndelungată în timp), instrument arhaic de aprindere a flăcării și păstrare a jarului, reminiscență subconștientă a menhirului (piatra căzută din cer, deci mitul prometeic), încă se mai puteau vedea, pe la stânele bucovinene, către sfârșitul secolului al XIX-lea, încă mai este nevoie el, datorită sacralității lui tainice, stranii, dar vindecătoare de suflet, și în reluările scenice de tradiții, în zilele noastre.

„E obicei străvechi că, dacă sosesc oile la stână, se aprind două focuri vii dinaintea strungii.

Focul viu se face luându-se o bucată de lemn, care se despică la ambele capete, iar în despicături se pune iască.

Apoi se înțepenesc două scânduri, una în fața alteia, în pământ, după ce s-a făcut, cam în mijlocul lor, câte o bortă, în care se vără, în ușor, capetele lemnului cu iască.

După aceea, se leagă acest lemn, care trebuie să aibă forma unui vălătug, c-o funie, așa ca el, fiind tras de funie, să se poată învârti în dreapta și stânga.

Deci, prinde un cioban neînsurat funia de-o parte, și altul, și el holtei, pe altă parte, și trag de funie așa că vălătugul se mișcă în dreapta și stânga, timp până când se aprind capetele vălătugului, iasca din ele și scândura.

Imediat după aprinderea acestui foc viu, oile se mână, prin foc, la muls, ca ele să fie scutite și ferite de boli și dihanii, și nimeni să nu le poată lua mana.

Acest foc viu arde, în locul unde s-a aprins, fără să se mai pună lemne pe dânsul, până se stinge de sine.

Din acest foc viu nimeni n-are voie să ieie cărbuni, spre a aprinde alt foc sau pentru aprinsul lule-lelor, pentru că el este viu.

Câteodată, se fac focuri de acestea la fiecare mutare a oilor din loc în loc. Dar foc viu e bine să facă omul nu numai la stână, ci și pe lângă casă, și anume de Paști și de Sfântul Gheorghe, căci focul ista are darul de a apăra vitele de mușcatul șerpilor, de deochi, de dihănii și altele...

În timpul cât petrec oile la stână, ciobanii n-au voie să îmble la joc și petreceri, căci, de altfel, oile își pierd laptele, ba chiar și iese, adică se trec”⁵¹⁷.

Mulsul oilor și facerea cașului, deci activitatea ca atare a stânei, debutează, tot ritualic, tot mitic și mistic, dar în împăcare tihnită cu creștinismul: „La prima mulsoare a oilor, se pune, în găleată, un ban de argint, sare mare și două fire de urzică, apoi se mulge laptele, ca oile să fie iuți, adică lacome la mâncare, cum sunt oamenii de lacomi după argint și cum de iute este urzica, și ca bulzul (cașul) să fie dulce, cum e sarea în bucate de dulce.

Găleata în care se mulge laptele este un polobocel, cu cercuri de lemn sau de fier, care, la fund, este ceva mai larg decât la gură. Două din doagele lui, care stau față în față, sunt, sus, mai lungi decât celelalte și găurite cu borți,

⁵¹⁷ DAN, DIMITRIE, *Stâna la Români din Bucovina*, pp. 16-17

numite urechi, prin care se vâra un baier, adică o nua groasă.

După mulsoare, baciul și ciobanii prind, cu mâna dreaptă, de mijlocul baierului și duc gălețile, cu laptele muls, din strungă, în colibă, unde le așează lângă budacă, un ciubăr înalt, cu gura mai largă decât fundul, și înzes-trat, și el, cu urechi.

Apoi, toți își spală mâinile, precum o făcuseră și înainte de muls, și unii din ciobani pleacă cu oile, alții, însă, rămân în stână. După ce baciul a făcut rânduială cu laptele, spală gălețile și face și alte trebi de ale stânii.

Baciul, la rândul său, ia câte o găleată cu lapte și strecură laptele printr-o strecurătoare, adică o bucată de pânză de câlți, de 2 părți cu sfere (cu sfori la ambele capete – n.n.), care se ține, cu dânsle, peste hârzobul de deasupra budăcii.

Hârzobul este un cerc de lemn, pe deasupra căruia se leagă, cruciș și în toate părțile, ațe groase de cânepă. El are menirea să țină strecurătoarea deasupra budăcii.

Apoi, baciul ia, din cigorniță (un fedeleș cu cheag), cu un polonic de lemn, 2-3 polonice de cheag, după mulțimea laptelui, le toarnă în budaca cu lapte și mestecă, cu polonicul, cheagul în lapte, face semnul crucii deasupra lui, pune capacul de lemn deasupra budăcii, pe care a așezat-o dinaintea focului, ca laptele să se încălzească ceva și o mai acoperă cu un suman, ca laptele să nu se răcească.

Cheagul trebuincios se pregătește în următorul chip: Se ia un miel frumos, imediat după ce l-a fătat oaia, și se închide într-un coteț podit, unde nu se află nimic de mâncare. De aici, se scoate mielul numai la supt. După două săptămâni, mielul se taie și i se scoate rânza, în care se află un fel de cășuț. Rânza aceasta se sărează și se anină în drăgar, în dreptul hornului, unde stă cam 2-4 săptămâni, să se usuce. Pentru facerea cașului, se ia, deci, cășuț de acesta, se lungește cu zăr și se toarnă în cigor-niță, iar de aici, cu polonicul, în budaca cu lapte.

Laptele, după 1 ½ – 2 ore, se prinde și, atunci, baciul descopere budaca și bate bine laptele în budacă, cu un bătlău de lemn, numit roată, așa că laptele se face, iar, ca laptele cel dulce. Această procedură se face numai după ce baciul, mai întâi, a înfipt bătlăul în lapte și a luat 2-3 polonice de zăr, ieșit deasupra laptelui, și l-a turnat în cigorniță, ca cheagul să nu se sfârșească.

Bătlăul este un băț tare, cam de un metru lungime, înțepenit, în mijlocul a 2 tălpi de lemn, puse cruciș, prin care trec, jur-împrejur, 3 rânduri de vergele, din care fiecare formează un cerc.

Baciul, după procedura arătată, își suflecă mâne-cile cămeșii, își spală mâinile, apoi bagă o mână în budacă, ocolește laptele dimprejur, până se îndesește, așa că devine vârtos, apoi strânge bulzul (cașul din laptele ieșit din mulsoarea tuturor oilor), îl scoate afară și-l pune pe strecurătoarea de deasupra unei budăcuțe și-l scurge de zăr, apăsându-l de 3 ori.

Acest prim bulz, numit cocârțiță se taie în felii și se împarte între toți sâmbrașii care se află la stână, ca toți să se îndulcească din mana oițelor.

Baciul scurge bulzul, așezând hârzobul și strecurătoarea pe prima budacă, și punând cașul pe strecurătoare, unde-l rumpe în 4 bucăți, ca să se scurgă mai bine. Apoi ia cașul, cu strecurătoare, cu tot, și-l anină, de șferele strecurătoarei, în cui, unde stă până a doua zi, dimineața, sau până la al treilea lapte, când se ridică, de aici, făcând loc altui caș, și se pune pe podul din comarnic.

După ce a pus cașul în cui, baciul toarnă zărul, ieșit din caș, în căldarea care stă pe calul de deasupra focului din colibă. Mestecă, apoi, zărul, care clocotește în căldare, cu meleșteul, numit șterț. Șterțul este un băț, cu capătul de jos mai gros și despicat în mai multe despi-cături. Mestecatul se continuă până ce zărul fierbe și se face urda și pentru ca urda să nu se afume sau să se prindă de căldare. Baciul mai rumpe, apoi, urda cu polonicul, ca ea să fiarbă mai bine.

Urda se scoate, apoi, din căldare, se pune într-o anume strecurătoare, ca zărul dintr-însa să se scurgă bine, într-o anume budacă, și așa să poată sta mult în bărbânțe și să nu se strice.

Grăsimea care iese deasupra zărului fierbând se strânge într-o bărbântă, în care se colbotește (bate) până se alege untul.

Zărul, scurs din urdă, amestecat cu fulgi de urdă, se numește jintiță. Băută pe inima goală, jintița curăță repede stomacul.

Amintita operație cu laptele, zărul, cașul și urda se repetă după fiecare lapte, adică mulsoare.

Când căldarea stânii este mică, atunci zărul trebuie fiert de mai multe ori, ceea ce durează până noaptea, târziu, și bietul baci, pe la Sâmpetru, când este mult lapte, n-are parte defel de somn.

Mulsul oilor se face de trei ori pe zi, și anume primul – la 4 ore, dimineața, adică la mânecate, ceasul când baciul își trezește ciobanii din somn cu trâmbița, și, după mulsoare, oile merg în porneală, adică la păscut, întovărășite de ciobani și câini.

La fiecare porneală a oilor se trâmbiță. Din trâmbiță sau din cimpoi știu zice (cânta) numai acei bărbați care au fost ciobani la oi și o seamă de femei, care, ca fete, au vărat cu vitele pe munte.

Ciobanii călăuzesc oile prin păscători, purtând în mână cața (bățul ciobănesc, destul de înalt și cioturos la capătul de sus), și zicând din fluierul frumos împestrit și îngălbenit doine și alte cântece de dor și jale, ca să se zăbăvească. După ce se satură de cântat, își taie bețe pentru bâte sau lemn pentru polonice și linguri, pe care le încrestează seara.

Pe la orele 11, la prânz, baciul iarăși trâmbiță, dând semn ciobanilor să vie cu oile la mulsoare. Oile se mulg și la ora 1, după-amiază; după ce ciobanii au mân-cat, oile iarăși trebuie să fie în porneală.

Seara, la orele 6, oile iarăși se mulg și, apoi, merg ciobanii cu oile, după răsăritul luceafărului, numit steaua ciobanului, adică după achindie, de iznou în porneală, până la 9 ceasuri, când oile se mână la părcanul stâniei, la mas sau în sălaș sau în târlă...

La stână se află felurite vase de lemn, pentru trebuința laptelui, zărului, și anume: Budace și budăcuțe, cu capace și toarte, cofele, cupe cu mănunchi, săpate dintr-o bucată de rădăcină, ocă, racle, polonice și untărite de ales untul, care toate sunt proprietatea baciului.

Baciul, care strânge fructul oilor, trebuie să fie om cu dreptate, căci, în altfel, s-ar întâmpla pagubă mare între oi. El împarte frățește brânza, cașul și urda, între sâmbrași, în fiecare săptămână, până ce i-a mulțămît pe toți.

Oile stau la stână de la 12-16 săptămâni, în care răstimp stâna nu stă locului – după cum am amintit mai sus – ci se mută de mai multe ori, în mai multe locuri, unde este pășune”⁵¹⁸.

Răscolul stânei, care se face, ca întotdeauna, de Vinerea Mare, este a doua mare sărbătoare a păstoritului, așteptată și de baci și păstori, care vor scăpa de asce-tismul asumat și respectat cu rigoare, dar și de întreaga obște sătească, obișnuită să omagieze, prin păstorit, cele două

⁵¹⁸ DAN, DIMITRIE, *Stâna la Români din Bucovina*, pp. 18-22

„lanțuri ale înghețului”, ieșirea și intrarea înghețului („șarpelui”) în pământ. Spectaculos, trăit cu intensitate și cu o religiozitate neprefăcută, răscolul oilor înseamnă, în fond, și un popas odihnitor al satului românesc în matricea sa primordială.

„Primind sâmbrașii, baciul și ciobanii fruptul care li se cuvine, stâna se răscolește, adică se desface. Lucrul acesta se întâmplă în postul Sântămăriei.

Atunci, ciobanii voioși cântă: „Și-apoi legea voastră, oi, / Iute treci tu, vară hăi! / Iute treci și iat-o-i toamna / Să nu stau s-îmblu de-a valma! / Păpușoi-s de cules, / Fete multe dintr-ales! / Grâu-i gata secerat, / Fete mândre de pupat!”.

La răscol, se adună toți sâmbrașii, înștiințați de cu bună vreme, mulțămesc baciului și ciobanilor pentru truda lor, pentru buna îngrijire a oilor și fruptului, dorind ca „Dumnezeu să ajute cu bine și sănătate și la anul”. Ciobanii, la rândul lor, le urează sâmbrașilor ca sâmbra-șii, la anul, să aibă și mai multe oi.

În ziua răscolului, se ia puiul, adică smântâna de pe urdă. Din smântâna aceasta, apoi din făină de păpușoi și sare, se face balmoș. Toți sâmbrașii aflători la stână ospătează din balmoșul acesta. Tot atunci, se mai mănâncă și jintiță. Jintița se ia cu polonicul dintr-o cupă sau dintr-un cofăiel.

Dacă, la răscol, rămâne ceva din balmoș, atunci se zice că răscolul a fost sătul, de altfel, răscolul e flămând.

După mâncarea balmoșului, sarea rămasă la stână se sfarmă și se împărțește între toți sâmbrașii, care, luându-și fiecare oile sale, se duc, în voie bună, care încotro, la sălașul său. Atunci, baciul vără răbușul, lângă un izvor, în pământ, ca nime să nu-l afle.

Oile sosite acasă, după răscolirea stânii, sunt întâmpinate de gospodină sau gospodar cu mare bucurie.

Acasă, se mulg oile cam până la Ziua Crucii, dar numai de 2 ori pe zi, adică dimineața și seara. Din laptele muls, însă, nu se mai face caș, ci el se mănâncă dulce sau se prinde acru sau se amestecă cu cel de vacă, ca să iasă mai multă smântână”⁵¹⁹.

Tradiția hotarelor Moldovei

Întemeierea statului feudal Moldova, deci punerea temeliei unei istorii naționale pentru aceste ținuturi, se datorează lui Bogdan I, cneazul Moiseilor, stăpânitor peste satele Cuhea, Moisei și Vișeu.

Primul descălecat, cel al legendarului Dragoș Vodă, este din ce în ce mai ignorat de istorie și pentru că n-a însemnat o întemeiere de țară, și pentru că ne temem ca nu cumva să li se dea scuipat la furcă ungurilor, din moment ce Dragoș încerca să pună în practică politica lor de a construi un contrafort statal în calea tătarilor, dincolo de

⁵¹⁹ DAN, DIMITRIE, *Stâna la Români din Bucovina*, p. 22

Carpați. Poate că și merită Dragoș Vodă să fie ignorat de istorie, dacă tot i-a lipsit curajul de a crea un domeniu statal propriu, pe care să-l lase moștenire urmașilor săi, mulțumindu-se să fie doar mandatarul catolicismului pentru constituirea unei zone tampon la marginea imperiului catolic.

De-abia Bogdan I, cneazul Moiseilor, descălecând din Maramureș cu oaste, a vrut o țară a sa și, între 1359 și 1365, a pus bazele statului feudal Moldova, căruia i-a ales și o capitală. Rădăuții, unde a ctitorit biserica „Sf. Nicolae”, prima necropolă domnească a Moldovei. Bogdan I se trage din părțile Moiseiului, localitatea care-i poartă, astăzi, numele chemându-se, pe atunci și pentru alte câteva veacuri, Cuhea. În vechime, cuvântul slav „cuhe” însemna „fierărie” și este de presupus că străbunii Mușa-tinilor au fost, în vremuri străvechi, fierari, meșteșugul respectiv transformându-i, încetul cu încetul, în stăpâni de moșii și în căpetenii. Documentele vechi, pe care le-am lecturat cu o foame a sufletului aproape inexplicabilă și despre care vă voi vorbi în paginile ce urmează, sugerează, până la Bogdan cel Orb, numai chipuri de voievozi dreپți, viteji, iubitori de neam, care puteau interveni fără nici o rețineră și în favoarea unui iobag. De altfel, până la Bogdan cel Orb, iobagul nici nu prea ora iobag. El trăia în bunăstarea pe care i-o îngăduia propria-i vrednicie, iar în vremuri de năpastă pentru țară putea deveni, prin vitejie, răzeș, căpetenie militară sau boier, toate trei statutele acestea nefiind diferențiate prea mult. Diferența o făcea locul unde te puteai așeza la Curte, cu ocazia divanurilor domnești. Din nefericire, locul acela a început să conteze imens încă de la începutul istoriei noastre.

Noi, prin străbunii noștri, n-am mai avut alte idealuri decât acela de a sta în fața. Ne-am vrut cât mai galonați și, când nu ne-au mai ajuns demnitățile autohtone, am bătut cale lungă după demnități străine. Ne-am trimis copiii să lupte în armata polonă doar ca să putem deveni și șlehtici. Limba română, vorbită de poporeni, a prins să ne displace, pentru că nu mai cadra cu unicitatea noastră nobiliară. Un boier adevărat vorbea polona, ca să i se vadă rasa, un cleric – slavona sau greaca. Mai târziu, când fanarioții, ca emisari ai Porții otomane, au prins să facă impresie, s-a generalizat folosirea limbii lui Homer în saloanele aristocrate. Copii de boier nu se mai numeau Ion, ci Ian, Ivan sau Ianacache. Gavril ot Lucavăț se transformă în Gabriel Lukaviecki, Postelnicescul în Postelnicovici. Parvenitismul, cu toate relele lui, a creat două noi identități deturnate, românii și nobilimea cos-mopolită, inclusiv clerul, care și el era nobil și cos-mopolit.

Românii nu aveau, în mod obligatoriu, sânge daco-roman în vene. Românii erau cei care vorbeau ro-mânește, lumea satelor, mai mult sau mai puțin oprimată.

Nefiind istoric, ci doar un individ care nu vrea să mai creadă orbește în orice, mă pripesc și devansez panicat evoluția firească a evenimentelor.

Odată cu întemeierea statului feudal Moldova, trebuia desemnat și un teritoriu statal, cu granițe precise, care să fie lăsate moștenire urmașilor. Înspre vest, erau munții și, dincolo de munți, catolicismul, înspre sud. Marea Neagră și statul fraților noștri munteni constituiau, deocamdată, granițe sigure și stabile. Înspre răsărit și

înspre nord, zone în care statele abia se înființau sau treceau prin frământări în a-și consolida propria lor identitate, cum e cazul Poloniei, granițele trebuiau stabilite sau negociate.

Nu ne-am lăcomit la pământul altora așa că ni-
meni, în primele patru-cinci veacuri de la întemeiere, nu
ne-a contestat granițele teritoriului nostru statal. Dimpotrivă, ele au fost reconfirmate, fără obiecții, de toate
tratatele internaționale care s-au încheiat ulterior.

O singură corecție s-a adus, la 1400, hotarului
stabilit de Bogdan I, când Ivașco, fiul lui Petru Mușat, a
promis în scris, pe 25 martie, că va reda regelui polon Țara
Sepenicului, cu cetățile care sunt în ea, după vechea
graniță. În rest, n-au fost probleme. De pildă, în 1433,
decembrie 13, Regele Vladislav al Poloniei stabilește
hotarul moldo-polon în următorii termeni: „Iar între aceste
orașe (Țețin și Hmcelov) va fi această graniță veșnică: noi
întâi între orașul nostru Sniatin și între Sepinți, care Sepinți
aparține Moldovei, pe acestea le desparte râul Colacin. Iar
de la râul Colacin, drept peste câmpia Bolohovului, până
la râul cel mare Dnistru, mai sus de satul Potoc, care sat
Potoc aparține Moldovei, și de la acest sat, în jos, pe
Dnistru, până la mare, aparține către Țara Moldovei... Iar
Vascouții i-am lăsat lui Ștefan Voievod, către Țara
Moldovei, cu toate câte aparțin acestui sat de demult.
Zamostie și Vilauea sunt între satele noastre. Iar din
codrii Țării Moldovei cum au umblat hotarele de demult,
tot așa vor umbla și acuma, în vecii vecilor”.

Tradiția hotarului continuă și în veacurile care

urmează, cu ciudătenia că, în vreme ce boierii români se străduiesc să învețe slavona, slavii boieri poloni vorbesc latina cu o aceeași înrâncenare. Așa se face că, în decembrie 1504, despre hotar se scrie, la Cracovia: „Et sciat Dominus orator, quod limites anliqui et veri fuerunt et sunt circa Colaczino”.

Deci, rămân precum au fost, iar vechiul Colacin poartă un țănoș nume latinesc, cu nășire polonă: Colaczino.

În 1546, noiembrie 30, hotarul moldo-polon este și mai laconic reconfirmat: „Limites antiqui conservobuntur”.

Cu trecerea timpului, hotarele noastre nu le-am mai negociat noi, ci alții. De pildă, în 20 iulie 1642, hotarnica a fost negociată de marele Mareșal al Poloniei și de Abaza Pașa, din partea Porții otomane. Ce-i drept, strămoșii lui Abaza Pașa s-au numit Abăza și au fost mari boieri moldoveni. Abaza Pașa, însă, este turc, tot așa cum, peste alte două veacuri, stră-strănepotul lui va fi lider al ultranaționaliştilor galițieni.

Hotarul moldo-polon, însă, spre deosebire de boieri și de hotarul moldo-turc, este cel bun, cel vechi: „Hotarul între Moldova și celelalte state străine începe la Bender, unde au fost puse două pietre între hotare care despart Moldova de Turcia și merge până la apa Nistrului, pe care am fixat-o să fie hotar, cum a fost și până acum. Mai departe începe hotarul între Polonia și Moldova, de la un izvor, din care curge pârâul Colacinul, care se varsă în

apa Prutului și, de la acel pârau, cale de o oră depărtare, începe alt pârau, zis Serafinețul, care se varsă în apa Nistrului; acest pârau, după care este numita localitatea, formează hotarul între Moldova p Polonia. De la Ceremuș, hotarul merge prin munții ungurești. până la pâraul Ceremușul Negru, care se varsă în apa Prutului. Pe cursul acestui pârau merge hotarul Moldovei cu Polonia și cu celelalte țări străine”.

Părăsind micul său cnezat din Maramureș, unde, vorba înscrisurilor vremii, era „loc strâmt” și, mai devreme sau mai târziu, ar fi fost strivit de unguri, părăsind, deci, valea Moiseilor și venind în Moldova, cneazul Bogdan a făcut o afacere bună. Autohtonii, cărora le-a respectat libertatea în limitele razeșismului, l-au primit bine, iar Biserica Ortodoxă l-a sprijinit fără rezerve. N-aș crede că Bogdan a trecut în Moldova așa, doar din spirit de aventură, cu vreo trei sute de călăreți, și că localnicii l-ar fi acceptat ca Domn impresionați de măreția alaiului. Despre o conștiință de neam, care să justifice legitimarea voievodului, nici măcar nu poate fi vorba, pentru că nu se născuseră încă nici masonii, care să inventeze termenul acesta cu mare forță în manevrarea maselor. În consecință, este de presupus că Bogdan a fost chemat să organizeze statul, de către singura forță autentică existentă în Moldova acelei vremi, de Biserica Ortodoxă, cea pe care o respecta, cu un secol și ceva înainte, chiar și episcopul catolic Grigorie.

Întemeierea și organizarea statului feudal Moldova s-a făcut într-o perioadă relativ scurtă, ceea ce demonstrează un existent de organizare pe structura unui

existent ocupațional foarte bine conturat. Resursele economice ale țării depășeau cu mult, însă, capacitatea de a le valorifica, așa că statul, încă de la începuturile sale, îi primește cu înlesniri pe toți pribegii lumii cunoscute, ba mai și trimite emisari prin țările megieșe, care să cheme lume străină să se așeze în Moldova.

Colonizarea cu străini are efecte de două ori benefice: în primul rând, se dezvoltă economia și statul prosperă, iar în al doilea rând, străinii aceia adoptă identitatea localnicilor cu toată dragostea și credința, cum s-a întâmplat, de pildă, cu armenii, rămași fără patrie după înfrângerea viteazului Rafi-Beg, dar descoperind în Moldova o patrie generoasă, care le îngăduia să-și pună în valoare calitățile lor înnăscute de comercianți. Pe parcursul veacurilor care au urmat, armenii nu și-au trădat niciodată patria adoptivă. Iar când s-a găsit și printre ei un trădător, deja trădarea devenise o regulă pentru jumătate din numărul autohtonilor.

La nici patruzeci de ani de la al doilea descălecat. Moldova avea o nouă capitală și pusese temelie pentru cea mai falnică cetate a ei, Suceava.

Pe 10 februarie 1388, în zi de început de săptămână, Petru Mușat scrie lui Vladislav, „rege al Poloniei, stăpânitor al Lituaniei și al Rusiei și domn al mai multor țări”, ca să-i dea de știre că i-a trimis un împrumut de 3.000 ruble de argint și nu de 4.000, cum conveniseră anterior și cum scrie în zăpădul pe care îl posedă și pe care îl va returna în clipa în care i se va trimite altul nou, în care să figureze împrumutul real.

Scrisoarea se încheie cu localizare și dată: „Și s-a scris cartea în Cetatea Sucevei, luni, în prima săptămână a postului, sub pecetea noastră, în anul nașterii Domnului 1000 și 388”.

După doi ani, pe 17 martie 1390, se semna la Suceava primul tratat politic și militar internațional, adică o convenție încheiată între trimișii lui Mircea cel Bătrân și cei ai lui Vladislav II Jagiello, respectiv Roman Herițchi și Radius Gadchi – „din însărcinarea și porunca osebită a prea-vestitului principe, Domnul Mircea, Voievodul Țării Românești”, și domnii Gervasie de Dalewicz și Benko de Zabokruc, având, la rândul lor, „poruncă deplină și însărcinare osebită ca soli ai prea-luminatului principe, Domnul Vladislav. Vestitul rege al Poloniei”.

Negocierile au fost nu încununate de succes, astfel încât, în Convenția semnată de ambele părți, să se poată caligrafia: „Ne-am întâlnit cu rodnic spor în orașul Suceava din părțile Moldovei, spre a cădea de acord asupra înțelegerii de nestrămutată prietenie între amintiții noștri stăpâni”.

În mai puțin de o jumătate de secol de la întemeiere, stalul feudal Moldova demonstra o prosperitate care nu se explică decât printr-o tradiție ocupațională amplă și printr-o temeinică integrare în circuitul comercial est-european. Voievozii construiesc cetăți, biserici, mănăstiri, curți domnești și încă le rămân în visteria țării sume importante, cu care să poată împrumuta pe reprezentantul celei mai bine consolidate monarhii de dincoace

de contraforturile Carpaților. Prosperitatea aceasta va dăinui până în vremea lui Bogdan cel Orb, ea fiind caracteristică și statului, și locuitorilor. Chiar și iobagii își puteau permite, sub Mușatini, să crească zeci de vite, pe care să le vândă, cu câștig bun, în iarmarocul de la Bistrița, cum se mărturisește, indirect, într-o scrisoare către bistrițeni, din vremea lui Bogdan cel Orb, asupra căreia voi reveni.

O epocă prosperă impune reguli noi. Cine are vrea să aibă și mai mult și va lua măsuri să-și poată proteja comorile. În Moldova abia întemeiată existau resurse inepuizabile, dar care nu puteau fi valorificate din lipsa forței de muncă. Moldoveanul băștinaș nu și-ar fi părăsit niciodată ocina străbună, ca să se mute într-un oraș sau într-un sat nou. În plus, nici nu ar fi fost de dorit să se înceapă popularea unei zone prin depopularea alteia, cu scutire de bir și cu facilități pe câțiva ani.

Pentru întemeierea orașelor, voievozii aveau la dispoziție un popor fără țară, care visa să-și trăiască istoria de la un nou început, armenii. Urmașii viteazului Rafi-Beg, primul popor ortodox al Europei, sunt, practic, pe lângă românii maramureșeni, coautorii înființării statu-lui feudal Moldova, spiritul lor comunitar înăscut determinând apariția noilor orașe. Înălțarea unei biserici armene undeva, în calea unui drum comercial recunoscut, însemna întemeierea unui nou oraș. Fiecare oraș din Moldova este clădit pe aura luminoasă a unei biserici armenesti. Într-o epocă în care bisericile, mănăstirile și misiunile franciscanilor de pe aliniamentul Siretului erau privite cu ostilitate și, în cele din urmă, arse și spulberate în cele patru

vânturi, bisericile ortodoxe armenesti sunt sprijinite și de Biserica Ortodoxă autohtonă, și de stat.

În 30 iulie 1401, deci la o jumătate de veac de la al doilea Descălecat. Alexandru cel Bun și fratele lui Bogdan încuviințează întemeierea unei episcopii armenice în Moldova, cu reședința în Suceava, subordonând bisericile armenice episcopului Ohanes. Documentul, întărit cu pecete domnească, s-a scris, ca și alte înscrisuri ale vremii, „cu mâna Bratei”. Eu înclin să cred că Brata nu era un grămatic oarecare, ci Bogdan, fratele lui Alexandru cel Bun, adică „brat” („frate”, în slavonă).

Dincolo de privilegiul incredibil de a întemeia o episcopie proprie, armenii moldoveni beneficiază, din partea voievozilor, de o sumedenie de alte privilegii, care nu se pot explica decât printr-un rol major pe care ei l-ar fi jucat în întemeierea și consolidarea statului feudal Moldova. Pe Ion Armenciocul, Vodă „l-a iertat ca să nu dea nimic din casa lui din Suceava și din ceea ce ar cumpăra oricând din Țara Moldovenească, de asemenea să nu plătească nici o vamă” (1449, august 27). La fel, „casele din Suceava, unde este domiciliată armeanca Stana (să nu plătească) nici un fel de dare domnească, nici mare, nici mică, nici ceară” (1451, ianuarie 10). De aceleași privilegii au parte și negustorii din Suceava care, în 1476, acceptă dreptul civil liovean (armenesc), aceștia fiind: Iacob Armeanul, Toloc armeanul, Hulubei arma-nul, Stepan ruteanul, Sadbet armeanul și Serchis arma-nul.

Privilegiile respective urmăreau, fără îndoială, să-i determine pe armeni să rămână definitiv în Moldova,

vocația lor de comercianți înnăscuți bucurându-se de notorietate, dar consfințeau și niște merite istorice în consolidarea statului. Vom mai întâlni, de-a lungul veacurilor, o mulțime de armeni, numiți din numărul mare al nenumiților, care au fost tot atât de buni români ca și românii din munți, aflați acolo de dinainte de Descălecat.

Odată înființate de negustorii armeni, orașele au început să funcționeze de la sine, integrându-se vieții comerciale est-europene, în baza unor principii economice și chiar a unor norme de drept moderne, principii și norme pe care le găsim definite în vasta corespondență purtată de Curtea Domnească a Moldovei cu înțelepții orașului Bistrița. Satele, însă, au o poveste mult mai complexă, ba chiar miraculoasă.

Primul înscris prin care se acordă dreptul de întemeiere a unui sat, de care am eu știință, este cel din 23 februarie 1453, prin care Alexandru Vodă acordă mănăstirii lui Iațco, unde era stareță Fevronia, dreptul de a înființa un sat pe moșia mănăstirească.

Legendarul Iațco, ctitorul mănăstirii din Ițcani, era, bineînțeles, armean.

Stareța Fevronia era împluternicită „să-și întemeieze sat în hotarul mănăstirii, unde îi va plăcea, și pe cine va chema, sau din țară străină, sau din Țara Leșească, sau din țara noastră, toți acești oameni, câți vor fi la această mănăstire, să fie slobozi să-și are și să-și semene grâul și să cosească fân din țarina târgului Suceava ca și oamenii târgoveți. Și, de asemenea, acești oameni să aibă

slobozenie, fie că vor fi meșteri sau cojocari sau orice fel de meșteri, fie rus sau grec sau de orice alt fel de limbă, să nu dea acești oameni nici dare, nici posadă, nici iliș, nici la morile noastre să nu lucreze, nici la cetate, nici să nu dea deseatină la albine, nici din vii și nici altceva nimic să nu dea niciodată, în veci. Și, de asemenea, acești oameni să fie slobozi și să umble în bunăvoie cu oale sau cu sare, sau după pește, fie că vor umbla cu marfă vie sau moartă, cu ce vor putea, pretutindeni în țara noastră, vânzând și cumpărând, și prin târguri, și prin sate, iar vamă să nu dea nicăieri nici un groș, fie că vama este vândută, fie că este nevândută”.

Întemeierea de sate se făcea, de regulă, cu „oa-meni străini”, înscrisurile ulterioare interzicând amestecul autohtonilor, sub amenințarea cu „pedeapsa uliței”, de care vor avea parte străinii care îi vor accepta pe băștinași în satul lor. Atitudinea voievozilor se baza pe rațiuni de visterie. Localnicii erau plătitori de dări și este de presupus că, în cele din urmă, ar fi renunțat la „ocina străbună”, care nici nu le mai aparținea, pentru a deveni oameni liberi într-o nouă „slobozie”.

Noile sate adunau în vetrele lor polonezi, ardeleni, ucraineni, greci, ruși, care, în foarte scurt timp, învățau românește, limba care îi ajuta în activitățile de comerț și, totodată, limba nesperatei lor libertăți. Copiii lor se nășteau în limba română și își revendicau statutul de au-tohtoni, revendicându-și, în fond, statutul de oameni liberi. Și ei chiar erau moldoveni, erau și sunt români, pentru că etnia ți-o dă limba și civilizația în care te naști și crești, tot așa cum patria ți-o dă numai dragostea față de patria aceea.

Dintre toate meseriile de care avea nevoie capitala Moldovei acelei vremi, cea de cojocar se bucura de o atenție deosebită. De cojoc aveau nevoie și oștenii, și negustorii, și oamenii de fiecare zi. Suceava era un oraș al cojocarilor și este de presupus că asta fusese și în vechime. Pe vremea aceea, și cojocul, și cojocarul erau definiți prin cuvântul de origine maghiară „suci”, folosit, cu aceleași sensuri și astăzi în Ardeal. Deci Suceava era orașul sucilor. Oare nu cumva de aici, de la această ocupație de bază, cândva, îi vine și numele?

Vechile zapise, ispisoace, danii, scrisori și înscrisuri, dincolo de farmecul pe care îl degajă, pot aduce în contemporaneitate o lume spre care privim cu nostalgie, fără să bănuim că lumea aceea nu diferă de cea de azi. Citind cu patimă vechile documente, am căutat doar crâmpiele de viață și, eventual, adevărurile care, cu bună știință, nu ni s-au spus.

Istoria are vicleșugurile ei, se păzește să rostească adevăruri care pot fi interpretate în beneficiul altora. Popoarele nu câștigă niciodată nimic din astfel de interpretări. Popoarele își sacrifică doar generații întregi pentru bunăstarea celor care, ocărnuindu-le, fac o afacere ca oricare alta, dar incomparabil mai profitabilă. De fapt, asta este singura idee pe care vreau s-o slujesc, scriind această carte, ideea că mie, deci și dumneavoastră, nu mi-i nimeni dușman, cu excepția celui care nu mă lasă cu nici un chip să trăiesc după cum mă îndeamnă sufletul, liber și cinstindu-l pe Dumnezeu, pe Cel care m-a creat pentru a-l descoperi ca libertate.

Urmașii cui?

De la *Istoria pentru începuturile romanilor în Dachia* (Buda, 1812), spiritualitatea românească, înrădăcinată în cea a romanilor de către Petru Maior, a fost, în fapt, retezată de „vremurile și mai cărunte”⁵²⁰ ale legendarului Moș Timp, deși *Saturnaliile*, de pildă, în care toți continuatorii lui Petru Maior se resemnează să identifice toate obiceiurile românilor, nu au fost altceva decât omagieri ale lui Moș Timp (Cronos, la greci; Cernunos, la celți), reper mitic dezlânat descifrat, în condițiile în care cultura română nu s-a raportat și nu se raportează la culturile lumii, pe care, în fond, aproape mimetic le mărturisește. Un moto mai mult decât convingător, „Cu anevoie este a nu grăi adevărul”, protopopul Petru Maior izbutea, în 1812, să centralizeze informații din scrierile autorilor vechi, precum Paulus Orosius, Constantinus Porphyrogenetus, Eutropius, Iulianus, Dio Cassius, Strabo, Iulius Capitolinus, Ptolemaeus Alexandrinus, Aelius Spartianus, Trebellius Pollio, Orosius, Ovidius, Vopiscus, maghiarul Thuroczi etc., și să contureze, suficient de exact, istoria vechii Dacii, în ceea ce privește oglindirea conflictelor ei cu lumea mărturisitoare. Și cum, în acele vremuri, Christian Engel și Franz Joseph Sulzer negau continuitatea elementului latin în Dacia, Maior află și prezintă dovezile statorniciei, inclusiv prin metoda raportării limbii și obiceiurilor românești la cele romane, din care s-ar și trage.

⁵²⁰ *Transilvania*, Anul VIII, Nr. 5, 1 martie 1875, p. 51

Prin intermediul lui Franz Joseph Sulzer⁵²¹, care prelua și, de fapt, statornicea „fabula care spune că românii în suta a treisprezecea de peste Dunăre au venit în Dachia”, „fabulă” susținută și de Engel, dar care „vedea” migrația în secolul IX, iar Sulzer, începând cu secolul XIII⁵²², „mitologia” lui Maior⁵²³, prezentă lui Sulzer prin viu grai și acceptată de acesta și în baza unor cercetări proprii, străvechea spiritualitate românească era denaturată, ulterior, și de mai toți autorii occidentali, iar recursurile rare ale folcloriștilor români la operele europene nu fac decât să întărească, aparent argumentat, teoriile lui Petru Maior – admirabile în 1812, dar nu și în veacurile care au urmat, când, „pentru a restabili contactul cu strămoșii mitici”⁵²⁴, nu ne-au mai rămas decât ritualicele obiceiuri, din ce în ce mai deșarte de inițial și inițiere.

Contează, oare, aceste „eresuri” străvechi, care, în fond, în vremuri cărunte au avut „un caracter filosofic cu

⁵²¹ Sulzer, J. F., *Geschichte des Transalpinischen Dnciens*, Wien, 1782, t. II, pp. 405-412

⁵²² Maior, op. cit., pp. 244-256

⁵²³ „Eu, odată, i-am spus lui Sulzer un lucru, încă din pruncia mea din vești pustii auzit. Când mă dusei altă dată la dânsul, văd că el a însemnat lucrul acela ca un adevăr în istoria Ardealului, care atunci o alcătuia. Destul m-am nevoit a-i arăta că nici o dovadă nu este a lucrului acela; și altminteri s-a întâmplat; ci fiindcă spusa cea dintâi fusese după gustul lui: nici nu vrea să audă cuvântarea mea, cu care vream să-i arăt adevărul” – Maior, op. cit., p. 247

⁵²⁴ Eliade, Mircea, *De la Zalmoxis la Genigis-Han*, HUMANITAS, 1995, p. 58

adevărat progresiv”⁵²⁵ și care, după Lévi-Strauss, reprezentau „caracteristicile excepționale ale acestei gândiri pe care o numim sălbatică și pe care Comte o califică de spontană”? Fără îndoială că nu, fără îndoială că da, funcție de fiecare om în parte. Iar pentru identitatea spirituală românească încă mai păstrează, dacă mai punem preț pe ea, fiecare relaționare a singularelor obiceiuri românești cu elementele „gândirii spontane” a Timpului sacru, și poziționează această spiritualitate a românilor drept moștenitoare, deși e bine să conștientizăm că nu doar noi, ci toate neamurile euro-asiatice descind din același ecumen.

Revenind la importantul op al protopopului Petru Maior, care, începând cu capitolul „Pentru începutul limbii românești” (niciodată nu vorbește despre români și românești, ci despre „romani” și „românești”), ia în discuție argumentul lingvistic și mitologic latin, fără să îndrăznească presupunerea conform căreia limba și mitologia românilor sunt mult mai vechi decât limba și obiceiurile romanilor, deși înțelesese „cum că alta a fost limba latinească cea îndreptată sau corectă și alta cea ce răsună în gura poporului latinesc”⁵²⁶, Maior susținând că limba latină s-ar fi format pe un filon străvechi, cel al gintei sabinilor⁵²⁷, gintă în care, începând cu „răpirea sabinelor”, descoperă, ca și Franz Joseph Sulzer, și rădăcina tuturor obiceiurilor românilor și mai ales a dansurilor călușărești.

⁵²⁵ Lévi-Strauss, Claude, *Gândirea sălbatică*, Cap. VIII, *Timpul regăsit*, Editura Științifică, București 1970, pp. 383, 384

⁵²⁶ Maior, op. cit., p. 302

⁵²⁷ Maior, op. cit., p. 305

În paralel cu folcloriștii, jalnici epigoni ai lui Maior și Sulzer, marii gânditori ai Europei, inclusiv românii, descifrează o altfel de istorie a culturii, o altă sincronieitate a festivităților magice, specifice timpului liturgic, deci momentelor sărbătorești, propice pentru intrarea în armonia universală, ceea ce constituia, în fond, datul religios primar, pe care, peste milenii, după spusa lui Hippo Augustin, Iisus Hristos l-a preluat în întregime, el fiind „luceafărul de dimineață”, care vestea lumina, cel care „și-a făcut sălașul în Soare”, fiind, conform Psalmului 18 al lui David, Dumnezeu-Tatăl, care, la începuturile mitologice era „Dumnezeu-Timpul”. Deci, orice demers de recuperare a memoriei străvechi ar trebui să înceapă cu „un Strămoș mitic (care) dă naștere unei noi omeniri”⁵²⁸, prin fiecare rețrăire cosmologică, știut fiind că, în limbajul filosofilor culturii, „*Cosmogonia este manifestarea divină supremă*, gestul exemplar de putere, de îndeostulare, de creativitate”⁵²⁹. Acest strămoș mitic este, în toate culturile lumii, „Tatăl Ceresc” și doar în mitologia română Moș Timp. „Moș” sau „stâlp” înseamnă străbunul care a ieșit din indiviziune, el fiind *ultimul strămoș* și *primul străbun*. Deci, Moș Timp este ultimul „zeu” și primul antecesor al unui neam, chiar dacă, așa cum observa Nicolae Densușianu, există o identitate „Zalmoxis = Saturnus senex = Zeul-moș”⁵³⁰, că „în o colinda saturnică românească, „bătrânul” sau „moș” Crăciun apare sub

⁵²⁸ Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri*, HUMANITAS, 1994, p. 89

⁵²⁹ Eliade, Mircea, *Sacru și profanul*, Cap. II, *Timpul sacru și miturile*, HUMANITAS 2000, p. 62

⁵³⁰ Densușianu, Nicolae, *Dacia Preistorică*, București 2002, p. LXVII, notă

numele de *Tatăl*⁵³¹, că „Saturn mai avea epitetul *bătrânul, moșul, zeul cel vechi*”⁵³², iar „același titlu de *Zeul-moș (deus vetus sau avus)* îl avea Saturn și la Daci”⁵³³.

Deci, toate ritualurile înnoirii erau închinat, într-o istorie primordială, Timpului, fie ca zeu („generațiile Devas (zeilor)” din *Mahabharata*⁵³⁴), fie ca moș, deși „Părinții și Zeii sunt una”, dar se sărbătoresc, „la Luna nouă, părinții (Pitris), la Luna plină, zeii (Devas)”⁵³⁵, pentru că „**Timpul este Creatorul**. Există două căi, de nord și de sud... calea din sud este Calea Strămoșilor... calea din nord este Calea Astrală, Calea Nemuririi”⁵³⁶. Și desigur că există și „o istorie primordială și această istorie are un *început*: un mit cosmogonic propriu-zis sau un mit prezentând primul stadiu, germinal, al lumii”⁵³⁷.

De strămoșii mitici s-au ocupat mulți filosofi și teologi, eforturile lor fiind încununate de concluzii aproape identice. În capitolul „*Tatăl suprem*” și *strămoșii mitici*, Mircea Eliade susținea, pe bună dreptate, că în toate mitologiile lumii există „reprezentarea acelu *pri-mordium*

⁵³¹ Densușianu, Nicolae, *Dacia Preistorică*, București 2002, p. 207, nota 4

⁵³² Densușianu, Nicolae, *Dacia Preistorică*, București 2002, p. 207

⁵³³ Densușianu, Nicolae, *Dacia Preistorică*, București 2002, p. 212

⁵³⁴ *Mahabharata*, de Krishna-Dvaipayana Vyasa, Bherata Press, Calcutta, 1884, I, p. 4

⁵³⁵ *Mahabharata*, VII, p. 65

⁵³⁶ *The Ten Principal Upanishads*, Traducere de Shree Purohit Swami și W. B. Yeats, Faber and Faber Limited, London, Cartea *Prashna-Upanishad* 2, p 40

⁵³⁷ Eliade, Mircea, *Nostalgia originilor*, HUMANITAS, 1994, p. 122

al Marelui Tată ceresc”⁵³⁸. De aici și împărțirea oarecum istorică între „Timpul sacru” și „timpul pro-fan”⁵³⁹, cu precizarea că, „între aceste două feluri de timp există, bineînțeles, o ruptură; dar, prin mijlocirea riturilor, omul religios poate „trece” cu ușurință de la durata temporală obișnuită la Timpul Sacru”⁵⁴⁰, timpul sacru al începuturilor devenind, prin reluări și retrări îndătinate, timp liturgic, timp al officierilor străvechi moștenite. „Timp liturgic înseamnă reactualizarea unui eveniment sacru care a avut loc într-un trecut mitic, „la începutul începuturilor”. Participarea religioasă la o sărbătoare implică ieșirea din durata temporară „obișnuită” și reintegrarea în Timpul mitic actualizat de acea sărbătoare. Timpul sacru este mereu recuperabil și repetabil la nesfârșit”⁵⁴¹.

O astfel de retrăire a timpului liturgic o reprezintă și tradițiile de Anul Nou, indiferent de localizările în timp, de regulă primăvara, iar la popoarele semitice chiar și toamna, după strânsul recoltelor⁵⁴². „Deoarece Anul Nou este o reactualizare a cosmogoniei, el implică *relu-aria Timpului de la începuturile sale*, adică refacerea Timpului primordial, Timpul „pur”, cel care exista în momentul Creației. Anul Nou era așadar un prilej pentru „curățirea”

⁵³⁸ Eliade, Mircea, *Nostalgia originilor*, HUMANITAS, 1994, p. 135

⁵³⁹ Eliade, Mircea, *Sacru și profanul*, Cap. II, *Timpul sacru și miturile*, HUMANITAS 2000, pp. 54-87

⁵⁴⁰ Eliade, p. 54

⁵⁴¹ Eliade, p. 54

⁵⁴² La vechii evrei, după întoarcerea din robia babilonică, „Anul Nou de primăvară inaugura anul liturgic, iar Anul Nou de toamnă marca începutul anului civil” – *Dicționar Biblic*, I, Editura Stephanus, București 1995, p. 56

de păcate”⁵⁴³. Prin mutarea începutului anului imediat după sărbătorile morții și învierii Timpului, considerată, odinioară „nașterea luminii” (Ca Li) la solstițiul de iarnă, continuată de „nașterea luminii întâ-rite” (Ca Li’n Da), la echinocțiul de primăvară, nimic nu se schimbă, din perspectivă ritualică și ceremonială, pentru că „pentru omul religios al culturilor arhaice, *Lumea se reînnoiește în fiecare an* sau, cu alte cuvinte, *își regăsește cu fiecare început de an „sfințenia” originară*, cu care se născuse din mâinile Creatorului”⁵⁴⁴. Și astfel, „omul religios devine periodic contemporan cu zeii, în măsura în care reactualizează Timpul primordial al înfăp-tuirilor divine”⁵⁴⁵.

Există teze convingătoare despre acest „nou început”, de care avem nevoie mai ales la echinocții și solstiții, marcate pe cer de crucea dreaptă și de crucea oblică, elementele fundamentale ale tuturor reprezentărilor grafice a simbolurilor la toate popoarele lumii, elemente care, prin trasarea perimetrelor sau prin suprapuneri, sugerează, în limbaj mitic, dubla natură pământească și cerească a inițiaților, cetatea sfântă sau para-disul, Dumnezeu-Timpul, numit și Dumnezeu-Soarele, cu trimitere la menționatul psalm al lui David.

„Mitul relatează o întâmplare sacră, adică un eveniment primordial, care s-a petrecut la începuturile Timpului, *ab initio*”⁵⁴⁶, o întâmplare alegorică și re trăită ca

⁵⁴³ Eliade, p. 61

⁵⁴⁴ Eliade, p. 59

⁵⁴⁵ Eliade, p. 67

⁵⁴⁶ Eliade, p. 73

atare, alegoria respectivă făcând trimitere la o întâmplare din Univers și fiind „scrisă pe Cer” odată cu poruncile divine, pe care doar poezii le-au putut reproduce, dar fără să le înțeleagă, rolul acesta fiind preluat de „maestri” și încredințate discipolilor, spre a nu se pierde. Prin urmare, „orice An Nou înseamnă repetarea cosmogoniei, re-crearea Lumii și totodată „crearea” Timpului, regenerarea lui printr-un *nou început*”⁵⁴⁷, în condițiile în care, indiferent de schisme produse în timp, pentru a justifica tot alte și alte imperii, „religia contă într-o *umanizare a legilor naturale*, iar magia într-o *naturalizare a acțiunilor umane*”⁵⁴⁸.

Numai că orice „nou început” trebuie să continue cu alte „acțiuni umane” circumscrise timpului sacru, printr-un liturgic distinct, deși înrădăcinat în ciclicul „nou început”, până la aparenta moarte și înviere a timpului și a luminii, în arca numită a Capricornului. Cerul a fost împărțit în 12 arcanе (de unde și numele unor dansuri de brâu inițiatice), știut fiind că „egiptenii au fost cei dintâi oameni care au născocit anul și l-au împărțit în douăsprezece părți, ținând seama de anotimpurile lui. Au făcut această descoperire – spuneau ei – călăuzindu-se după stele... tot egiptenii sunt cei dintâi care au pus nume celor doisprezece zei”⁵⁴⁹, dar în Egipt „misterele”⁵⁵⁰ și „zeii și-au primit numele de la pelasgi”⁵⁵¹, deci de la o antichitate mult „mai căruntă” decât cea greacă sau cea romană, o

⁵⁴⁷ Eliade, p. 81

⁵⁴⁸ Lévi-Strauss, p. 386

⁵⁴⁹ Herodot, *Istoriei*, II, IV, p. 134

⁵⁵⁰ Herodot, *Istoriei*, II, LII, p. 156

⁵⁵¹ Herodot, *Istoriei*, II, L, p. 156

antichitate pe care o putem în parte descifra cu ajutorul Datinii, iar „datinile, poveștile, muzica și poezia, sunt arhivele popoarelor. Cu ele se poate reconstitui trecutul întunecat”⁵⁵², ceea ce mi-am și propus să înțeleg prin „Cartea Datinii”, lucrare amplă, din care am preluat acest fragment.

Ziguratele din Carpați

În toată lumea, dar mai des decât oriunde în România, se află o mulțime de forme piramidale, durate din piatră și/sau din pământ, unele cu bază pătrată, altele cu bază circulară, care stârnesc imaginația generațiilor de localnici⁵⁵³, întotdeauna atrase și intimidare de mistere și, deci, de superstiții, pentru că, așa cum scria poetul latin Caius Lucilius (180-103 î. H.), cu peste o sută de ani înainte de Hristos, „drept adevăr socoate gloata tot ce eresul născoceste”⁵⁵⁴. De regulă, în formele acelea ciu-date poporul „vede” creații ale „uriașilor”⁵⁵⁵, care, după cum o probează arheologia, chiar au existat, deși, la Congresul de

⁵⁵² Alecu Russo apud „Foaia populară”, nr. 39 din 26 decembrie 1899, p. 4

⁵⁵³ „lângă tumuli preistorici sau monumente megalitice întâlnim izvoare considerate de populație ca miraculoase sau binefăcătoare” – Eliade, Mircea, *Tratat de Istorie a Religiiilor*, Humanitas 1995, p. 165

⁵⁵⁴ Lucilius, Caius, *Contra superstiției*, în *Antologia poeziei latine*, Ed. Albatros, București 1968, p. 7

⁵⁵⁵ „pe povârnișurile meridionale ale șirei Carpaților, un număr destul de însemnat de peșteri, pe care tradițiunile poporane le arata ca fostele locuințe ale *Uriașilor* de odinioară” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III, Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, p. 112

la Copenhaga din 1869, savantul italian Capellini susținea că, în imaginația naivă, „uriașii pește-rilor sunt în genere mamiferele cele colosale din timpii preistorici”⁵⁵⁶. Poezia elinilor vedea în uriași „copii falnici născuți din Glie și din Cer... / bunii și străbunii noștri, stând pe tărâmul celălalt, / Sortiți Tartarului”⁵⁵⁷, deci „obârșia și începutul ancestralei omeniri”⁵⁵⁸, ei, uriașii, fiind „părinții oricăror neamuri de pe lume”⁵⁵⁹, iar formulările acestea lirice străvechi întrezăresc „parale-lismul dintre urmele cultului solar și cultul strămoșilor: aceste două complexe religioase își află o expresie comu-nă în înălțarea monumentelor megalitice”, știut fiind faptul că „monumentele megalitice sunt întotdeauna în relație cu cultul solar”⁵⁶⁰.

Structurile arhitectonice primordiale, de tip piramidal, cunoscute drept zigurate („ziqqurat” se traduce prin „zidirea muntelui în munte”) sau cromlech-uri⁵⁶¹, purtau, într-o vechime și mai cărunță, numele de Kogaion sau Gogaion, *Go Ga Io Anu* însemnând, în limbajul monosilabic al primelor generații totemice de oameni

⁵⁵⁶ Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III, Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, p. 113

⁵⁵⁷ Orfeu, *Către Titani*, în *Antologia poeziei grecești*, p. 207

⁵⁵⁸ Orfeu, *Către Titani*, în *Antologia poeziei grecești*, p. 207

⁵⁵⁹ Orfeu, *Către Titani*, în *Antologia poeziei grecești*, p. 207

⁵⁶⁰ Eliade, Mircea, *Tratat de Istorie a Religiiilor*, Humanitas 1995, p. 119

⁵⁶¹ „Cromlech, un soi de clădiri megalitice, un fel de îngrădituri de diferite extensiuni, făcute din pietre mari necioplite, așezate simplu sau împlântate în pământ. Unii cred că Cromlech au fost loc pentru cultul divin sau pentru adunări, alții le țin de cimitire preistorice” – Diaconovich, C., *Enciclopedia Română*, Tomul II, Sibiu 1900, p. 52

vorbitori, „*Muntele zidit de știutorul de Cer*”, formula aceasta fiind mai complexă și mai explicită decât cea sanscrită, dar care se bucură de notorietate mondială. Despre originea tradiției megalitice planetare, Mircea Eliade sugera „relații istorice, generice (poate indirecte) cu cultura megalitică a preistoriei europene”⁵⁶², iar în aceasta din urmă, aidoma majorității filosofilor europeni, întrezărea rădăcini în arhitecturile primare spaniole și nord-africane, deși, așa cum scria, cu neașteptat temei, în 1873, cărturarul ieșean George Panu, tocmai tumulii carpatici, incluzând măgurile și movilele, ar putea fi primele structuri piramidale care le-au inspirat pe toate celelalte ale umanității⁵⁶³.

Fără a ști ceva despre civilizațiile primordiale *polară* și *boreală*, fără a găsi mărturii vechi despre interacțiunea dintre semnificațiile interacțiunii *cultului solar* cu *cultul străbunilor*⁵⁶⁴, în cadrul căruia elementul central îl reprezenta *Tatăl Tutturora*, cărora „i-au dat mul-

⁵⁶² Eliade, Mircea, *Tratat de Istorie a Religiiilor*, Humanitas 1995, p. 178

⁵⁶³ „ne-au și rămas de la popoarele preistorice numai morminte, de la popoarele vechi mai cu seamă, morminte și temple, pe când locuințele indivizilor au dispărut... Morminte cele vechi erau în peșteri... Altă formă de morminte sunt tumulii, în locurile unde nu erau peșteri. Din această formă se dezvoltară piramidele la mexicani, egipteni etc. ” – Panu, G., *Prelecțiunile populare*, în *Convorbiri literare*, Anul VII / 1 aprilie 1873 – 1 martie 1874, Iassi 1874, p. 130

⁵⁶⁴ „Structura sintetică a gândirii „primitive” își găsește un excelent instrument de exprimare în simbol, care unifică niveluri felurite de realitate cosmică, fără ca, prin aceasta, să le „neutralizeze”. Polivalența simbolului face posibilă coexistența sensurilor” – Eliade, Mircea, *Cosmologie și alchimie babiloniană*, Ediția a II-a, Iași 1991, p. 23

te nume, deoarece multe neamuri, fiecare vorbind altă limbă, au simțit nevoia de a traduce numele lui, pentru a i se închina”⁵⁶⁵, istoricii și filosofii culturii secolului al XIX-lea și chiar cei din prima parte a celui următor, au descifrat în arhitecturile piramidale străvechi doar mor-minte și nicidecum temple⁵⁶⁶, deși, în cazul în care unele au rol de morminte, „aceste monumente megalitice fune-rare au ca scop să „fixeze” sufletul mortului și să-i stabilească un locaș provizoriu, care să-l mențină în vecinătatea celor vii”⁵⁶⁷. Darwin, de pildă, chiar le banaliza⁵⁶⁸, pentru că nu putea înțelege că „Muntele are și înțelesul de „pragul Tărâmului celălalt”. Pe acolo, prin munte, trec sufletele în lumea morților... Soarele apune între munți și pe-acolo trebuie să fie drumul mortului către lumea cealaltă. Dar alături de această valență fune-rară, simbolul muntelui are și un sens metafizic cu mult mai important. Muntele este centrul lumii și de aceea, după moarte, sufletul este atras către „centru”, adică realitatea absolută”⁵⁶⁹.

⁵⁶⁵ *The Prose Edda*, Traducere de Jean I. Young, Cambridge, 1954, p. 16

⁵⁶⁶ „Aceste morminte megalitice sunt ultimele manifestări ale Epocii de Piatră... cel mai celebru sanctuar al Epocii Megalitice – Templul Soarelui de la Stonehenge – acel gigantic cerc de pietre de lângă Salisbury” – Keller, Werner, *Și Biblia are totuși dreptate*, Hamburg 1955, p. 10

⁵⁶⁷ Eliade, Mircea, *Tratat de Istorie a Religiiilor*, Humanitas 1995, p. 178

⁵⁶⁸ „în multe părți ale lumii, oamenii au ales în general vârful colinelor înalte pentru a înălța mormane de pietre, fie ca amintire a unui eveniment remarcabil, fie pentru a-și îngropa morții” – Darwin, Charles, *Descendența omului și selecția sexuală*, Editura Academiei, București 1967, p. 153

⁵⁶⁹ Eliade, Mircea, *Cosmologie și alchimie babiloniană*, Ediția a II-a, Iași 1991, p. 24

În opera „părintelui istoriei”, există o singură mărturie despre civilizația boreală de după „Epoca de Piatră” a lui Keller, referitoare la înmormântarea „regilor sciți”⁵⁷⁰, în Epoca Bronzului – desigur, iar această relatare

⁵⁷⁰ „În a patra carte, cea care, sub numele Melpomenei, muza tragică, vorbește despre Traci, Geți, Sciți și despre toate popoarele ce se pierdeau, în timpii depărtați, prin ceața locurilor pe „unde aerul, zice Herodot, mai multe luni de-a rândul, se umple de fulgi și unde pământul cărunțește”, în a patra carte a sa, Herodot ne spune cum se îngropau regii Sciților și ce fel de morminte li se înălțau: Mormintele regilor, zice el, sunt în tara Gerrilor, acolo unde Boristenele începe a fi pluteț. Acolo, când la dâșii moare un rege, ei sapă o groapă mare pătrată în pământ și, sfârșind-o, iau pe mort, cu trupul scaldat în ceară, îi despintecă și-i curăță pânțele, umplându-le cu izmă pisată, cu miresme, cu semințe de selină sălbatică și de anason, îl cos la loc și îi duc într-o căruță până la alt popor. Apoi aceia la care duc în trăsură pe mort fac și ei ca Sciții cei regali, adică îi taie bucățele din urechi, își tund părul jur-împrejurul capului, își crestează cu cuțitul brațele, își sfășie fruntea și nasul și își străpung mâna stângă cu săgeți. De aci duc, tot în căruță, trupul regelui la alt popor peste care el a domnit, iar cei la care a sosit mai întâi îl urmează. După ce au purtat trupul pe la toate popoarele, în sfârșit ajung și la Gerri, care sunt cel mai depărtat din neamurile supuse lor, și unde îl îngroapă. Acolo, dar, depunând trupul în groapa ce i-a fost pregătită, întins pe un așternut de verdeață și înfigând, ici și colea, împrejurul mortului, sulite, ei așează deasupra lemne și le acoperă cu ramuri verzi de răchită. În locul cât mai rămâne gol în groapă, ei depun pe una din țiitoarele regelui, sugrumată, pe pimnicerul, pe bucătarul, pe comisul, pe slujitorul, pe vestitorul lui, vreo câțiva cai de ai săi, prinoase din toate avuțiile lui și mai multe vase de aur, căci argint și aramă ei nu întrebuițează. După ce au făcut acestea, ei înalță deasupra o mare movilă, lucrând toți împreună cu mare sânguință și silindu-se a o face cât se va putea mai înaltă” – Herodot, *Istoriei*, IV, p. 71, apud Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul IV, *Istoria Arheologiei* (apărută în 1877), cu o prefață și indice de C. Damianovici, Minerva, București 1919, p. 33

avea să fie extinsă definitoriu asupra tuturor enigmaticelor străvechi structuri arhitectonice ale Eu-ropei. Pornindu-se unilateral și, așa zice, tendențios de la mărturia lui Herodot, în cercetările culturale europene se fac confuzii incalificabile. *Măgura*, de pildă, care în toate limbile europene definește toponime care se referă la culmi cu vârfurile netezite manual, în scopuri ceremoniale, devine sinonim cu *movilele* și cu *tumulii*⁵⁷¹, ba și „nume arhaic al

⁵⁷¹ „Odobescu spune că, în patria sa, se văd foarte numeroși tumuli, printre care par a se distinge vreo trei specii, osebiți fiind unii de alții prin formele și dimensiunile lor, și purtând în graiul local denumiri speciale. Cei mai mici, îndeobște grămădiți în preajma ruinelor de vechi cetăți sau rânduiri de-a lungul căilor antice, sunt mai adesea morminte din epoca Romanilor și conțin, în mare parte, sarcofage de piatră văroasă; acei tumuli se cheamă, mai pretutindeni, de către locuitori, *măguri* sau *măgule*; ei n-au, în genere, mai mult de trei, până la cinci metri înălțime. A doua specie se compune din grămezi de pământ, tot conice, dar cu mult mai proeminente decât tumulii funerari din epoca romană. Li se zice, mai adesea, *movile*, și acestea au atras băgarea de seamă a populațiilor întru atâta, că mai toate au câte-o denumire a sa proprie. Abia se poate zice că ele au fost cercetate, căci, și dacă s-au făcut într-unele din ele ceva săpături, acelea nu s-au executat decât pe mușche sau în coastele lor și n-au dat alte rezultate decât aflarea unor fărâme de arme de fier, lăncii, paloșe, săgeți, zale și alte mărunte obiecte de metal, care sunt toate, fără îndoială, din epoci cu mult mai apropiate de noi decât clădirea primitivă a movilelor. Judecând după monumentele de același fel, în care s-au făcut, prin țările vecine, precum în Ungaria, Polonia și Rusia, săpături regulate și minuțioase, avem tot dreptul să afirmăm că asemenea înălțături artificiale au fost lucrate de mâinile unor populațiuni cu mult mai vechi decât acelea care au purtat armele și obiectele, în genere puțin interesante, ce se găsesc uneori în straturile superficiale ale movilelor din țările românești... / Tumuli din a treia și ultima specie observată au proporțiuni încă mai mari decât ale movilelor. Ei ating uneori o înălțime de douăzeci și cinci până la treizeci metri și chiar mai mult, și se află dispuși sau în cercuri

muntelui” – pentru unii erudiți contem-porani, cărora le va rămâne pururi străină complexa interacțiune inițiativă a ceremoniilor de tip *Ma Go Ra* („Primăvara, pe Muntele Soarelui”).

În fața unor astfel de erori, bazate pe concepte stranii, deși nu lipsite de poezie, precum „antichități estetice”⁵⁷² și „antichități etice”⁵⁷³, asimilate ca atare de erudiții zilei, pare inutil efortul lui Mircea Eliade de a proba că „ziqurat-ul este de fapt Lumea, întrucât el simbolizează muntele Cosmic. Iar muntele Cosmic nu este decât o perfectă *imago mundi*... Muntele sacru este adevăratul tron, căci acolo domnește zeul, stăpânul și creatorul Universului. „Tron”, „templu”, „munte cosmic” nu sunt decât formule sinonimice ale aceluiași simbolism al *Centrului*”⁵⁷⁴.

Măgurile în sine, și cele naturale, și cele înălțate manual în zonele premontane, aveau meniri ceremoniale și, tocmai de aceea, pe crestele lor netezite aveau să apară temple sau doar movile cu rol de temple, de înălțimi dedicate ofierilor șamanice. Mult mai târziu, odată cu potențarea cultului străbunilor, avea să se producă o dublă „fixare”, a veșnicului cosmic și a vremelnicului uman, în megieșia comunitară, urcările ceremoniale pe munte

lungărețe sau în pătrare cu fețe neregulate. Li se zice, mai îndeobște, gorgane” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III, Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, pp. 108-110

⁵⁷² Ibidem, p. 18

⁵⁷³ Ibidem, p. 14

⁵⁷⁴ Eliade, Mircea, *Cosmologie și alchimie babiloniană*, Ediția a II-a, Iași 1991, p. 21

însemnând nu doar „călătorii pe cer”, ci și „Drumul spre Paradis”, care „este același drum spre munte, aceeași „ascensiune”, care, de cele mai multe ori, se face în mod simbolic”, pentru că, în fond, „drumul spre munte înseamnă apropierea de sacru, de real, de absolut; într-un cuvânt, este o consacrare”⁵⁷⁵. Tocmai de aceea cuvântul *măgura*, *magora*, *magura* avea să supraviețuiască în toate limbile europene și asiatice, în ciuda faptului că *gora* sau *hora* aveau să desemneze, în diferite limbi, fie muntele, dealul, colnicul, fie ceremonialul horistic, în cadrul căruia „dansul exprimă întotdeauna o călătorie în văzduh”⁵⁷⁶. Folosirea „movilelor” (termen impropriu, preluat din limba slavonă) ca tumuli, deci că „movile funerare”, avea să se facă mult mai târziu, odată cu constituirea organizațiilor tribale, în cadrul cărora șamanul devine stăpân pământesc, „buric al pământului”, cum zice un vechi frazeologism, încă funcțional în limba română, locuțiunea „buric al cerului” devenind inactivă încă de la începuturile ei, pentru că oficiantul nu s-a putut substitui și simbolului Universului, Sfântul Soare, „ochiul lumii”⁵⁷⁷, reprezentat simbolic drept „cruce, trupului stricăcioa-să”⁵⁷⁸.

Cântecele solare, care asigurau „magia muzicală”⁵⁷⁹ a fenomenului horistic, numite de greci „imnele Titanilor”, deci ale „Uriașilor”, au fost colindele („vechile

⁵⁷⁵ Eliade, Mircea, *Cosmologie și alchimie babiloniană*, Iași 1991, p. 27

⁵⁷⁶ Eliade, Mircea, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Humanitas, 1997, p. 221

⁵⁷⁷ *Katha-Upanishad* 2, p. 36

⁵⁷⁸ leitmotiv în *Eesha-Upanishad*, pp. 15, 16

⁵⁷⁹ Eliade, Mircea, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Humanitas, 1997, p. 171

imne religioase numite colinde”⁵⁸⁰; „Colindele în fond sunt imne religioase din epoca păgână, adresate Soarelui ca zeu, cântând bunătățile lui și laudându-i faptele ca erou, întocmai precum se cântă și se laudă Soarele sau Agni în imnele vedice”⁵⁸¹), textele colindelor fiind concepute în „limba zeilor”, deci în limba numită, mai târziu, „latina vulgară”. Și cum colindele au dispărut din toate limbile europene, dar s-au păstrat cu înrâncenare, în pofida anatemizării bisericești⁵⁸², doar în limba română, concluzia firească se impune de la sine, și anume aceea că spiritualitatea românească este continuatoarea celei ancestrale, care a durat „limba zeilor”.

Măgurile aveau peșteri inițiatice⁵⁸³, naturale sau săpate, care să permită dubla inițiere a sfințeniei, în peșteră și în cer, dar fără ca aceste incinte să fie folosite și ca morminte, cum avea să se întâmple, ulterior, în peșterile tuturor măgurilor din lume, impunând concluzii pripite și din partea unor cărturari cu mult superiori vremurilor în care au trăit, precum Alexandru Odobescu, cel care își luase ca reper „gorganul scitic”, pe fondul mărturiilor lui Herodot despre astfel de „înveșniciri”: „Desenele reduse din această pagină reprezintă planurile la baza secțiunile

⁵⁸⁰ Densușianu, Ar., *Istoria limbei și literaturii române*, Edițiunea a doua, Iași, 1894, pp. 111, 112

⁵⁸¹ Densușianu, Ar., *Istoria limbei și literaturii române*, Edițiunea a doua, Iași, 1894, p. 161

⁵⁸² „La câte crime n-a-ndemnat religia!” – Carus, Titus, Lucretius, *Junghierea Ifigeniei*, în *Antologia poeziei latine*, Ed. Albatros, București 1968, p. 22

⁵⁸³ Mitul intrării în peșteră: Zalmoxe, ca și „Minos a fost un imitator al unui Rhadamanthys, din timpuri străvechi” – Strabon, *Geografia*, II, X, 6, p. 446

verticale a două măguri de pământ, cuprinzând în sânul lor bolți mormântale de formă circulară. Una (a), are vreo 7 sau 8 metri înălțime și 50 metri la bază, conține zece bolți de piatră în lăuntruul său. Ea se află în Normandia, lângă Caen, în localitatea Fontenay-le-Marmion. Cealaltă (b) este movila numita Kub-Oba sau Muntele-de-Aur, de lângă Kerçi, în Cri-meea. Unica-i boltă interioară are 7 metri în diametru și 12 înălțime. Prin urmare, tot gorganul scythic este cu mult mai mare decât tumulul celtic din Normandia”⁵⁸⁴.

Existau, în afară de măguri, și munți dedicați strămoșilor inițiali, BaBa – Babele din Bucegi păstrează memoria antecesorilor de tip Adam și Eva (Ba însemna strămoș, iar funcție de numărul lor se compunea cu-vântul) – dar și Spiritului Universal, numit OM (se scria AUM, dar se citea OM)⁵⁸⁵, deci primului nume ale

⁵⁸⁴ Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III, Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, p. 286

⁵⁸⁵ „Cel care meditează primele două litere, A și U, și scandează Yajur-Veda, merge pe lună și, după ce se bucură de plăcerile sale, se întoarce, din nou și din nou, pe Pământ. / Celui care meditează cele trei litere, A, U, M, ca pe Dumnezeu îi este destinată lumina Soarelui... El trece prin acea lumină, cu ajutorul cântării Sama-Veda, la Împărăția Cerurilor” – *Prashna-Upanishad* 6, p 46) // „Cel care meditează cele trei litere separate primește stigmatul morții; cel care le meditează împreună, inseparabile, interdependente, pășește dincolo de moarte” – *Prashna-Upanishad* 6, p 46. // „Cuvântul OM este nedegradabil. Toate câte există sunt manifestările lui. Trecut, prezent, viitor, totul este OM” – *Mandookya-Upanishad*, p. 59 // „Dincolo de cuvinte este cuvântul suprem OM; deși indivizibil, acela poate fi împărțit în trei litere, care corespund celor trei condiții ale Sinelui, litera A, litera U și litera M. / Condiția stare de veghe, numită stare

Atoateziditorului⁵⁸⁶, căruia, de milenii, i se spune „Stăpân al Zeilor”, deci Dumnezeu. Dar exista, cu urme vizibile și astăzi, o adevărată cartografiere pe scoarța pământului a zonei paralelor globale care delimitau munții Carpați⁵⁸⁷, acea *Paradesha* boreală, care începe „tocmai de unde apune soarele și se sfârșește la răsăritul soarelui”⁵⁸⁸, deli-

materială, corespunde literei A... Condiția de vis, numită stare mentală, corespunde literei U... Starea de somn, numită condiția intelectuală, corespunde literei M... A patra condiție a Sinelui corespunde lui Om ca Unu indivizibil” – *Mandookya-Upanishad*, p. 61.

⁵⁸⁶ „Om este condiționat, doar Duhul este necondiționat” – *Prashna-Upanishad* 6, p 46.

⁵⁸⁷ „În România se află mai multe linii sau șiruri de *valuri* sau *troiene*, care străbat țara în direcțiuni diverse; dar cele mai însemnate sunt cele două mari brazde, din care una taie țara Românească de-a lungul ei, în paralel cu apa Dunării, și se pierde, dincolo de hotare, în Rusia meridională (aceasta se numește, în unele părți ale sale, *brazda lui Novac*); iar cealaltă străbate nordul Moldovei și Basarabia, urmând o direcțiune convergentă cu a celei dintâi... Construcțiunea valurilor, deoarece șanțul e săpat dinspre miazăzi, arată că ele au fost înălțate ca să serve de apărare locuitorilor din Carpați, în contra unor dușmani ce îi amenințau dinspre părțile meridionale” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III, Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, p. 107

⁵⁸⁸ „Calea de piatră a lui Traian, Craiul de Rouă din poveste, urcând Oltul în sus, cu șiruri de movile și de cetăți”. Ea „vine de la Vest, mergând spre Est. Tradiția poporană se exprimă într-astfel despre acest șanț, numit *Brazda lui Novac*: „Brazda lui Novac vine tocmai de unde apune soarele și se sfârșește la răsăritul soarelui. Novac a tras cu plugul această brazdă, având înjugați doi bivoli albi, care au tras brazda chiar pe Olt, mai adăugând că Oltul face și acum valuri pe unde a trecut această brazdă”. Se înșeală, dar, rău acei din învățătorii sătești care zic Troian acestei mitice brazde, dând-o pe seama împăratului Traian” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III,

mitările acestor valuri de pământ, vegheate, din loc în loc, de câte două sau mai multe măguri cu movile sau tumuli deasupra⁵⁸⁹, putându-se încă observa, în ciuda ravagiilor produse de dezvoltarea agriculturii. *Novac*⁵⁹⁰ sau *Ostrea Novac Jidovul* nu este decât Rhamses al II-lea, ultimul *Osiris*, numit *Sesostris* în greacă, iar în română *Ostrea*, cel care a durat, conform mărturiilor vechi, *Calea cea demnă de admirațiune a Zeilor*, confundată, inclusiv de Dimitrie Cantemir, cu *valul* sudic, care străbate Țara Românească, pe la poalele Carpaților, continuă prin sudul Moldovei, prin vecinătatea Tecucilor (Piroboridava) și a Chișinăului și răzbate spre Don (Alexandru Macedon a cercetat-o dinspre Don, înspre Geția, conform croni-carului său). Numai că există și *troianul* care delimitează Carpații înspre nord, mai jos de Camenița, prin nordul Moldovei. „Pe multe din aceste ruine au crescut copaci bătrâni, care, împodobind peisagiul, ne arată că viforul vremii a lucrat îndelung asupra lor. Poporul nostru, în neștiința lui, minunat de tăria și ades de mărimea acestor clădiri

Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, p. 223

⁵⁸⁹ „De-a lungul acestei căi sunt răspândite și măguri, și vechi cetăți” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III, Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, p. 220

⁵⁹⁰ „De cine a fost făcută această brazdă, și pentru ce ea poartă numele enigmatic a lui *Novac*, care, în România mică, s-a păstrat ca o denumire geografică în *plaiul Novacilor*, din nordul județului Gorj, iar aiurea, între români, pare a fi sinonim cu epitetul de *Uriăș*? Acestea sunt chestiuni pe care abia dacă constatări arheologice, purtate prin toate țările de la Dunărea de jos, le vor putea vreodată elucidă” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul III, Minerva, București 1908, cu trimitere la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, apărută în 1867, p. 224

străvechi, nu și le-a putut închipui zidite decât de oameni cu brațe mai vâjnoase și minte mai isteță decât a celor de astăzi. De aci numirile de „cetatea Urișilor” sau „cetatea Jidovilor”, sub care tradiția mai totdeauna le cunoaște”⁵⁹¹.

Există tradiții locale care atribuie măgurile unor uriași⁵⁹², care le-ar fi durat drept morminte, există și *măguri săpate* în care s-au descoperit oseminte, fie așezate în vase de lut⁵⁹³ – dovadă a practicii „înmormântării în cer”

⁵⁹¹ Antonescu, Teohari, *Columna Traiană studiată din punct de vedere arheologic, geografic și artistic*, Iași 1910, pp. 36 și 37

⁵⁹² La E. de Ibănești și la V. de la Pomârla, în plasa Coșului, pe locul zis șesul Jijiei, în moșia Curt, ca la un sfert de poștă de Ibănești, se vede o ridicătură de pământ ca de un stângen și jumătate (3,35 m) înaltă, având o lungime de mai bine de 30 stângenji (66,90 m) și aproape 6 stângenji înălțime (13,38 m). Acest loc se numește *Mormântul Urișului* și tradițiunea zice că acolo ar fi îngropat un copil de uriaș, în vârstă de șapte ani; se adaugă că sora copilului ar fi pus să înalțe acest mormânt, scoțând pământul dintr-un loc învecinat, unde astăzi se află un fel de groapă mare, numită Balta-Mare. Acea groapă este pe un podiș, la S. E. de satul Cristinești – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul IV, *Istoria Arheologiei* (apărută în 1877), cu o prefață și indice de C. Damianovici, Minerva, București 1919, pp. 127-130

⁵⁹³ Comuna Pomârla se află mai spre apus, în lunca Jijiei; la răsărit de sat, pe locul numit Ruginosul, sunt acolo trei movile, așezate în direcțiune dreaptă; cea mai mare din ele are 3 stângenji (6,69 m) înălțime și 19 stângenji (35,68 m) periferie la bază; vârful ei este oval și găurit (fără îndoială, de căutătorii de comori); celelalte două, egale între ele, au abia 2 stângenji (4,16 m) înălțime și 4 stângenji (8,92 m) circumferință la bază; și ele au vârful de formă ovală. În această comună, spre V., este un deal păduros, numit *Dealul Comorilor*, unde se văd o mulțime de gropi de diferite dimensiuni, făcute de cercătorii de comori de pe vremi. Pe un alt deal, zis *Dealul Cărămizilor*, cu suprafața înclinată spre N. E., săpând niște oameni, la 1858, au găsit oale de lut de formă lunguiață, conținând oseminte omenești. Acea

prin expunerea cadavrelor și dezgolirea cadavrelor de către păsări, așa cum există, cu proveniențe mai târzii, și depozite subterane de oseminte⁵⁹⁴, dar toate acestea, fiind

oală îndată a fost îngropată, cu vreo 40 de stânjani (89,20 m) mai spre V – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul IV, *Istoria Arheologiei* (apărută în 1877), cu o prefață și indice de C.

Damianovici, Minerva, București 1919, pp. 127-130

⁵⁹⁴ Mai înspre N. de Miculinți, tot pe malul Prutului, se află satul Horodiște, situat pe o coastă înaltă și râpoasă, sub care trece râul. Despre această localitate găsim într-o relațiune a colonelului Guriță, publicată în *Buletinul Instrucțiunii publice* al dlui V. A. Ureche (anul 1865 și 1866, p. 285), următoarele însemnări: „Locul numit Bitca, de pe moșia Horodiștei, proprietate acum a dlui George Baltă, este o culme de deal, al cărui capăt face mal la râul Prutul; din mâncătura apei, o parte din acel mal, acum câțiva ani, s-a năruit, unde s-a văzut o catacombă cu o mulțime de oseminte omenești. Se vede acolo ca un fel de zidărie cu grinzi groase de lemn de stejar (devenite acum ca abanosul), unde s-au găsit vreo câteva săgeți de fier, pentru răzbel. Dl George Baltă posedă vreo două din acele săgeți. Se presupune că întinderea acelei catacombe s-ar trage în lăuntru dealului; încercarea pe la năruitură este periculoasă, din cauza malului, care vine drept în apă, și a aerului de acolo. Cercetarea s-ar putea face pe deasupra culmii, mai cu depărtare de mal, prin săpări și sfredeliri în pământ, însă se cere mult lucru și cheltuieli. Tot în acel deal se găsește și săpunul de pământ”.

Voi observa că numirea acelei localități dă însăși o foarte întemeiată bănuială cum că aci a fost o întăritură sau mai bine o cetățuie. Numele satului Horodiște este chiar cuvântul polon *horodyszcze*, care înseamnă o asemenea veche lucrare de pământ, precum se găsesc foarte multe în Ucraina în toate țările circumvecine. Denumirea de *Grădiște*, așa de frecventă în toate părțile locuite de Romani, în regat, precum și în Ardeal, Basarabia etc., are și ea același înțeles în limbile slavone de miazăzi și răsărit (*gorod*, *grad* înseamnă oraș, cetate și, prin urmare, *grădiște*, loc de cetate). Trebuie dar să considerăm ca un fapt netăgăduit că toate locurile ce poartă astfel de numire, la noi, precum și în țările slavone, au fost, în vechime, prevăzute cu întărituri, cu cetățui, pe care le-au găsit în ființă sau le-au clădit

descoperite întâmplător și de către neaveniți, nu au fost cercetate, ci s-au pierdut ca „antichități” ciudate⁵⁹⁵ ale moștenitorilor proprietarilor de moșii care și-au primit partea din „recolta” căutătorilor de comori.

Tot pe aceste măguri sunt rămășițe de temple de piatră, înglobate sau nu în „cetăți”, presupuse mai cu seamă pe baza unor toponime, toate spulberate de vremuri și de nepăsare, deși măgurile, atunci când au, pe platoul lor, câteva movile conice, dispuse precum anumite constelații omagiate, atrag energii stranie, în care sunetele se amplifică și vibrează în fragilitatea fapturii omenești până

popoarele de gintă slavonă, ce au venit, sunt acum ca la douăsprezece secole, să conlocuiască cu poporațiunea Romană sau Daco-romană de pe malurile Dunării de Jos. Deși, în studiul său manuscris, dl inginer Filipescu-Dubău vorbește mai pe larg despre vechile rămășițe de la Horodiște și despre catacombele din localitatea Bitca, ar fi bine să se mai facă, în acele localități, explorațiuni cu scop curat arheologic” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul IV, *Istoria Arheologiei* (apărută în 1877), *cu o prefață și indice de C.*

Damianovici, Minerva, București 1919, pp. 130-133

⁵⁹⁵ Grămești. În această comună sunt două dealuri însemnate, din care unul se numește dealul Cudrina, iar altul dealul Movilei, precum și un loc foarte întins de bătălie, numit Podișul Horaițului. În cătunul Verpole este asemeni o movilă, la poalele căreia s-au găsit mănere de săbii antice. Rușii au înălțat pe acea veche movilă o mare cruce de piatră, la 1849” – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul IV, *Istoria Arheologiei* (apărută în 1877), *cu o prefață și indice de C.*

Damianovici, Minerva, București 1919, pp. 125 și 126;

Movila Herțanului. La anul 1865, s-a găsit aci, într-o movilă care a dat și numele său acestui cătun, spre E. de târgul mare, Herței, o sabie de fier ca de 2 și jumătate coți (1 m, 60) lungime și 0,1 m lățime; muchia-i era groasă și ruginită; dl Alecu Georgiu din Botoșani, fiind atunci subprefect, a luat acest obiect. În pârâul Băranca, spre S. de târgul Herței, se zice că s-ar fi găsit o bucată de pieptar de fier – Ibidem;

la neliniște, până la nevoia despovărării pripite de atingerile stranii ale netimpului. În preajma unor astfel de construcții astrale, cum sunt și cele de la Șona Făgărașului, paranormalul face parte din normalitatea tot mai ocolită de oameni a unei falii senzoriale care întrezărește existențe pe care nici o minte nu are curajul sau puțința să le și contureze. Printre localnici circulă discret teoria *vrajei* străvechi a *blestemului uriașilor*, care nu este alt-ceva decât „neputința minții noastre de a înțelege”, după cum observa René Guenon⁵⁹⁶. La Șona, movilele nu adăpostesc morminte, nici măcar pe cele târzii ale descendențelor scitice, ci structura energetică a unei constelații, concepută ca atare în căruntele vremuri inițiatice și menținute din întâmplare. Movilele nu înseamnă măgura, ci mesajul de pe măgură, iar numele folosit de localnici, „guruieți” sau „gruieți”, face indirect trimitere la un alt *Novac*, fiul celui care a *brăzdat* pe scoarța Asiei și a Europei două *troiene* protectoare ale munților Carpați și care, în fond, delimitau teritoriile *civilizației boreale*, numite, în toate cărțile sacre ale omenirii, *Paradesha*.

„Din nenorocire, starea informațiilor noastre arheologice nu este ajunsă la un grad care să ne permită a determina epoca și gințile cărora aparțin așa uriașe lucrări. În ori ce caz, ele ni se par a nu fi depășit termenii istoriei necunoscute”⁵⁹⁷, o istorie care va rămâne veșnic necunoscută, datorită golirii absolute de metafizic a civilizației umane. Acolo, în *măguri*, în starea de

⁵⁹⁶ Guenon, René, *Simboluri ale științei sacre*, București, 1998

⁵⁹⁷ Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul IV, *Istoria Arheologiei* (apărută în 1877), cu o prefață și indice de C. Damianovici, Minerva, București 1919, p. 135

primăvară, de *reînviere* pe *Muntele Soarelui*, încă se mai păstrează interacțiunile cosmice, stările de tip *Coloana Celestă*, pe care o vedem atât de bine reprezentată pe prima carte religioasă a omenirii, *Oul Cosmic*, bagatelizat drept *oul încondeiat*, un similar simbolic al *Horei Buciumul*, încă păstrată neștiut, datorită lui Dimitrie Cantemir, Karol Mikuli și Alexandru Voievidca. Nu avem de unde ști dacă și *măgurile de pe Troian* au aceleași particularități energetice precum *măgurile ritu-alice străvechi*, dar e de presupus că da, că *Muntele Sfânt – Centrul Lumii* era protejat și prin două hotare ener-getice, și nu doar prin două banale brazde de pământ. Se spune că omul a săvârșit cea mai mare greșeală a sa în clipa în care, în loc de forțele *ochiului intuitiv*, a început să se folosească de cele ale brațelor, golindu-se total și de puterile sale dumnezeiești și de intrările în armonie cu Universul. Fără îndoială că pe măguri s-au ridicat, dar fără dispuneri astrale, și *gorgane*, deci și morminte ale unor căpetenii târzii ale populațiilor euro-asiatice⁵⁹⁸, care au sfârșit prin vecinătatea Carpaților, dar *măgurile grupate*, indiferent dacă se află dispuse pe la poalele Carpaților sau pe cele două „*brazde*” energetice, care poartă numele de *Troiane* (dintre troienii balcanici, nu-miți *pioni*, se alegeau *preoții solari*, ei atribuind numele de *Pionul* muntelui fundamental, cunoscut, de la Asachi,

⁵⁹⁸ Pe valea Calului, un afluent dinspre răsărit al Volovățului, se întinde comuna Coțușca, în care se află patru movile, situate toate în arături; una din ele poartă numirea de *movila Armeanului*, fiindcă s-ar fi îngropat acolo un Armean; ea este spre S. de moșia Puțurenii, pe deal, lângă șleahul Ștefănești: are 60 stânjeni (133,80 m) diametru la bază și 10 stânjeni (22,30 m) înălțime; forma ei este conică – Odobescu, Al., *Opere complete*, Volumul IV, *Istoria Arheologiei* (apărută în 1877), cu o prefață și indice de C. Damianovici, Minerva, București 1919, pp. 130-133

încoace, drept *Ceahlăul*, muntele cu cele trei vârfuri care constituie prototipul *piramidelor drepte, strâmbe și în trepte*). Dar convingerea mea este că în adevăratele *măguri* (Ma Go Ra) nu se vor găsi oseminte, ci doar „peșteri” inițiatice și dispunerile piramidale astrale de pe „învelișul lumii”, dispuneri care provoacă senzații de paranormal, deci de dincolo de învelișul definitiv obturat al ochiului nostru intuitiv.

Movilele de pe cele două baraje energetice, care delimitau, la sud și la nord, țara boreazilor, numite în popor „Brazda lui Novac” (Ostrea Novac Jidovul fiind numele preluat din greacă al ultimului „Osiris”, Rhamses al II-lea, „Sesostris”) și, respectiv, „Valul lui Troian”, reprezentau, prin dispunerea lor, constelații, așa cum este și cazul movilelor de la Șona, din vecinătatea Făgă-rașului, care „desenează”, cu dispunere spre Ceruri, Constelația Ara sau Altarul, așa cum era deslușită de una dintre primele două civilizații primordiale, cea boreală, cealaltă fiind civilizația polară, din care aveau să se desprindă, migrând spre sud, mai întâi ionienii, aheii și dorienii. Herodot sublinia că egiptenii au luat cerul de la pelasgi, inventând anul „călăuzindu-se după stele”⁵⁹⁹, că în Egipt „zeii și-au primit numele de la pelasgi”⁶⁰⁰ și că știința universului grecii „de la egipteni au învățat-o, iar ei de la pelasgi”⁶⁰¹, odată cu misterele⁶⁰², deci cu cere-moniile primordiale, ulterior devenite un apanaj doar al celor inițiați. Ceea ce înseamnă că și reprezentările cosmologice ale boreazilor, preluate de felahii egipteni de la străbunii lor pelasgi („mulți au afirmat că și populațiile Egiptului ar fi fost pelasge”⁶⁰³), au fost adoptate, cu degenerări pragmatice, și de greci, dar mult mai târziu și fără a influența civilizația pelasgă din Carpați, pentru care „Legea strămoșească este stăpâna tuturor”⁶⁰⁴.

⁵⁹⁹ Herodot, *Istoriei*, II, IV, p. 134

⁶⁰⁰ Herodot, *Istoriei*, II, L, p. 156

⁶⁰¹ Herodot, *Istoriei*, II, LI, p. 156

⁶⁰² Herodot, *Istoriei*, II, LII, p. 156

⁶⁰³ Strabon, *Geografia*, I, I, 4, p. 30

Vorbind despre urcările pe munte, dar nu și despre altarele astrale de pe măguri, movile în ciudate dispuneri sau chiar temple, Herodot mărturisea, cu trimitere la boreazi, că „ei obișnuiesc să aducă jertfe lui Zeus (Deaus, adică cerul zilei – n. n.), suindu-se pe cele mai înalte piscuri de munte, înțelegând sub numele de Zeus toată roata cerului. Aduc jertfe soarelui, lunii, pământului, focului, apei și vânturilor. Din timpuri străvechi acestor zeități aduc ei jertfă”⁶⁰⁵. Iar Strabon opina, cu valabilitate în toate vremurile, până la sfârșitul omenirii, că „orice discuție despre zei cercetează păreri și mituri vechi, deoarece oamenii, mai demult, își arătau mai pe ocolite părerile pe care le aveau despre natura lucrurilor și împleteau mereu povești în deslușirile lor. Negreșit, nu este ușor să dezlegi cu precizie enigmele, dar dacă se adună la un loc și se compară un mare număr de mituri, unele concordând între ele, altele contrazicându-se, mai lesne s-ar putea descoperi adevărul din ele. De pildă, miturile care vorbesc despre plimbările prin munți, atât ale slujitorului unui cult, cât și ale zeilor înșiși, și despre acei cu adevărat posedați, decurg din aceleași principiu pentru care zeii socotesc locuitori ai cerului și prevăzători ai altor lucruri, cât și ai semnelor cerești”⁶⁰⁶.

Pornind de la aceste argumente, nu doar credibile, ci și de perspectivă, îndrăznesc să cred că movilele din Carpați și cele de pe „brazdele” sau „valurile” care flancau Carpații, de la Don până la Atlantic, Canalul Mânecii și Marea Nordului, însemnau frontiere ener-getice, prin

⁶⁰⁴ Pindar, *Legea naturii*, apud Herodot, *Istoriei*, III, XXXVIII, p. 242

⁶⁰⁵ Herodot, *Istoriei*, I, CXXXI, p. 78

⁶⁰⁶ Strabon, *Geografia*, II, X, 23, p. 442

replici pământești ale constelațiilor, replici care mijloceau vibrații cosmice, mai ales în acele vremuri ale totalei predispuneri metafizice a pământenilor, care, ulterior, după cum aveau să observe tot egiptenii, aveau să piardă în metafizic exact atât cât vor fi câștigat în civilizație.

Bibliografie

ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975

ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975

Arhivele Statului Iași, transp. 166, of. 143, No. 7, filele 31-32; tr. 885, op. 1011, Nr. 10, filele 21-24; tr. 696, op. 722, Nr. 1084, filele 80-84; tr. 1316, op. 1488, Nr. 1174, filele 53-59

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. I, București 1975

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. II, București 1976

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. III, București 1980

AȘSP, *Documente privind Istoria Românilor*, A. Moldova, sec. XVII, vol. IV

AȘSP, *Documente privind Istoria Românilor*, A. Moldova, sec. XVII, vol. V

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XVIII, București 2006

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XIX, București 1969

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXI, București 1971

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXII, București 1974

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica* / A. Moldova, vol. XXIII, București 1996

AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXV, București 2003

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXVII, București 2005

AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXVIII, București 2006

AȘSP, *Documente privind Istoria Românilor, A. Moldova*, sec. XVII, vol. IV

AȘSP, *Documente privind Istoria Românilor, A. Moldova*, sec. XVII, vol. V

AȘSP, *Documente privind relațiile agrare în veacul XVIII*, Editura Academiei, 1966

AȘSP, *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, I, București 2004

AȘSP, *Călători străini prin Țările Române*, Vol. VII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980

AȘSP, *Călători străini despre țările române*, IX, București, 1997

AȘRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, Chișinău 1975

Angeli, Moriz, Edler von, *Erzherzog Carl von Österreich als Feldherr und Heeresorganisator*, Wien 1897

Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, I, Bârlad 1911

Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, II, Bârlad 1912

Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, III, Bârlad 1915

Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, IV, Bârlad 1924

Antonovici, Ioan Preotul, *Documente Bârlădene*, V, Huși 1926

Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București 1904

Ardeleanu, C., căpitan invalid de război, *Amintiri din timpul ocupării Bucovinei*, în Nistor, Ion I., *Amintiri răzlețe din timpul Unirii / 1918*, Cernăuți 1938

Árus Csongor László: Szemelvények a moldvai szórványmisszió történetéből – apud Pál, László Gergely, *Bucovina unui maghiar*, Imperium Constanța 2019

Averescu, Ales., Maior, *Lecțiuni de geografie militară predate la Școala de Ofițeri*, București 1895

Baciu, Cornelia A., *Bucșoaia*, în *Afirmarea*, No. 8-9, august-septembrie 1939

Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, I (1507-1653), Cernăuți 1933

Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. II / 1519-1662, Cernăuți 1933

Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, III, 1573-1720, Cernăuți 1937

Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938

Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. V, Cernăuți 1939

Balan, Teodor, *Bucovina în Războiul Mondial*, Cernăuți 1929

Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887

Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriptelor românești*, București 1907

Bianu, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, I, Institutul de Arte Grafice Ardealul, Cluj, 1926

Biblioteca Academiei Române, *Creșterile din anul 1906*, No. II, aprilie 107, București 1907

Biserica Ortodoxă Română, *Jurnal Periodic Ecceziastic*, București 1905, Nr. 6, Anul 29, septembrie 1905

Biserica Ortodoxă Română, *Jurnal Periodic Ecceziastic*, Anul XXXII, nr. 9, decembrie 1908; Nr. 3, Anul 33, iunie 1909; nr. 40, 1916

Bogdan, I., *Documentele moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Iași 1933

Boldur, Alexandru V., *Ștefan celo Mare, Voievod al Moldovei*, Editura „Carpații”, Madrid 1970

Botez, Corneliu, *Omagiu lui Mihail Eminescu, cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa*, Atelierele grafice „Socec”, București, 1909

Brumaru, Emil, *Julien Ospitalierul*, Polirom, Iași 2009

Bucșă, Prof. Viorel; Hutu, Prof. Cătălin; *110 ani de învățământ românesc la Prelipca*, în revista *Primele iubiri*, Suceava, 15.01.2004

Bumbac, Vasile, *Schițe de excursiuni făcute prin Bucovina în feriile de vară ale anului 1888*, în *Revista Bucovinei*, Anul IV, nr. 4 / 15 Februar 1889; *Schițe de excursiuni feriale. Anul 1889*, în *Revista Politică*, Anul V, nr. 17 / 1 septemvrie 1890

Cantemir, Dimitrie, *Hronicului Romano-Moldo-Vlahilor*, București 1928

Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, București, 1967

Ciociu, C., *Iconomul, Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Botoșani*, Dorohoi 1892

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. I, Iassi 1889

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. II, Iassi 1889

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. III, Iași 1892

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. VI, Iassi 1875

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. VII, Iassi 1886

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. VIII, Iassi 1886

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. IX, Iassi 1887

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. X, Iassi 1888

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XI, Iassi 1889

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XII, Iassi 1889

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XIII, Iassi 1889

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XIV, Iassi 1889

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XV, Iassi 1889

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XVI, Iassi 1891

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XVII, Iassi 1891

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XVIII, Iași 1892

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XIX, Iassi 1891

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XX, Iași 1892

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XXIII, Iași 1895

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XXIV, Iași 1895

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XXV, Iași 1895

Costăchescu, Mihai, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, Iași 1931

Crăciun, Georgeta, *Moldova în vremea Domnitorului Grigore Alexandru Ghica*, București 1984

Daimer, Dr. J, *Osterreichische Zeitschrift für Stomatologie*, Wien 1891

Damian, Constantin C., *Les banques populaires en Roumanie*, Orléans, Imp. P. Pigelet et Fils et Co, 1922

Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1906

Dan, Dimitrie, *Igeștii*, în *Revista Istorică*, N-rele 4-6, Anul VIII, Aprilie-Iunie 1922

D'Avril, Adolphe, *De Paris a l'Ille des Serpents*, Chapitre VIII / La Boukovine, Paris 1876

De Martens, G. Fr., par Felix Stoerk, *Nouveau recueil général de traités wt autres actes relatifs aux rapports de droit international*, Tome XV, Goettingue, 1891

Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

De Plason, Adolphe, *Recueil des traités et convention conclus par l'Autriche-Hongrie*, Tome dix-neuvième, Vienne 1891

De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814D DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, București 1983

DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, București 1983

DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989

Diaconovich, Dr. Corneliu, *Enciclopedia Română*, Tomul I, Sibiu 1898; Tomul II, Sibiu 1900

Dimitriu, Constantin V., Dr., *Bacăul istoric / Monografia istorică a 12 sate de răzeși de pe valea Tazlăului Mare*, București 1936

Direcțiunea Administrațiunii Locale, *Tablou de regruparea comunelor rurale*, București 1931

Doboș, Filaret, profesor, ofițer voluntar, fost membru al Consiliului Național din Bucovina, *În preajma zilei de 28 noiembrie 1918*, în Nistor, Ion I., *Amintiri răzlețe din timpul Unirii / 1918*, Cernăuți 1938

Dominian, Leon, *The frontiers of language and nationality in Europe*, New York 1917

Drăgan, Dr. Valentin, *Serbarea de la Putna – 3/16 iulie 1904*, în *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 144, Anul LXXVII, Brașov 3/16 iulie 1914

Dragomir, Dr. Silviu, *Contribuții la Relațiunile Bisericii Românești cu Rusia, în veacul XVII*, București 1912

Drăgușanul, Ion, *Identități deturnate. O istorie anecdotică a Bucovinei*, Grupul editorial Mușatinii – Bucovina viitoare, Suceava, Anul Eminescu

Dugan, Ilie, *Patroni și patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date și reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912

Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907

Felea, Dr. I., *Impresii de călătorie*, în *Românul*, Nr. 178, Anul IV, Arad, joi 14/27 august 1914

Filip, Preotul Neculai, *30 de ani în parohia Văratec*, Botoșani, 1911

Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicționar geografic al Județului Dorohoi*, Iași, 1891

Florescu, George D., *Andrei Vistierul și Andrei Hatmanul-Logofătul*, București 1936

Florescu, V. A., *Obiceiurile sătenilor și Măriuța din Rădășeni*, în *Gazeta Transilvaniei*, 9 iunie 1907

Formanek, Jaromir; Dvorák, Karl, *Geschichte des k.k. Infanterie-regiments nr. 41*, II Band, Czernowitz 1887

Friedwagner, Matthias, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

Gane, N., *Zile trăite*, Iași 1902

Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

Georgescu, Marin I., căpitan, I, *Grupa Măriei Sale în Bucovina*, în *De strajă*, Nr. 1-3, Anul I, ianuarie-martie 1938

Ghibănescu, Gh., *Catastihul Iașilor din 1755*, Iași 1921

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. I, Iași 1906

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. II, Iași 1907

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. III, Iași 1907

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IV, Iași 1908

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. V, Iași 1908

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VII, Iași 1912

Ghibănescu, Gh., *Ispisoace și Zapise*, Vol. I, Partea I, Iași 1906

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. VIII, Iași 1913

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. IX, Iași 1914

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. X, Iași 1915

Ghibănescu, Gh., *Dorohoiul / Studii și documente*, vol. XII, Iași 1924

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Fereștii, Vaslui*, vol. XIV, Huși 1925

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Fereștii, Vaslui*, vol. XVI, Iași 1926

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Fereștii, Vaslui*, vol. XVIII, Iași 1927

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XIX, Iași 1927

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XX, Iași 1928

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXI, Iași 1929

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Bașoteștii și Pomârla*, vol. XXIII, Iași, 1929

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXIV, Iași 1930

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade / Documente slavo-române*, vol. XXV, Iași 1933

Giurescu, C. C., *Principatele române la începuturile secolului XIX*, București 1964

Giurescu, Constantin C., *Istoria pădurii românești*, București 1976

Gonța, Alexandru I., *Documente privind Istoria României / A. Moldova / Indicele numelor de locuri*, București 1990

Gonța, Alexandru I., *Indicele numelor de persoane*, București 1995

Gonța, Al. I., *O problemă de geografie istorică*, în *Studii*, an. XI, 1958, nr. 6

Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iași, Editura *Viața Românească*, 1921

Gorovei, Artur, *Monografia Orașului Botoșani*, Ediția Primăriei de Botoșani 1926

Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra orașului*, București 1938

Gorovei, Artur, *Folklorul și Justiția*, în *Șezătoarea*, No. 3-5. Anul XII, Mai-Iunie 1904

Gorovei, Artur, *Ouăle de Paști*, București 1937

Grămadă, Ion, *Ocuparea orașului Cernăuți de către ruși*, în *Adevărul*, din 2 noiembrie 1914

Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, II, Editura Anima Iași 1996

Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908

Grigorovitza, Em., *Cum a fost odată / Schițe din Bucovina*, București 1911

Guzman, E., *Silvicultura și industria silvică*, de E. Guzman, tratată în limba română de J. cav. de Cuparenco, în *Geschichte der österreichischen Land- und Forstwirtschaft und ihrer 1848-1898 / Supplementband*, Wien 1901

Hain, Joseph, *Handbuch der Statistik des österreichischen Kaisersstaates*, Wien 1852

Helfert, Joseph Alexander, Freihaerr von, *Ausgang der französischen Herrschaft in Ober-italien und Brescia-mailänder Militär-verschwörung*, Wien 1890

Hellwig, Albert, Dr., *Zufall und Aberglaube* (Șansă și Superstiție), în *Globus*, Nr. 19, Bd. XCV, 27 Mai 1909

Hrehor, Constantin, *Muntele mărturisitor*, Editura Apologetica, Iași 2004

Hüffer, Hermann, *Quellen zur Geschichte des Zeitalters der französischen Revolution Bd. Der Frieden von campofornio*, Leipzig 1900

Hurmuzaki, Eudoxiu de, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, Volumul II, Partea 4, București 1894

Iacobescu, Mihai, *Din istoria Bucovinei*, vol I, Ed. Academiei Române 1993

Iasinchi, Vasile, *Crucile de pe muntele Pietrosu*, Colecția Dacoromania 1962

Ilisei, Ilie, *Dosarele suferinței*, Suceava 1999

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, Anul I, Fascicola I, octombrie 1921

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, Anul I, Fascicola II, iulie 1922

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, Anul III, Fascicola III, 1923

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, An IV, Fasc. IV, 1924

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, An V, Fasc. V, 1925

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, An VI, Fasc. VI, 1926

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, An VII, Fasc. VII, 1928

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, An VIII, Fasc. VIII, 1930

„Ioan Neculce” / *Buletinul Muzeului Municipal din Iași*, An IX, Fasc. IX, 1931

Ionescu, Serafim, *Dicționar geografic al Județului Suceava*, București 1894

Ionescu, Ion, *Esposițiunea Națională din 1865 în Jassi – Catalogu Oficialu*, Jasii 1865

Ioanițiu, Cicerone, *Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România*, București 2004

Iorga, Nicolae, *Memorii*, I, Editura Ramuri, Craiova, 1928

Iorga, Nicolae, *Neamul românesc în Bucovina*, Rădăuți, 1996

Iorga, Nicolae, *Note despre vechea Bucovină*, în *Revista Istorică*, I, No. 5, București mai 1915

Iorga, Nicolae, *Războiul nostru în note zilnice / 1914-1916*, Vol. I, „Ramuri” Craiova 1926

Iorga, Nicolae, *Conferințe bucovinene*, București 1919

Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a Românilor*, Vol. I, Vălenii de Munte 1908

Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931

Iorga, N., *Opinia publică germană și România lui Carol I, înainte și după Războiul de Independență*, București 1933

Iorga, Nicolae, *România cum era până la 1918*, volumul II, *Moldova și Dobrogea*, București 1972

Iorga, Nicolae, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București 1938

Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, volumul VI, Partea II, București, 1904

Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904

Iorga, N., *Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, București 1911

Jüttner, J. M., *Mitteilungen der kaiserlich-königlichen geographischen Gesellschaft*, Wien 1891

Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungsweden in der Bukowina*, Innsbruck, 1902

Kaindl, Raimund Friedrich, *Die Huzulen*, Wien 1894

Kaindl, Raimund Friedrich, *Hexenleiter*, în *Am Ur-Quell. Monatschrift für Volkkunde*, III B, 1892

Kiss Hadnagy, în „Tudományos Gyűjtemény” 1824 volumul VIII, p. 100 – apud Pál, László Gergely, *Bucovina unui maghiar*, Imperium Constanța 2019

Kogălniceanu, Mihail, *Cronicle României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*, Tomul II, citat din Neculce, Ion, *O samă de cuvinte*, București 1872

Kogălniceanu, M., *Scrisori / 1834-1849*, București 1913

Kotzebue, Wilhelm, *Lascăr Viorescu / O icoană a Moldovei din 1851*, în *România Liberă*, Nr. 3238, Anul XII, joi 23 iunie / 5 iulie 1888; Nr. 3241, Anul XII, marți 28 iunie / 10 iulie 1888; Nr. 3457, Anul XIII, marți 28 martie / 9 aprilie 1889; Nr. 3459, Anul XIII, joi 30 martie / 11 aprilie 1889

Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul I, București 1898

Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul II 1899

Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul III, București 1900

Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Volumul IV, București 1901

Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Volumul V, București 1902

Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, volumul IV, București 1901

Lapedatu, Alex., *Antichitățile de la Baia*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, No. 2, Anul II, aprilie-iunie 1909

Lazăr, Grigore, *Monografia geografică a comunei Bogdănești, județul Suceava*, București 1980

Lesur, C. L., *Annuaire Historique Universel pour 1823*, Paris 1824

Lupașcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, București 1929

Lupescu, Mihai, *Intratul flăcăilor și scosul fetelor la horă*, revista *Ion Creangă*, Nr. 6/1915

Marian, Sim. Fl., *Insectele. Limba, credințele și obiceiurile românilor*, București 1904

Marian, Sim. Fl., *Legendele Maicii Domnului*, București 1904

Marian, S. Fl., *Înmormântarea la Români*, București 1892

Marian, S. Fl., *Nașterea la Români*, București 1892

Marian, Sim. Fl., *Hore și chiuitori din Bucovina*, București 1911

Marie, Queen of Roumania, *The story of my Life*, London, Toronto, Melbourne and Sydney 1935

Martens, G. Fr. De, *Nouveau recueil général de Traités et autres actes relatifs aux rapports de droit international*, Tome XVIII, Goettingue 1898

Maximowicz, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A., *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums 1893*, Czernowitz 1893

Mihalache, M., *Cuza Vodă*, Ed. Tineretului, 1967

Mihordea, V., *Relații agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, București 1974

Morariu, Constantin, *Cursul vieții mele*, Suceava 1998

Morariu, Constantin, *Matrachi și feciorii ei – Amintiri din trecut*, în *Amicul Familiei*, Nr. 19, Anul VII, 15/27 mai 1883

Morariu, Leca, *Țara scaunelor de domnie*, în *Revista Fundațiilor Regale*, Nr. 8-9, Anul VIII, 1 august 1 septembrie 1941

Morariu, Victor; Pavelescu, Ștefan, *Istoricul Reuniunii muzical-dramatice „Ciprian Porumbescu” din Suceava / 1903-1938*, Suceava, 1939

Müller-Meiningen, Ernst, „*Who are the Huns?*”,
Berlin 1815

Neale, Adam, *Voyage en Allemagne, en Pologne, en Moldavie et en Turquie*, Tome second, Traduit de l'Angloise par Charles-Auguste Def., Paris 1818

Negruzzi, Iacob, *Din Carpați / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868

Nicolae, Eugen, *Monede de cupru bătute în Orașul Nou (Șehr al-cedid)*, în *Revista numismatică*, 1992

Nistor, I., *Românii și rutenii în Bucovina*, București 1915

Pacurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, ediția a II-a, București 1994

Pál, László Gergely, *Bucovina unui maghiar*, Imperium Constanța 2019

Palade, V. I., *O excursiune la Suceava / 17 și 18 august 1871*, Iași 1871

Panaiteescu, P. P., *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, București 1968

Pannach, A., *Zwei Jahre als Ingenieur in Rumänien und Russland*, în *Zeitschrift für Vermessungs-wesen*, Band XLV, 1916 November

Papiu Ilarianu, A., *Istoria românilor din Dacia superioară*, Viena 1851

Paul, K. M., *Grundzüge der Geologie der Bukowina*, în *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt*, volumul XXVI, Viena 1876

Păunel, Eugen I., *Acvarelele lui Franz Jaschke*, în *Codrul Cosminului*, VIII, 1933-1934, Cernăuți

Petrescu, Ghenadie; Sturdza, Dimitrie A.; Sturdza, Dimitrie C., *Acte și documente relative la Istoria Renașterii României*, Vol. VII, București 1892

Petriceicu-Hasdeu, B., *Etymologicum Magnum Romaniae*, IV, București 1898

Platon, Gh., *Domeniul feudal din Moldova în preajma Revoluției de la 1848*, București 1976

Polek, Johann, *Începuturile hergheliei de stat de la Rădăuți*, în *Jahrbuch des Bukowiner Landes-museums*, Cernăuți 1893

Polek, J., *Ansgewält Capitel aus d. Gedenkbuche der röm.-kat. Pfarre zu Czernowitz*. Czernowitz 1890

Polek, J., *Regenzauber in Osteuropa*, în *Zeitschrift des Vereines für Volkskunde*, Berlin 1893

Polek, Johann, *Recenzie privind cercetările asupra pământului și obiceiurilor Bucovinei după 1773*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 3-20

Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895

Polek, Dr. J., *Topographische Beschreibung der Bukowina mit militärischen Anmerkungen von Major Friedrich von Mieg*, în *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum*, Fünfter Jahrgang, Czernowitz 1897

Popinciuc, Mardarie, *Pentru Sfânta Cruce, pentru Țară*, Freiburg 1985

Porumbescu, Iraclie, *Zece zile de haiducie în Scrierile lui Iraclie Porumbescu*, Cernăuți 1898

Radu, Dr. Simion, *Revista teologică*, Anul II (74) Nr. 2, aprilie iunie 1992, Sibiu

Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851

Rice, D. Talbot, *Byzantine Art*, London 1954

Roller, Mihail, *Răscoalele țăranilor din 1907 – documente*, București 1958

Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893

Romstorfer, Carl A., *Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, Volumul 15

Romstorfer, Karl A., *Tumuli, alte Ansiedlung und verschazungen m Bezirke Suczawa*, în *Mittheilungen der k. k. Central-Comision*, XXII. Jahrgang, Wien 1896

Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii și stăpânii*, Tomul I, București 1907

Roșu, Traian, *Amintiri în legătură cu Unirea Bucovinei și intrarea Armatei Române*, în Nistor, Ion I., *Amintiri răzlețe din timpul Unirii / 1918*, Cernăuți 1938

Rudtorfer, Franz Xaver, traduit de l'Allemand par L. A. Unger, *Géographie militaire de l'Europe*, Première partie, Paris 1847

Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București 1937

Sava, Aurel V., *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București 1944

Sava, Aurel V., *Documente Putnene, I, Vrancea / Odobești-Câmpuri*, Focșani 1926

Sava, Aurel V., *Documente Putnene, II, Vrancea / Irești-Câmpuri*, Chișinău 1931

Sbiera, I. G., *Baronul Alesandru Vasilco-Sireteanul*, în *Familia*, Nr. 34, Anul XXXI, 13 august / 1 septembrie 1895

Sbiera, I. G., *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899

Scharler, Franz Ser, *Archiv für österreichische geschichte*, Wien 1848

Schmedes, Carl Ritter von, *Geographisch-statische uebersicht Galizien und der Bukowina*, Lemberg 1869

Schwab, Franz, *Mittelungen der Erdbebeden-Komission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien*, Wien 1903

Scolik, Charles, *Photographische Rundschau*, VI. Jahrgang, Nummer 61 – incl. 72, Halle a. S., 1892

Spleny von Mihaly, Gabriel, *Descrierea Bucovinei*, ediția lui J. Polek, Czernowitz 1893

Spleny von Mihaly, Gabriel, *Descrierea distric-tului Bucovina, în Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, București 1998

Stanciu, Aurel, *Pagini monografice* – manuscris

Stanciu, Aurel; Drăgușanul, Ion, *Pagini monografice: Salcea, Mereni, Plopeni, Prelipca, Văratice, Suceava* 2004

Sturza, Dimitrie, *Însemnătatea divanurilor ad-hoc din Iași și București*, 1912

Șotropa, Virgil, *Zavera din 1821 și Regimentul nășăudean*, în *Lapedatu*, Alex.; Lupaș, Ioan, *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, IV 1926-1927, București 1929

Tamba, S., *Impresiuni și reflexiuni dintr-o călătorie*, în *Tribuna*, Nr. 185, Anul VIII, joi 30 septembrie / 13 octombrie 1904

Todică, Gavril, *În plin necunoscut*, în revista *Societatea de mâine*, Anul IV, Nr. 22, Cluj, Duminică 5 ianuarie 1927

Tofan, George, în *Viața Românească*, Volumul V, Anul II, Iași 1907

Tommaséo, Nicolò, *Geografia storica moderna universale*, Milano 1857

Țărălungă, Ecaterina, *Enciclopedia identității românești. Personalități*, București 2011

Țopa, Dimitrie, Preot, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovina*, Cernăuți 1927, București 1928

Ureche, Grigorie, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția Const. Giurescu, București 1916

Urechia, V. A., *Din domnia lui Alexandru Calimach*, București 1901

Varone-Niculescu, G. T., *Dicționarul jocurilor românești*, București 1931

Vizirescu, Pan. M., *Sânge românesc pentru Lumea Nouă / Marea de Azov și Crimeea / Prima parte a operațiunilor*, București 1942

Xenopol, A. D., *Amintire din Bucovina*, în *Revista Politică*, Anul II, nr. 13 / 1 Decembrie 1887

Zelea-Codreanu, Ion, *Pentru ordine, muncă și dreptate*, Huși 1920

Wachlowski, A., prof. dr. in Czernowitz, *Die Hagelverhältnisse in der Bukowina*, în *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Mathematisch-Naturwissenschaftliche Classe*, Wien 1887

Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904

Woestyne, Adolphe de Plason de la, *Recueil des Traités et Conventions conclus par L'Autriche-Hongrie avec les Puissances étrangères*, Vienne 1904

Adevărul, No. 28, Anul I, vineri 16 septembrie 1888; No. 605, anul III, joi 30 august 1890; No. 638, Anul III, duminică 7 octombrie 1890; No. 1447, Anul VI, miercuri 24 februarie 1893; No. 1480, Anul VI, miercuri 31 martie 1893; No. 1654, Anul VI, vineri 1 octombrie 1893; No. 2435, Anul IX, joi 25 ianuarie 1896; nr. 9980 din 22 decembrie 1914; nr. 9994, 8 ianuarie 1915; nr. 10506, 10 iunie 1916; , nr. 14279, joi 17 iulie 1930; nr. 14280, vineri 18 iulie 1930; nr. 14351, 9 octombrie 1930;

Albina, Anul I, nr. 58, Viena, miercuri 7/19 martie 1866; Anul II, nr. 27, Duminică 4 aprilie 1899; No. 29, Anul X, 15 aprilie 1907

Analele Parlamentare ale României, Tomul 15, partea a 2-a Anexe, Iași 1848

Apărarea Națională, Nr. 6, Anul I, Cernăuți, joi 25 octombrie stil nou 1906; Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907; Nr. 27, Anul III, joi 9 aprilie stil nou 1908;

Archiv für österreichische Geschichte, Wien 1899

Austria, Nr. 26, anul XXII, Viena 25 iunie 1870

Bericht über die Ergebnisse der k. k. Staatseisenbahnverwaltung, Wien 1896

Beschreibender Katalog des k. k. historischen Museum der österreichischen Eisenbahnen, Wien 1902

Biserica și Școala, Anul XXIV, Nr. 39, Arad 24 septembrie / 7 octombrie 1900; Nr. 31, duminică 28 iulie / 10 august 1924

Boabe de grâu, Anul V, Nr. 9, 1934
Buletin de la Société d'Etudes Psychiques de Nancy, 28 Année, No. 3, Novembre-Décembre 1927
Calendarul Minervei pe 1907
Catalog Administrația Domeniului Coroanei la Expoziția generală română din București 1906, București 1906
Comptes rendus des séances de L'Académie des Sciences, Paris 1949
Convorbiri literare, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868
Cultura Poporului, Nr. 94, Anul V, Cluj, duminică 18 ianuarie 1925
Dezbaterile Senatului, No. 75, 11 iunie 1893, București
Die Bergwerks-inspektion in Österreich, Elfter Jahrgand 1902, Wien 1905
Domnia și detronarea lui Cuza Vodă, București, Biblioteca „Flacăra”, nr. 8
Epoca, No. 136, marți 6 mai 1886; No. 262, miercuri 8 / 20 octombrie 1886; No. 416, joi 16/28 aprilie 1887; No. 498, marți 28 iunie / 9 august 1887; No. 668, joi 18 februarie / 1 martie 1888; No. 752, miercuri 25 mai / 6 iunie 1888; No. 773, duminică 19 iunie / 1 iulie 1888; No. 841, miercuri 14/26 septembrie 1888; No. 979, joi 23 februarie / 7 martie 1889; No. 1034, sâmbătă 29 aprilie / 11 mai 1889; No. 1026, joi 20 aprilie / 2 mai 1889; No. 15, duminică 19 noiembrie 1895; No. 73, duminică 4 februarie 1896; No. 192, sâmbătă 29 iunie 1896; No. 466, sâmbătă 31 mai 1897; No. 478, Anul III, vineri 13 iunie 1897; No. 482, marți 17 iunie 1897; No. 536, Anul III, duminică 17

august 1897; No. 545, Anul III, joi 28 august 1897; No. 738, Anul IV, joi 16 aprilie 1898;

Gazette de France, No. 104, Vendredi 29 Décembre 1786

Gazeta Bucovinei, nr. 12, Duminecă 9/21 Iunie 1891; Nr. 15, Joi 20 Iunie (2 Iulie) 1891; Nr. 22/1891; Nr. 29/1891; Nr. 40/1891; Nr. 41/1891; Nr. 44/1891; Nr. 64/1891; Nr. 62/1892; Nr. 7/1893; Nr. 12/1893; Nr. 18/1895; Nr. 42/1896; Nr. 46/1896; Nr. 48/1896; Nr. 53/1896; Nr. 78/1896; Nr. 88/1896; Nr. 8/1906; Nr. 9/1906; Nr. 14/1906;

Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni, Anul I, Nr. 1, bilunar – proprietar și editor: Prof. Dr. Iancu cav. De Cuparencu; redactor responsabil: Teofil cav de Manescu; tipografia lui E. Kanarski, Cernăuți, 18 noiembrie 1910; Nr. 2, Anul I, 7 decembrie 1910; Nr. 5, Anul I, Cernăuți, 19 ianuarie 1910; Anul I, Nr. 22, 4 ianuarie 1911; Nr. 6, Anul I, 12 februarie 1911; Nr. 13, Anul I, Cernăuți 8 iunie 1911; Nr. 14, Anul I, 7 iulie 1911; Nr. 16, Anul I, 12 august 1911; Nr. 17, Anul I, 15 septembrie 1911; Nr. 19, Anul I, 3 noiembrie 1911; Nr. I, Anul II, 10 martie 1912; Nr. 4, Anul II, 1 iunie 1912; Nr. 6 și 7, Anul II, Cernăuți, 29 iulie 1912; Nr. 11, Anul II, 7 noiembrie 1912; Nr. 16 și 17, Anul II, 27 martie 1913; Nr. 2 și 3, Anul III, 21 iunie 1913; Nr. 5, Anul III, 22 august 1913; Nr. 7-8, Anul III, 18 octombrie 1913; Nr. 9, Anul III, 12 noiembrie 1913; Nr. 13 și 14, anul III, Cernăuți 29 mai 1914;

Gazeta Transilvaniei, nr. 90, 9 noiembrie 1855; Nr. 183, duminică 22 august / 4 septembrie 1910;

Geschichte der österreichischen Land und Forstwirtschaft und ihrer Industrien, Wien 1897

Globus. Illustrierte Zeitschrift für Länder- und Völkerkunde, Nr. 17, Anul LXVI, octombrie 1894; Nr. 9, Bd. LXXI, 27 februar 1897

Glückauf, Nr. 46, Anul XXXIX, Essen (Ruhr) 14 noiembrie 1903

Iconar, Nr. 6, Anul III, 1997

Înfrățirea românească, anul V, nr. 1, 1 noiembrie 1928

Journal of the Society for Psychical Research, Volume XXIV 1927-1928

Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums, Zweiter Jahrgang, Czernowitz 1894

Journal of the Society for Psychical Research, Volume XXIV 1927-1928

Katalog des k. k. historischen Museums der österreichischen Eisenbahnen, Wien 1902

La Fraternité, Cinquieme année, No. 2, Paris, le 24 octobre 1894

La Guerre Mondiale, No. 610, 22 août 1916; No. 909, 22 septembrie 1917

La Justice, Neuvième année, Paris, Samedi 14 avril 1888

La Lanterne, No. 14.452, Vendredi 16 Février 1917; 5 noiembrie 1917

La Liberté, 60 année, No. 22.303, Dimanche 24 mai 1925; 61 année, No. 22804, 5 octobre 1926

Le XIXe siècle, No. 17087, 30 august 1917

L'Echo D'Alger, Lundi 16 Octobre 1916

L'Ouest-Éclair, 8 november 1916

L'Univers Israélite, 2 iulie 1926

Libertatea, Nr. 53, Anul XI, Orăștie 13/26 decembrie 1912; Nr. 76, Anul XIII, Orăștie, luni 15/27 decembrie 1914; Nr. 25, Anul al 33-lea, 27 septembrie 1936

Lupta, Anul IX, No. 1668, duminică 22 martie 1892

Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România, Editura Contact 2004

Minerva, Nr. 3, Anul II, Bistrița 1/13 februarie 1892

Militär-Schematismus des Österreichischen Kaiserthumes, Wien 1829; Wien 1831

Mittheilungen der k. k. Central-Commission, Wien 1892; Wien 1895

Monatsblatt der Kais. Kön. Heraldischen Gesellschaft „Adler”, III. Band, 1891-1895

Monitorul Bucovinei, Fascicula 17, Cernăuți, 20 martie nou 1919; Fascicula 19, Cernăuți în 5 Aprilie nou 1919; fascicula 31, Cernăuți, în 25 mai nou 1919; Fascicula 38, Cernăuți în 15 iunie nou 1919; Fascicula 60, Cernăuți, în 30 August nou 1919; Anul 1919, Cernăuți, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63; Fascicula 65, Cernăuți, în 13 Septembrie nou 1919; Fascicula 67, Cernăuți, în 24 Septembrie nou 1919; Fascicula 68, Cernăuți 30 septembrie nou 1919; Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919; Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919; Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919; Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noiembrie nou 1919; Fascicula 81, Cernăuți în 15 Noiembrie nou 1919; Fascicula 86, 5 decembrie nou 1919; Fascicula 1, Cernăuți 13 ianuarie nou 1921; Fascicula 2, Cernăuți 25 ianuarie nou 1921; Fascicula 3, Cernăuți 3 februarie nou 1921; Fascicula 4, 10 februarie

nou 1921; fascicula 6, Cernăuți 21 februarie nou 1921; Fascicula 7, Cernăuți 1 martie nou 1921; Fascicula 9, Cernăuți 15 martie nou 1921; Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921; Fascicula 14, Cernăuți 21 aprilie nou 1921; Fascicula 16, Cernăuți 13 mai nou 1921; Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921; Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921; Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921; Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921; Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922; Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922

Monitorul Oficial, Nr. 88, 19 aprilie / 1 mai 1877; Nr. 23, 29 ianuarie / 10 februarie 1878; Nr. 51, 4/16 martie 1878; No. 63, 18/30 martie 1878; No. 63, sâmbătă 18/30 mai 1878; Nr. 93, 27 aprilie / 9 mai 1878; No. 152, miercuri 12/24 iulie 1878; Nr. 187, 24 august / 5 septembrie 1878; Nr. 238, 25 octombrie / 6 noiembrie 1878; No. 196, 2/14 decembrie 1881; No. 56, 12/24 iunie 1881; Nr. 85, 16/28 iulie 1881; No. 196, miercuri 2/14 decembrie 1881; No. 196, 2/14 decembrie 1881; No. 1, 1/13 aprilie 1882; No. 9, sâmbătă 10/22 aprilie 1882; No. 126, 1/13 septembrie 1882; Nr. 127, 2/14 septembrie 1882; Nr. 130, 17/29 septembrie 1883; No. 136, 24 septembrie / 6 octombrie 1883; Nr. 157, 20 octombrie / 1 noiembrie 1883; Nr. 216, 1/16 ianuarie 1884; Nr. 236, 29 ianuarie / 10 februarie 1884; No. 256, 24 februarie / 7 martie 1884; No. 138, miercuri 26 sept. / 8 oct. 1884; nr. 1, 2 aprilie 1885; No. 58, 14 iunie 1887; Nr. 85, 18 iulie 1887; Nr. 92, 28 iulie 1887; No. 167, 29 octombrie / 10 noiembrie 1888; No. 185, 20 noiembrie 1888; No. 199, vineri 9/21 decembrie 1888; Nr. 165, 23 octombrie 1890; nr. 176, 6/18 noiembrie 1890; No. 179, 10/22 noiembrie 1890; No. 185, 17/29 noiembrie 1890; Nr. 200, 6 decembrie 1890; No.

209, Marți 18/30 decembrie 1890; No. 4, 5 aprilie 1891; No. 222, sâmbătă 11/23 ianuarie 1892; Nr. 224, 14 ianuarie 1892; Nr. 114, 23 august 1892; No. 117, joi 27 august / 8 septembrie 1892; No. 237, 29 ianuarie / 10 februarie 1892; No. 253, 16/28 februarie 1892; Nr. 114, 23 august 1892; No. 25, 3/15 mai 1895; No. 107, 12/24 august 1895; 13/25 august 1895; No. 118, 26 august 1895; No. 116, 24 august / 5 septembrie 1895; No. 118, 26 august / 7 septembrie 1895; No. 165, Sâmbătă 23 octombrie / 4 noiembrie 1899; Nr. 172, 2 noiembrie 1899; No. 173, miercuri 3/15 noiembrie 1899; Nr. 173, 3/15 noiembrie 1899; No. 174, 4/16 noiembrie 1899; Nr. 183, 15/27 noiembrie 1899; No. 205, 11/23 decembrie 1899; No. 206, 14/26 decembrie 1900; Nr. 128, 2 septembrie 1903; Nr. 82, 12 iulie 1908; Nr. 229, 17 ianuarie 1908; Nr. 253, 16 februarie 1908; nr. 175, 7 noiembrie 1910; No. 244, sâmbătă 2/15 februarie 1913; Nr. 203, 11 decembrie 1913; Nr. 262, 22 februarie 1914; nr. 213 din 19 decembrie 1914 / 1 ianuarie 191; Nr. 90, 9 august 1919; Nr. 203, 15 decembrie 1920; 7 octombrie 1922; Nr. 210, 26 decembrie 1922; Nr. 44, 28 februarie 1924; nr. 52 din 8 martie 1924; nr. 67 din 27 martie 1924; Nr. 107, 17 mai 1925; nr. 3, 3 ianuarie 1926; nr. 4, 5 ianuarie 1926; nr. 14, 19 ianuarie 1926; nr. 20, 25 ianuarie 1926; nr. 44 din 28 februarie 1926; Nr. 263, 24 noiembrie 1926; Nr. 241, 30 octombrie 1927; Nr. 109, 23 mai 1929; Nr. 2, 2 ianuarie 1940; Nr. 20, 24 ianuarie 1940; Nr. 49, 27 februarie 1941; Nr. 122, 26 mai 1941; Nr. 202, 27 august 1941; Nr. 220, 17 septembrie 1941; Nr. 223, 20 septembrie 1941; Nr. 231, marți 30 septembrie 1941; Nr. 233, 2 octombrie 1941; Nr. 283, 28 noiembrie 1941; Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942; Nr. 123, 30 mai 1942; Nr. 159, 11 iulie 1942; Nr. 167, 21 iulie 1942; Nr. 178, 3 august 1942;

Nr. 50, 28 februarie 1943; Nr. 106, 8 mai 1943; nr. 112, 15 mai 1943; Nr. 179, 3 august 1944; Nr. 240, 17 octombrie 1944; Nr. 246, 27 octombrie 1945; Nr. 248, 30 octombrie 1945; Nr. 287, 11 decembrie 1946; Nr. 127, 7 iulie 1947; Nr. 135, 17 iunie 1947; Nr. 178, 6 august 1947; Nr. 179, joi 28 august 1947; Nr. 250, 29 octombrie 1947; Nr. 256, 5 noiembrie 1947; Nr. 268, 19 noiembrie 1947; Nr. 40, 18 februarie 1948; Nr. 140, sâmbătă 19 iunie 1948; Nr. 167, 22 iulie 1948; Nr. 191, 19 august 1948; Nr. 194, 23 august 1948; Nr. 203, 2 septembrie 1948; Nr. 229, 2 octombrie 1948; Nr. 3, 4 ianuarie 1949; Nr. 17, 21 ianuarie 1949; Nr. 20, 25 ianuarie 1949; Nr. 35, 11 februarie 1949

Opinia, Nr. 1876, vineri 10 mai 1913; Nr. 1877, Anul X, duminică 112 mai 1913; Nr. 1880, joi 16 mai 1913; No. 1883, Anul X, duminică 19 mai 1913; No. 1880, Anul X, joi 16 mai 1913; No. 1888, marți 28 mai 1913; No. 1889, Anul X, miercuri 29 mai 1913; No. 1963, duminică 18 august 1913; No. 1965, Iași, miercuri 21 august 1913; No. 1985, 13 septembrie 1913; No. 7261, joi 28 august 1914; No. 1266, miercuri 3 septembrie 1914; No. 90, 9 august 1919

Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich, Wien 1869

Predicatoriulu sateanului romanu, Numerului 12, Cursulu III, Anulu 1877

Programm des griechisch-oriental. Gymnasium in Suczawa für das Schuljahr 1868, Czernowitz 1868; 1873, Czernowitz 1873; 1874, Czernowitz 1874

Recueil des griefs de la minorité hongroise de Roumanie, I (1919-1922), Societatea Națiunilor, 1922

Reise Liste in die Lager von 1786 (K.-A. II. S. 1786-49-2) Vergl. Auch Radics a. a. O. S. 37

Revue Archéologique, Cinquième série. Tom XXXIII, Janvier-Avril 1931

Revista Fundațiilor Regale, Nr. 8, p, Anul VIII, 1 august – 1 septembrie 1941, București 1941

Revista Politică, Anul I, Nr. 6, august 1886; Anul I, nr. 7, 15 August 1886; Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886; Anul I, Nr. 13, decembrie 1886; Anul I, Nr. 16, 20, martie 1887; Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887; Anul III, nr. 3, 15 februarie 1888; *Revista Politică*, Anul III, nr. 12 1 iunie 1888; Anul III, nr. 22, 1 decembrie 1888; Nr. 23, Anul V, 1 decembrie 1890; Nr. 3, Anul VI, Suceava 8 februarie 1891; nr. 3/1910; nr. 11/1910; Nr. 17, Anul VII, 5 februarie 1911; Nr. 18, Anul VII, 12 februarie 1911; nr. 18/1911; nr. 19/1911;

Romănulul, Anul VII, vineri 6 decembrie 1863; No. 1, Anul XI, joi 29 iunie 1867;

România Eroică, Nr. 3-4, Anul VII, iulie-august 1943

România Liberă, No. 465, vineri 8 decembrie 1878; No. 902, joi 5 iunie 1880; Nr. 2261, duminică 27 ianuarie 1885; Nr. 2412, Abul IX, joi 8 august 1885; Nr. 2415, Anul IX, duminică 11 august 1885; Nr. 2572, joi 27 februarie / 11 martie 1886; Nr. 2640, duminică 25 mai / 6 iunie 1886; Nr. 2604, 6/18 aprilie 1886; Nr. 2640, duminică 25 mai / 6 iunie 1886; Nr. 2667, Anul X, sâmbătă 28 iunie / 10 iulie 1886; Nr. 2995, joi 20 august / 1 septembrie 1887; Nr. 3121, Anul XII, miercuri 27 ianuarie / 8 februarie 1888; Nr. 3163, Anul XII, vineri 18/30 martie 1888; Nr. 3239, Anul XII, vineri 24 iunie / 6 iulie 1888; Nr. 3233, vineri 17/29 iunie 1888; Nr. 3248, Anul XII, joi

7/19 iulie 1888; Nr. 3250, Anul XII, sâmbătă 9/21 iulie 1888; Nr. 3392, joi 5/17 ianuarie 1889; Nr. 3431, vineri 24 februarie / 8 martie 1889; Nr. 3163, vineri 18/30 martie 1888; Nr. 3470, vineri 14/26 aprilie 1889; Nr. 3429, miercuri 22 februarie / 5 martie 1889; Nr. 3487, Anul XIII, sâmbătă 6/18 mai 1889;

Românimea, No. 187, Anul II, joi, 10 iulie 1919

Schematismus der Bucowinaer, Czernowitz, 1843

Schematismus der Bukowinaer, Czernowitz, 1876

Schematismul der Bucowinaer, Czernowitz, 1907

Schematismus des Österreichischen Kaisert-humes, Wien, mai 1855

Telegraful, No. 3973, Anul XVI, duminică 28 aprilie 1885

Tribuna, Nr. 56, Anul XI, sâmbătă 10/23 martie 1907

The Chicago Tribune, No. 141, 6 noiembrie 1917

Transilvania, Nr. 2, Anul IX, Braşov 15 ianuarie 1876; Nr. 3, Anul XI, 1 februarie 1878; Nr. 12, Anul XXIV, Sibiu 15 decembrie 1893

Tribuna, Nr. 56, Anul XI, sâmbătă 10/23 martie 1907; Nr. 223, Anul XIV, Arad, duminică 17/30 octombrie 1910; Nr. 108, Anul XV, Arad, marţi 17/30 mai 1911

Tribuna Poporului, Nr. 144, Anul II, joi 30 iulie / 11 august 1898

Ţara Fagilor, Cernăuţi 1998

Unirea, Nr. 64, Anul XXV, Blaj, marţi 29 iunie 1915; Nr. 82, Anul XXV, Blaj, marţi 17 august 1915;

Unirea Poporului, Anul IX, Nr. 5, Blaj, 30 ianuarie 1927; Nr. 10, Blaj, 6 martie 1927

Viaţa nouă, anul III, nr. 153, 30 mai 1915

Voința Națională, No. 2234, Anul IX, 1/13 aprilie
1892

Verordnungs-Blatt für Eisenbahnen und Schifffahrt,
Anul X, Nr. 46, Wien 22 April 1897

Viața nouă, Anul III, nr. 140, 1 octombrie 1914;
Anul III, nr. 146, 1 noiembrie 1914; anul III, nr. 153, 30
mai 1915; IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915; nr.
158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915; IV, nr. 159 –
Supliment, din 6 august n. 1915; IV, nr. 163 din 3
octombrie n. 1915; IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915;
IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915; Anul III, nr. 168, 5
decembrie 1915; anul IV, nr. 174, 7 februarie 1916; IV, nr.
175 din 5 martie n. 1916; IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916; Anul
V, nr. 3, 16 iunie 1918;

Viața Românească, Volumul 5, anul II, Iași 1907;
Anul IV, vol. 13, 6 iunie 1909

Voința Națională, No. 2234, Anul IX, 1/13 aprilie
1892

Wiener Klinische Wochenschrift, 1906, Nr. 29;
1900, Nr. 31, XIII Jahrgang, Wien, 2 August 1900

Cuprins

Precuvântare: Zi de zi p. 3

ZABOLOTENI p. 5

ZĂBRĂUȚI p. 6

ZĂBRICENI p. 11

ZABULICHENI p. 22

ZADOBRIUCA p. 24

ZAGARANCEA p. 28

ZAGORENI p. 30

ZAGORNA p. 31

ZAGORNAȚ p. 34

ZĂHĂCANI p. 35

ZĂHĂICANI p. 36

ZAHAREȘTI p. 38

ZĂHARNA p. 51
ZAHORENI p. 53
ZAHORENI p. 54
ZAHORNA p. 55
ZALUCEA p. 56
ZALUCENI p. 60
ZALUCENI p. 63
ZAMCIOCI p. 65
ZĂMEȘTI p. 67
ZĂMIȘĂȘTI p. 67
ZAMOSTEA p. 71
ZAMOSTIE p. 106
ZĂNEȘTI p. 110
ZĂPENI p. 117
ZĂPODENI p. 120
ZĂRNEȘTI p. 123
ZĂRNEȘTI p. 126
ZASTAVNA p. 130
ZĂTONUL p. 139
ZĂVĂDENI p. 140
ZĂVĂDENI p. 141
ZĂVOIANI p. 150
ZĂZINCA p. 151
ZBERENI p. 151
ZBEREȘTI p. 153
ZBEREȘTI p. 155
ZBEROAI A p. 157
ZELENEU p. 159
ZGĂROAIA p. 164
ZIZINCA p. 166
ZLĂTĂRENI p. 167
ZLĂTĂREȘTI p. 167

ZLĂTĂREȘTI p. 171
ZLĂTARI p. 171
ZLĂTARI p. 175
ZLĂTARI p. 176
ZLĂTUNOAIA p. 177
ZLODICA p. 180
ZMEEȘTI p. 183
ZMEIANI p. 186
ZMEU p. 207
ZORILEȘTI p. 209
ZORLENI p. 212
ZUBREȘTI p. 221
ZUBREUȚI p. 225
ZUDURENI p. 226
ZVÂȘTELEȘTI p. 227
ZVINICE p. 229
ZVORĂNEȘTI p. 233
ZVORIȘTEA p. 235

Postfață: Precuvântările p. 261
Bibliografie p. 427

După o imensă documentare și o trudă proporțională cu scrierea și tehnoredactarea rudimentară a celor 16.000 de pagini, ar trebui să mă simt ostenit. Nici vorbă! Mă regăsesc atât de proaspăt la suflet și la trup, încât abia

aștept să mă îndrept spre alte cărți, care mă așteaptă necrise. Prospețime, asta înseamnă Moldova, zare a zărilor și a cerului neprihănit, căreia mă închin cu netrucată evlavie **(I. D.)**.